Нова збирка начелних одлука одељења и општих седница Касационог суда, књига трећа, 1897.

Садржај

I

Грађански законик

Основне црте правде и правице у законима грађанским

1. Изјава о примању наслеђа лично је право по § 33. грађ. законика

Чест прва

Глава трећа

О правима и дужностима родитеља и деце

2. Извод из протокола крштених, у коме је ванбрачно дете на име другога као оца уведено, не важи, ако се не докаже да је са знањем и одобрењем његовим у књиге уведено – § 130. грађ. законика

3. Пунолетне девојке не потребују заступника за вођење парнице

4. Уговор усињења може се по § 147. грађ. зак. раскинути само допуштањем судским, кад на то пристану обе уговарајуће стране

5. И женска деца могу по § 152. грађ. зак. задобити пунолетност

6. Ни актом усињења не може се деци окрњити закони део по §-у 148. грађ. законика

Чест друга

Глава трећа

О својини, тј. праву сопствености, нарочито праву баштинском

7. Експроприрано земљиште може се од сопственика одузети, пошто се претходно потпуна накнада (вредност) за исто исплати

8. По § 221. грађ. зак. ако тужени, код кога се туђа покретна ствар нађе, докаже, да је он ту ствар купио на лицитацији или од лица у чије поштење није могао посумњати, онда он, ако је својевољно не напусти и са накнадом од продавца не задовољи, судом добити је неће; напротив, ако је тужиоцу – сопственику – да, а задовољи се са тим, да накнаду тражи од продавца, онда продавац накнаду по § 800. грађ. зак. мора дати

Глава шеста

О прибављању ствари предајом

9. Изјава код полицијске власти о преносу непокретнога добра по којој је тапија судом утврђена, равна је изјави пред судом по § 294. грађ. законика

10. Пренос тражбине другим актом – а не на самој исправи – пуноважан је по § 288. и 289. грађ. зак.

11. Кад ко од задругара другоме задругару прода свој део непокретности, онда та продаја важи према трећима, ако је судом потврђена по § 292. грађ. зак. и његовом решењу

12. Отуђење општинских добара са одобрењем највише власти, сматра се као отуђење јавних добара, о чијој својини и величини простора не може бити сумње, нити се на таква отуђења може однети распис г. министра правде од 12. фебруара 1883. год. Бр. 745. штампан уз § 295. грађ. законика

13. Пренос покретних ствари, као битни и саставни део трговачке радње сматра се као пренос саме радње те се по § 25. стецишног и § 303а грађ. зак. може услед протеста повериоца уништити

14. Изјава учињена пред судом о продаји непокретног имања вреди према повериоцу продавца који би истог дана, на исто имање ставио интабулацију или прибелешку

Глава девета

О наследству

15. Синовица по праву представљања има право заједно са стрицем на наслеђе дедовине

16. Снаха има право издржавања из свекровог имања, као жена његовог неодељеног сина

17. Брат је дужан давати издржање сестрама из очевог имања кад се не могу сложити да живе заједнички на имању по § 397. и 414. грађ. законика

18. Умрлог деда наслеђују његове кћери, и унуке од сина по праву представљања

Глава десета

О тестаменту или завештању

19. Писмени тестамент и ако је потврђен судом нема законе важности, ако на њему нема још три способна сведока (§ 433. грађ. законика)

20. Признање парничне стране, да је тестамент истинит, кога се уништај са недостатака формалних тражи не важи

Глава дванаеста

О том, како завешталац о свом имању располагати може

21. Тестамент се по чл. 40, 42 и 44 ванпарничног поступка обзнањује судом и од тога дана почиње застарелост за уништај његов, према чему свако друго сазнање садржине тестамента, ма којим путем то било, ван суда или власти не утиче на рок застарелости ни по § 482. ни по § 937. грађ. зак.

Глава тринаеста

О попису заоставшега имања

22. То, што оставши задругар држи и ужива имање умрлог задругара није разлог, да се он наслеђа без пописа примио по § 485. грађ. зак., те да као такав без изузећа одговара за дугове умрлога по § 488. јер се § 485. помен. зак. односи на лица инокосна

Глава петнаеста

О наследним правима и одношајима у задрузи

23. Задругу по § 520. грађ. зак. не треба раздвајати кад је један од задругара пунољетан

24. Кад преудата удовица тражи спрему и удомљење према § 525. грађ. зак., онда тужена страна треба да докаже, да је та спрема из куће издата, ако удовица то не признаје

25. Продаја задружног имања кад није од штете за задругу, није разлог за раздвајање (деобу) задружног стања

Глава седамнаеста

О уговорима у опште

26. Уз уговорену и примљену капару, може се тражити испуњење уговора, а не накнада штете по §§ 550. и 657. грађ. законика

27. Кад је министар грађевина по т. 10. § 66. зак. о општинама надзорна власт за примање и отпуштање општинских инжењера, онда по томе и оцена о постојању узрока за

отпуштање таких инжињера спада у надлежност његову. Према овоме суд се не може упуштати у оцену тога свршеног факта, већ има то као свршен чин сматрати

Глава осамнаеста

О поклонима

28. Кад очух уз жену прими у кућу пасторче на издржање без уговора сматра се да он то добровољно чини, према чему да нема права на накнаду за издржање истога по § 561, 563 и 564 грађ. зак.

Глава деветнаеста

О остави или аманету

29. Чувар одговара накнадом штете за поверену му ствар, ако се његовом кривицом изгуби или упропасти

Глава двадесет прва

О зајму

30. Неуговорени интерес на главну суму, којој рок за исплату није одређен, досуђује се од времена, кад је наплата судом тражена (§ 604. грађ. зак.)

31. Кад величина интереса није у обавези одређена, а у накнаду истог дана је извесна земља на уживање која је доцније продата, онда се на дужну суму досуђује 12 на сто у име интереса

Глава двадесет друга

О пуномоћству и деловодству

32. Пристанак обеју уговарајућих страна на раскинуће закљученог уговора има правне последице само односно даљег извршења уговора и права на тражење накнаде штете услед неизвршења уговора, али односно израђеног посла по том уговору до дана раскинућа, има се расправити по § 629, 630 и 802 грађ. зак., јер нико нема права да се богати на туђу штету

Глава двадесет пета

О закупу

33. По § 701. грађ. зак. само у случају кад рок закупу није уговорен, рок је, кад једна страна другој откаже 14 дана раније. Ако је условљено да се уговор има сматрати одмах за раскинут, чим наступи известан услов – продаја тог добра – онда је рок кад тај услов наступи

Глава тридесета

О накнади учињене штете

34. Ко вршењем свога права прекорачи границе, одговара за штету (§ 32 и 806 грађ. зак.)

35. Чиновник одговара за накнаду штете кад неуредном продајом непокретног имања оштети сопственика

36. За накнаду оне штете, која је проузрокована суседним имањем, одговара сопственик истога по § 800. грађ. зак. без обзира на намеру

37. Кад чиновник, знајући да је друм несигуран од хајдука при поласку осигурава се на начин како он најбоље мисли, да ће безопасније и непримећен од хајдука моћи однети и предати приход каси којој припада, па у путу од хајдука опет буде на друму ухваћен и похаран, онда је то опет случај а не крајње небрежење те по § 808. грађ. зак. није одговоран за накнаду

38. Процениоци су одговорни за недостатак по § 800. и 819. грађ. зак., кад се продајом процењеног имања докаже, да за исто није добијено ни две трећине од процењене вредности

39. За случајну штету одговоран је по § 808. грађ. зак. онај, који је крив, што се случај догодио

40. Да држава одговара коме за штету по § 800. грађ. зак. нужно је доказати, да је влада државна узрок штети, а то је: да је она нешто наредила или обећала наредити те је кога у праву ограничила или оштетила, па од тога без оправданог разлога одустала

Чест трећа

Опредељења општа за права лична и стварна

Глава прва

О начину којим се утврђују права и обавезе

41. Кад поверилац не може да докаже немогућност наплате од главног дужника (§ 829. грађ. зак.), а јемац међутим умре не давши пре тога ручне ни непокретне залоге за

јемство дужан је по § 388. грађ. пост. тражити условно наплату од умрлога јемца: у противном по истеку 3 године од смрти јемца тражбина му је према јемцу застарила по § 840. грађ. законика

42. Јемство до рока важи као јемство до исплате

43. Више јемаца солидарно одговарају, ако је то у јемачкој обвези изречно уговорено, иначе по § 834 грађ. зак. одговара сваки за свој део, а у случају да који не буде у стању део платити, онда тај део плаћа ко има

44. Јемци до исплате стоје под теретом одговорности оних услова, који су у облигацији изложени за главног дужника, па за то се и на њихово имање може ставити интабулација по § 832. и 838. грађ. зак.

Глава друга

О преиначењу (промени) права и обвеза

45. Јемац се јемства не ослобођава, ако поверилац главном дужнику продужи рок плаћању, јер продужењем рока не ствара се пренов обвезе

Глава трећа

Како престају права и обвезе

46. Жена удата без одобрења свога мужа не може да отуђи своје имање, јер се уподобљава малолетнима по § 920. и ако то учини, онда је таква радња ништавна по § 919. с обзиром на § 109, 110, 416 и 766 грађ. законика

Глава четврта

О застарелости

47. Тужба, коју је суд одбацио као неуредну, прекида застарелост по § 945. грађ. законика

48. Рад предузимача грађевине није исто, што и рад раденика и надничара, па зато на зараду предузимача не може се применити § 928. а грађ. зак., већ § 939. грађ. законика

49. Издатци новчани, које учини старалац за масу не спадају у право накнаде штете – § 939 – већ у дуг по § 930а грађ. законика

50. Застарелост тражења штете по § 939. грађ. зак. може тећи противу малолетника, који имају стараоце, од дана, када су за штету сазнали стараоци а не старатељски судија

51. Уговорена накнада за посредовање, да се изврши какав правни посао, застарева за 24 године – по § 930а грађ. законика

52. Чиновник, који је пресудом судском за злочино дело ослобођен из недостатка доказа, а пресудом дисциплинарног суда као недостојан лишен државне службе нема права на пенсију (из закона о чинов.)

II

Законик о поступку судском у грађанским парницама

О надлежности првостепеног суда

53. На апсолутну надлежност суд у свако доба званично гледа

54. Суд, који је био надлежан за одобрење забране, надлежан је и за правдање, по § 39. грађ. поступка

О актима

55. Одвојена мишљења судија не могу се ни у течају ни по свршетку парнице читати и преписивати (§ 148. грађ. поступка)

О доказима

56. Признање стараоца обвезује наследника по тач. 4. § 183. грађ. поступка

57. Изговор дужника да је дао извесну суму у отплату облигације, која није по закону начињена не важи према § 185. грађ. пост. кад он облигацију и дуг у њој пред судом призна

Исправе

58. Рачун из трговачких књига од дужника својеручно написан и потписан важи као доказ за отплату облигационог дуга по § 194. грађ. поступка

59. Забелешка неписмена повериоца стављена на облигацији и отплати дуга не важи по § 194. грађ. пост.

О вештацима

60. Кад су два вештачка мишљења једна другом противна, онда треба наредити треће вештачење по § 256. грађ. поступка

Исправка пресуде

61. Пресуда по којој се заклетва има положити извршна је по положеној заклетви, те за то се исправка исте може тражити без обзира на време, кад је примљена

О заштити

62. Кад се заштитник прими заштите туженога, онда се он на плаћање тужиоцу осуђује

Достављање судских пресуда и решења

63. Неправилна предаја судских одлука на рецепису не производи никакве правне последице (§ 368. и 370. у вези са § 371. грађ. пост.)

О средствима обезбеђења

64. Удова за сигурност мужевљевог примања може тражити обезбеђење на имање дужника пошто она има право уживања имања свога мужа

65. Прост навод, да је дуг, коме рок плаћања није прошао, у опасности ако се не каже у чему је та опасност и по којој тач. из § 394, или 399. грађ. пост. не вреди ма да је положено прописно новчано јемство

66. Тражење да се обустави зидање грађевине на плацу који се представља да није својина грађевинара не спада у обуставу (§ 421. грађ. поступка)

Поновљење парнице

67. Једном расправљено питање о вредности јавне продаје не може се више покретати

68. Доказ, којим би се у тражењу поновљења утврдило да су сведоци у ранијој парници испитани сумњиви није основ за поновљење парнице по § 426. грађ. пост.

О изборном суду

69. Полицијска власт може саставити изборни суд само онда, кад обе парничне стране пристају, или, кад редован суд упути парничаре изборном суду

О извршењу пресуде

70. Купац имања на јавној лицитацији, на које му је судска тапија издата пречи је од интабулисаног повериоца истог имања у случају, кад је оно као имање другог лица а не као дужника интабулисаног повериоца продато

О уништењу неуредне јавне продаје

71. Продаја је неуредна, кад полицијска власт није поступила по § 466. грађ. поступка

72. Не вреди продаја саопштена робијашу или заточенику кад она није саопштена њиховом стараоцу

II

Трговачки законик

Глава трећа

О ортаклуку јавном

73. При ортаклуку, који није судски објављен поверилац њихов, да одржи у обвези и остале ортаке, потребно је, да поверилац докаже и да је онај ортак, који је исправу издао и остале ортаке потписао имао овлашћење у смислу § 613. грађ. зак. или уговор њихов о ортаклуку у смислу § 40 трг. зак. чиме се по § 43. истог зак. јавни ортаклук једино доказује

Глава четврта

О посредственицима или сензалима

74. Уговор у трговачким пословима преко посредника закључен сматра се за свршен, кад обе уговорне странке имају уговор у изводу из уредног вођеног дневника посредниковог с потписом противне уговарајуће стране по § 54. трг. законика

О отправљачима

75. Отправљач не одговара за квар робе, ако је купац прими

76. Отправљач није властан задржати еспап који купац врати дужнику због тражбине коју има од купца

О возиоцу или кириџији

77. Возиоц одговара за упропашћену робу по садржини товарног листа

Глава шеста

О форми менице

78. Кад је трасант (издавалац) и жирант неписмен, онда се поред њихова имена мора крст ставити уз потпис лица, које их је потписало и два сведока

О благовременом пошиљању суме за плаћање потребне

79. Израз „по наредби” у тексту менице код имена ремитента значи: да је он дужан да акцептанта снабде меничном сумом за покриће менице, коју издатељ издаје – § 85. трг. законика

Права и дужности притјежатеља менице

80. За одржање издаваоца менице у обвези, сопственик менице дужан је изискати протест због неисплате, овоме га доставити, па ако овај не плати, тужити га суду за 15 дана по протесту – § 141. трг. зак.

Глава седма

Страно законодавство

81. Странац, који по законима своје државе није менично способан може се у другој држави менично обвезати, ако је по законима те државе способан

Глас штампе о другој књизи

НОВА ЗБИРКА

КЊИГА ТРЕЋА

ПОСВЕЋЕНА

УЧЕНИЦИМА ПРАВА

1 јануара 1942 год.
Београд
2758-III(2)

НОВА ЗБИРКА

НАЧЕЛНИХ ОДЛУКА ОДЕЉЕЊА И ОПШТИХ СЕДНИЦА

КАСАЦИОНОГ СУДА

ГРАЂАНСКИ ЗАКОНИК, ЗАКОНИК О ПОСТУПКУ СУДСКОМ У ГРАЂАНСКИМ ПАРНИЦАМА И ТРГОВАЧКИ ЗАКОНИК

СКУПИО И УРЕДИО

СТ. МАКСИМОВИЋ

АДВОКАТ

КЊИГА ТРЕЋА

ПОЖАРЕВАЦ

ШТАМПАНО У ШТАМПАРИЈИ МИХАИЛА КОСТИЋА

1897

Jur. b.
39187

ПРЕДГОВОР[1])

До данас издао сам три књиге: **„Збирка судских решења и чланака о праву“**, од којих је прва изишла 1876 год. са 51, друга 1877 са 20 и трећа 1879 са 14 одлука (случаја). Све ове три књиге садржавале су 85 правних одлука.

Како је од 1879 год. (последње књиге) судска пракса донела више **начелних** одлука одељења и општих седница касационога суда, то сам све те одлуке скупио и ставио у ову књигу, пошто сам сличне у везу једну с другом довео и код многих исписао нашу, а у неколико и **хрватску** литературу.

Према томе могу рећи, да су у овој **новој збирци**[2]) изнесене све важније одлуке из моје праксе, као и одлуке које су до данас публиковане, а падају у грађански законик, грађански поступак, трговачки и кривични законик.

Да би се пак одмах видело, како највиши (касациони) суд мисли о питању, које је расправљено, ја сам код сваке одлуке нарочито из грађанског законика, ставио наслов (титулу), који садржи суштину, управо начело те одлуке. А све пак одлуке, не дира-

[1]) Из прве књиге (1894. год.).

[2]) Ова је сада трећа односно шеста.

јући ни у колико у њихов језик, поделио сам на одсеке по законима, по којима су ти случаји расправљени.

За овим, сматрам за потребно, да кажем неколико речи о важности судских одлука у опште за правну науку и законодавство, ма да је то већ сваком правнику јасно.

Наш највећи теоријски правник **Гершић** вели: „Под изворима права разуму се облици постанка права, у којима се оно као нешто засебно и самостално, нешто од осталих страна друштвене културе одељено појављује; то су дакле органи правнога стварања, форме постања објективних правних правила и опредељаја. Свега има и може да буде три таква извора права, а то су: обичај, закон и правна наука (или „судска практика"). Затим: „међу тим међу правницима води се још препирка о том: да ли да се судској практици призна обавезна снага закона или не, и о томе су међу њима још подељена мњења"[3]), док је у Немачкој и Француској одлукама судским, нарочито касационога суда, које су изречене, у сличним случајима придавата сила закона[4]).

Као што се види, у изворе права спада и судска практика, и теорија је склона да одлукама судским дâ силу закона. Но законодавства, то не могу да усвоје. Судске, дакле, одлуке не могу се прострети на друге случаје, као што изречно гласи § 12. Аустријског законика. По § 11. нашег грађанског законика: „Више пресуда изречених у подобним случајима сачињавају постојано судско тумачење и само ће се као на такво призрење имати, али силе закона још за то нема", а такве одредбе имају и други законици ове врсте. Судске

[3]) В. Систем римскога приватнога права (институције), од Гершића, стр. 9, 13 и 17.

[4]) В. Систем приватнога права, од Андре Ђорђевића, стр. 75 и Tumač austr. gradjan. zak., од Деренчина, стр. 125 к § 12 под 1.

одлуке, вели Др. Pliverić, не стоје изнад закона. У њима је само за поједини случај изречена воља државе: ita ius esto (тако право нека буде), али преко тога немају обвезне моћи, јер је још цар Јустинијан казао: non exemplis sed legibus iudicandum est (не суди се по примерима, него по законима[5]). Задатак је судова законе примењивати, а нипошто законе стварати. Кад би законодавац, вели Цајлер редактор Аустријског грађ. законика, одлуке судске претворио у законе изложио би се опасности да санкционише често обману и неправду; јер одлуке судске ма и виших судова, вели Derenčin, не могу служити увек темељем за решење других случаја с разлога, што се ретко стеку исте фактичке околности и иста својства парничних странака те аналогија, за коју се држи да постоји између више случаја, често је привидна[6]).

И ако законодавства противно теорији не допуштају судским одлукама силу закона, опет та борба несумњиво потврђује факт: да је судска практика од огромне важности за правну науку и законодавство, а као што ће се из следећег видети, *Аустријско* законодавство у неколико је усвојило ово теоријско мњење давши у извесним случајима практичну вредност — силу закона — судским одлукама.

Неће бити на одмет да наведем речи једног нашег министра правде о важности одлука касационог суда, које је у једноме своме распису упутио касационом суду[7]). Оне гласе: „Зна се да је задатак тога суда врло узвишен. Он је чувар закона, он је позван да заповеда, да се закони поштују и једнообразно примењују; он је суд, али не суд оцене дела, него суд о тумачењу закона од стране нижих судова, и његова

[5]) В. Govor D-ra Pliverića у „Mjesečniku" 1892. год. стр. 587.

[6]) В. Tumač од Деренчина, књ. I. стр. 125.

[7]) В. „Српски Правник" 1883. год. стр. 302.

поглавита дужност и састоји се у томе, да истражује, ла ли то решавање и суђење одговара закону. Његов је посао чисто правничко-научне природе, чиме он попуњава оно, што законодавац није могао у закон ставити; његова решења носе на себи карактер закона и на неки начин мешају се са законом; она су израз правнога смисла закона. Касациони суд проматра законе у њиховој теорији и у практици, он прониче њихов дух и њихову циљ, он изводи из њих један низ доследности, који сачињава законску доктрину, и саглашавајући научњачки своје одлуке једну с другом, он на тај начин оснива једну јуриспруденцију".

Важност судских одлука увиђа се још и из ове околности: што се одлуке општих (пленарних) седница касационих судова свију културних земаља публикују службено и саопштавају их стручни часописи; а међу тим најодличнији правници скупљају их и износе у нарочитим књигама. Сваком правнику познате су „Збирке одлука врховнога бечкога суда" од Manze, L. Gellera и Glaser-Ungera, и оне служе коментаристима као изврстан материјал при тумачењу закона, а важније су и од самог коментара у толико, што су оне ресултат саветовања не само теоретичара, него и практичара правника[8]). Међу тим у Аустрији одлуке Врховнога суда и од практичног су значења, што се види из следећег. По законодавном решењу од 7. августа 1872. год.[9]) председник Врховнога Суда начелно важне одлуке свакога сената (одељења) заводи у књигу (збирка) осуда, која се зове spruchrepertorium, те ако би који сенат хтео у сличној прилици отступити од одлуке која је заведена у ову збирку, онда се поновљено правно питање пре публикације осуде предлаже увећаном сенату, који састављају 15 чланова, и решење (одлука)

[8]) В. Tumač austr. zak. од Rušnova, књ. I. стр. 85.

[9]) В. Tumač истог закона од Derenčina, књ. I. стр. 118.

овога заводи се у књигу: judikatenbuch с обвезном силом за све сенате Врховнога Суда све донде, док та одлука не би била преиначена одлуком сената, који састављају 21 члан. Дакле, као што се види, тумачење закона под изложеним ограничењем обвезује сва одељења касационога суда у Аустрији, што спречава честу неједнообразност, а то опет ствара код грађана веру у правичност правосуђа.

Но пре ове „*превишње*" одлуке од 1872. године која је дошла после устава, значај једнообразног суђења увидео се у Аустрији, још 1850 године. По *царском* патенту, од 7. августа 1850 године (пре устава) *пленарне* одлуке врховног бечког суда имале су *својство* законског тумачења закона, што значи, да су биле обавезне за све судове[10]), а после устава донесена је поменута законодавна одлука (1872) под изложеним ограничењем са разлога, што само законодавном телу припада власт тумачити законе с обавезном снагом. Но како ова установа (у Аустрији) тако и сличне (у Немачкој и Француској) по којима је одлукама врховних судова (касационог) у сличним случајима придавата (као што је већ речено) сила закона нису оригинал ових законодавства. Само је начело позајмљено од Римљана. За време римске републике мишљења правника имала су доктриналну вредност, као и мишљења данашњих коментариста. Преврат, који уништи републику и доведе до монархије *Августове,* подиже углед правницима. Владар, који беше у исто време и тумач закона, подели извесним правницима ius publice respondendi т. ј. право да могу давати одговоре и мишљења на правна питања, уз његово јемство — ex auctoritate eius — што значи, да су мишљења њихова имала обавезну снагу за судије. Дакле по царским

[10]) В. Tumač austr. zak. од Rušnova књ. I. стр. 84.

рескриптима мишљења извесних (ауторизованих) римских правника имала су, ако не формално, а оно у ствари силу закона[11]). Па кад су то имали римски правници, онда за што и ми не би то право са овом модификацијом пренели на збор судија нашег највећег суда пошто је то као што је већ наведено учинило Аустријско законодавство?

Истина, право тумачења закона и по нашем закону припада општој седници касационог суда (в. тач. 1. и 4. § 16. устројства његовог, од 20. фебруара 1865 године); али ово тумачење важи само за известан, конкретан случај, нема обавезне снаге и за друге сличне случаје по изречном пропису § 11. грађанског законика, не обвезује одељења касационога суда ни у случају ако је општа седница у том погледу поставила једно стално тумачење, те појављени сличан случај може одељење касационог суда решити независно од одлуке опште седнице, што има за последицу ону честу неједнообразност, а тога, као што видесмо, у Аустрији не може бити, јер су пленарне одлуке аустријског касационог суда обавезне за одељења његова.

Као што је већ наведено, међу правницима влада препирка: да ли да се судској практици призна обавезна снага, што је доказ како теорија даје велику вредност судским одлукама; и, као што је такође већ наведено, Аустријско законодавство у неколико је усвојило ово теоријско мњење, давши му практичну важност тиме, што је установило: да одлуке општих седница касационог суда обвезују одељења његова под изложеним ограничењем, те држим да би добро било, да и наше законодавство следује у овом погледу Аустријском, установивши законодавну одлуку: да су одлуке општих седница обавезне за одељења касационог суда

[11]) В. Салковског инштитуције римског права стр. 35 и Serafini-a страна 26.

у сличним питањима, као и у питањима о којима се закон није изјаснио, докле исто не би друкче од стране друге опште седнице било решено. На пример: јуриспруденција је опште седнице нашег касационог суда: да деца, која стоје под родитељском влашћу и други сродници продавца, који има своје рођене деце, немају првенствена права куповине непокретности; или: да синовица по праву представљања нема права према стрицу на наслеђе дедовине[12]); и онда зашто та одлука у сличном питању не би била обавезна за одељења касационог суда, него ова могу мимо ту одлуку независно радити, те се дешава да неко добија право по одлуци опште седнице, док на против други то право (тражбину) губи по одлуци одељења, што бива у случају ако нижи суд неда противразлога, те ствар не може да дође пред општу седницу. Сасвим је излишно доказивати, како се овим наноси велика штета гласу правде. И ако је, вели Dereněin[13]), оправдана установа закона: да одлуке судске немају моћи закона, опет из тога не треба извести намеру да судске одлуке треба игнорисати, јер, држимо, не може бити него у прилог правној сигурности, ако се једнака питања решавају по истим начелима, ако почивају на правилним дедукцијама[14]) оне делују спасоносно на правосуђе, те судије не смеју без важних разлога одбацити те одлуке.

Важност судских одлука несумњива је и са тога разлога, што се оне у опште употребљују као материјал при реформи закона, а скупљање истих код нас у једну књигу олакшаће посао при реформи наших материјалних закона, нарочито грађанског, који на-

[12]) В. бр. 8. и бр. 25. или стр. 8 и 38 I. књиге.

[13]) В. Tumač, књ. I. стр. 126.

[14]) Значи: у опште доказивање нечега на основу припознатог начела, које је основано на здравом разуму или на науци.

вршује 50 година живота, и који је од времена његовог издања до сада допуњаван и објашњаван у многим наређењима, па опет, као што рече министар правде још 1872. год.[15]): „не одговара данашњем стању и потребама нашега народа“.

Кад се овако признаје важност судским одлукама онда је у нераздвојној вези и важност књиге, у којој се те одлуке износе, што ме је и покренуло на издање ове **„Нове Збирке“**, јер, као што рекох, одлуке се судске при реформи узимају у обзир, а овако скупљене и систематски изведене, у велико олакшаће посао при реформи закона и учиниће, да наши закони буду савршенији, пошто су то случаји, које је пракса на сито искуства учинила, као што у опште за судске одлуке рече знаменити словенски правник Мађејовски[16]); пошто и одлуке судске показују: шта треба као корисно усвојити, а шта опет као неправилно одбацити.

У осталом налазим, да ће ова књига бити од велике користи и ученицима права, јер ће из ње видети: каква је примена п тумачење закона било у судовима, управо видеће шта важи у практици; јер институције Јустинијанове, које садрже кратко уводно и историско разлагање римскога права, и које су 21. новембра 533 год. проглашене и намењене за школску књигу „младежи жељној закона[17]), састављене су и из свакидашњих парница[18]). Дакле, још се у то доба сврађала позорност на судске одлуке, те се надам да ће **„Нова Збирка“** одговорити овде изложеном циљу“.[19])

Ст. Максимовић.

15) В. бр. 85. „Срп. Нов.“ 1872. год.

16) В. Rad jug. akad. znanosti i umetnosti, књ. IX. стр. 9.

17) В. Institucije rimskoga prava, од D-ra Barona, стр. 1.

18) В. Јустинијанове институције, по Ортолану и Лагранжу, у преводу Мих. М. Радовановића, стр. 8 под 6.

19) После прве наше књиге (1894) у којој смо, као што се из овог предговора види предлагали установу једнообразног суђења — народна скупштина већ следеће — 1895. године — у седници својој од 23. новембра једногласно је примила предлог министра правде г. Арона Нинчића, о допуни закона о устројству касационог суда (тач. 1. § 16.) чијом се садржином код нас установљује једнообразно суђење, јер је тај предлог владалачком санкцијом 28. новембра исте године постао закон. И, наша журналистика поздравила је овај закон као значајан по наше правосуђе, налазећи, да ћемо њиме доћи до јединства у правосуђу и имати већу правну сигурност.

Према овоме, можемо с правом ишчекивати, да ће се наше касационе судије, које такође доносе одлуке у име владаоца, показати достојни части и одликовања, које им је законодавно тело овим законом указало, ставивши њихове одлуке на степен воље законодавчеве.

Исписујући ово. ми осећамо двојну радост у томе, што је наше мишљење о једнообразном суђењу исказано 1894. године усвојено, и у томе, што је нама пало у део да будемо и известилац тога законског предлога (в. стенографске белешке о седницама редовне народне скупштине за 1895. годину стр. 180).

ПИСМО
ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРАВДЕ

„Српске Новине“ (бр. 274.) од 6. декембра 1895. год. донеле су указ *Његовог Величанства Краља,* којим нас је на предлог г. министра правде одликовао *орденом св. Саве трећега реда.*

Истог дана, господин министар правде честитао нам је ово одликовање овим писмом:

Драги г. Максимовићу,

Приликом славе своје, *Његово Величанство Краљ Александар I* изволео вас је одликовати *орденом св. Саве трећега реда* за заслуге стечене на књижевном пољу правне струке.

Вероваћете у моје задовољство што вам ово Високо одликовање могу честитати са жељом, да у продужењу вашега

рада корисног по наше судство, *Његово Величанство* у брзо стече доказа и узрока за још веће одликовање.

Желећи вам дуг живот остајем

Ваш поштовалац
А. Нинчић
министар правде.

Господину

СТЕВИ МАКСИМОВИЋУ, ЈАВНОМ ПРАВОЗАСТУПНИКУ

из Пожаревца.

„Видело“ у свом 146. броју исте године пропратило је ово наше одликовање овим речима:

„Нашег одличног пријатеља г. Стеву Максимовића јавног правозаступника из Пожаревца, *Његово Величанство Краљ Александар* I изволео је одликовати орденом *св. Саве трећега реда.*

Честитајући г. Максимовићу ово високо одликовање за заслуге стечене на књижевном пољу правне струке, г. министар правде у писму свом изјављује жељу: *да у продужењу рада вашега, корисног по наше судство, Његово Величанство у брзо стече доказа и узрока за још веће одликовање.*

И ми с наше стране честитамо г. Максимовићу ово одликовање, верујући, да ће се од сада још више у градиди правне струке свога брижљивог рада показати“.

I

ГРАЂАНСКИ ЗАКОНИК

1. **Писмени тестаменат и ако је потврђен судом нема законе важности, ако на њему нема још три способна сведока** (§ **433. грађ. законика**). — Касациони суд услед жалбе тужилачке стране, претписом својим од 22. октобра 1877. год. Бр. 3017. уништио је пресуду апелационог суда од 27. августа исте год. Бр. 1079. из ових разлога: Као што се види из акта, писмени тестаменат пок. Јанка, који је потврдио судија за неспорна дела није ни *написан* ни *потписан* од стране пок. Јанка, него га је написало и завештаоца на њега потписало друго лице, а да овакав тестаменат може остати у важности по закону нужно је, да по § 433. грађ. зак. на њему има још три способна сведока, који ће осведочити, да је оно, што је означено у тестаменту, последња воља завештаочева. Па, пошто на овом тестаменту нема овај потребан број сведока, то онда тестаменат овај није направљен по законој форми и по томе не може имати никакву закону важност. Она два сведока означена приликом потврде тестамента од стране судије за неспорна дела, који су употребљени само да по чл. 165. правила о поступку у неспорним делима сведоче личност завештаочеву код ванпарничног судије никако се не могу употребити и за сведоке тестаменталне. Да је овај тестаменат требао да буде направљен по напред означеној форми грађ. зак. види се из члана 166. правила о поступку у ванпарничним делима по коме се у дужност ставља судији за ванпарнична дела, да пази, да ли је донесени му *писмени* тестаменат направљен по прописима грађ. законика или не. Са ових разлога касациони суд је уништио пресуду апелационог суда и позвао га да према изложеном даље по закону поступи.

Ове примедбе апелациони суд усвојио је и под 29. новембра 1877. г. Бр. 1578. пресудио: да се спорни тестаменат пок. Јанка уништи. По жалби тужене стране касациони суд решењем својим од 18. јануара 1878. год. Бр. 332. оснажио је горњу пресуду, као на закону основану.

2. **Синовица по праву представљања има право заједно са стрицем на наслеђе дедовине.** — По жалби тужилачке стране касациони суд примедбама својим од 12. септембра 1895. год. Бр. 8223. поништио је пресуду апелационог суда од 26. маја исте год. Бр. 2053. из ових разлога: Поред принципа првенства мушке лозе над женском у систему нашег наследног права усвојен је и принцип представљања т. ј. да заостала деца могу на случај наслеђа претка представљати своје родитеље и за себе тражити онолики део колики би њима припадао да су у времену смрти преткове у животу били. Тај принцип оличен је у § 399. грађ. зак. по коме у овом спору тужитељица Јевросима тражи да се право наслеђа на имању деде јој Ђорђа представљајући свог умрлог оца Ристу досуди.

Из акта овога спора види се, да је пок. Ђорђе после себе оставио унучад од своја два сина и то Ђорђа и остале тужене од сина Петра, и Јевросиму од сина Ристе, који су обојица умрли и с тога по наведеном законском пропису потомци умрлих синова Ђорђевих: Риста и Петар наслеђују једино имање у оноликом делу, колики би део наследили и њихови очеви Петар и Риста да су у животу остали.

Разлог тога суда да се тужитељица има од тражења одбити по том основу, што она по § 399. грађ. зак. нема права представљати свога оца умрлог Ристу у даном случају за то што има мушких потомака од пок. брата Ристиног Петра неоснован је. У том законском пропису истина је казато, да мушка унучад на случај наслеђа представљају свог оца, али смисао је тог законског прописа тај: да унучад мушка само од *једног оца оставша* могу из наслеђа искључити своје рођене сестре, пошто они као мушки потомци имају по § 396. грађ. зак. по принципу првенства пречe право наслеђа од женских потомака, а не и тај да могу искључити и своју сестру од стрица, која немајући браће рођене само као *једини* потомак представља свога оца и од њега као мушког потомка доводи своје право на наслеђе, које јој се по § 400. грађ. зак. има да досуди.

Услед противразлога апелационог суда, касациони суд у општој седници својој од 10. новембра 1895. год. Бр. 10041. усвојио је горње примедбе свога одељења[1]).

3. **Задругу по § 520. грађ. законика не треба раздвајати кад је један од задругара пуноћетан.** — Стараоци пок. Радована тражили су, да се учини деоба имања између деце пок. и туженога задругара Ђорђа. Први суд пресудио је по тужби. Апелациони суд пресудом својом од 20. авг. 1894. г. Бр. 2343|93 год. одбио је тужилачку страну од тражења из ових разлога: Кад је тужена страна поднетом крштеницом и изводом из књига венчаних на рочишту 16. октобра 1893. г. под Бр. 20394. по § 187. грађ. пост. доказала, да је тужени Ђорђе пуноћетан, јер је рођен 3. новембра 1869. год. и да је ожењен 14. фебруара 1888. г. то се од тражења деобе као неумесног на основу § 520. грађ. зак. има тужилачка страна одбити и осудити на плаћање парничних трошкова.

Ову је пресуду касациони суд решењем својим од 18. априла 1895. г. Бр. 1325. по жалби тужилачке стране као на закону основану оснажио.

4. **Кад поверилац не може да докаже немогућност наплате од главнога дужника (§ 829. грађ. зак.), а јемац међутим умре не давши пре тога ручне ни непокретне залоге за јемство дужан је по § 388. грађ. пост. тражити условно наплату од умрлога јемца: у противном по истеку 3 године од дана смрти јемца тражбина му је према јемцу застарела по § 840. грађ. зак.** — К. Н. тужио је масу пок. Живојина за наплату јемственог дуга. Ову је осуду тражио условно, ако му главни дужник не би могао тај дуг платити, изјављујући, да ту осуду за то условно тражи, што није у стању да поднесе доказ о немогућности наплате од главног дужника, а међу тим му је јемац умро, па се боји да му јемство не би застарело, пошто му јемац за јемство није дао *ручне* ни *непокретне* залоге пре смрти. Овом тужбом уједно правда и прибелешку на имање јемца, коју је издејствовао по смрти истога.

[1]) Раније одлуке опште седнице и то: од 2. априла 1883. г. Бр. 3741, 18. марта 1883. г. Бр. 1005. и 14. фебруара 1886. г. Бр. 276. изрекле су: да синовица по праву представљања нема права према стрицу на наслеђе дедовине (види Нову Збирку књ. I стр. 38. бр. 25; књ. II стр. 82. бр. 47.) а ова на против: да има то право, што је већи разлог да ово питање треба што пре законодавно пречистити.

Стараоци тужене масе нису пристали да се маса на плаћање ово осуди, кад тужилац нема доказа, да се од главног дужника не може наплатити, а условној осуди овде нема места, додајући још, да је ова тражбина према туженој маси застарела.

Првостепени суд пресудом својом од 13. августа 1893. г. Бр. 15190. одбио је тужиоца од тражења са разлога, што није доказао немогућност наплате од главног дужника.

По незадовољству тужиоца апелациони суд пресудом својом од 8. декембра 1894. год. Бр. 2006. одобрио је горњу пресуду са додатком ових разлога: да је пресуда првостепеног суда на закону основана још и за то, што овај спор не може бити пресуђен условно у смислу § 388. грађ. пост., као што тужилац тражи, јер овај законски пропис претпоставља обвезу дужника са утврђеним роком плаћања, а код јемства, по допуни § 832. грађ. зак. тек наступа обвеза, на основу које се може тражити наплата, пошто поверилац докаже, да се од дужника није могао наплатити,

Сем тога, овим начином, поверилац би добио стварну залогу, коју јемац није дао, а јемство лично веома се разликује од јемства лично — стварних по последицама својим и у погледу застарелости и у погледу прелаза оптерећеног имања на наследнике — § § 840. и 327. грађ. зак. За то се лично јемство не може претворити у лично-стварно без воље и одобрења јемчева све дотле, док не би његова обвеза наступила услед доказане немогућности наплате од главног дужника, који се доказ у овој парници не подноси.

Касациони суд по жалби тужиоца примедбама својим од 31. октобра 1895. год. Бр. 3947. поништио је горњу пресуду апелационог суда из ових разлога:

Поверилац може по § 829. и 832. грађ. зак. тражити, да се од јемца за своје потраживање наплати пре, него што докаже, да то из дужниковог имања није могао учинити; како тужилац у овом случају тражи само то, да се јемац на плаћање овог дуга осуди условно, ако се и у колико он од главног дужника не би могао наплатити, — онда га суд није могао од тог тражења одбити, само с тога разлога, што налази да овај спор не може бити условно пресуђен, јер се по § 388. грађ. пост. то допушта и кад би он и иначе морао по § 386. и 387. грађ. пост. да оправда прибелешку, која му је на јемчевом имању за сигурност потраживања одобрена. — Но место тога требао

је да по оцени питања о застарелости јемчеве обвезе према § 840. грађ. зак., које је тужена страна покретала на рочишту под Бр. 5414. изрече пресуду о његовој одговорности за поменути дуг.

Апелациони суд усвајајући горње примедбе касационог суда, понова је расмотрио сва акта, па је нашао: да пресуда првостепеног суда, којом је тужилац одбијен од тражења као недоказаног, не одговара закону, тако:

1. Кад је решењем суда од 20. марта 1889. год. Бр. 2114. ИБр. 56. доказано по § 187. грађ. пост. да је тужилац ставио прибелешку на имање пок. Живојина, онда је према § 386. грађ. пост. тужилац и дужан био, да тужбу за дуг поднесе и суд је требао да по њој предузме рад и пресуду изрече. Но

2., апелациони суд узевши у обзир време кад је тужилац поднео тужбу за наплату јемственог дуга од пок. Живојина, налази да према § 840. грађ. зак. тужилац нема права да наплати спорни дуг од тужене масе пок. Живојина за то, што је пок. Живојин убијен 28. јула 1885. г. као што се то види из извода из књига умрлих, приложеног акту под Бр. 7324., а тужба за наплату под Бр. 8602. предата је суду 22. априла 1889. год., дакле од дана смрти пок. Живојина па до предаје тужбе суду прошло је више од три године према чему је тужиочево право за наплату овог дуга од пок. Живојина застарело по наведеном § 840. грађ. зак., пошто пок. Живојин, кад је јемчио за дуг, није тужиоцу никакву залогу за осигурање дуга дао, са чега се тужилац од свога тражења према туженој маси пок. Живојина има одбити.

Са ових разлога апелациони суд пресудом својом од 23. новембра 1895. г. Бр. 4014. одобрио је пресуду првостеп. суда, коју је касациони суд решењем својим 6. маја 1896. г. Бр. 4151. оснажио[1]).

[1]) Друга тачка § 840. грађ. зак. гласи: „уз залогу ручну или непокретних добара траје обвеза на јемство још 30 година по смрти јемца“. Допуном § 930. а) 1864. год. заведено је за редовну застарелост тужаба време од 24 године. Спрам овога г. Ђ. Павловић у свом „Јемству“ § 232. и г. Андра Ђорђевић у свом „Систему“ књ. II у примедби под 2) на стр. 25. нашли су, да је законодавство тиме створило „аномалију“ што стоји у ствари; али допуном од исте голине (1864) законодаветво је створило и другу аномалију, јер док по § 840. „уз залогу ручну оставља застарелост за 30 година“ дотле поменутом допуном код § 936. установљава: „докле поверилац има у рукама залогу не може изгубити право да се из ње намири“ што значи, да је тужба за наплату из ручне залоге незастарива — дакле, изузетак од општег правила (§ 930. а) по коме су све тужбе застариве сем извесних изузетака. Разуме се, да и ту аномалију треба отклонити.

Б. Снаха има право издржавања из свекровог имања, као жена његовог неодељеног сина. — Раденко Јовић из Забрђа, остави по смрти својој у кући и на имању своју снаху Росу, јер му је син Стеван раније умро, и своје две кћери: Маргиту и Невену и унуку од сина Стевана, Круну, коју је још за живота удомио. Наследнице (кћери) Маргита и Невена пријаве се ванпарничном судији с тражењем: да им се имање пок. оца Раденка у наслеђе преда, без обзира на то, што се снаха њихова Роса на том имању налази.

На ово ванпарнични судија првостепеног пожаревачког суда решењем својим од 11. августа 1882. год. Бр. 13656. нађе: да удова Роса, снаха пок. Раденка има право на уживање имања, а наследнице упути на парницу, да доказују како Роса нема права на уживање тога имања,

Разлози: удова синовљева оставши на имању *представља удову умрлога* кад ове нема, онако исто као што син представља оца, кад оца живог нема, и као што син по смрти оца свога ступа у сва права очина, тако и његова удова ступа у сва права умрле свекрве. Као што завештилац својој удови не би могао окрњити половину уживања имања кад другог наследника после себе не би оставио, тако исто не би могао ни синовљевој кад своје нема итд.

По жалби пуномоћника наследница, касациони суд претписом својим од 13. септембра 1882. год. Бр. 2834. поништио је горње решење ванпарничног судије и упутио га: да учини распоред о наслеђу; а што се тиче тражења уживања од стране удове Росе, да поступи по чл. 91. и 92. правила поступка за неспорна дела.

Међу тим, да при том решавању има на уму чл. 122. истих правила што се тиче предаје наслеђа, ако држи да би у овом случају где снаха тражи уживање свекровог имања могло имати места примени овог законског прописа.

Ванпарнични судија, усвајајући разлоге касационог суда, донео је друго решење 19. октобра 1882. г. Бр. 17526. којим је прогласио за наследнице Маргиту и Невену, кћери пок. Раденка, но да имање приме тек по смрти или удаје снахе им Росе, којој је са истих гореказаних разлога дао право на уживање целокупног имања.

По жалби пуномоћника наследница, касациони је суд примедбама својим од 9. новембра 1882. год. Бр. 3511. поништио ово решење из ових разлога:

Кад је суд касациони у примедбама својим казао, да судија односно предаје имања има на уму чл. 122. правила пост. за неспорна дела, ако мисли да би у овом случају имало места, онда је тиме довољно јасно наговештено да примени тога закона нема места баш за овај случај, јер према прописима §§ 412. 413., 414. и 415. грађ. зак. само удовица умрлога има право да по смрти мужа ужива његово имање, било сама, било са наследницима, ако би ових имало, а не може то право имати према свекру, који према својој снахи не стоји у обвези.

Ове примедбе усвојио је ванпарнични судија, и решењем својим од 7. декембра 1882. год. Бр. 23055. упутио удову Росу на парницу за тражење права уживања, ако се успеху нада, а имање предао наследницима, које је решење оснажио и касациони суд решењем од 20. јануара 1883. год. Бр. 235.

По горњем решењу удова Роса поведе парницу против наследница, тражећи да ужива цело имање свога свекра пок. Раденка.

Првостепени суд пресудом од 28. октобра 1883. год. Бр. 22501. и апелациони суд пресудом од 21. јануара 1884. год. Бр, 120. одбио је тужитељку Росу од овог тражења. Но касациони суд, по жалби њеној, примедбама од 30. марта 1884. г. Бр. 1195., поништи пресуду апелационог суда из ових разлога: што тужитељка Роса по самом закону грађанском, престављајући са својом ћерком Круном, сина Раденковог, Стевана, као јединог наследника пок. Раденка — § 413. и 415. грађ. зак. — има законитог права уживања из заоставштине пок. Раденка, као жена његовог неодељеног сина и јединог наследника, умрлог сина Стевана — § 396. грађ. зак. — које јој се право према напоменутим законским наређењима никаквом вољом тестаторовом одузети не би могло.

Према овим примедбама апелациони суд изрече другу пресуду и досуди Роси на уживање половину целог имања њеног свекра, што и касациони суд одобри[1]).

[1]) Упореди са случајем у „Новој Збирци“ књ. I бр. 38. стр. 60. Међу тим шта видимо овде? Две одлуке једна другој противне. Прва Бр. 3511. не да снахи уживање а друга Бр. 1195. тој истој снахи даје право уживања из свекровог имања. Разуме се, да једна од њих мора бити погрешна и да не одговара закону, но која је? Ми држимо да је ова друга одлука правилна по §-у 8. и 10. грађ. зак., који су извор за случаје о којима се закон није изјаснио. Свакојако при ревизији ово питање треба пречистити.

6. **Ко вршењем свога права прекорачи границе, одговара за штету** (§ **32.** и § **806. грађ. зак.**). — Ј. С. у тужби својој, коју је поднео суду вароши Београда, против Ђ. Н. овд. навео је, да му је тужени ненадгледањем и не оправљањем својих канала и чункова у њему нанео штету тиме, што се још у јуну месецу 1871. год. појавила влага у зидовима међу њиховом кућом, те да је овом непажњом, већ до тада штету претрпео, а и даље је трпи. Тако, вели, од Ђурђев-дана 1872. због влаге стоје му празне две собе и кујна, од којих је дотле имао по 3 дук. месечно, а ова ће штета до Ђурђев-дана износити 36 дук. цес. А, како је цео зид његове куће постао влажан, мора цео обнављати, што ће га стати најмање 45 дуката.

За доказ да је ова влага прешла од канала туженог, позвао се на вештаке, а да су две собе и једна кујна због влаге остале празне, као и да је кирија месечна пре влаге износила 3 дуката месечно, позвао се на сведоке.

По томе је тражио, да му тужени накнади ову причињену штету у 36 дук. цес., као и да буде дужан оправити зидове тако, како би у будуће од влаге осигурани били; а ако не би то хтео учинити, да се ова оправка изврши сходно §-у 496. грађ. пост.

Тужени у одговору нити је признао, да је какву штету тужиоцу нанео, нити да своје канале не оправља. Зид, вели, који дели кућу његову од куће тужитељеве, заједнички је, услед чега се с њиме обе куће служе. Он је, вели, своју кућу тек пре пет година купио, а кућа је одавна сазидана, за доказ чега поднео је тапију.

На рочишту тужилац је наводио, да је тужени одговоран за штету, јер влага произлази од канала, које ће вештаци показати. Одговорности пак тужени могао би се само онда ослободити, ако би доказао, да се штета случајно догодила, и да је он није могао никако отклонити. Односно заједнице зида тужилац је навео, да је спорни зид од темеља до половине првога боја заједнички, а одатле навише постоји зид за себе као својина само тужиоца.

Тужени бранаше се тиме, да је његова кућа још пре двадесет година у истом стању постојала као и сада, а тужиочев отац није ништа на то примећавао, па шта више и сам тужилац је тапију потписао при преносу куће на њега, туженога, а ово је учинио без икакве примедбе и парнице. Није пристао, да

тужиоцу икакву штету накнади, јер, и ако је какве штете тужилац имао, ова му није учињена његовим, туженога, небрежењем, нити злонамерно, да би он за исту одговарати могао.

По овоме суд је приступио испиту сведока тужиочевих, који показаше, да су собе тужиочеве влажне и да је тужилац због тога имао штету у 3 дуката месечно. Вештаци пак показали су, да тужилац због влаге заиста не може да ужива две собе и кухињу, као узрок ове влаге нашли су, да су бивши дрвени чункови, које је тужени изменуо новим, били попустили па је нечистоћа до зида допирала, а после се зид постепено разједао, те је та влага узела маха. По томе нашли су, да треба ону част овлаженог зида извадити и новим зидом заменити. Односно штете због неупотребе собе и кујне нашли су, да је тужилац могао имати штете по 1 дукат месечно.

Суд је поред ових исказа нашао за нужно, да извиди и то, чија је кућа пре прављена, тужиочева или туженог, и ако је туженога пре, то, да ли је тужилац кад је своју кућу градио зид од своје стране поред зида и канала туженога поставио, или је просто своју кућу поставио у зид туженога или поред канала његовог. Обојица, и тужилац и тужени, признали су, да је кућа тужитељева пре куће туженог зидана и да је између тужиоца и туженог постојао један стари турски зид, па су обојица на тај зид наслонили своје куће и тужилац до старога зида направио је собу, тужени пак канал и да је то тако трајало 20 година. На захтев туженог, суд је испитао још два сведока, који су показали, да је тужени пре једне и више година променио дрвене чункове на каналу, који су били иструлели и ове заменуо са олуцима од лима.

Суд вароши Београда, пресудом својом од 12. октобра 1874. год. Бр. 18937. одбио је тужиоца од тражења накнаде штете из ових разлога:

Тужилац признаје, да влага са које он штету трпи, долази од зида, који њихове куће дели па да се с тога тај зид обновити мора и да ће у најмању руку коштати 45 дук. цес. тражећи, да му тужени штету накнади, а зид о своме трошку обнови, но он нема права ни на једно ни на друго што тражи, с тога:

1., што је тужени тапијом доказао, да је у новембру 1868. год. постао господаром куће и да је онда постојао канал у тој кући, као што је и сада, дакле, још пређашњи господар служио

се с њим; према чему је на основу § 332. грађ. зак. та службеност прешла и на туженог;

2., што је тужилац признао, да је онај зид на који су обе куће наслоњене, стари турски зид, па да с једне стране његове собе, а с друге стране канал туженог постоји, а тако исто признао је и то, што је тужени казао, да то стање траје тако више од 20 година, од кад је кућа туженог начињена, без да су парничари какву штету имали, а ако се сад за тужиоца каква штета због зида појавила и кад је сад за отклоњење штете нужно зид обнављати, онда је требао тужилац са туженим споразумети се, да тај зид о заједничком трошку обнове, јер су по § 344. грађ. зак. на то обојица обвезни;

3., што су сведоци К. С. и П. Т. осведочили, да су олуци у каналу туженога пређе дрвени били и од зида од прилике на 10 цоли удаљени, а по сведоџби истога К. да је тужени доцније те олуке заменуо са олуцима од лима, дакле, још их сигурнијим учинио, него што су били кад је кућа прављена.

По незадовољству тужиоца апелациони је суд пресуду суда вароши Београда одобрио својом пресудом од 31. јануара 1875. г. Бр. 208.

Но по жалби тужиоца касациони је суд њу поништио својим претписом од 3. априла 1875. год. Бр. 1474., из ових разлога:

Првостепени а по њему и апелациони суд, који је у свему одобрио пресуду варошког суда, погрешио је, што је тужиоца одбио на том основу: што је тужени тапијом доказао, да је онда, кад је постао господаром куће, постојао и канал у истој кући, и да се тужилац није томе противио, а да је тужени задобио право службености по § 322. грађ. зак. да може онде држати канал; јер овде није питање ни о праву својине, ни о праву службености, пошто тужилац и не оспорава право туженом, да може држати канал онде где се находи, него је овде питање: да ли је тужени употребом истога тужиоцу какву штету нанео, и ако је штету нанео, да ли је тужени, који се каналом служио дужан био овај у оном стању држати да имању тужиочевом никакве штете не чини.

Па као што је тај суд оценио ствар с другог гледишта, које овде није у питању према тужби тужиочевој, тако су и остали разлози истога суда, на основу којих суд одбија тужиоца, и на том основу, што су куће обе парничне стране

наслоњене на једном старом турском зиду, па с једне стране постоје собе тужиочеве, а с друге канал туженог, па је вели тужени са тужиоцем требао споразумети се, да по § 344. грађ. зак. о заједничком трошку обнове зид, ако се због истога зида каква штета појавила; а ово извођење суда погрешно је у томе што влази и кварењу куће тужиочеве није узрок само зид, те да су овај дужне обе стране заједнички обнављати по § 24. и 344. грађ. зак. него канал туженога што није одржаван у оном стању, у каквом би требало држати га, да се влага од куће тужиочеве отклони, као што се то види из вештачког извиђаја и сведоџбе сведока Т. Т., који је показао, да је приликом оном, кад је оправљао канал туженога видео, да је даска од олука била трула од стране зида, и да је била отворена за један прст, а зид влажан, која је сведоџба у неколико поткрепљена сведоџбом сведока К. С. који је осведочио, да су дрвени олуци били напуњени нечистоћом. Кад је, дакле, доказано, да је влага тужиочевој кући учињена од канала туженога, који није одржаван у нормалном стању а не од зида, онда и сва одговорност на туженога пада, по § § 800., 801. и 808. грађ. зак., како за ону оштету, која је учињена зиду од влаге каналске, тако и за неуживану кућну кирију.

А што је суд навео, да је сведоџбом сведока К. С. и П. Т. доказано, да је доцније тужени оправљао канал и дрвене олуке заменио лиманим, те тиме зид осигурао од влаге, и што су обе стране признале да је таково стање њихових кућа трајало више од 20 година, без да је било какве штете за парничаре, то не иде на штету већ у корист тужиочеву, јер се тим доказује, да може опстати канал туженога у таквом стању да никакве влаге и кварежи зиду не чине и по томе, да самом туженом у дужност пада по § 345. грађ. зак. да свој канал одржава у нормалном стању, те да од сваке кварежи и влаге сачува имање тужиочево, како би право и једнога и другога у заједничком зиду опстати могло по § 32. грађ. зак. а кад је он то пропустио учинити, онда је прекорачио границе свога права по § 806. грађ. зак. за досад учињену штету тужиочевом имању за шта је одговоран по напред наведеном § 806. грађ. зак. нити му доцнија оправка канала може шта помоћи овој ствари, где већ постоји дејствивителна штета, већ се том оправком може само од будуће штете сачувати.

Апелациони суд је усвојио ове примедбе, па је на основу § 330. грађ. пост. а из разлога у примедбама касационога суда донео своју нову пресуду 8. априла 1875. год. Бр. 847., да је тужени дужан оправити зид тужиоцу и овоме накнадити учињену штету у 1 дукат месечно, због неуживања кирије за две собе и кујну од дана нанесене штете до оправке.

Ову је пресуду оснажио и касациони суд својим решењем од 23. маја 1875. год. Бр. 2673.

7. **Јемство до рока важи као јемство до исплате.** — По жалби тужиоца касациони суд примедбама својим од 7. новембра 1884. год. Бр. 3987. уништио је пресуду ацелационог суда од 26. септембра исте год. Бр. 1668. којом је од тражења наплате јемства одбијен из ових разлога: По §-у 828. грађ. зак. ко се за другог подјемчио, онај мора дуг његов платити онако, како се подјемчио, јер га више ни повериоц, а ни суд обвезати не може; а по §-у 838. грађ. зак. само ако јемство гласи за неко опредељено (одређено) време, онда, кад се то време наврши, престаје јемство.

По овом законском наређењу разуме се, да јемство мора имати овај засебан рок у времену које настаје мимо рока о главном дугу, јер би се иначе поверилац, сваке своје сигурности лишио, кад он наплату дуга не може тражити пре рока облигације, ни од дужника, по пропису § 605. грађ. зак., а ни од јемца, по замени § 832. истог закона од 28. новембра 1859. год. Бр. 5272. (Збор. XII стр. 97), док од главног дужника наплату не тражи, и да се од овога наплатити не може. Па како се из облигације, коју је тужилац за доказ свог тражења поднео, види, да се је тужени на истој облигацији, као јемац за главног дужника потписао, а није определио засебан рок јемству после рока исплате дуга, но је казао: „јемац до дана истекшег рока облигације“, што је противно самој природи ове ствари, кад се, по наведеном §-у 605. грађ. зак. пре рока дуг не може тражити, ни од главног дужника, а још мање од јемца, по замени § 832. грађ. зак. то према томе разумно се има узети, да јемац и није уговорио засебан рок за своје јемство, и за то суд апелациони није могао узети, да јемство туженог престаје одмах првог дана по року обвезе и тужиоца од овог тражења одбити, него се, по наведеним законским прописима, а и с погледом на § 837. грађ. зак. има разумно узети — § 546. грађ. зак. — да рок јемству означени у поднесеној облигацији, није ни опредељен (одређен), и према томе спор овај пресудити.

Услед противразлога апелационог суда, касациони суд у својој општој седници није уважио ове противразлоге, него је претписом својим од 30. марта 1885. год. Бр. 1036. оснажио поменуте примедбе свога одељења[1]).

8. **Неуговорени интерес на главну суму, којој рок за исплату није одређен, досуђује се од времена, кад је наплата судом тражена** (§ **604. грађ. зак.**). — У парници општине Чачанске, противу масе пок. Спасоја за накнаду штете са 6% интереса од 15. јуна 1865. год. као дана, ког је пок. Спасоје као бивши рачунополагач дужан био горњу суму положити каси општинској, првостепени чачански суд пресудом од 28. септембра 1883. год. Бр. 10044. одбио је тужилачку страну од овог тражења као недоказаног.

Апелациони суд пресудом од 28. септембра 1884. год. Бр. 2420. осудио је тужену масу да плати тужилачкој општини спорну суму са 6% интереса од 15. јуна 1865. год. до наплате.

Касациони суд, по жалби тужене стране, примедбама од 31. декембра 1884. год. Бр. 4548. поништио је горњу пресуду апелационог суда само односно интереса, који је тужилачкој страни 6% од 15. јуна 1865. год. досуђен, јер по § 604. грађ. зак., интерес не може да пређе главни дуг, кад то није друкче уговорено, као што је овде случај, већ је требао интерес само од дана тужбе досудити.

Ове примедбе апелациони суд није усвојио већ под 29. априла 1885. год. дао је противразлоге у томе: горњом се примедбом замера апелационом суду двоје, и то једно према наређењу § 604. грађ. зак., што интерес не може да пређе главни дуг, а *друго,* што је, вели, суд требао да досуди тужиоцу интерес од дана тужбе, али ово не може да постоји.

§ 604. грађ. зак. говори о интересу на интерес, т. ј. кад је дужник преко воље зајмодавца интерес задржао — не платио — да зајмодавац има право и на интерес од дана тужбе, али овде тај случај не постоји, јер суд апелациони није никакав интерес на интерес ни досудио тужилачкој општини.

Али што се тиче времена откад тужилачка општина има право на интерес као накнаду штете, апелациони суд нашао је довољан доказ у реферату Главне Контроле од 17. августа

[1]) Види сличну одлуку опште седнице у Новој Збирци књ. I бр. 7. стр. 8

1882. г., којим је при предаји дужности пок. Спасојем 15. јуна 1865. г. констатовано, да је било у каси мање прихода у спорној суми, која се овом парницом тражи да накнади, а тај је реферат у исто време доказ и да је дужник Спасоје као руковалац касе општинске, опоменут на плаћање према § 887. грађ. зак., кога је дана и одобрио, да се нађени вишак у књигама употреби на подмирење недостатка, који је и већи био, но што се сада тражи.

Што се тиче интереса, апелациони суд још има да напомене, да по § 604. под *a* грађ. зак. интерес престаје тећи, кад тај достигне главно и само кад се тужба подигне, да се од дана тужбе опет интерес урачуна, али овде тај случај не постоји једно с тога, што је овде потражилац јавна каса једне општине, а друго, што се из поменутог реферата види, да је општина ову суму потраживала још од дана, кад се недостатак појавио, па нешто пок. Спасоје а нешто стараоци његове масе ствар ову развлачили, са чега и није случај, да је поверилац допустио, да интерес главно достигне, већ је одговорност до тужене стране због тога одуговлачења, па је за тражени интерес одговорна све до наплате, као што је пресудом апелационог суда тужилачкој општини и досуђен.

Но касациони суд у општој својој седници од 17. маја 1885. год. Бр. 1747. одржао је у сили примедбе одељења касационог суда[1]).

9. **Признање парничне стране, да је тестаменат истинит, кога се уништај са недостатака формалних тражи не важи.** — У парници Н. да се уништи тестаменат пок. Милутина Поповића, из Заблаћа, за то, што нема све форме, које је законик за писмене тестаменте прописао првостепени чачански суд, пресудом од 20. маја 1887. год. Бр. 7898. пресудио је: да се тужилац од тражења одбије са разлога, што сам признаје пред судом, да је тестамент, кога уништај тражи, одиста оставио његов покотац, а кад он признаје, да је то тестамент његовог покојног

[1]) За решење питања интереса „од дана тужбе“ није надлежан пропис § 604. грађ. зак. на који се касациони суд позива ни § § 602. и 823. на које се апелациони суд у противразлозима позива, јер сви ти прописи говоре о зајмовима, којима је време враћања уговором одређено, али интерес није уговорен. Па како се овде тражи наплата суме, којој рок за исплату није уговором одређен, онда се питање о интересу имало решити по § § 606., 654. и 887. грађ. зак. „кад је дужник на плаћање опоменут“ — а та опомена, разуме се, мора бити преко суда у виду тужбе. Са допуном ових разлога одлука је касационог суда правилна.

оца, онда не мари ништа, што тај тестаменат нема све форме законске, које су прописане као мера, да тестаменат не буде лажан ни подметут.

По незадовољству тужиочевом апелациони суд, пресудом од 19. новембра 1887. год. Бр. 1540. уништио је пресуду првостепеног суда, нашавши: да поменути тестаменат нема законске вредности, пошто нема све форме, које је законик, по § 435. прописао у томе, што се не види, да је тестаменат тестатору и сведоцима читан, према чему да признање тужиочево о истинитости тестамента не може надокнадити ове недостатке.

Ову је пресуду оснажио касациони суд, решењем својим од 19. марта 1888. год. Бр. 993[1])

10. **Изјава код полициске власти о преносу непокретнога добра по којој је тапија судом утврђена, равна је изјави пред судом по § 294. грађ. зак.** — Софија ж. Т. Ђ. тужила је првостепеном суду Јелену, ж. М. Т. тражећи, да је одбије од права полагања наслеђа на једну кућу с плацем пошто је то имање својина пок. Јосифа, и њој као најближем сроднику пок. Јосифа то имање по праву наслеђа досуди. Што је, вели, пок. Јосиф ту кућу с плацем пренео на своју жену Стану по тапији потврђеној судом окружним 29. октобра 1873. год. Бр. 18018. од које тужена као најближи сродник доводи право наслеђа на то имање — то нема законе важности пошто је изјава пок. Јосифа о преносу те куће учињена код полициске власти а не пред судом, као што прописује § 294. грађ. зак.

Тужена је у одговору и на рочишту доказивала важност преноса на тапији, а позвала се и на застарелост тражбине, тражећи, да суд ову парницу одбаци.

[1]) За опстанак правних дела или послова захтева се и изјава воље у форми, коју је закон прописао.

„За изјаву воље обично је доста, да се воља како год изјави, на име: усмено, писмено, знацима или другим начином. Где год је потребно држати се неких свечаних облика н. пр. да се служиш неким одређеним речима, да се позовеш на сведоке, да дело у писмено ставиш, онда извршење ових свечаних чина, кад год их закон изречно захтева за ваљаност дела, а не само за доказне сврхе, неопходно је то потребно за правни опстанак дела, јер ако се ти свечани чини не сврше дело је не ваљано. С тога ништава је опорука која нема све свечаности што их закон изречно захтева“. (Види Institucie Rimskoga prava од Serafini-a књ. I § 29. и 30. стр. 131).

Према овоме одлука је касационог суда правилна.

Првостепени суд решењем својим од 23. марта 1894. год. Бр. 6057. одбацио је ову парницу по застарелости. Но по жалби тужилачке стране касациони суд примедбама својим од 17. августа 1894. год. Бр. 6141. уништио је поменуто решење првостепеног суда из ових разлога:

Из поднете тужбе под Бр. 29462. види се, да тужилачка страна као ближи сродник пок. Јосифа полаже пречe право на спорно имање по основу наслеђа оспоравајући важност преноса имања по тапији, којом је пок. Јосиф то имање уступио у својину својој жени Стани, а опет тужена страна као ближи сродник пок. Стане, на истом основу доказује: да спорно имање припада њој као наследници пок. Стане, тврдећи, да је Стана постала сопственик оспореног имања по тапији.

Према оваком обележеном одношају парничара у овој ствари, кад је у спору само важност доказа као правног инструмента о преносу, који су претци парничара закључили о имању као самостална и пуноважна лица, и то у времену кад парничари као њихови потомци нису имали ни изгледног права (?) на наслеђе — не може се узети да су парничари по ствари преноса у свом делу, те да се тужена може користити застарелошћу са позивом на време преноса; него кад се оспорава важност тапије као доказа противне стране, њена важност као свршеног чина између других лица има да се цени по извршеном извиђају редовном пресудом.

Са наведеног дакле разлога, не може бити у овој ствари места примени 4 тачке § 109. грађ. суд. пост., јер се ова одредба закона тиче односа парничара, који су у свом делу, на име, *који су као непосредни имовински фактори или притежаоци ствари сами створили правни однос,* који је повод спору[1]). Још мање може битиместа примени § 937. грађ. зак., јер су тиме предвиђени случаји другога рода као што се може видети и из установљене одредбе § 303. а) грађ. зак. о којој овде не може бити речи.

[1]) Ово правило има свој изузетак у §-у 941. грађ. зак., по коме парничари односно употребе застарелости не морају бити „у свом делу“, јер тај § гласи: „који би ствар какву од правичног и поштеног притежаоца на поштен начин примио, он ће моћи као поштен пријемник и оно време свог претка урачунати у време застарелости“. У осталом и цео други став ових примедаба касационог суда погрешан је.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА БЕОГРАД

У овом конкретном случају кад би у начелу и било места застарелости, могло би о истој бити речи само на основу § 929. грађ. законика.

Први суд према овим примедбама улазећи у ствар у главноме нашао је: да је пок. Јосиф изјаву о преносу спорнога имања на своју жену Стану учинио код полициске власти а не пред судом као што прописује § 294. грађ. зак., те је зато пресудом својом од 25. октобра 1894. год. Бр. 20988. огласио пренос на тапији по захтеву тужбе за неважећи.

По незадовољству тужене стране апелациони суд пресудом од 13. фебруара 1895. год. Бр. 106. одбио је тужилачку страну од тражења из ових разлога: што је тужена поднесеном тапијом, као јавном исправом по § 187. грађ. пост. доказала, да спорно имање, на које тужитељица полаже право наслеђа није својина пок. Јосифа, стрица тужитељичиног од кога она доводи право наслеђа, него је својина Стане, ж. пок. Јосифа, а тетке тужене Јелене по §-у 294. грађ. зак. Према томе тужитељица нема права да тражи у наслеђе оно имање, које није својина њеног стрица пок. Јосифа, па зато се према § 178. грађ. пост. тужитељица од тражења овог има одбити. Наводу њеном, да је тапија незаконита за то, што при потврђењу исте није поступљено онако, како закон прописује, нема места, јер је суд потврдио тапију и тиме је извршен и пренос имања у њој означени на пок. Стану (§ 292 грађ. зак. и законод. решење од 13. јула 1850. год. в. Бр. 1197., збор. V стр. 259) те је по томе и тапија уредна и пуноважна. То што је суд, који је исту потврдио, примио изјаву продавчеву дату пред начелништвом округа ћупријског као вредећу, као поступак, који се тиче унутрашње радње суда, не може да шкоди праву новог сопственика, јер овај не може, а није ни дужан знати, да ли је суд у унутрашњој својој радњи испунио све форме законске или није.

По жалби тужилачке стране касациони суд, решењем својим од 1. септембра 1895. год. Бр. 6220. оснажио је пресуду апелационог суда.

11. **Извод из протокола крштених, у коме је ванбрачно дете на име другога као оца уведено, не важи, ако се не докаже да је са знањем и одобрењем његовим у књиге уведено — § 130. грађ. зак.** — У парници К. М. из Бара противу М. Б. да му тужени као отац детета његове ћери плати издржање, првостепени суд пресудом од 20. декембра 1884. год. Бр. 26907.

одбио је тужиоца од тражења са разлога, што извод из протокола црквених не може бити доказ противу туженог да је он отац детета ћери тужиочеве кад он то не признаје.

По незадовољству тужиочеву апелациони суд пресудом од 1. априла 1885. год. Бр. 247. одобрио је горњу пресуду како са разлога у њој изложених тако и оцени саме крштенице од 15. јула 1884. год. у тужби, која ма да је по тачци 4. § 187. грађ. пост. пуноважан доказ, ипак у овом случају не може да послужи као какав доказ, што се по другом одељку § 130. грађ. зак. ванбрачно рођено дете не сме у црквене књиге на име другога већ само на име материно да упише с тога, што се по истом закону не може ни да истражује ко је отац детету, а у овом спору не подноси се никакав доказ да је име туженог М. са *знањем* и *одобрењем* његовим уписато[1])

Касациони суд решењем својим од 18. маја 1885. год. Бр. 1832. оснажио је пресуду апелационог суда.

12. **Пунолетне девојке непотребују заступника за вођење парнице.** — По спору Кате ћери Пауна Илијћа из Рајца противу оца поменутог Пауна за издржање, првостепени неготински суд пресудом од 9. јануара 1889. год. Бр. 220. одбио је тужитељицу од тражења. Ову је пресуду одобрио апелациони суд 15. априла исте године Бр. 651.

Но касациони суд примедбама својим од 4. августа Бр. 2442 уништио је апелационог суда пресуду из разлога: кад се из акта види, да је тужитељица девојка и има жива оца Пауна кога овим спором и тужи, онда је апелациони суд погрешио што је спор овај пресудио са самом тужитељицом, кад је она неудата и код живог родитеља према § 117. грађ. зак. у вези са § 150. истог законика младолетна и као таква мора да има заступника по § 59. грађ. пост. и § 39. грађ. зак.

Апелациони суд на ове примедбе дао је под 21. фебруара 1890. год. Бр. 315. следеће противразлоге: кад је крштеницом доказано, да тужитељица има 30 година — § 57. грађ. зак. и

[1]) Други одељак § 130. грађ. зак. по изменама од 7. маја 1868. г. Збор. XXI стр. 17 гласи: „тако исто не сме се ванбрачно дете на име другога осим на име материно у црквене књиге увести, ван ако ко сам призна да је отац детету, и одобри да се оно на његово име у црквене књиге уведе“. Но којим се начином долази до овог „признања и одобрења очевог“ о том нема законог наређења. У колико нам је познато, то се увођење врши на основу усменог казивања кума или бабице, а то није вередостојно, те за то је потребно да законодавство пропише правила и упутства за то „признање и одобрење“.

кад се у § 150. грађ. зак. на који се касациони суд позива изречно каже, да чим дете постане пунолетно престаје и родитељска власт над њим, онда по нахођењу суда нема места постављању заступника кад је она по § 58. грађ. зак. пунолетна и као такова потпуно способна за вршење свију правних послова[1]).

Општа седница касационог суда уважила је ове противразлоге.

13. **Кад очух уз жену прими у кућу пасторче на издржање без уговора сматра се да он то добровољно чини, према чему да нема права на накнаду за издржање истога по § 561., 563. и 566. грађ. зак.** — По спору Василија М. противу Панте Мијаиловића из Милентије због издржавања пасторке, првостепени крушевачки суд пресудом од 23. септембра 1886. год. Бр. 8904. судио је по захтеву тужбе.

Апелациони суд пресудом својом од 15. декембра 1886. г. Бр. 1924. уништио је горњу пресуду из разлога:

По § 119. грађ. зак. све трошкове око издржања малолетне деце, дужан је да сноси поглавито отац, па мати, а ако је задружно стање, онда их старешина задруге сноси а није предвиђен случај, кад ко други каквог младолетника издржава са чега се спор овај има да реши по околностима а и § 630. грађ. зак.

Цењећи сведоџбе сведока апелациони суд налази да се њима доказује по § 213. и 218. грађ. пост. и 187. да је младолетна Селена као дете била код тужиоца на издржању од преудаје њене мајке пок. Јеле па до смрти, а то је од 8. фебруара 1876. до 2. марта 1880.; али опет за то апелациони суд налази, да тужилац нема права на накнаду за Селенино издржање, пошто он не подноси никакав доказ, да је он Селену по каквом теретном уговору са туженим као задружним старешином примио; већ према стању ствари кад нема никаква уговора и кад је тужилац трпио малолетну Селену више година у својој кући на издржању а није хтео о томе какви споразум са туженим учинити, има се узети да је тужилац узевши Селенину мајку Јелену за жену, узео и Селену добровољно к себи на издржање чинећи према њој у издржању неки доброчини уговор без права на ма какву накнаду, јер по § 532. гр.

[1]) Пунолетне девојке и удовице могу у опште пуноправно радити (в. „О јемству“ § 84. и у „Обвезностима“ § 500. и остале од Ђ. Павловића.

зак. уговор се може учинити *не само речима* него и *делом* које вољу показује. По овоме а према § 561., 563. и 566. грађ. зак. и по § 178. грађ. пост. тужилац има да се одбије од тражења. Но како је тужени Панта на белешци Бр. 8904. пристао да тужиоцу плати за Селинино издржање само за 2 месеца а вештачком оценом у акту Бр. 2656/84. доказано по 60 пр. дин. дневно то се према оваквом пристајању по § 180. и 183. грађ. пост. и § 13. грађ. зак. на плаћање овог тражења има да осуди с тога апелациони суд *пресуђује* да тужени Панта плати тужиоцу 36 дин. на име двомесечног издржања Селининог а од осталог тражења одбија се.

Касациони суд решењем својим од 12. фебруара 1887. г. Бр. 509. одобрио је пресуду апелационог суда.

14. Тужба, коју је суд одбацио као неуредну, прекида застарелост по § 945. грађ. зак. — Ј. и Ђ. имали су заједничку радњу. Фирму су протоколисали код трговачког суда 1875. г. под именом „Браћа". После неколико година, Ј. умре. Сав капитал остане и даље у радњи, коју је водио сам Ђ.

Кад је маса умрлог Ј. образована и наређен попис имања, Ђ. је изјавио, да је имање заједничко, његово и умрлога Ј. и полициска власт узела је у попис поред осталога и примање Ђ. за лиферације.

Услед протеста Ђ. судија за неспорна дела, актом од 14. фебруара 1889. год. Бр. 1938. наредио је да се половина примања, која припада на део Ђ. за лиферацију, овоме и издаје, а друга половина која припада маси Ј. да се пошље суду за масу Ј.

Ђ. је доцније тражио, да му се изда и друга половина новца за лиферације. Судија за неспорна дела, решењем од 29. августа 1890. год. Бр. 11085. упутио је Ђ. на парницу.

Ђ. је повео парницу 19. новембра 1890. год. Првостепени суд вароши Београда, решењем од 17. новембра 1892. год. Бр. 22949. одбацио је тужбу као неуредну.

То је решење оснажио и касациони суд 9. априла 1893. год. Бр. 310.

9. децембра 1894. год. Ђ. опет поведе спор против масе Ј. тврдећи, да је новац узет у попис, само његов.

Тужена маса бранила се застарелошћу. Од 26. августа 1890. год. кад је Ђ. упућен на парницу, па до 9. декембра 1894. год. кад је ову тужбу предао, прошло је више од три године, а по § 928. грађ. зак. покретне ствари прибављају се застарелошћу од три године.

Првостепени суд вароши Београда, пресудом од 9. октобра 1895. год. Бр. 21922. досудио је тужиоцу тражбину.

Апелациони суд, одбио је тужиоца од неумесног тражења.

Но по жалби тужиоца, касациони суд примедбама својим од 29. јануара 1896. год. Бр. 678., поништио је горњу пресуду апелационог суда са ових разлога:

Кад се из акта овога спора и навода парничних странака види, да је тужилачка страна повела парницу против тужене стране, на коју је била упућена решењем судије првост. суда за варош Београд од 29. августа 1890. год. Бр. 11055. онда је тиме прекинута застарелост, која је у корист тужилачке стране отпочела тећи. И само на случај да тужилачка страна поведену парницу изгуби, прекинута се застарелост наставља, па зато је апелациони суд погрешно и применио § 945. грађ. зак. што је узео да је право тужилачке стране застарело за то, што је тужба, којом је ова парница била покренута, по закону неуредна била.

Апелациони суд није усвојио горње примедбе касационог суда, већ је под 14. фебруара 1896. год. Бр. 492. дао следеће противразлоге:

Касациони суд је у својим примедбама изволео казати, како је нашао, *да је тужилац повео парницу против тужене стране* на коју је и упућен решењем судије за неспорна дела првостеп. београдског варошког суда, од 29. августа 1890. г. Бр. 11055. те је тиме прекинута застарелост, која је у корист тужилачке стране, отпочела била тећи.

Да се по науци о поступку судском у грађ. споровима може узети, *да је једна парница поведена* као што је то касациони суд у овом спору узео, треба да је суду поднета тужба, дата туженом на одговор, на име да тече извиђај о томе, да ли тужени вређа, не признаје, оспорава извесно право тужиочево.

Тиме тек заснива се између њих, процесно правни однос, у који су они ступили, и за тај тек моменат везане су извесне правне последице.

Само овакав њихов нови међусобни положај може имати свога повратнога дејства и на материјалну страну овог њихног правног односа.

И тако тужба, која је у ову фазу ушла:

а) прекида застарелост (в. § 945. грађ. зак.).

б) допушта да тече интерес који је по § 604. грађанског законика (види његову замену од 5. маја 1864. године) престао тећи.

в) продужује да тече интерес, који је престао тећи, што је поверилац допустио, да сума неплаћеног интереса, достигне суму главнице (в. § 604. а. додатак грађ. зак. од 5. маја 1864. године).

г) чини те тужени постаје несавесан држалац и ако је дотле био савестан (реч „опоменут“ из § 207. грађ. зак.).

Као што ће касациони суд изволети да види, ето тако говори наука о овом извесном случају.

Али, кад је тужба тужиочева, коју је подигао по напред поменутом упућењу под Бр. 11055. као неуредна одбијена решењем од 17. новембра 1892. год. под Бр. 22944, које је извршним постало, јер га је касациони суд својим решењем Бр. 310/93 оснажио, — онда из овога неоспорно потиче логична последица на име: *да тужба која је по 3. алинеји § 97. гр. пост. као неуредна одбачена, не може имати никаквог правног дејства.*

Касациони суд у својој општој седници од 6. марта 1896. год. Бр. 1720. одржао је у сили примедбе свога одељења, а противразлоге апелационог суда одбацио[1]).

[1]) Члан 847. општег имовинског законика за Црну Гору гласи: „прекида се течај одржаја: кад држитељ сам држину остави или иначе изгуби (830); кад власник, или ко други ко тврди да има боље право ствар држати, преда у суд тражбу о томе, ипак, само ако правду до краја доведе и добија ју; кад тужитељ зломислен постане; кад сам призна право онога противу кога је одржај; кад ствар престане бити у трговини и саобраштају. § 1497. општег аустријског грађ. зак., гласи: „прекида се застарелост кад је онај, који хоће да се позива на исту, пре истека рока за застарелост, право другога било изречно или прећутно, признао; или ако га је онај коме право припада, тужио и тужба се буде уредно продужила. Али, ако се тужба пуноважном одлуком огласи за неважну, онда се узима да застарелост није ни прекидана. § 945. нашег грађ. законика: „застарелости време прекида се или ако га је онај, коме право припада, судом гонио, и парницу водио. Али ако би пресуда изишла и ову тужбу за неосновану прогласила, онда се застарелост не прекида; но наставља тако, као да тужбе и није било. Rušnov коментариста аустријског законика вели: да тужба прекида застарелост захтева § 1497. да је она уредно продужена, т. ј. да је на истој судбени поступак поведен уредно настављен и довршен. Та тужба мора бити састављена

15. Кад преудата удовица тражи спрему и удомљење према § 525. грађ. зак., онда тужена страна треба да докаже, да је та спрема из куће издата, ако удовица то не признаје. — Код првостепеног суда пожаревачког водио се спор између Јелене ж. М. Љ. противу масе пок. Влајка Богдановића, због права на спрему и удомљење.

Заступник тужиоца навео је, како је његова властодавка, као бивша удова пок. Влајка тражила код старатељског судије, да јој маса плати 100 дук. цес. на име спреме и удомљења, на коју спрему према закону има права, јер јој је маса ову спрему приликом преудаје њене за садањег мужа Љ. није дала, већ се је задужила те спремила. Да су јој стараоци поменуте масе ово тражење оспорили због чега је упућена на парницу па и повела овај спор. Према стању масе које износи на 2000 дук. тражи 100 дук. на име спреме и удомљења.

Стараоци тужене масе нису ово тражење признали из разлога, што удова — тужитељица — све, док је удовица била, она је бесплатно у кући масеној живела, од прихода масеног имања издржавала се и удомила и да сада нема никаква права на тражену спрему и удомљење тим пре, што имање масено, које не вреди више од 6—700 дук. а којега је приход мали, — има на издржању, које мушке, које женске малолетне деце покојникове, према чему је тражење тужитељкино, баш кад би на исто имала право и сувише претерано. Па како тужитељица не подноси ни иначе доказа да се је задужила те удомила, јер јој је маса донети мираз покојнику после удомљења за садањег мужа платила, то су тражили, да се одбије од тражења.

Вештаци су нашли, да према стању масе и броју наследника, и ако маса наплати 300 дук. од бив. стараоца, моћи ће да јој да 600 дин. иначе, ако то не наплати, ништа.

Разлози: Признањем заступника тужитељкиног по § 180. грађ. пост. доказано је, како се је тужитељка удала, живећи

као што треба, а уз то предана надлежном суду. Тужба одбијена што је не надлежном суду предана не прекида застару“. Спорно је, да ли је прекинута застара, ако суд врати само тужбу на исправак и на то одговарајући вели: „ми се слажемо с мњењем оних, који држе да се у том случају застара прекида, јер се тужба на исправак вратити може по прописима грађанскога поступка ради формалних мана, стр. 882.

Према овоме кад је тужба као неуредна одбачена, сматра се као да није ни поднесена за то су разлози апелационог суда правилни.

у кући покојника, а опет из акта масени суд се је уверио, да је она као бив. жена пок. Влајка, живећи на том имању, примала приход од другог имања масеног, те по томе се пошто и иначе она није ничим доказала по § 178. грађ. пост. да се је она удала својим новцем, па и спремила, као што наводи, онда она нема права на ово тражење по § 525. грађ. зак. и за то се од истог има одбити и осудити по § 800. грађ. зак. на плаћање трошкова. (Пресуда од 28. декембра 1888. г. Бр. 22905).

Апелациони суд пресудом од 12. јуна 1889. год. Бр. 559. одобрио је пресуду првога суда.

Касациони суд примедбама од 6. октобра 1889. Бр. 3698. уништио је ову пресуду из ових разлога: по §-у 178. грађ. поступка тужена страна дужна је своју одбрану да докаже, кад јој се то од стране тужилачке не признаје. Па како у овом случају тужилачка страна не признаје то, да ју је тужена страна измирила за њено право, које она овом тужбом а на основу § 525. грађ. зак. тражи, то је туженој страни на терету доказивање њене одбране.

Апелациони суд није усвојио ове примедбе, већ је дао ове противразлоге:

За то, што је пуномоћник тужитељице признао, да је његова властодавка живела као удова у кући и на имању тужене стране, па се отуда и удала што се мора узети, да се је она из овога имања и спремила за удају, пошто је сав приход она уживала, а ничим није доказано, да је се она за ову спрему ма ком задужила, јер терет доказивања ове околности на њу пада, апелациони суд не може примити примедбе касационог суда.

Касациони суд у општој седници својој од 11. јануара 1890. год. Бр. 4829/89. уважио је примедбе одељења а да не стоје противразлози апелационог суда, пошто тужитељка има по § 525. грађ. зак. право на удомљење међу тим не доказује се, да јој је исто дато.

16. Тестаменат се по чл. 40., 42. и 44. ванпарничног поступка обзнањује судом и од тога дана почиње застарелост за уништај његов, према чему свако друго сазнање садржине тестамента, ма којим то путем било, ван суда или власти не утиче на рок застарелости ни по § 482. ни по § 937. грађ. зак. — У парници Остоје Младеновића, из Куле, за малолетног му сина Станисава, противу Милоша Тодоровића, онд., због наслеђа имања деде пок. Тодора, који је умро 27. октобра 1871.

год. — првостепени пожаревачки суд, решењем својим од 30. маја 1895. год. Бр. 15858. одбацио је ову парницу по захтеву туженога на основу застарелости, јер је нашао: да је испитаним сведоцима доказано, да су тужилац и његова жена Станија, коју за спорну суму представља као син поменути Станисав знали за *усмени* тестамент пок, Тодора пре $23^1/_2$ године, јер су били присутни у кући кад је он тај тестаменат изјавио, те према томе, да је спорна тражбина по § 937. грађ. зак. застарела.

По жалби тужилачке стране, касациони суд примедбама својим од 12. јуна 1896. год. Бр. 9597. уништио је горње решење из ових разлога: У чл. 40., 42. и 44. правила за ванпарнична дела прописан је поступак при обзнани последње воље тестаторове, и према томе само овако саопштење и обзнана тестамента може имати законску важност и произвести све последице у корист или на штету интересованих лица, која су томе присуствовала или одсутна била, ако у одређеном законом року нису противу истога протествовали и законска средства употребили. Свако друго сазнање садржине тестамента, ма којим то путем било не може бити ни од каквог утицаја на право интересованих лица, што се најјасније огледа из наређења § 482. грађ. зак., који одређени рок за застарелост везује са саопштењем тестамента, које мора бити наравно онако, како то ванпарнични поступак прописује.

Па, како у овом случају, тужена страна не подноси доказе, да је тужилачка страна за постојање усменог тестамента, односно његову садржину сазнала оним путем и начином, како то закон предвиђа, а она то пориче, онда је према томе суд требао да размисли: да ли јој је право за протест застарело?[1])

[1]) Први суд погрешио је, кад је узео, да се сазнање садржине тестамента добијено на другом месту а не преко суда може доказивати сведоцима, јер по закону, исказима њиховим може се доказивати само изјава воље тестаторове и ништа друго. Да ли су лица, која имају право наслеђа на заоставштину његову, била томе присутна и с наредбом његовом задовољна, то се не може сведоцима доказивати. О том постоје засебна наређења у чл. 40., 42. и 44. ванпарничног поступка и § § 482., 483. и 484. грађ. зак. По наредбама њиховим сваки тестаменат, био он писмен или усмен, мора бити предат суду, који садржину његову обзнањује и саопштава интересованима по прописаном начину. И од дана саопштеног тестамента почиње рок застарелости по § 482., или несаопштеног тестамента од дана „кад је дотично лице за такви дознало“ — § 937. грађ. зак. Коментаристе аустријског грађанског законика препиру се у овом случају — односно рока застарелости — да ли тај рок почиње тећи „од оног часа, кад је тестаменат судом објављен“ (Stubenrauch) или „од дана, кад је

17. **Рад предузимача грађевине није исто, што и рад раденика и надничара, па зато на зараду предузимача не може се применити § 928 а. грађ. зак. већ § 939. грађ. зак.** — Тужилац навео је да је са туженима П. и Н. погодио, да им сагради једну двокатну кућу за 25800 дин. и он им је ову кућу по уговору о плану саградио, али тако, да је морао и нешто више на кући израдити, но што је по уговору то био дужан. Но како му тужени неће ни овај вишак да исплате, то тражи, да их суд осуди да му плате и за више израђени посао 886 дин.

Тужени су одговорили, да је тражење тужиочево, да му плате још и неки вишак од израђеног посла неосновано, јер му они на име грађевине немају шта више плаћати јер су му све исплатили и рачун је између њега и њих пречишћен, но и да немају доказа о пречишћеном рачуну, ипак тражењу тужиоца нема места за то, што је за ову ствар једино меродаван уговор њихов а по уговору он није кадар да докаже, да је са њима и то уговорио, да му за какав више израђени посао од погођене цене плате и кад је по уговору тако а он нема доказа, да противно уговору доказује, да му оне имају и за некакав вишак особено од погођене цене платити, сем неког рачуна по вештачком прегледу, који опет по § 233. и 246. грађ. пост. нема вредности, пошто је противан садржини писмена и пречишћеном рачуну. Најзад веле, да је тражење тужиоца застарело према

предано наследно очитовање, које је по суду прихваћено" (Unger), али ни једном од њих није пало на ум, да говоре о том, да тај кратак рок (3 године) може почети пре него што је тестаменат суду предат. (Коментар од Rušnov-а књ. II стр. 871). Одлука је дакле касационог суда на закону основана.

Но ради потпуности ствари хоћемо да кажемо о разлици између § 482. и § 937. грађ. зак. § 482. има два термина (рока). Један је од 8 дана а други је од пола године, који почиње тећи од саопштења тестамента. Оних 8 дана важе за изјаву „који би мислио, да му је завештилац са последњом наредбом неправду или уштрб учинио", а пола године важе за тужбу, која долази као последица учињене изјаве у року од 8 дана. Сад, ако ко по саопштењу тестамента не учини изјаву у овом року о неправди тестаменталне наредбе, онда је он изгубио право на тужбу одмах по истеку ових 8 дана, а ако је изјавио неправду на тестаменат па „најдаље за пола године" не поднесе тужбу противу тестамента онда наредба по тестаменту „остаје стална". Дакле, као што се види, по § 482. наследник губи право за далеко краће време, ако не поступи противу тестамента. § 937. прописује рок од 3 и 24 године за уништење несаопштеног тестамента. Први рок почиње тећи „од дана, кад је дотично лице за такви доказало", а други, по истеку кога престаје са свим право на уништај, (ако су 24 године протекле). Основна је разлика између § § 482. 937. у томе, што је време одређено у §-у 482. рок, а време у

§ 928. а грађ. зак., јер је од времена када је тужилац саграђену кућу њима предао па до дана тужбе протекло више од шест месеци.

Првостепени суд решењем својим од 1. децембра 1886. г. Бр. 7563. одбацио је ову тужбу по основу застарелости са разлога: по § 928. под а. грађ. зак. тужба радника за наплату свога труда или уговорене цене застарева за 6 месеци од дана кад је уговорени посао свршен.

Из писмена о предаји и пријему куће од 20. новембра 1885. год. која су тужени поднели а на коме су потписани и тужилац и тужени, види се, да је тужилац под 20. новембра 1885. год. довршену грађевину туженима предао, и да су је они тог дана и примили.

Како је од тога дана 20. новембра 1885. год. па до дана тужбе, а то је 10. октобра 1886. прошло много више од шест месеци, то је према наведеном пропису закона, право тужиоца као предузимача на тражену накнаду за више израђени посао застарело.

Навод тужиоца да за њега не вреди пропис § 928. под а грађ. зак. но опште правило о застарелости — 24 године — пошто он није прост раденик већ предузимач, не може му користити зато, што сам смисао § 928. а. грађ. зак. показује да се под речју „радник" има разумети и предузимач, јер се у

§ 937. застарелост. На рок судија је позван званично да пази, јер протеклим роком право по себи престаје, а на застарелост по захтеву странке (§ 949.), код рока веровник мора доказати, да његово право још постоји, док код застарелости дужник, да је одређено време протекло; код рока не може бити говора о прекинућу, а код застарелости може. § 945. (види систем грађ. права од Андре Ђорђевића књ. II стр. 717., а више и боље о томе види „Tumač mjenbenog zakona" од D-ra Vrbanić-а стр. 531. и примедбу под 1 на стр. 533).

Још остаје да видимо, којим се путем може доказати сазнање несаопштеног тестамента по § 937., који гласи: „време застарелости за уништење тестамента несаопштеног тече од дана, кад је дотично лице за такви дознало". То је потребно за то, што је горњом одлуком постављено: да свако друго сазнање садржине тестамента, ма којим то путем било, ван суда, не утиче на застарелост. По нашем мишљењу, то се сазнање може добити или кад је наследник тражио да му се изда у препису несаопштени тестаменат, или кад је тражио попис имања па га ванпарнични судија извести, да је он то имање по тестаменту предао Н., или кад је тужио П. за уступљење куће оца му, а тужени поднесе тестамент, како је он наследник свега имања умрлога. Дакле, од дана сазнања овим путем или сличним, само да то сазнање буде преко власти, тече застарелост из прве тачке § 937. грађ. зак.

том пропису закона вели, да право радника застарева за 6 месеца не само за наплату услуге и труда, него и за наплату трошкова, што су око посла поднели; па како радници и надничари обично осим свога личног труда ништа више не улажу, то је онда по самом закону јасно, да се под речју „радник“ разуме не само прост надничар и калфе мајсторске, него и сами предузимачи.

Касациони суд примедбама од 18. фебруара 1887. Бр. 638. уништио је горње решење из разлога: суд је погрешно на овај случај применио § 928. а. грађ. зак, који, говорећи о застарелости тужбе *радника* и *надничара* за наплату наднице или уговорене плате предпоставља расправу обичних најамничних послова краћег рока у облику физичких чисто личних радова; а у категорију ових радника не могу доћи и *предузимачи грађевина* од којих се тражи призната мајсторска способност и већа материјална одговорност као што се види из § 928. под з. грађ. зак. по чему и у оцени обвезе и одговорности других лица према њима, не може се примењивати застарелост горњег законског прописа него застарелост у смислу § 939. грађ. зак. пошто се тражбине овог рода, према смислу § 710. грађ. зак. појављује у облику накнаде штете која застарева за три године. Па како је суд противно овом зак. пропису поступио то му касациони суд на основу § 325. грађ. пост. ништи горње решење.

18. **Више јемаца солидарно одговарају ако је то у јемачкој обвези изречно уговорено иначе по § 834. грађ. зак. одговара сваки за свој део, а у случају који не буде у стању део платити онда тај део плаћа ко има.** — Еснаф болтаџиски из Зајечара тражио је, да по § 834. грађ. зак. плате јемци Алекса Тодоровић и маса пок. Косте Николића салидарно дуг за Живка Витомировића, пошто се од њега није имало откуда наплатити. Тужени не пристају да плате солидарно но сваки свој део, јер се солидарно нису ни обвезали. Како има и трећи јемац који није ни тужен, не пристају да плате и његов део.

Разлози: признањем тужене стране доказана је по § 180. гр. пост. јемствена обвеза тужених за тражени дуг Живка Витомировића, а распоред реш. овог суда Бр. 384. § 188. грађ. пост. да се од главног дужника нема откуда овај дуг наплатити и по томе да су за исплату истога обавезни сами јемци § 829. грађ. зак.

Но како се из облигације види, да је за Живка јемчио поред тужених и Наца Милошевић, чији део јемства тужени не пристају платити, и који јемац није тужен, нити тужилачка страна доказује да он није у стању свој део платити а по § 883. грађ. зак. од тужених јемаца — не може се тражити више но на колико је ко обвезан — то се тужени јемци имају осудити да плате за дужника Живка тужит. страни од траженог дуга само онолико, колико на део њихове обвезе припада, а не и део за јемца Нацу који није ни тужен. (Пресуда првостепеног зајечарског суда од 16. марта 1885. год. Бр. 1510).

По незадовољству тужиоца апелациони суд пресудом од 14. августа 1885. г. Бр. 865. одобрио је горњу пресуду. Но касациони суд примедбама од 26. септембра 1885. год. Бр. 3541. уништио је пресуду из разлога:

По пропису § 545. грађ. зак. ако ли су два или више њих на целу ствар обвезали се, онда је дужан један за све сви за једнога ствар дати; а по пропису § 837. грађ. зак. ако њих више има који су за један дуг добри стајали, онда сваки *појединн од њих јемствује за сав дуг.*

Према горњим законским прописима јасно је, да су за овај спорни дуг сва три јемца солидарно одговорни за целу суму дуга и кад је тужба од стране повериочеве управљена противу тужених да плате цео дуг, онда је суд без обзира на то, да ли има још каквог јемца и да ли је овај у стању или није платити $^1/_3$ дуга, требао да осуди тужене да плате цео дуг пошто су они, по напред наведеном закону солидарно одговорни за целу суму дуга.

Апелациони суд није усвојио горње примедбе већ је под 16. јануара 1886. г. Бр. 1937|85. дао ове противразлоге:

Солидарност јемца за исплату каквог дуга по § 545. грађ. зак. стоји у томе: да јемци, кад их више има, одговарају повериоцу један за све а сви за једнога само у том случају, кад су се они тако обвезали. То се јасно види и из законодавног решења од 7. октобра 1846. г. вБр. 1312. (Збор. III стр. 140) којим је горњи § 545. и 831. грађ. зак. објашњен. Иначе где у обвези јемца не стоји такав услов у таквом случају истина сваки од јемаца одговара повериоцу за цео део, али само тако, ако поверилац докаже да који од јемаца нема откуда свој део да исплати, јер док такво стање код кога јемца не наступи, они одговарају сваки за свој део.

У обвези тужених јемаца *не постоји и тај услов; да су обвезни сви за једног и један за све,* већ стоји само ово: „јемци и платци до исплате облигације“ што значи, да су се они обвезали повериоцу за дуг главног дужника тако, да сваки свој део плати а у случају, да један од њих не могне платити, да остали за њ повериоца измире. Према овако јасном пропису наведених закона и тумачењу истих, апелациони суд усвојив пресуду првост. суда, није ни могао друкче спор овај пресудити, нити тужене осудити, јер би иначе морао повредити наређење § 828. грађ. зак. по коме се јемац не може обвезати више ни од стране повериоца, ни од суда, него што се он сам обвезао.

Мишљење касационог суда у наведеним примедбама према закону неосновано је у толико пре, што, ако би се допустило, да поверилац и у оваквим случајевима тражити може осуду и наплату јемственог дуга само од једног јемца, ма да има њих још двојица, значило би допустити повериоцу, да може кога од јемаца ослободити од јемства, што се не сме дозволити, јер би то било на штету осталих јемаца, који су своју обвезу на јемство једино с тога и дали, имајући пред очима законска наређења: да сваки свој део плати и имајући у виду и остале јемце, који ће свој део исплатити моћи.

Касациони суд у општој седници од 27. јануара 1886. г. Бр. 128. нашао је да су противразлози апелационог суда дати на примедбе одељења касационог суда од 26. септембра 1885. Бр. 3541. закону саобразни[1]).

19. **Продаја задружног имања кад није од штете за задругу, није разлог за раздвајање (деобу) задружног стања.** — Код смедеревског првостепеног суда Милојка из Н. тужила је свога девера Милоја тражећи деобу за свога малолетног сина Светозара. Тражећи деобу ово је оснивала на § 520. грађ. зак. и на доказу, да је тужени извесно задружно имање отуђио. Тужени се бранио да је он задружно имање увећао, јер и ако је отуђио извесну некретност, он је опет друго имање и у квантитету и у квалитету боље за задругу прибавио.

Први суд својом пресудом од 7. октобра 1887. Бр. 11978. дозволио је деобу на основу § 492., 493. 502. грађ. зак., нарочито, када је доказано, да је тужени извесно имање задружно

[1]) Види сличан случај („Нова Збирка“ књ. II бр. 23. стр. 40).

као старешина задруге отуђио. Ову је пресуду одобрио и апелациони суд 16. априла 1888. г. Бр. 2334/87.

Но по жалби туженога касациони је суд усвојио разлоге жалбене и наредио извиђај са ових разлога: када се тужени Милоје признавајући продају имања задружног у акту Бр. 10286. брани, да је добивеним новцем прибавио друго имање три пута веће и од веће користи за задругу, онда је суд требао по § 164. и § 166. да нареди, да се саслушањем парничара а по потреби и вештачким прегледом извиди и утврди постоји ли овакав навод туженог или не, па тек онда да приступи суђењу.

Апелациони суд усвајајући ове примедбе наредио је дослеђење, и кад је вештачењем утврђено: да наводи туженога стоје, онда је апелациони суд понова изрекао пресуду 26. априла 1886. год. Бр. 797. поткрепљену овим разлозима: Кад је вештачким извиђајем од 5. априла 1889. г. Бр. 4767. на који ни једна страна није чинила примедбе по § 246. утврђено: да је тужени Милоје од задружног имања продао 3 ектара и 85 ара, али да је за задругу као старешина њен купио 9 ектара и 60 ара, чиме се очигледно доказује, да тужени не само да није почео задружно имање упропашћавати, него га је шта више увеличао, па како су даље вештаци изјавили, да је овом продајом и куповином задружно имање груписано, и да је вредност купљене земље два пут онолика колика је продата, онда је неоснован навод тужилачке стране да је тужени почео задругу упропашћавати, па зато се она по допуни § 492., 493., 519. и 520. грађ. зак. има да одбије од свога тражења, да се деоба задружног имања изврши, пошто тужилачка страна нема разлога који би јој давао права на деобу.

Тужитељка се на ову пресуду жалила касационом суду, но овај је оснажио горњу пресуду апелационог суда својим решењем од 12. октобра 1880. г, Бв. 3773.

20. **Чиновник одговара за накнаду штете кад неуредном продајом непокретног имања оштети сопственика.** — Тужилац Д. тужио је смедеревском суду чиновника Б. што је овај 3. маја 1880. год. јавном лицитацијом продао његово имање: плац под кафаном од тврдог материјала, са кућом и шталом и ово уступио А. даље половину од дућана једнога од слабог материјала, који је купио окружни начелник г. К. Б., коме је исти такође тога дана уступљен, па како је продаја ових имања решењем смедерев. суда од 15. јануара 1881. год. које је из-

вршно, уништена, што тужени као вршилац продаје није претходно испунио све нужне услове које закон тражи, и како се поменути купци, као држаоци и уживаоци овога имања од дана продаје не склањају да му плате што су за то време исто уживали, већ се бране да су савесни држаоци, то је вели, зато, и принуђен обратити се на туженога као вршиоца неуредне продаје. Тужилац је ову штету поделио у две категорије: *за неуживање кафане* за 18 месеци тражио је 1728 динара; *за, неуживање дућана* за 11 месеци и 20 дана динара 210 као и да му накнади 422 динара плаћене таксе, што је он, тужилац платио у спору са купцем имања А., док је од овога вратио кафану[1]).

Тужени је одговорио да није одговоран за никакву накнаду, јер је вели био савестан вршилац продаје, а његова кривица није што тужилац није имао старатеље, док је био на заточењу. Даље, вели, да је он сам продају вршио, а остале формалности пре њега да је извршио други чиновник Б. писар начелства, позивајући се на истог чиновника у *заштиту!* Но ако би суд нашао да до њега има какве одговорности тужени се даље брани, да он може бити одговоран само за време од 3. маја 1880. г. као дана продаје, па до 15. јануара 1881. год. као дана судом уништене продаје, и то по оцени коју вештаци одреде, не признавајући ону коју тужилац у тужби именује. Тужени је сем ових разлога у одбрану своју навео и то: да је тражење тужиочево застарило, јер кад тужилац у тужби признаје да је помилован 29, октобра 1880. год. онда његовој тужби прошло је 6 месеци.

Пошто је накнада оцењена од вештака и пошто су од обе парничне стане узете речи о свима решавајућим околностима суд је прешао пресуђењу.

Суд узима да питање, тужене стране о покренутој застарелости нема места, и да је тужба суду у одређеном року предата. Кад се узме да је тужилац помилован од Његовог Величанства 29. октобра 1880. год. и од тога дана да су му овом владалачком милошћу повраћена сва његова грађанска права, која је пре казне као грађанин имао и уживао, онда се правно има да узме да је тужилац Д. од 30. октобра 1880. год. постао правно способан за управу свога имања и осталих правних послова, и према томе, од овога дана има се и узети да је тужиоцу позната била штета, јер од овог дана он је задобио законску могућност да може у остављеном року тражити накнаду од лица, која су штету његову имању нанела. До горњега дана тужилац је био неспособан за сваки правни посао, што се доказује и самим решењем, које је приложено к тужби Бр. 465. од 15. јануара 1881. год. којим је уништена јавна продаја, као неуредна. Даље суд узима да је тужилац приложеним решењем г. министра унутрашњих дела од 6. јуна 1881. год. Бр. 7830., које је к тужби приложено, доказано да је тражио дозволу од г. министра 30. априла 1881. — па када је за штету сазнао 30. октобра 1880. год. то од дана сазнања штете до 30. априла 1881. год. када је тужилац тражио потребну дозволу по § 67. закона о чиновницима грађан. реда благовремено је у року од 6 месеца тражио дозволу. А затим када се узме време када је тужилац горње решење г. министра унутр. дела о овој дозволи добио, а то је 6. јуна 1881. и дан када је тужбу суду за тражену накнаду дао, а то је 5. септембра 1881. г. што се и белешком судском на тужби види онда је јасно утврђено, да је тужилац тужбу у законом року противу туженога дао, јер је то учинио у законом другом року од 3 месеца, — те онда суд и налази да право тужиочево није застарило наспрам туженога у траженој накнади. Прелазећи суд потом на главну ствар налази:

1.) да је тужилац навео да му је тужени, као чиновник на јавној лицитацији за разне дугове распродао имање и у времену док је тужилац, као осуђеник био, без да је испунио законске услове, који су за продају предвиђени, јер тужилац није имао старатеље постављене, који би његову имаовину штитили, па у томе и јесте одговорност чиновника за тражену накнаду.

2.) да је тужени признао да је продају извршио, но да се изговара да је ову дужност савесно вршио. Што продаја имања није била саопштена законом заступнику тужиочевом, док је тужени казну издржавао да није он — тужени — крив, јер је он само продају имања извршио а до тога рада да је ову претходну радњу извршио г. Љ. Б. бив. писар начелства, па да је он и одговоран за штету.

3.) да се заштиник није хтео примити заштите, наводећи да до њега нема никакве одговорности;

[1]) Тужилац је водио засебну парницу са А. купцем кафане, јер овај није хтео исту без пресуде судске уступити, пошто је кафану преправио, што ћемо у примедби на свршетку ове одлуке објаснити.

4.) суд размислив о овој ствари налази: да не стоји одбрана туженог чиновника. г. Б. да у његовој радњи приликом извршења продаје тужиочевог имања нема до њега никакве одговорности, јер по § 17. крив. зак. свако лице осуђено на робију или заточење равна се сасвим малолетном лицу, док је на издржању казне и оно је неспособно да са својим имањем располаже и сваки правни посао да свршава, — изузимајући само случај прављења тестамента — и када се овакав случај појави онда је дужна власт оваком лицу по чл. 154. зак. о старатељству да постави старатеља по званичној дужности, који ће у место њега имањем управљати и остале правне послове свршавати. Држећи се овог закон. наређења суд налази да је радња туженога неправилна и незаконита, што је у име начелства преко управе казненог завода саопштио тужиоцу продају његова имања, те је овај као осуђеник своју жену за заступника себи одредио противно наведеном чл. 154. зак. о старатељству, јер тужени је као државни чиновник требао да има на уму наведени закон, па да у оваком случају по њему и поступи а никако да тужиоцу саопштава непосредно званичну радњу, која по себи никакву правну важност не може имати, јер је он као осуђеник правно неспособан био да себи у оваком случају заступника одређује и она његова изјава код казненог завода има да се узме као и да не постоји, и тако је тужилац у продаји његова имања остао незаступљен, што по закону није смело да буде. Неоправдан је и онај навод туженога, што вели, да је претходну радњу око продаје имања извршио чиновник Љ. а он само да је продају извршио, јер он као вршиоц ове продаје, требао је да извиди у свему, *да ли је све за извршење оваког рада спремљено и да ли су сви законски услови испуњени.*

5.) да је према изложеноме радња туженог у продаји имања тужиочева незаконита и да је зато он одговоран тужиоцу за штету по § 800,, 808. и 818. грађ. зак. и то: за количину оне штете која је вештачком оценом у белешци од 19. новембра 1884. опредељена, а за време од 3. маја 1880. год., као дана извршене продаје, па до 15. јануара 1881. г. као дана када је радња туженог по поднетом решењу судском уништена — дакле за 8 месеци и 12. дана, рачунећи по вештачкој оцени штету што није за то време на своју корист употребљавао и уживао продато имање и то: за полуплац са дућаном по 18. динара

месечно, а за плац под кафаном са зградом по 55 дин. месечно, дакле у суми по 73 динара месечно, коју ће суму тужени дужан бити да плати тужиоцу, а да је остало тражење тужиочево: да му тужени накнади штету за време од дана продаје, па до дана док му имање на руковање није предато, овде неумесно, јер суд налази, да одговорност туженога за штету проузроковану траје само до времена, када је његова радња т. ј. продаја имања судом уништена а то је до 15. јануара 1881. а за дуже време да се не може распростети, те с тога да се тужилац од тога има и да одбије. Исто тако суд налази, да тужени не може одговарати тужиоцу за 422 динара плаћене таксе од стране тужиоца по парници његовој са А. Н., због повраћаја продатог му имања, пошто ова накнада нема везе са тражењем које тужилац овом парницом тражи.

Са ових разлога суд је својом пресудом од 22. маја 1885. Бр. 6697. пресудио: *да тужени плати* тужиоцу на име оштете за време од 3. маја 1880. г., као дана продаје па до 15. јануара 1881. као дана када је продаја решењем судским уништена, дакле за 8 месеца и 12 дана по оцени вештачкој за неуживање имања по 73 месечно, и да се тужилац од оваке накнаде одбије. Према пресуди тужена је страна осуђена да накнади и припадајућу таксу на суму досуђене накнаде а свака страна да сноси парничне трошкове.

Обе парничне стране нису биле задовољне овом пресудом.

Апелациони је суд својом пресудом од 14. марта 1886. Бр. 2116. *оснажио пресуду првога суда са разлога у њој означених, но само ју је допунио разлозима поводом покренутог питања о застарелости.* Тако апелациони суд вели: да не стоји разлог у пресуди односно застарелости тражбине тужиочеве, као да се почетак застарелости има рачунати од дана када је тужилац путем помиловања ослобођен заточења, јер је овде главно питање: кад је тужилац сазнао за причињену му штету од стране туженог и да ли је у року одређеном § 67. зак. о чинов. грађ. реда подигао тужбу противу оптуженога као извршиоца продаје имања његовог. И када се решењем суда смедеревског од 15. јануара 1881. г. Бр. 465. које је постало извршно 19. фебруара 1881. год. по § 188. грађ. пост. доказује да је питање о неуредности продаје имања тужиочевог коначно расправљено поменутог дана, онда, од тада има и да се узме да је тужилац сазнао за причињену му штету неу-

редном продајом од стране туженога извршеном, јер питање о накнади штете отуда произлазеће зависи од коначног решења питања: хоће ли продаја остати важећа или не? И када се даље актом г. министра унутр. дела од 6. јуна 1881. год. Бр. 7830, по § 188. грађ. пост. потврђује да је под 30. априла 1881. г. тужилац тражио дозволу за тужбу противу туженога, као чиновника и да је услед добивене дозволе подигао код суда тужбу под Бр. 10939/81. 5. септембра, онда није протекао рок од 6 месеца, који је прописан, за тражење накнаде од времена сазнања причињене штете, нити рок од три месеца који је прописан за подигнуће тужбе од времена добивене дозволе према § 67. о овога допуне закона о чинов. грађан. реда, — са чега је неуместан захтев тужене стране да се спор одбаци по основу застарелости.

Пресуда апелационот суда одобрена је решењем касационог суда од 10. јуна 1886. год. Бр. 1969[1]).

[1]) У овој парници спомиње се да је тужилац тражио да му тужени накнади и таксу, коју је он у суми 422 динара платио по парници са А. Н. због повраћаја имања и од које је накнаде као што горња пресуда гласи одбијен. Да не би остало у тами откуд ово тражење у овој парници, послужиће као објашњење следеће.

По § 483. грађ. суд. пост., како је овај гласио пре измене, купац је дужан био најдаље осми дан после свршене продаје новце власти положити за купљено имање. А по § 507. истог поступка суд није смео издавати тапију док не прође 15 дана, те да се види да ли нема жалбе противу продаје (§ 502. грађ. пост.) а у случају ако би било жалбе онда докле год решење о продаји не буде извршно. Оваква контрадикција горњих прописа била је узрок пометњама код купаца. Законодавство је године 1885. учинило измену код оба прописа и тако од тога дана: купац је дужан да положи цену куповну по изменама § 483, грађ. пост. осамнајестог дана ако нема жалбе противу продаје, а по § 507. ову није дужан положити, пре док се питање о важности продаје не расправи. Но овај случај о коме се у горњој пресуди говори био је пре учињене измене, па је зато и донео компликацију између сопственика имања и купца.

Извршним решењем о уништеној јавној продаји Д. је тражио с правом да му купци врате имања његова. Али Л. Н. који је купио кафану изјавио је код власти, да он не може уступити кафану, — и ако је решењем уништена продаја зато, што је он као савестан купац одмах пошто је новац положио, имање узео, стару кафану оборио и нову подигао — дакле стање је ново и он не може ствар вратити у пређашње стање. Услед тога сопственик је, и ако је имао решење да је продаја уништена морао водити парницу противу купца тражећи да му имање уступи.

Тужба је гласила, да тужени, купац његова имања — кафане исту му уступи и стави у првобитно стање, или ако је то немогућно, онда да му плати вредност зграде у 6000 динара, као и да му накнади месечно за неуживање

21. Пристанак обеју уговарајућих страна на раскинуће закљученог уговора има правне последице само односно даљег извршења уговора и права на тражење накнаде штете услед неизвршења уговора, али односно израђеног посла по том уговору до дана раскинућа, има се расправити по § 629., 630. и 802. гр. зак., јер нико нема права да се богати на туђу штету. — По спору Димитрија Петковића противу Тасе Кузмановића због накнаде штете и поништаја уговора о грађевини, првост. београдски трговачки суд нашао је:

кафане рачунећи по 96 дин. месечно, па све док имање не преда. Тужени је на тужбу одговорио да кафану није дужан да преда, јер је савестан држалац, а зато да није дужан плаћати тужиоцу ни накнаду за неуживану кирију. По свршеном дослеђењу и вештачењу суд је својом пресудом од 3. септембра 1881. Бр. 10263. с погледом на § 278. грађ. зак. и с погледом на § 818. истог зак. пошто је доказано да је тужени подигао кафану на земљи тужиоца, јер је продаја уништена и с обзиром на вештачку оцену која је утврдила да грађевина нова кошта 364 дук. и да је грађевина стара коштала 150 дин., коју је тужени порушио и материјал употребио у новој кафани, пресудио: да је тужени дужан да уступи плац с новом кафаном тужиоцу но претходно је тужилац дужан да накнади туженом 214 дук. као вредност истог имања по одбитку оних 150 дук. који се одбити имају од суме 364 дук. Даље је суд нашао, да тужени није дужан тужиоцу да накнади штету што је имање уживао, јер је тужени био савестан држалац по § 203. и 204. грађ. зак. Ова је пресуда оснажена и пресудом апелационог суда 2. новембра 1881. год. Бр. 1775. која је унела још и разлог по § 271. грађ. зак. којим се одбија тужилац од тражења накнаде. Касациони суд решењем од 9. јануара 1882. г. Бр. 4699/81. оснажио је пресуду апелац. суда.

Као што се види, из ове пресуде тужилац је одбијен од купца имања да му овај даде накнаду за неуживано имање и против тога не би шта имали, јер се то резоновање заснива на јасним прописима § 203. и 204. грађ. зак. Али то исто не може да вреди и као разлог за овај спор, у коме је суд тужиоца одбио и од тражења даље накнаде наспрам чиновника као вршиоца продаје, за време од када је продаја уништена, па док му имање није предато. Суд је осудио чиновника као што смо видели за накнаду само за време од 3. маја 1880. год. па до 15. јануара 1881. год. док продаја није уништена, а од осталог тражења тужиоца је одбио. Кад купац није одговоран никако за уживање имања онда настаје питање: па ко ће тужиоцу одговарати за време од 15. јануара 1881. год. па док му имање није предато? Кад је тужилац доказао да је неуредна продаја и кад је доказано да је чиновник крив за ову неправилну радњу, онда он је по § 800. грађ. зак. и осталих прописа одговоран за све накнаде, које би услед његове неправилне радње произашле. С тога и држимо да је ова пресуда незаконита што чиновника осуђује само на накнаду за оно време, које у пресуђењу гласи, јер овако како ове две пресуде гласе излази као јасно и несумњиво: да је и тужилац крив, кад му није досуђена накнада за све оно време док му није имање предато на располагање. Овим су погажени не само прописи о накнади штете већ и они о својини, јер она овом пресудом није потпуно заштићена.

1. Да су обе стране признале истинитост уговора о спорној грађевини, по ком је био дужан тужилац за означено време у истом да направи кућу туженом, а овај опет да исплати погођену цену у 660. дук. са повишицама ако би их било, § 180. и 189. грађ. пост.

2. Да је тужилац Димитрије тим што је напустио посао грађења кад се није могао споразумети са туженим Кузмановићем о тражби, на коју је као што наводи имао права по уговору за израђени део куће и повишице, нарушио уговор, јер ако је доиста имао право да тражи што од наручиоца ваљало је да тражи редовним путем а да не отступа својевољно од уговора, и да напушта грађење, па да тражи накнаду штете и раскинуће уговора.

3. Да је тако исто и тужени порушио закључени уговор тиме, што је оном приликом, кад је тужилац напустио радњу, наставио својевољно грађење и довршио кућу собом а није хтео да употреби законско сресто против предузимача, ако је налазио, да је исти повредио уговор, па да је тражио да се исти одржи и да тужилац сам изврши оно, што треба по њему.

4. Да према томе ни једна странка није чувала закључени уговор, нити је тражила да се исти по смислу § 553. гр. зак. с погледом на § 547. истог закона одржи снажан, па да се по истом могу мерити у своје време правни односаји између њих и колико која буде крива да по том невиној страни одговарати мора за оно на што би ова имала право по уговору, него су напротив обе самим делом својим раскинули га.

5. Да су вештачким извиђањем што је чињен по судској наредби од 9. јануара 1871. год. Бр. 73. доказује, да је сам тужилац, који је имао кућу довршити преварио се у цени, за коју је израда погођена, јер би то по прорачуну њиховом стало на 980 дук. а он је међутим погодио за 660 дук. цес. и да је потом тужени потрошио сам више 320 дук. поред оне суме коју би имао издати тужиоцу да је по уговору кућа извршена, дакле да тужилац према ономе што је потрошио и колико је од туженог примио и према оном колико је тужени дао и сад тражи да наплати, не може никакву заслугу и накнаду штете тражити од туженог, пошто овај спрам ствари није дужан ништа дати, као што опет ни тужилац не може бити одговоран туженом за тражени 19616 гр. што је преко погођене цене на кућу услед нарушеног уговора утрошио.

6. Да исказ сведока према томе, што су обе стране порушиле уговор и што се према истом не може ни ценити њихово право нису од решавајуће вредности, па за то се ни у какво призрење не могу узети.

7. Да су обе парничне стране криве и за то им се не могу досуђивати никакви трошкови ни накнаде па с тога: *пресуђује* да се тужилац Димитрије одбије од тражења накнаде 20244 гр. за израђени посао и 4500 гр. за оштету што су му дангубили момци и 900 гр. што је сам дангубио без посла, да плати суду парничну таксу на те суме.

Исто тако да се одбије и тужени од тражења накнаде 19616 гр. што је више платио и 6% интер. на те суме, а тако исто и 80 дук. кирије и да плати суду на те суме парничну таксу. (Пресуда трговачког суда од 10. декембра 1881. године Бр. 6814.

Апелациони суд пресудом од 5. фебруара 1872. Бр. 108. одобрио је горњу пресуду.

Касациони суд примедбама од 9. марта 1872. г. Бр. 900. уништио је горњу пресуду из разлога: кад први суд узима, које је умесно, и суд апелациони непреиначавајући пресуду првог суда то одобрава да су обе парничне стране уговор закључени о грађењу куће напустиле, онда ни једна страна нема права ништа по овоме уговору једна од друге ни тражити. А како тужилац наводи и тужени признаје да је први заиста нешто радио на кући другога, то је делом рада једнога на корист другога, основан између њих правни односај, о коме треба судити по аналогији прописа у § 629. грађанског законика који гласи: „и ономе који би се без пуномоћија (без уговора у опште) туђега посла примио, мора овај трошкове и штету накнадити ако корист (за цело ствар или посао) на своју ползу обрати“ а равног обима је и пропис § 630. грађ. зак.

Према овоме правном односају и наведеним законским прописима тужени би дужан био платити тужиоцу све што се докаже, да је тужилац на згради израдио, у колико му зграда није исплаћена, или у колико му у име зараде није што дато, разумевајући под тражењем тужиоца и радњу и утрошени материјал а одузимајући опет од наплате оно у колико је тужиоцу у то име дато већ. По овом истом основу, ако је доказано то дело, да је тужилац дубље темељ копао, него што је морао по плану, тужени би му морао то накнадити, ако се узме да је

одређена мера у плану о дубљини темеља до 3 има узети да је одређена за редовне прилике претпостављајући здраву земљу; али ако то није, онда како је према пропису § 802. грађ. зак. умесно да мајстор оде с темељом дубље, јер би иначе одговоран био за штету, која би изашла да темељи нису доста дубоки, тако је исто правно основан по наведеним више горе законским прописима (§ 629. и 630. грађ. зак.) да господар зграде вишак трошка и рада плати, кад уговором изречно није на себе тај терет узео предузимач. С тога касациони суд на основу изложеног и § 325. грађ. пост. уништава пресуду апелационог суда да даље по закону поступи.

Апелациони суд није усвојио горње примедбе већ је под 17. марта 1872. год. Бр. 482. дао ове противразлоге:

Кад је доказано, као што се види из прве побуде пресуде суда трговачког, коју је суд овај одобрио, да је тужилац све до раскинућа уговора на кући туженог радио по том уговору, и да га је он — тужилац — напустивши грађевину први раскинуо а тек после тога да је тужени даље грађење сам предузео, онда се према томе, не може узети, да сад у овом спору између тужиоца и туженог постоји такав правни однос, који се има расправљати по § 629. и 802. грађ. зак., јер тужилац ништа према туженом и на корисг овога без уговора није радио, но напротив, све што је радио, радио је по постојећем уговору.

Баш и кад би се претпоставило, да у овом случају између парничара постоји и гакав правни одношај, који би се имао расправити по наведеним §-има, који говоре о неуговореним услугама, као што касациони суд вели, опет суд апелациони мисли да у том случају не би се нашло довољно разлога за преиначење пресуде трговачког суда, пошто би се и тада тужилац већма користио § 630. грађ. зак. но сам тужени за кога је тужени известан посао свршио, који је он сам — тужилац био дужан да изврши, а о чијој способности тужени није могао сумњати. На основу тога апелациони суд остајући при напоменутој својој пресуди има част опет исту пресуду са актима поднети касационом суду.

Касациони суд у општој седници од 9. маја 1872. год. Бр. 1183. нашао је: да не стоје разлози тога суда, у којима се каже да се § 629., 630. и 802. грађ. зак. не могу применити на овај дотични случај, као што је то одељење касационог суда узело, јер овде, где по гласу пресуде првостеп. суда, коју је и

апелациони суд одобрио, стоји то, да су обе стране уговор закључени о грађењу куће напустиле и где се признаје од тужене стране да је тужилац радио на кући туженог има се учинити накнада за рад његов по смислу поменутих §-фа грађ. зак. и усвајајући примедбе свога одељења враћа акта с позивом да апелациони суд по наведеним примедбама поступи.

22. **За накнаду оне штете, која је проузрокована суседним имањем, одговара сопственик истога по § 800. грађ. зак. без обзира на намеру.** — Код првостепеног суда пожаревачког водио се овај спор између Живка Миленовића, трг. онд. и Мине удове Кузмана Вићентијевића онд. због накнаде штете.

Тужилац је изјавио, да тужена Мина има до његова дућана своја два дућана, којих је зид уз зид његова дућана, а на истим дућанима, вели, нема олука, којима би се вода из авлије тужене — кишница — са крова дућана тужене сливала, већ слива се, вели, у један ђериз, у авлији тужене, који је ђериз непосредно до дувара његове — тужиочеве — куће, па иде кроз зид у његов подрум и кућу му квари тако, да темељ и свод мора мењати услед овога. Он је, вели, извео вештаке на лице места и вештаци су по свестраном прегледу његовог — тужиочевог — подрума нашли, да тужена није имала олука на својој згради те да би вода — кишница, која се са њене зграде сливала — могла кроз олук излазити на улицу, већ се морала сливати у ђериз — водовод — у њеној — туженој — авлији постојећи до његове — тужиочеве — куће, а из овога ђериза ишла кроз зид у његов подрум и овим учинила, да је он — тужилац — оштећен са 1300 динара. Овај једнострани вештачки извиђај тражио је за то, што је био потребан, да се не би вид и својство изнађене штете изменио и прикрио, као што би и било, да није овај увиђај учињен, јер је тужена одмах, после овог извиђаја, олуке на својим зградама наместила — подигла, — да му као бајаги не би и у будуће штету чинила. Новом извиђају нема места, што је тужена после овога првог извиђаја, наместив олуке, изменила стање ствари и отклонила даљу могућу штету, а вештаци, који су у присуству судије своје мишљење дали, стручњаци су, и кад би се сада поново извиђало, само би се понављало оно пређашње, пошто би исти инжењери, као вештаци и други извиђај извршили, јер сваки други, који би се употребио, не би био стручнији од ових.

Пошто се из вештачког извиђаја види, да је штета на његовој згради, произашла отуда, што тужена није имала раније олуке на својим зградама, који би воду изводили на улицу, пошто јој је земљиште у авлији ниже, а није узрок његов — тужиочев — нужник, који је удаљен 6 и више метара од зида на коме је штета учињена, пошто би вештаци то констатовали, — то је тражио да суд осуди тужену, да му по оцени вештака плати штету у 1300 дин. и таксе.

Односно решења начелства ово окружног, које је тужена поднела, вели, да не може ништа утицати на решење овог спора, јер је по истом тужена добила накнаду за дату му службеност, али тиме није добила и право, да му штету неподизањем олука чини а признаје да им је зид заједнички.

Тужена је навела, да није истина да кишница са њена крова чини какву штету на згради тужиочевој, јер вода са крова иде кроз олук на улицу, па зато и не пристаје да да ма какву накнаду. Обе зграде као и тужиочева, постоје од преко 60 год. па никад до сад није било тужбе нити од стране тужиоца, ни од оних, који су пре тужиоца газде били. Ако доиста каква штете има, онда је она од нужника тужиочевог, па пошто пређашњи извиђај није потпуно стање ствари испитао, тражила је да нов увиђај и то извиди. Ово у толико пре тражи, што је пређашњи извиђај једностран и по простом захтеву и казивању тужиоца, и то оном и онаком, како је хтео, и како му је у рачун ишло.

Што се штете тиче, вели, да тужилац није имао ни пре ни сада, јер и ако је извиђај учинио пре 10 месеци, он није ништа учинио, да те штете уклони. Нов извиђај показао би и то, да тужилац није имао никакве штете. Признаје, да је одмах, чим је сазнала за извиђај тужиочев, олуке на својим зградама метула и ако нису били потребни. Штета баш и ако би је било претерана је. За доказ, да је зид, за који је тужи да је овлажен заједнички, поднела је решање начелства од 20. септембра 1870. г. Бр. 14666.

Разлози: да је новим вештачким извиђајем чињеним по наређењу самог суда, утврђено. да је подрум тужиочев са северне стране у дужини 4 метра и у висини 2 метра и 30 см. и са западне стране опет за 2 метра ширине, и колико је напред казано висине, заиста влажан, да влага није скорашња, но да се протеже од 5—6 месеци а можда и више, и да је та влага

дошла од олука тужене стране па одатле та вода улазила кроз зид у сами подрум тужиочев, и да су се о овоме уверили отуда, што се испод тога старог олука у авлији тужене стране а поред самог зида тужиочевог познаје да је постојао канал, који је затрпан, кад је кишница новим олуком даље одведена и на тај начин будућа влага па и садања од подрума тужиочевог отклоњена. Што се нужника тужиочевог тиче, вештаци су нашли, да је он удаљен за 10 метра и по томе влага, која се у подруму показала, није дошла од његовог нужника, што се тврди тим, јер се никакви трагови нису показали, који би потврдили, да је влага отуда дошла. Да се влага од подрума не би могла отклонити док се не би и сам зид изменио, али пошто би се тиме велика штета за криву страну показала, вештаци су мишљења, да је тужилац оштећен горњом влагом са 500 дин.

Признањем тужене стране а и вештачким прегледом доказано је, да тужена није имала олуке на своме дућану, услед чега је сва влага улазила кроз зид у подрум тужиочев, те му је тиме зид укварила и оштетила са 500 дин., а ову је штету тужена дужна да накнади по § 800., 808. и 818. грађ. зак. и то по последњој оцени, јер се прва не може за вредећу узети. С тога пресуђује: да тужена плати тужиоцу 500 дин. и т. д. (Пресуда 21. септембра 1888. г. Бр. 16497).

Апелациони суд пресудом од 8. августа 1889. г. Бр. 757. преиначио је горњу пресуду првостепеног суда и тужиоца одбио од тражења.

Разлози: што по § 800. и 819. грађ. зак. само се онај на накнаду штете осудити може, ко учини штету са злом намером или из крајњег небрежења.

Према овоме, кад тужилац сам у тужби својој признаје, да је његов зид уз зид тужене стране, и да није било олука за спровод кишнице, већ да се иста слевала у ђериз, који је био у авлији тужене, па из тог ђериза, да му је зид овлажен, из чега излази, да је тако постојало од кад су куће постављене, јер он у тужби својој а и на суђењу нигде није казао, да је кадгод друкчије постојало, но овако, како је било до првог извиђаја, — онда овде тужена не може одговарати за штету, јер прво, она није могла видети, да ли је подрум тужиочев влажан, те да би могла отклонити ту влажност, а није могла ни предвидети, пошто је тај олук постојао једнако и тужилац се није жалио, да му се штета чини; а друго, што је тужилац,

кад је приметио влагу требао тужену позвати да отклони, па кад ова то не би хтела учинити, онда тек да може за штету одговарати; и треће, што је тужена, чим је сазнала за штету, одмах сама олук направила и тиме даљу штету отклонила — дакле из целе ове радње види се, да код тужене нема ни зле намере, ни крајњег небрежења, већ да се има самом тужиоцу у небрежење приписати, што није хтео туженој казати, да му влага штету чини, па да према томе сам штету има и сносити по § 805. грађан. зак. а тужена се по § 801. грађан. зак. има ослободити.

Касациони суд примедбама својим од 2. октобра 1889. г. Бр. 3616. учинио је следеће примедбе на пресуду апелац. суда

1) Апелациони суд погрешно примењује на овај случај одредбу § 819. грађ. зак., јер овде се и не тражи накнада изгубљене добити, већ само накнада штете.

2) Апелациони суд погрешно сваћа смисао § 800. гр. зак., јер по истом право на тражбу накнаде штете од узроковача исте, није условљено ни злом намером, ни небрежењем узроковача, но је довољно то само, да је штета заиста учињена и да је тужени узроковач исте.

Апелациони суд није усвојио ове примедбе, већ је под 18. јануара 1890. г. Бр. 1825/89. дао следеће примедбе:

Апелациони суд није погрешно схватио смисао § 800. гр. зак., као што касациони суд у својим примедбама вели. При решавању питања о накнади штете није само меродаван пропис § 800. грађ. зак. већ треба овај законски пропис доводити у везу свагда и са наређењима у § § 801., 802., 803., 804., 808. и 819. грађ. зак. Из свију ових законских наређења јасно се види, да само онај може бити одговоран за накнаду штете за кога се докаже, да је његовом кривицом причињена. Под кривицом не разуме се свагда и кривица она по кривич. закону кажњива; довољно је и кад се само утврди, да је неко проузроковач те штете па било то сад из крајњег небрежења, било из пакости или и нехата, као што се то у овом спору за тужену страну износи.

У овоме спору апелациони суд на основу акта није могао да нађе разлога са којих би требало огласити тужену страну за проузроковача штете, коју је тужилачка страна претрпела па је за то тужилачку страну и одбио. Разлози апелационог суда, по којима је одбио тужилачку страну основани су на

законским прописима и касациони суд са обзиром на те разлоге није имао законског основа за ништење апелационе пресуде у овом спору изречене.

Касациони суд у општој седници решењем својим од 8. фебруара 1890. год. Бр. 337, усвојио је примедбе свог одељења а одбацио противразлоге апелационог суда.

Апелациони суд после пресудом од 10. фебруара 1890. год. Бр. 299. одобрава пресуду првог суда изводећи одговорност, што није удесила своју зграду онако да другоме штету не чини.

23. **Издатци новчани које учини старалац за масу не спадају у право накнаде штете — § 939. — већ у дуг по § 930. а. грађ. зак.** — У спору С. П. противу младолетника пок. Т. да се осуде на плаћање 2546 динара што је он за рачун масе издао од својих новаца Управи Фондова и наследницима на издржање, првостепени шабачки суд по захтеву тужених решењем својим од 16. декембра 1886. год. Бр. 17802. одбацио је ову парницу по основу застарелости нашав: да ова тражбина спада у накнаду штете и да је као таква по § 939. грађ. зак. застарела.

По жалби тужиоца касациони суд примедбама својим од 24. марта 1887. год. Бр. 1179. уништио је горње решење из ових разлога: кад је тужилац у тужби својој навео, да је он као стараоц оца тужених од својих новаца плаћао дуг Управи Фондова за масу а сем тога трошио и на издржање тужених — онда суд није могао да узме, да је овде тражење накнаде штете, и по томе да је оно као такво застарело по § 939. грађ. зак. Напротив, према овако представљеном стању ствари тужилац се према туженима појављује као поверилац и по томе суд је требао у овом случају да поступи као у парници *о дугу* а не о накнади штете.

24. **Јемци до исплате стоје под теретом одговорности оних услова који су у облигацији изложени за главног дужника, па за то се и на њихово имање може ставити интабулација по § 832. и 838. грађ. зак.** — По тражењу повериоца Ђ. да се стави интабулација на имање дужника и јемца, суд вароши Београда решењем од 19. јула 1867. год. Бр. 7443. одбио је повериоца од интабулације на имање јемца пошто он интабулацију није одобрио-

Касациони суд примедбама својим од 9. септембра 1867. год. Бр. 3008. уништио је горње решење из ових разлога: кад се из смисла § 832. и 838. грађ. зак. и ових толковања од 28. новембра 1859. год. в. Бр. 5273. (Збор. XII стр. 79 јасно види да су јемци за јемствовану суму до исплате одговорни тужиоцу према чему да на њима стоје сви они терети и услови у облигацији до исплате као и на самом дужнику, онда је суд погрешио што је узео да тужилац није испунио услов чл. VIII и IX уредбе о интабулацији.

25. **Уз уговорену и примљену капару, може се тражити испуњење уговора, а не накнада штете по § § 550. и 657. грађ. зак.** — По спору Косте Б. противу Милутина, који се позвао у заштиту на масу пок. Цветка Богићевића, из Бреснице због накнаде штете, првостепени чачански суд пресудом својом од 20. марта 1891. год. Бр. 5600. одбио је тужиоца од тражења.

Апелациони суд, пресудом од 11. марта 1893. г. Бр. 328. оснажио је првостепену пресуду.

Касациони суд примедбама својим од 25. јануара 1894. године Бр. 3219. уништио је горњу пресуду из разлога: кад тужилац у тужби својој под Бр. 8458. подноси писмене доказе, којима тврди, да је тужени Миле извршио куповину шљива за свој рачун, а не за рачун пок. Цветка онда је суд према тач. 7. § 305. грађ. пост. дужан био да и те доказе тужиочеве узме у оцепу, као и испите сведока и да разлоге за шта их усваја или одбацује. С тога ништи.

Апелациони суд није усвојио ове примедбе, већ је под 26. августа 1894. год. Бр, 315 дао ове противразлоге:

Овакве примедбе могле би се дати само у таквом случају, кад би тужилац био одбијен од тражења према туженом Милутину за то, што није доказао, да је њему — Милу — шљиве продао. Међу тим пресуда првостепеног суда, коју је и апелациони суд одобрио не гласи тако.

Кад се пажљиво прочитају разлози судски у пресуди првостепеног суда од 20. марта 1891. год. Бр. 5600. види ће се, да суд цени исказе сведока тужилачке стране и у свези са признањем и примљеној капари узима уговор о куповини и продаји шљива закључен онако како тужилац представља, и опет га одбија од тражења, зато, што налази да по смислу § 550. грађ. зак. нема права на тражење накнаде штете.

Кад се дакле тужилац не одбија од тражења за то, што није доказао уговор између њега и туженога о спорној продаји и куповини, онда је тешко разумети за што је потребно било апелационом суду да нарочито цени писмене доказе у тужби Бр. 8459. које је тужилац поднео у циљу да то исто докаже. А што се тиче сведока тужиочевих, они су нарочито именовани и цењени у побудама првостепене пресуде и апелациони суд одобравајући је позвао се на тач. 7. § 305. грађ. пост. на који га упућује касациони суд.

Овде је главно питање: може ли тужилац тражити *накнаду штете*, као што тражи, или он по закону а на име § 657. грађ. зак. може тражити само *испуњење уговора* кад се по § 550. грађ. зак. није хтео задовољити задржавањем капаре? То је начелно питање у овом спору. И пошто се апелациони суд држао гледишта да је тужилац код оваког стања ствари могао тражити само испуњење уговора а не мимо тога накнаду штете и кад то гледиште касациони суд не оглашује за неумесно у примедбама својим онда остаје снажна пресуда суда овог.

За то апелациони суд на основу § 332. грађ. пост. остајући при својој пресуди даје ове противразлоге.

Касациони суд у општој седници од 8. октобра 1894. г. Бр. 6940. нашао је, да стоје противразлози апелационог суда па за то и пресуду његову од 11. марта 1894. год. Бр. 328. оснажава.

26. **Застарелост тражења штете по § 939. грађ. зак. може теći противу малолетника, који имају стараоце, од дана, када су за штету сазнали стараоци а не старатељски судија.** — У парници масе пок. Лазара Миловановића, из Параћина, противу масе пок. Давида Нешића и Лазара Курандића, због накнаде штете, првостепени ћупријски суд пресудом од 15. јануара 1885. год. Бр. 418. одбио је тужилачку страну од тражења као недоказаног и неумесног нашав, да тражење тужилачке стране није застарило, као што је то тужена страна наводила.

Апелациони суд, пресудом од 10. јуна 1886. год. Бр. 847. преиначио је горњу пресуду и нашао: да је решењем окр. ћупријског од 18. септембра 1879. год. Бр. 4470. стављена прибелешка од стране тужилачке масе на имање бивших старалаца Давида и Лазара, а за обезбеду штете, коју су ови стараоци маси својом неуредном управом причинили. Овим решењем, као јавном исправом по § 187. грађ. пост. доказано је, да је маси ова штета била позната 18. септембра 1879. год.

По гласу акта тужилачке масе од 12. септембра 1879. г. Бр. 12317., нови стараоци тужилачке масе, Анта и Тодор, изјавили су: да се примају старатељства, и, од оног дана има се узети, да је и њима ова штета била позната. По гласу пријема тужбе тужилачке масе види се, да је тужба за накнаду ове штете била предата суду 15. септембра 1882. год., И од 18. септембра 1879., када је маси тужилачкој штета позната била, и од дана 12. септембра 1879. када је стараоцима Анти и Тодору штета позната била, па до 15. септембра 1882. год. протекло је више од три године.

По § 938. грађ. зак. право на накнаду штете застарева за три године, па кад се тужена страна позива на застарелост, на шта по § 949. грађ. зак. има право, онда се и овај спор има расправљати по основу застарелости и тужилачка маса, има се од овог тражења, као застарелог одбити, пошто је горњим јавним исправама доказано, да је од дана познате штете, па до дана тужбе прошло више од три године. Из ових разлога апелациони суд пресуђује, да се тужилачка маса од тражења овог као застарелог одбије итд.

Касациони суд примедбама својим 19. септембра 1886. г. Бр. 2919. уништио је ову пресуду из разлога:

Што по пропису § 939. гр. зак. право на тражење накнаде штете застарева за три године од дана, када је оштећени за штету сазнао.

У овом случају оштећени су малолетници масе пок. Лазе а њих по закону представљају стараоци Анта и Светозар, а не старатељски судија, пошто он само води надзор над радњом старалаца, (чл. 90. зак. о старатељству), те по томе застарелост почиње тећи од дана када су стараоци, као представници малолетника за штету сазнали.

Према овоме, кад тужена страна хоће да се користи застарелошћу дужна је да докаже, кога су дана стараоци тужилачке масе, Анта и Тодор, за ову штету сазнали, јер према наведеном закону од тада би се имао тек рачунати и почетак застарелости, а не као што тај суд узима, на име од 12. септембра 1879. год., јер тада, тог датума постављени стараоци Анта и Светозар изјаснили се јасно, да се примају старатељства, а из тога опет не може се извести и да су они тада сазнали да је, колика и чиме је штета тужилачкој маси причињена од стране старалаца тужених, који су пре њих били, тим пре, што је

старалац Светозар међу тим умро (в. акт Бр. 7082. од 11. јуна 1881. год.), те је на његово место постављен за стараоца Тодор тек 2. октобра 1881. год. Бр. 11420. а тада се и стараоштва примио.

Још мање пак, може се се узети, да ова застарелост почиње тећи од 18. септембра 1878. год. као дана, кога је старатељски судија тражио интабулацију на имање тужене стране за обезбеду штете, коју је старатељски судија у округлој суми од 800 дук. цес. сматрао да постоји, кад тада Анта, Светозар или Тодор, нису ни постали стараоци тужилачке масе, те да им је као таковима што о штети овој могло познато бити; што је старатељски судија за штету знао, не може везивати малолетнике тужилачке масе, односно стараоце њине по ономе, што је напред изложено у другој алинеји ових примедаба, а кад старатељски судија није сам превидео рачун тужених старалаца, и оценив их изнашао: у чему су и колико оштетили масу и све то стараоцима Анти, Светозару или Тодору, решењем саопштио и упутио их да накнаду штете траже преко суда, на који би се тек начин могло узети да је стараоцима позната штета од дана, кад су они ово решење примили, а све ово лежало је у његовој — судијској — дужности, пошто он једини решава по закону о исправности или не исправности старалачких рачуна, онда се не може ни узети, да је њима штета била позната. И, кад према ономе, што је напред наведено, до 15. септембра 1879. год. туженим стараоцима штета није могла бити позната, која је тужилачкој маси учињена, те да би се узело, да је од тада до дана тужбе, 15. септембра 1882. год.; за ову накнаду прошло три године, онда је тај суд погрешио против прописа т. 2. § 305. грађ. пост., што није по закону и доказима законим овај спор пресудио.

Апелациони суд усвојио је ове примедбе касационог суда.

27. **Кад чиновник, знајући да је друм несигуран од хајдука при поласку осигурава се на начин како он најбоље мисли, да ће безопасније и непримећен од хајдука моћи однети и предати приход каси којој припада, па у путу од хајдука опет буде на друму ухваћен и похаран, онда је то опет случај а не крајње небрежење те по § 808. грађ. зак. није одговоран за накнаду.** — По спору државе српске противу Антонија Крагујевића, цариника рамског због накнаде штете, државни правобранилац изјавио је, да је тужени пошао 11. јуна 1883. год. из Рама за Пожаревац ради

предаје царинског прихода, па на путу између Дрмна и Кличевца, да су га пресрели лопови и отели му 9304 дин. и 89 пара динарских државног новца, који је собом понео да преда начелству као приход царински. Па како је тужени носио овај приход сам са једним кочијашем и ако је имао наредбу да без спровода то не чини, што тврди и признање туженог од 11. августа Бр. 18780. као и изјаве среског писара и начелника среског то се онда из непослушности туженога изводи његово крајње небрежење за ову штету и за то је он по смислу § 819. грађ. зак. одговоран држави за накнаду те штете, па за то тражи да суд осуди туженога на плаћање ове суме са 6% интереса од дана тужбе.

Тужени вели, да држава нема права на ово тражење пошто се доказује да су му ту суму ајдуци отели.

По овоме први суд нашао је: да је тужени сам признао како је 18. јуна пр. год. из Рама за Пожаревац као цариник понео приход ради предаје начелништву за државну касу, па да су га непознати лопови у путу пресрели и отели 9304 дин. те тако да понесени приход није предао начелству. То се доказује и чињеним извиђајем по овоме делу од стране полициске власти, као што се из прилога поднетог у акту Бр. 3823. види — § 180. и 188. грађ. пост.

Да тужени није пристао ову суму накнадити државној каси за то, што понесени новац није његовом вољом упропашћен, него му је на силу отет, и што она два ђумручка послужиоца, као ненаоружани, не би били у стању одбранити га од лопова, да их је баш и повео био као чуваре своје; и признао је, да је новац сам носио, без да је иког са собом као чуваре повео и по томе суд оцењујући ову његову одбрану налази: да је она неумесна 1) по томе, што се из признања његовог код полициске власти, (прилог тужби Бр. 20317.) види, да је пре овог случаја добио поверљиви налог од среског начелника, да и царинске пандуре, приликом ношења прихода са собом води, а у случају потребе, да и од кмета људе за спровод потражи, па он и преко тога то није хтео учинити. Ово његово признање потврдио је у неколико и бивши сремски писар С. М., који сведочи, да је и сам пре овог случаја, бивши у потери за неким хајдуцима, нашао у механи кличевачкој туженога који је приход носио, и приметио како се хајдуци појавили, па му и спроводнике нудио, а он да их није хтео примити,

већ одговорио: „нека ти људи вас и начелника чувају а мени не требају спроводници“; 2) по томе: што и да није имао налог за спроводнике, пошто је и сам сазнао, да су се хајдуци појавили и да је због тога у опште пролаз а нарочито са ношењем новаца несигуран, дужан је био јавити полициској власти и од ње помоћи и осигурање тражити те тако скинути одговорност са себе а не полазити сам и на свој ризик са оволиком сумом новаца, тим пре, што је могао рачунати на опасност, кад је и пре тога с новцима пролазио, те су тако нападачи могли лако сазнати и рачунати, да он без новаца и овом приликом не иде.

Пошто, дакле, није послушао наредбу власти о тражењу и вођењу спроводника, него је немарљивошћу и небрежењем његовим новац покраден и однесен а ни сам није тражио пролаз себи осигурати, онда има по § 10., 12. и 26. зак. о чиновницима и § 800. и 819. грађ. зак. државној каси спорну суму накнадити заједно са траженим интересом. (Пресуда од 21. марта 1884. год. Бр. 7158).

Апелациони суд под 15. јуна 1884. год. Бр. 1037. одобрио је горњу пресуду.

Но касациони суд под 13. августа 1884. год. Бр. 2700. дао је ове примедбе: По пропису § 800. 819. грађ. зак. на којима је суд основао своју пресуду, суд је могао осудити туженога на накнаду ове штете само онда, кад би нашао, да је тужени исту учинио или са злом намером или из *крајњег небрежења*, као што изреком вели § 819. грађ. зак. а што се потврђује и § § 801., 808. и 810. грађ. зак., који изреком одређују, да *за туђа дела и за случај* нико не одговара, ако у том случају не би било и његове кривице.

И тако с погледом на овакве прописе закона није довољно што је суд навео немарљивост и небрежење туженог, већ је требао да суд оцени и дâ разлога, да ли је тужени у овом случају радио тако, да би се могло узети да је било његовог крајњег небрежења, — нарочито према томе, што је он пре тога више пута на овај исти начин новац односио и неповређен остао, као што показује уверење начелства Бр. 742. од 12. фебруара 1884. године; што је у очи поласка издао наредбу кочијашу, који га је возио, да ником не каже о његовом путу, па у јутру рано отишао, као што се види из акта од 11. августа 1883. год., и што сама иследна власт тврди, да је кочијаш,

који је туженог возио, морао бити у договору са хајдуцима, па туженог издао, као што се види опет из акта од 12. августа 1883. год. (прилози у акту Бр. 20317. и 3823).

Суд је, дакле, требао да оцени, да ли се према оваквом стању ствари може узети, да до туженог има крајњег небрежења за које би по закону био одговоран или се напротив, може узети, да је он мислио и бринуо се, на који ће начин сигурније и без штете новац пренети, имајући при тој оцени у виду и то, да је тужени опљачкан на главном друму у доба када свет много иде и да се он бојао, да би баш узимањем спроводника обратио на себе пажњу хајдука, од којих се, кад их је било више и онаквих, каквих се спомињу у увиђају полициском и не би могао одбранити.

Осим тога примећује се, да су § 10. и 12. зак. о чиновницима на које се првостепени суд позива, овде неумесно примењени, пошто они говоре само о службеном односу и дужносној послушности чиновника, а не и о одговорности за штету, за коју и чиновници одговарају по грађанском закону; као и да у препису пресуде првостепеног суда погрешно стоји § 26. место 66. зак. о чинов. како је у концепту.

Па пошто апелациони суд није ценио горе именоване околности то касациони суд на основу § 325. грађ. пост. ништи поменуту пресуду.

Апелациони суд није усвојио горње примедбе, већ је под 9. новембра 1884. год. Бр. 1724. дао ове противразлоге:

Тужени је код полиције (в. акт у тужби Бр. 20317.) признао, да је пре овога случаја похаре, добио поверљив налог од ср. начелника да и царинске пандуре приликом ношења новаца са собом води а у случају потребе да и од кмета тражи људе за спровод. Ово његово признање потврђује се у неколико и исказом г. С. бившег среског писара, који тврди, да му је и сам једном, кад је био у потери за хајдуцима говорио у механи кличевачкој, кад је он носио приход, како су се хајдуци појавили и нудио му спроводнике, што овај није хтео примити, и напослетку и сам тужени знао је, да су се пре тога појавили хадуци и да због тога пут није сигуран нарочито кад се новци носе.

Све ове околности узев у обзир, очито је да је тужени био *крајње небрежљив у томе*, што се није послужио добивеним налогом а и даваним му спроводницима, и што је и сам требао да *особито* пажњу на ово обрати, кад зна, да су се

хајдуци појавили; и да је према овоме кривица његова што се штета догодила и он ју је дужан и накнадити по прописуу § 819. грађ. зак., на који се је пропис закона позвао и првостепени суд у својој пресуди, коју је овај суд одобрио.

Према томе не стоји разлог касационог суда у примедбама, да апелациони суд није ценио, да ли је тужени крајњим небрежењем својим постао одговоран држави за ову штету, јер се из саме пресуде види, да се је суд на горње прописе закона позвао, што значи да је имао на уму све, па и крајњу неуредност туженога у својој дужности. Апелациони суд према наведеном остаје и даље при својој пресуди.

Касациони суд у општој седници од 4. декембра 1884. г. Бр. 4111. нашао је: да су примедбе одељења касационог суда од 13. августа 1884. год. Бр. 2700. на закону основане, јер је требало да и остале околности суд оцени и по томе пресуду изрече с тога а на основу § 332. грађ. пост. враћа акта апелационом суду да по истим у смислу примедаба по закону поступи.

Апелациони суд према овим примедбама пресудом од 28. декембра 1884. год. Бр. 2682. одбио је тужилачку страну од тражења из ових разлога:

По § 800. и 819. грађ. зак. само се онај на накнаду штете осудити има, ако се докаже да је он исту коме учинио, или *злом намером или из крајњег небрежења* што се све потврђује и § 801. и 810. грађ. зак., који изреком одређују да за туђа дела и за случај нико не одговара, ако не би било и његове кривице. У овоме даноме случају ценећи апелациони суд ове околности: што је тужени по гласу уверења начелства округа пожаревачког од 12. фебруара 1884. год. Бр. 742. пре овога догађаја на овај исти начин новац односио и неповређен остао; што је у очи поласка издао наредбу кочијашу, који га је возио да ником не казује о његовом путу па у јутру рано отишао по гласу акта од 11. августа 1883. год. и што и сама иследна власт тврди, да је кочијаш, који је туженога возио морао бити у договору са хајдуцима па туженога издао, као што се то види опет из акта од 12. августа 1883. год. (види прилоге у акту Бр. 20517. и 3823.) налази: да у радњи туженога *нити има зле намере нити крајњег небрежења, те да би према напред наведеним законским прописима било његове кривице и да би за штету одговарати могао*, но на против из свега горњега увиђа се, *да је тужени мислио*

и бринуо се, на који ће начин сигурније и без штете новац пренети, те због тога и није узимао пратњу бојећи се, да тиме већу пажњу хајдука на тако јавном и свету приступном месту не обрати на себе. Према наведеноме и што сама тужилачка страна признаје — § 180. грађ. пост. — да је тужени нападнут од хајдука и да му је од ових насилничким путем отет државни новац, тражење је тужилачке стране неумесно и од истог се на основу напред побројаних законских прописа одбити има, тим пре, што тужени никојим начином није се могао од хајдука одбранити, јер да је то покушао, извесно је по гласу полициског увиђаја од 12. августа 1883. год. (види прилог у акту Бр. 3823.) да новац не само не би могао одбранити, него би и живот свој изгубио. То, што је туженоме ср. начелник президијално јавио, да са собом води своја два служиоца, па ни ове његове није повео, и што је наредио да од општине рамске тражи поред своја два служитеља још и друге спроводнике, не може теретити туженога једно с тога, *што је тужени држао да ће безопасније бити* за себе и државу, ако пратњом не обрати већу пажњу хајдука на себе, а друго, што су његови служиоци били прости пандури и неоружани и што општина рамска тврди, да од среске власти није добила никакав налог, да би могла дати туженоме спроводнике на захтев његов, па да је ове пандуре и повео опет је под јаком сумњом да би се одбранити могао према броју хајдука и то онаких, као што се спомињу у увиђају полициском.

Исто тако ни сведоџба писара полициског не може теретити туженог једино с тога, што се порађа сумња, да он тако сведочи у корист свога претпостављеног старешине а друго и с тога, што се она не односи на овај случај, када су хајдуци туженог поарали, него на сасвим други случај и раније, када тужени није ни био нападнут. На основу изложеног првостепени је суд погрешио, што је туженог за одговорног огласио и на накнаду осудио, па за то се пресуда и преиначити има а тужилачка страна има се од тражења ове накнаде одбити и она остаје одговорна туженом за све парничне трошкове и трошак сведока.

Сем овога првостепени је суд неумесно применио у овом случају § 10. и 12. зак. о чинов., јер они говоре само о службеном односу и државној послушности чиновника а не и о одговорности за штету, за коју и чиновници одговарају по грађ. законику.

По жалби тужитељне стране касациони суд решењем својим од 23. фебруара 1885. год. Бр. 2682. оснажио је пресуду апелационог суда.

28. **Пренос тражбине другим актом — а не на самој исправи — пуноважан је по § 288. и 289. грађ. зак.** — У парници Марка Ђорђевића из Подгорца противу Алексе Илића из Зајечара због скинућа пописа са примања Мијаила и Велимира браће Симића од браће Гроздановића које су му ови засебним актом *раније* уступили, првостепени црноречки суд пресудом од 28. септембра 1887. године одбио је тужиоца од тражења.

Апелациони суд пресудом својом од 18. декембра 1887. г. Бр. 1974. судио је по захтеву тужбе то јест да се попис са спорнога примања скине.

Разлози: Поднесеним писменом од 10. декембра 1886. г. (види прилог у тужби) и писменом од 10. декембра исте год. (прилог у белешци) тужилачка је страна по § 187. грађ. пост. потпуно доказала да су јој браћа Симићи своје примање у 928·40 дин. које су имали примати од Гроздана Стојковића и које су примање пријавили и у ст. масу Грозданову, уступили 10. декембра 1886. г. у отплату свог дуга а осим тога да је и тужилачка страна ово уступљено јој примање од браће Симића пријавила у ст. масу 10. декембра 1886. год.

Поднешеним пак решењем полиц. власти од 19. јула 1887. год. Бр. 3597., као јавном исправом по § 187. грађ. пост. тужилачка страна је доказала, да је примање браће Симића од Гроздана Стојковића у 928·40 дин. узето у попис за наплату дуга тужене стране 12. марта 1887. год., дакле, после свршеног преноса извршеног између браће Симића и тужиоца, од кога се дана — 10. декембра 1886. — има и узети да је то право овим преносом прешло у својину тужиоца по § 288. и 289. грађан. зак. према чему да је попис стављен на туђе право а не браће Симића дужника тужене стране, па за то се исти попис као са својине тужилачке стране има и скинути.

Навод тужене стране, да пренос браће Симића на тужиоца не вреди, — не заслужује законског призрења, јер да браћа Симићи нису имали примати ову суму од Гроздана они је не би у стечајну масу пријављивали, нити је тужиоцу уступили а нарочито извршна власт не би ово њихово примање од Гроздана узела у попис за рачун туженог по § 24. стец. пост. а

осим тога наводу овом нема места ни по томе, што тужена страна не доказује да су браћа Симићи неко своје примање у 928 дин. из масе Гроздановe уступили тужиоцу а не ово примање, које је извршна власт за рачун туженога у попис узела, Да је према овоме тужена страна као крива одговорна тужиоцу за трошкове.

Касациони суд под 23. фебруара 1888. год. Бр. 620. поништио је горњу пресуду апелационог суда из ових разлога: апелациони суд је погрешио, што је узео, да је тужилац писменом од 10. декембра 1886. г. доказао, да су му браћа Симићи своје примање у 928·40 дин. од Гроздана Стојковића уступили 10. декембра 1886. г. и да је према томе попис за рачун туженог од 12. марта 1887. г. стављен на туђе право а не браће Симића. По § 866. грађ. зак. обвезе писмене на дуг сматрају се да су неком трећем уступљене онда, кад гласе на пријемника и кад су му предане и по томе да су браћа Симићи своје примање од Гроздана пренели на тужиоца, могли би се узети за доказано само онда, да је тужилац поднео исправу по којој Гвозден дугује браћи Симићима, на којој би био означен и пренос и тужилац као пријемник права на истој. Овога у оном писмену од 10. декембра 1886. год. које су браћа Симића издали тужиоцу, нема. Према томе апелациони суд је требао да одбије тужиоца од његовог тражења.

Поред тога суд није ценио савесност преноса од стране браће Симића, који су тада били под стециштем, као што то тужена страна представља.

Апелациони суд није усвојио горње примедбе, већ је под 2. априла 1888. Бр. 491. дао ове противразлоге:

Наређење § 866, грађ. зак. на коме наређењу касациони суд оснива горње примедбе своје, односи се само на оне писмене обавезе, које на показатеља гласе, управ. на оне у којима није означено име држаоца — повериоца — него је поверилац сваки онај, у чијим се рукама таква обвеза нађе. Такве су обвезе акције каквог друштва о којима говори и § 36. трг. зак.

По томе, дакле, из овога § 866. грађ. зак., који говори о исправама особене врсте, не може се сасвим произвољно изводити још и то: да не вреди пренос оних исправа о дугу, кад тај пренос није стављен на самој тој исправи и кад исправа није предата уступиоцу, као што је тај случај овде у исправи, коју су браћа Симићи, дужници туженога, пренели на тужиоца,

већ је по § 288. грађ. зак. довољан какав знак уступиоца кад исправу на другога преноси, а такав знак у овом случају јесте оно писмено од 10. декембра 1886. г. које су Мијаило и Владимир браћа Симићи о преносу својих примања од Гроздана Стојковића по акту Бр. 5489. и 5592. у 928 дин. издали тужиоцу Марку.

То, што уступиоци браћа Симићи нису тужиоцу предали обвезу по акту Бр. 5489. и 5592. по којима им Гроздан дугује 928 дин. нити на њима означили пренос на Марка не може поништити пренос ових обвеза извршени по особеном писмену од 10. декембра 1886. када, као што је горе речено по § 288. грађ. зак. није условљено, да се и ствар, односно права по исправи, мора предати из руке у руку и да се на исправи, ако је пренос исправе, мора назначити пренос.

Из ових разлога апелациони суд враћа акта на преглед и решење са напоменом, да је апелациони суд својом горњом пресудом ценио савесност преноса исправе од стране браће Симића, што се види из треће тачке побуда ове пресуде.

Касациони суд у општој седници од 13. априла 1888. г. Бр. 1379. нашао је: да су противразлози апелационог суда од 2. априла 1888. г. Бр. 401. дати на примедбе одељења касационог суда од 23. фебруара 1888. Бр. 620. закону саобразни а да поменуте примедбе одељења не стоје[1]).

29. Кад је министар грађевина по т. 10. § 66. зак. о општинама надзорна власт за примање и отпуштање општинских инжењера, онда по томе и оцена о постојању узрока за отпуштање таких инжењера спада у надлежност његову. Према овоме суд се не може упуштати у оцену тога свршеног факта, већ има то као свршен чин сматрати. — Код суда шабачког водио се спор између Венцеслава Чихака, инжењера и општине шабачке због накнаде штете.

Заступник тужиоца је навео, да се по уговору у оригиналу поднешеном види: 1) да се је његов властодавац погодио са туженом општином, да ову као њен енжењер служи две године, рачунећи од 26. јула 1887. до тога дана 1889., који је избор по ранијем уговору и од г. министра грађевина одобрен а са платом од 1. новембра 1887. унапред по 3000 динара а дотле по 2880 дин. годишње. Општина га је међу тим самовољно и без пристанка његова на три месеца после закљученог и трајућег уговора из службе отпустила, што по закону без његовог

[1]) Види одлуку опште седнице у „Новој Збирци“ књ. I бр. 21 стр. 27.

пристанка није могла учинити; 2) да је и сам закључак одбора општинског, којим је поменути уговор раскинут, неправилан према чл. 71. зак. о општинама, па с тога тужи општину и тражи у име накнаде за 21 месец 5250 динара.

Заступник тужене општине вели, да тужилац у основу нема права на тражење, јер између њега и општине не постоји никакав важећи уговор, пошто избор тужиоца није надлежно потврђен био од господина министра грађевина. Закључак пак о раскинућу уговора пуноважан је, кад то тврди одборски закључак, одобрење господина министра грађевина и писмо које подноси као и да не стоје ни остали наводи тужиоца и његови докази, па је тражио, да суд тужиоца одбије од тражења. Првостепени суд судио је по захтеву тужбе.

Разлози: из поднетог уговора у тужби од 3. јуна 1887., који је потврђен надзорном полициском влашћу, а закључен између тужиоца и тужене општине, види се, да га је општина примила за свога инжињера, а из решења одбора општ. од 15. априла 1887. г. који је приложен у акту Бр. 13421., донетог од две трећине одборника, да је и уговор по одобрењу одбора закључен. Из истог решења одборског види се, да је овај уговор, на који тужилац своје право полаже и оснива, само продужење дотадашњег уговора од 26. јула 1885. Бр. 6030. и, када се актом господина министра грађевина од 11. јула исте године, Бр. 2981. приложеним у белешци Бр. 12522. види, да је и министар одобрио тај уговор пређашњи, онда се исто одобрење г. министра односи и на овај уговор, по коме је и даље остао у служби тужилац, кад о року тужена општина није отпустила тужиоца и тражила за то одобрење господина министра грађевина према т. 10. чл. 66. зак. о устројству општина.

Кад овако ствар стоји, онда је по т. 10. чл. 66. и 71. зак. о општинама и § § 534., 541., 553. и 706. грађ. зак. уговор закључен између парничара, као што закон прописује и по § 540. грађ. зак. има потпуну силу и важност. Према овоме, а по § 716. грађ. зак. тужена општина могла је од овог уговора одустати само тада, ако би какав важан узрок наступио; но како то тужена страна није ничим доказала, јер поднето писмено у одговору Бр. 8274. и писмо од 1. јула 1883. и од 22. септембра 1887. нису никакав доказ за ово, јер су у њима просте доставе интересованих лица, и кад је то без узрока учинила, онда је она по истим § § 716., 800., 801. и 824. грађ. зак. одговорна

за штету проузроковану овим тужиоцу у томе, што га је оставила без службе и благодејања, које је имао по уговору и то од 24. октобра 1887. год., кога је дана по гласу акта приложеног у одговору отпуштен па до 26. јула 1889. до кога дана уговор гласи, примити од општине накнаду у 5250 динара, ово тим пре, што нема ни пуноважног закључка одбора општинског, да се овај уговор раскине, јер по самом признању тужене општине у белешци Бр. 12522. две су трећине одборника 11 а у решењу одборском, приложеном у одговору има свега 10, јер г. Фотић, као одборник није решавао ову ствар, као што се из забелешке на истоме види.

Према наведеном не стоји навод тужене општине, да решење одборско, којим је одобрено продужење уговора није донето од две трећине одборника, кад је на њему потписано њих 13, а тако исто ни навод, да уговор не вреди, што на њему нису подписани и одборници но само председник, кад је по чл. 43. зак. о општинама председник извршилац одборске одлуке, и кад га је и полициска власт, која је према чл. 76. истог зак. надзорна власт потврдила и кад се обично тако и практикује, као што се види из поднетих уговора у акту Бр. 13421. 12522. и 16221.

Тако исто не може јој ићи у одбрану ни то што наводи: да је овај отпуст и господин министар грађевина одобрио, јер по чл. 66. т. 10. зак. о устројству општина министар одобрава само закључак одбора о избору и отпуштању инжењера.

Апелациони суд пресудом од 17. фебруара 1889. године Бр. 2132|88. одобрио је пресуду првостепеног суда.

Касациони суд примедбама својим од 19. маја 1889. год. Бр. 1997. дао је ове примедбе:

По т. 7. § 305. грађ. пост. суд је дужан да оцени све доказе и дâ разлоге своје за што не уважава који од доказа. У овом случају суд је тај урадио противно наведеном пропису, јер није ни оценио следеће доказе тужене стране а) акт господина министра трађевина од 1. октобра 1887. год. Бр. 4031. којим је тужена општина упућена да тужиоца на одговор узме и казни; и б) акт господина министра грађевина од 21. октобра 1887. год. Бр. 4459., којим је одобрена одлука тужене општине о отпуштању тужиоца.

Апелациони суд усвајајући примедбе и оцењујући поново наведене доказе одобрава опет пресуду првостепеног суда. Нова оцена наведених доказа у овоме је: апелациони суд налази да

оба горња акта не могу користити туженој страни, јер се истим актима не доказује ни један важан узрок, са којих би тужена страна имала права одустати од уговора, а сем тога, оба су акта последица достава интересованих лица, које као такове немају важности.

Касациони суд примедбама од 31. октобра 1889. год. Бр. 4063. уништио је горњу пресуду са разлога:

Кад је т. 10. § 66. зак. о устројству општина примање и отпуштање општинских инжењара стављено под надзор министра грађевина, онда тим самим *оцена о* постојању узрока за отпуштање таквих инжењера спада у надлежност министра грађевина. Па како је у овом случају та оцена узрока за отпуштање тужиоца из службе извршена по пропису поменутог закона о општинама и ту оцену одобрио према поменутој тач. 10. § 66. и сам господин министар грађевина, онда је апелациони суд требао то као свршен чин да унесе у пресуду, а не да тај чин поново цени, као што је у овом случају чинио.

Апелациони суд није примио ове примедбе, већ је на исте дао ове противразлоге:

Кад је касациони суд примедбама својим од 19. маја 1889. год. Бр. 1997. нашао, да по т. 7. § 305. грађ. пост. суд дужан био да цени све доказе и дâ своје разлоге, за што не уважава који од доказа и да у овом случају суд није ценио, акта министра грађевина од 17. окт. 1887. Бр. 4031. и од 21. окобра 1887. Бр. 4459. и кад је апелациони суд, усвојив примедбе и по њима поступио т. ј. ценио именоване доказе и спор овај пресудио према својој оцени, онда апелациони суд не може да разуме ове друге примедбе касационог суда Бр. 4063. у којима се вели, да апелац. суд *није требао да поново цени тај чин,* што је према акту господина министра грађевина тужилац отпуштен из службе, већ је требао овај чин само да унесе у пресуду.

Апелациони суд, кад је ценио према првим примедбама онај акт господина министра грађевина, по коме је тужилац г. Чихаг отпуштен из службе, *није сматрао* отпуштање г. Чихага, *као да то није свршен чин,* већ за то, што је то свршен чин, настаје питање: да ли он за то има право на накнаду од тужене општине, услед тог свршеног чина, што је отпуштен из службе, а према уговору, који је са општином закључен, и који је уговор у тој цељи и закључен да га стране произвољно не могу да раскину, кад оне то хтедну, већ су у истом

уговору предвиђени узроци за тужену општину, кад се он може да раскине, које је узроке апелациони суд горњом својом пресудом оценио и нашао: да није било узрока за раскинуће овог уговора, а када је он већ од стране општине раскинут, онда је она и дужна да даде тужиоцу тражену накнаду.

Касациони суд у општој седници од 11. јануара 1890. г. Бр. 4628. уважио је примедбе свога одељења а одбацио противразлоге апелационог суда.

Апелациони суд пресудом од 18. јануара 1890. Бр. 123. одбио је тужиоца од тражења.

30. **Чиновник, који је пресудом судском за злочино дело ослобођен из недостатака доказа, а пресудом дисциплинарног суда као недостојан лишен државне службе нема права на пенсију.** — Тужилац Л. тужио је смедеревском суду државу српску тражећи, да му суд пресудом досуди право на пенсију. Тражећи пенсију навео је: да је он указом од 26. маја 1865. год. ПБр. 3650. постављен за помоћника начелства и у том звању остао до 6. новембра 1868. год. кога је дана донесена пресуда дисциплинарнога суда по којој се не може задржати у државној служби. Од тога дана он је непрестано административним путем тражио пенсију, па је од тога свагда одбијан. Разлажући даље како он по пресуди дисциплинарног суда не може бити само активни чиновник како није изашао указ да се из службе отпушта, он држи да има право на пенсију, те за то и тражи да му исту досуди.

Државни правобранилац у одговору на тужбу навео је: да тужилац Л. нема права на пенсију за то, што је био под судом за кажњиво дело, које повлачи губитак права на пенсију, па је пресудом варошкога суда од 25. октобра 1868. г. Бр. 17311. ослобођен из недостатка довољних доказа, али истом пресудом осуђен да буде *пет* година под полициским надзором; што је услед ове осуде по решењу министарског савета предат дисциплинарном суду на суђење, који је пресудом својом од 6. новембра 1868. год. Бр. 2. решио: да тужилац не може и даље остати у државној служби, јер је био оптужен за бешчастеће дело а по § 53. зак. о чинов. грађ. реда осуда чиновничка за бешчастеће дело, вуче за собом губитак државне службе по § 79. тач. 3. истог зак., а вуче и губитак пенсије; па како је тужилац пресудом дисциплинарнога суда — § 60. зак. о чинов. отпуштен из државне службе тиме је у исто време по § 25.

кривичног законика изгубио и сва одличија и користи са државном службом скопчане, дакле, и пенсију.

На навод тужиоца, да га суд није могао отпустити из државне службе, што је преко 10 година био у служби вели, да је неумесан, јер дисциплинарни суд по § 53. зак. о чинов. има право отпустити чиновника без обзира колико је година у служби провео, а министар се стара само о томе, да се пресуда судска изврши, што је, вели, у овом случају и учињено, јер је министар актом од 7. новембра 1868. год. ПБр. 8633. послао пресуду начелству да је преда тужиоцу и над њим изврши, дакле, њега је фактички из службе отпустио дисциплинарни суд а не министар. У доказ ових навода поднео је прилоге влашћу оверене, а на рочишту позвао се још и на застарелост.

Први суд пресудом својом од 12. марта 1894. г. Бр. 4655. досудио је тужиоцу право на пенсију из ових разлога: да тражбина ова није застарела на коју се државни правобранилац позвао с тога што се за застарелост ове тражбине тражи време од 24 године, а то време није протекло, па прешав на главну ствар узео је у обзир: да је тужилац по § 18. крив. зак. могао изгубити по самом закону право на пенсију кад би био осуђен на смрт, робију или заточење, а из овога закона не види се, да би могао изгубити пенсију у случају кад би пресудом био ослобођен из недостатака доказа, тако исто тужилац је могао изгубити пенсију и у оним случајима, који су одређени у § 79. зак. о чиновницима; да тужилац ни пресудом суда вароши Београда од 25. октобра 1868. год. Бр. 17311. а ни пресудом дисциплинарнога суда од 6. новембра 1868. г. Бр. 2. такође није осуђен на губитак пенсије, већ је само пресудом дисциплинарног суда осуђен да не може више бити активни државни чиновник; да се из смисла § 60. зак. о чинов. грађ. реда и овога допуне од 25. новембра 1868. год. (Збор. XXI стр. 59) у вези са § 79. истог закона не може извести закључак да је тужилац пресудом дисциплинарнога суда изгубив државну службу у исто време изгубио и право на пенсију за то, што је из недостатка доказа за слично дело ослобођен и на полициски надзор осуђен, а баш и да се узме овако, опет ова законска допуна код § 60. зак. о чинов. не може бити од штете за право тужиочево за то, што је он по § § 29. и 71. зак. о чинов. већ задобио право на пенсију много пре него што је поменута законска допуна издана и као закон важити отпочела, те по томе не може имати

повратне силе на штету већ ранијег стеченог права по § 7. грађ. зак. према чему да тужиоцу ово већ задобивено право није се могло без судске пресуде одузети па ни држава по § 19. грађ. зак.; да ово право тужиочево (тражење пенсије) није право лично, већ *лично стварно* (имовно), и по томе тужилац изгубив пресудом дисциплинарнога суда да буде даље активни чиновник могао је изгубити само она права чиновничка која су за активни положај чиновнички везана, а није могао изгубити своје *имовно* право на пенсију као једино имање чиновничко у невољи и старости које је раније задобио по напред поменутом закону, по чему да нема места ни позивању државног правобраниоца на § 25. крив. зак., тим пре, што тужилац по смислу овога законика није осуђен пресудом на казну, већ по простој сумњи из недостатака доказа ослобођен и осуђен на полициски надзор; да је тужилац поднесеним прилозима доказао време проведено у државној служби као чиновник, те му се има досудити право на пенсију.

По незадовољству државног правобраниоца, апелациони суд пресудом својом од 10. јуна 1894. год. Бр. 324. одбио је тужиоца од овог тражења из ових разлога: што је нашао, да је у овом случају неумесно позивање првостепеног суда на § 18. крив. зак. и § 79. зак. о чинов. грађ. реда за одређивање права на пенсију, јер ови законски прописи говоре о пенсији, благодејању и помоћи од државе *која се већ уживa*, а не о оној пенсији, благодејању и помоћи, која се тек може уживати на основу стеченог права.

Овакав значај поменутих законских прописа нарочито се јасно види из тач. 1. § 79. зак. о чинов. грађ. реда где се губитак пензије уравњује са губитком плате код дејствителног чиновника, а из тач. 2. истог §-ва, где се спомиње „пензионер“ који ступа у државну службу.

Према овоме, за спорни случај отпадају сви разлози у првостепеној пресуди, који се односе на то, да тужилац није осуђен на губитак пенсије, јер у времену кад је изречена пресуда суда вароши Београда од 25. октобра 1868. г. Бр. 17311. и пресуда дисциплинарног суда од 6. новембра исте год. Бр. 2. тужилац сам признаје да је био у државној служби, а не у пенсији, због чега није ни могао бити осуђиван на губитак пенсије коју није уживао већ на губитак службе, у којој се онда затекао. Ово је слично и § 29. зак. о чинов. грађан.

реда где се такође засебно спомиње плата а засебно пенсија чиновникова.

Неумесан је и онај разлог првостепеног суда да тужилац за то има право на тражену пенсију, што је тражење пенсије право лично-стварно или имовно, према чему тужилац, изгубивши право бити и даље активни државни чиновник, није могао изгубити и имовно право своје на пенсију.

Право на пенсију оснива се на праву које грађанин српски има на државну службу. Оно потиче из чиновничког положаја, као што се то јасно види из § 71. зак. о чиновницима, где стоји „право на пенсију задобија чиновник“ и т. д. Према томе докле је ко чиновник, или докле није лишен права да може бити чиновник, дотле му стоји и право које као чиновник може стећи и уживати по § 71. зак. о чинов.

У овом спору тужилац признаје, а доказује се и пресудом дисциплинарног суда од 6. новембра 1868. год. Бр. 2. да је он као недостојан лишен државне службе, која му је по § 1. зак. о чинов., давала својство чиновника, а губитком тога, изгубио је у исто време и право на пенсију, по другој тачци § 25. крив. зак., јер према наведеноме, право на пенсију нераздвојено је и потиче из дејствителног чиновничког положаја.

Али тужилац нема права на пенсију ни по томе, што се из поменуте дисциплинарне пресуде види да је он пресудом суда вароши Београда од 25. октобра 1868. год. Бр. 17311. осуђен *на полициски надзор*, која је казна код њега потекла из дела кажњивог по § 17. крив. зак. У оваким случајевима казна полициског надзора има се сматрати за самосталну према § 37. б. крив. зак., а осуда ове врсте по тач. 3. § 79. зак. о чинов. повлачи за собом и губитак пенсије која се већ ужива на основу стеченог права, а кад то стоји, онда се таком осудом у толико пре потиру сви правни основи, по којима се може тражити уживање чиновничке пенсије.

Тужилац се на ову пресуду жалио касационом суду, но овај је оснажио горњу пресуду апелационог суда својим решењем од 15. декембра 1894. год. Бр. 7990.

31. **Кад величина интереса није у обавези одређена, а у накнаду истог дата је извесна земља на уживање, која је доцније продата, онда се на дужну суму досуђује 12 на сто у име интереса.** — По спору Паје Суботића, из Крваваца, противу Алексе Богићевића онд. због зајма, тужилац је навео: да му

тужени по поднетој исправи, потврђеној полициском влашћу дугује 30 дук. од зајма, па за сигурност тога дуга да му је дао једну њиву од 4 плуга, но пошто је иста за дуг дужника продата на јавној лицитацији 1873. год. а он му није новце положио, то тражи, да га суд осуди да му плати 30 дук. са 12% интереса од Св. Андрије 1873. г. као дана продаје њиве.

Тужени признаје, да је од тужиоца узео 30 дук. у зајам и да је пристао и пре рока, дуг тај платити.

Првостепени ужички суд пресудом од 20. септембра 1874. године Бр. 15434. судио је по захтеву тужбе.

Касациони суд примедбама под 24. марта Бр. 1296. уништио је горњу пресуду у толико што суд није могао по закону досудити и 12% интереса тужиоцу.

Разлози: из обвезе, коју је тужени дао, види се, да није уговорен интерес, па за то, суд није могао досудити 12% већ 6% по § 602. и 887. грађ. зак. од дана подигнуте тужбе до наплате. Из ових разлога и у оволико, касациони суд, на основу § 325. грађ. пост. уништава горњу пресуду и препоручио суду да по овим примедбама поступи.

Првостепени ужички суд, није усвојио горње примедбе, већ је под 11. јуна 1875. год. Бр. 4193. дао ове противразлоге:

Касациони суд, у примедби својој од 24. марта о. г. Бр. 1296. коју је учинио на пресуду овог суда од 20. септембра 1874. год. Бр. 15434., која је изречена у горњем спору због повраћаја 30 дук. са 12% интереса, позвао се на § 887. грађ. зак., који говори о томе: ако рок, кад да се дуг исплати, није опредељен, онда се разумева, да је онда рок, кад је дужник опоменут на плаћање, те за то се није могао досудити 12% интереса.

Суд округа ужичког, не може да прими ову примедбу, јер је рок повраћају одређен 11 априла т. год. (в. прилог Бр. 2677.), дакле, не стоји, да није рок повраћају зајма уговорен, и кад је имање, које је тужилац, у име интереса уживао, од овог одузето о Св. Андрији 1873. год., онда је тужени, као узроковач, одговоран тужиоцу за интерес од дана, кад је од овога добро одузето, а не од дана тужбе, као што се то наводи у примедби.

Суд овај не може да усвоји примедбе касационог суда ни са оног гледишта, што се позива на § 602. грађ. зак., јер као што је наведено и признато, тужени је био уступио своје имање тужиоцу, да га овај ужива у име интереса, дакле, и сам је ин-

терес уговорен, но само није одређен, али пошто тужени, противу количине, ништа не примећава, онда се има узети, да је овај тужиоцу износио у приходу од уживаног имања 12% с тога му је толико судом овим и досуђен.

Касациони суд, у општој седници од 9. августа 1875. г. Бр. 3484. усвојио је ове противразлоге првостепеног суда.

32. **Кад ко од задругара другоме задругару прода свој део непокретности, онда та продаја важи према трећима ако је судом потврђена по § 292. грађ. зак. и његовом решењу.** — Димитрије, Живко и Милан браћа Милошевићи из Дубравице тужили су Лазара Милошевића ковача и Богдана Ђорића трг. из Пожаревца за скинуће пописа, наводећи, да су они од свога брата Лазара још 4. марта 1879. год. откупили његов део очевине из задружног имања за 150 дук. цес. и угођену му цену готовим новцем исплатили, да им је Лазар на то истога дана дао писмено уверење, које је сам својом руком потписао и које је потврђено и судом општ. дубравичке 5. марта исте године Бр. 115. да они нису делили имање ни при исплати дела брату Лазару а ни данас није дељено, већ је Лазар изашао из задруге од њих и од тога доба па до ове подигнуте тужбе Лазар се у њихову задругу није више враћао, нити у имање мешао, нити их он, нити ко други у државини истог имања узнемиравао, јер су они на истом живили са својом мајком, која има право уживања из целог имања од оца им заоставше. Па како им је полициска власт од целог задружног имања неподељеног и од брата им туженог Лазара откупљеног дела, у име његовог дела узела у попис извесно имање за неки истински или привидни дуг од 202 дуката цесарских, што тужени Лазар дугује Богдану Ђорићу, који је на спорно имање ставио интабулацију 21. јануара 1881. год. Бр. 61.; а међу тим, то је имање по куповини њихово и у њиховој државини, на коме је њихова кућа, стаја, кош, амбар, бунар са осталим зградама; како њихов брат Лазар нема никаква дела у задружном имању, то су тражили, да суд ово имање, као њихову својину ослободи пописа, са чега туже Лазара и Богдана.

Тужени Лазар признаје потпис на уступљењу, а не признаје, да је он имање у њему и продао, но само, да је био у преговорима са својом браћом — тужиоцима — о продаји. Не признаје, ни да је примио 150 дук.

Тужени Богдан није признао ни уговор о куповини и продаји, нити одобрио скинуће пописа и интабулације. Међу тим баш и да постоји, за њега као повериоца не вреди ништа, кад је на штету трећих.

Разлози: поднесено „уступљење“, које се не пориче од стране издаваоца његовог, тврди то стање, да су браћа Милошевићи (тужиоци и тужени Лазар) 4. марта 1879. г. расправили своја наследна права и односе задружне. По томе уступљењу тужиоци су постали власници и оног дела очевине, што је по закону припадало брату њиховом — туженоме Лазару, који је за исти измирен у 150. дук. цес. На овај начин извршена је између њих деоба а по § 496. грађ. зак. они су били овлашћени, да поред осталих начина деобе и овакав изберу. Ово писмено, дакле — уступљење — пуноважна је исправа за овакав случај, јер по § 496. грађ. зак. наследници како се сложе, могу се делити или сами међу собом или пред призватим и одабраним људима или пред својим судом или судијом.

Против оваког сагласија и распореда наследника није нико протестовао у року одређеном за то у § 505. грађ. зак. и наспрам тога, оно што је њима условљено, остаје стално према § 506. грађ. зак.

Признањем туженог Ђорића, тврди се пуноважно по § 180. грађ. суд. пост. да је облигација, по којој је тужени Лазар постао дужник његов и интабулисан па и осуђен а за тим и имање у попис узето датирана 1. августа 1882. год. У то време дакле по наведеном писмену тужени Лазар није имао у спорном имању ничега својег.

Неоснован је навод туженог Лазара, да уступљење не вреди, што није потврђено и код првостеп. суда. Суд налази да вреди, јер оно није начињено за то, да утврди уговор куповине и продаје, већ деобу наслеђа а то је могло бити и пред одабраним људима и међу њима самима и разним другим путевима према § 496. грађ. зак. Неуместан му је и навод, да је у оном времену био малољетан. Против својих поступака у малољетству, могао је у законом року да предузима корак. — § 919. и 921. гр. зак.

Тако исто неумесни су и наводи туженог Ђорића, јер из свега излази да је он за своје примање ставио интабулацију на имање тужиоца, који на спрам њега не стоје ни у каквом тражбеном односу, те по томе и смислу § 314. грађ. зак. интабулација не може опстати, као што не може да остане ни

попис по наређењу т. 1. § 471. грађ. пост. Са наведенога првостепени суд пожаревачки пресуђује, да се интабулација стављена 21. јануара 1883. Бр. 1846. а тако исто и попис стављен за суму од 202 дук. цес. за рачун Богдана Ђорића скине итд. (Пресуда 4. маја 1885. Бр. 7392).

Апелациони суд пресудом од 1. октобра 1885. г. Бр. 1271. преиначио је горњу пресуду првостепеног суда и тужиоце одбио од тражења скинућа интабулације и пописа из ових разлога:

И ако се поднетим у белешци Бр. 2435. уступљењем туженог Лазара од 4. марта 1879. год., које и тужени Лазар признаје за своје по § 180., 183. и 189. грађ. пост. доказује, да је Лазар сав свој део имања у непокретности уступио тужиоцима за 150. дук. цес. ипак се овај доказ не може према допуни § 189. грађ. пост. од 19. априла 1885. год. да прими за важећи према туженом Богдану као повериоцу Лазаревом за 202 дук. цес. досуђеног а под 21. јануара 1883. г. интабулисаног дуга, као што се види и из решења полиц. власти од 31. августа 1883. год. Бр. 4635., а не може овако уступљење непокретности да вреди ни према § 292. грађ. зак. и овога допуне, што се продаја непокретности врши тапијом судски утврђеном, по којој нови сопственик а на спрам § 298. грађ. зак. ступа у господарство непокретности а не са каквим другим доказом, како тужиоци хоће да се само горњим уступљењем Лазаревим користе.

Кад по изложеноме тужиоци не подносе за доказ куповине дела имања од туженог Лазара, као свога брата судски утврђену тапију, онда они и немају права на Лазарев део имања по поднетом уступљењу на спрам туженог Богдана, као повериоца Лазаревог, како према допуни § 189. грађ. пост. тако и према § 303. под а. грађ. зак., са чега се они имају од тражења одбити.

Касациони суд под 9. декембра 1885. год. Бр. 4282. дао је на горњу пресуду апелационог суда ове примедбе:

И у тужби и на рочишту, тужиоци су наводили, да су до својине спорног имања дошли *откупом задружног дела* брата им туженог Лазара, *приликом њихове задружне деобе.* За доказ тога поднели су уз тужбу писмено уступљење потврђено општинском влашћу. А да су ови парничари били у задрузи и да су се на овај начин поделили, — то се не пориче ни са које стране, јер тужени Лазар спори тужиоцима право својине у главноме само за то, што му нису платили уговорену

цену а тужени Ђорић наводи, да ова продаја и куповина, и кад би постојала не вреди за њ као повериоца, пошто нема судски потврђене тапије, које је наводе апелациони суд уважио и на томе основао горепоменуту пресуду.

Али, кад тужиоци доводе право своје на спорно имање из задружних односа, који се односи не поричу, онда је и суд овај спор требао да пресуди по прописима, који стоје у закону за деобу задругара. Хоће ли који задругар, приликом деобе, примити свој део у новцу или у натури, у основу не мења саму ствар, према чему тужиоци и тужени Лазар могли су по § 496. грађ. зак. и пред својим судом то изјавити из чега се не може искључити разумевање надлежног општинског суда, да расправе деобу на начин, који сами задругари изберу, као што то показује поменуто општинско уступљење. Где је, дакле, имање једно и задружно било до онога часа, ту судски потврђена тапија није једини и безусловни доказ за прибављање својине, према смислу горе наведеног прописа грађ. зак., што се у осталом лако може разумети, кад се не губи из вида, да је та својина у основу и донде постојала. Па како је суд тај изрекао пресуду на штету тужиоца мимо законских прописа о задружним односима, то му иста не одговара закону.

Апелациони суд није усвојио горње примедбе касационог суда, већ је под 31. декембра 1885. године Бр. 2351. дао ове противразлоге:

Да се какво непокретно имање може да пренесе на другога, мора по § 293. грађ. зак. да је уступитељ или преноситељ сам сопственик оног имања, које на другог преноша; а по § 294. грађ. зак. мора да се сам сопственик на суду изјасни о преносу имања, иначе пренашање непокретности нема силе ни важности. И на послетку за пренос непокретности, са једног сопственика на другог, мора се по § 292. грађ. зак. и овога допуне да има тапија судски утврђена и онда се тек сматра, да је ко год постао правим сопственником прибављеног имања.

Тужиоци за доказ своје куповине не подносе судски утврђену тапију о имању, са кога скинуће пописа траже, већ просто једно уступљење туженог Лазара од 4. марта 1879. год., које је утврђено само код општинске власти дубравичке 5. марта исте године Бр. 115. које је апелациони суд наведеном пресудом ценио и оценио, да оно ни по садржини ни по форми, не може да замени судски утврђену тапију према § 292. грађ. зак. и

његове допуне; па је са тога а по основу допуне § 189. грађ. пост. од 19. априла 1885. а и § 101. под а. грађ. зак. и огласио, да је то уступљење без вредности за право тужилаца према туженоме Богдану, као повериоцу туженог Лазара за суму од 202. дук. цес. досуђеног и интабулисаног дуга, као што се то види из решења полициске власти од 31. августа 1883. год. Бр. 4615.

Касациони суд замера апелационом суду, као да је изгубио из вида заједнички однос између Лазара и тужиоца, као браће у спорном имању, доводећи, још у везу и наређење § 496. грађ. зак. по коме су вели задругари иступајући из задруге могли да приме свој део у новцу или у натури и да су се за то пред својим судом овде општинским поделили.

Али апелациони суд налази, да и овај навод не постоји, јер и ако су тужиоци и тужени Лазар као браћа — заједничари у оспореном имању, ипак никојим законом нису ослобођени од набљудавања општих горенаведених прописа, који се траже при преносу непокретног имања са једног сопственика на другога.

§ 496. грађ. зак. на који се касациони суд позива, дато је у основу право несљедницима у заједници живећим, да се могу делити како хоће: *сами* или *пред судом* или *одабраним људима;* али што је најзначајније горње уступљење по својој форми и садржини није учињено пред судом, а и да је пред судом учињено, ипак оно би само између тужилаца и туженог Лазара имало снагу једног уговора а не и према трећему лицу Богдану као повериоцу Лазаревом, коме није познато, што су тужилац и тужени међу собом урадили о заједничком имању, нити ма у ком случају горње писмено може да замени важност једне тапије судски утврђене.

Касациони суд у општој седници од 11. јануара 1886. г. Бр. 51. нашао је, да су противразлози апелационог суда од 31. декембра 1885. Бр. 2351. дати на примедбе касационог суда од 9. декембра 1885. год. Бр. 4282. закону саобразни[1])

33. **Отуђење општинских добара са одобрењем највише власти, сматра се као отуђење јавних добара, о чијој својини и величини простора не може бити сумње, нити се на таква отуђења може однети распис г. министра правде од 12. фебруара 1883. г. Бр. 745. штампан уз § 295. грађ. зак.** — Петар Тамбураш, председник општине пожаревачке поднео је првостеп. суду 4 уверења, из којих се види, како је поменута општина продала четири парчета земље путем јавне лицитације Лазару И. Петровићу трг. и угођену цену наплатила, па је тражио, да се та уверења потврде и купцу издаду, подневши уједно и одобрење највише власти за ову продају. Први суд решењем својим од 20. јануара 1887. год. Бр. 24541. одбио је овај захтев са разлога: овим уверењем општина као продавалац хтела би да уведе купца у господарство купљеног имања. Но

Да се ко у господарство купљеног имања уведе, кад се продаја не врши од стране државне власти, ни за извршење осуде, онда треба да је писмено о преносу имања удешено онако, како је наређено расписом господина министра правде од 12. фебруара 1873. год. Бр. 745. и 11. јуна 1849. а Бр. 2288. и 2. новембра 1862. АБр. 5392.

Поднесена писмена овде, не садрже услове наређења из поменутих расписа, — те према томе, као писмена о преносу земље не могу се ни потврдити без погледа на то, што је ово имање општина продала као корпорација и средством добоша, па за то суд окр. пожаревачког решава: да се овај предлог Тамбурашев одбаци и он и купац Лазар о томе известе.

Касациони суд примедбама од 11. фебруара 1887. године Бр. 502. уништио је горње решење из ових разлога:

Кад се из највишег решења од 8. априла 1886. које је у молби општине пожаревачке поднесено види, да је отуђење овог имања, на које општина купца убаштињава, одобрила државна власт, те је јавним путем у утврђеним границама продано, онда оваково отуђење долази у ред отуђења јавних добара о чијој својини и величини простора не може бити сумње, кад се то ни са које стране не оспорава, и према томе суд се је погрешно позвао у свом решењу на распис господина министра правде од 12. фебруара 1873. год. Бр. 745. и остале расписе, јер примени истих у овом случају нема места, пошто се они односе на отуђење добара приватних а овде није тај случај. Са наведенога а по основу § 325. грађ. пост. касациони суд ништи поменуто решење првостепоног суда.

34. **Уговорена награда за посредовање, да се изврши какав правни посао, застарева за 24 године — по § 930. а. грађ. зак.** — Код ужичког првостепеног суда водио се спор између Ђ. Поповића, Јокановића и Орловића због заслуге, која је у овоме:

[1]) Види сличну одлуку опште седнице у „Новој Збирци“ књ. I. бр. 4 стр. 3.

тужилац је навео, да је он посредовао између тужених и Бињe Ескеназића и Меаге Кестенцића трг. из Сарајева, те су тужени овима продали по добру цену 800 комада ситне стоке, коју им аустријска војска као лиферантима није хтела примити. За ту услугу уговорио је са туженим Алексом а познато је то и Луки и Дамњану, да му се да награда од 50 дук. цес. те зато тражи, да му тужени плате 50 дук. са 6% интереса од дана тужбе. За доказ поднео је главну клетву.

Тужени нису признали тражење тужиоца, нити су признали, да постоји и један његов навод, јер нити су са њим какав уговор о посредовању закључили, нити се сећају, да су у 1878. години Бињи и Меаги какву стоку продавали, међу тим баш и да постоји у истини то, тужиоцу је тражење застарило.

Првостепени суд ужички пресудом од 17. октобра 1884. год. Бр. 13381. одбио је тужиоца од тражења као недоказаног из ових разлога:

Тражбине оваког рода по § 928. под а. грађ. зак. застаревају за 6 месеци, па како тужилац сам признаје — § 180. грађ. суд. пост. — да је са туженима уговор о награди за посредовање око продаје стоке, закључио још у 1878. години то је право његово баш и кад би га доказао по горњем закону застарило, јер од времена учињене услуге туженима до дана тужбе, протекло је више од пет година, према чему тужилац се има од овог тражења као застарелог одбити.

Апелациони суд пресудом својом од 26. септембра 1885. год. Бр, 282. одобрио је горњу пресуду првост. суда.

Но касациони суд примедбама од 7. декембра 1885. год. Бр. 4272, уништио је пресуду апелационог суда из ових разлога: суд је тај погрешно на овај спор применио § 928. под а. грађ. зак., јер овде није у спору ни један од случајева у поменутом §-фу изложених.

Апелациони суд није усвојио ове примедбе касационог суда, већ је 10. марта 1886. год. Бр. 2337|85. дао ове противразлоге:

Тужбом се тражи од тужених 50 дук. цес. *уговорене награде* за посредовање око продаје ситне стоке Бињи и Меаги и ова уговорена награда спада под наређења гл. XXVI грађ. зак. где се изречно каже: да уговор најма постаје онда, кад се ко обвеже да какву службу чини или да што учини за опредељену награду у новцу.

Тако апелациони суд сматрајући, да између тужиоца и тужених постоји уговор најма, спор овај имао је да расправи по прописима гл. XXVI грађ. зак., који говоре о најму, али како се тужена страна позвала на застарелост на шта има право по § 949. грађ. зак. то је апелациони суд ценио тражење тужиочево и по овом основу, па је према наређењу § 928. под а. грађ. зак. нашао, да је тражење тужиочево застарело и тужиоца од тражења одбио, не сматрајући, да је са оваком применом закона, ма који други законски пропис повређен, као што ни одељење касационог суда у горњим својим примедбама то не спомиње.

Касациони суд у општој седници својој од 27. марта 1886. год. Бр. 640. нашао је: да су примедбе одељења, дате на пресуду апелационог суда од 26. септембра 1885. год. Бр. 282. закону саобразне, јер кад је у § 928. под а. грађ. зак. означено изречно какови послови застаревају за тамо означено време, а овај није именован, онда се има узети застарелост по општем правилу које вреди за застарелост.

35. **Пренос покретних ствари, као битни и саставни део трговачке радње сматра се као пренос саме радње те се по § 25. стецишног и § 303. а. грађ. зак. може услед протеста повериоца уништити.** — Код суда вароши Београда, водио се овај спор. Тужилац Петар Дражић, навео је, да је зграду, кафану код „Пролећа“, коју је узео под закуп Бреслауер, књижар до Митровадне 1884. г. а у пазакуп држао је Јован Грујић, кафеџија и тада се је из те кафане иселио. Од Митровадне 1884. год. узео је он — тужилац — ову кафану и почео радити. Како је полиц. власт сав његов једик механски за обезбеду 659 дин. дуга, што га Јован Грујић бив. пазакупац кафане има давати маси пок. Николе Тодоровића, као својину Јованову узела у попис, то је тражио по основу својине, да суд пресуди, да се попис са једика кафанског, за рачун масе пок. Николе скине.

Бранилац тужене масе одговорио је да су пописате ствари Јованове, и да је он на тужиоца те ствари пренео у намери да осујети попис и оштети повериоце, јер је извршен кришом. А да су пописане ствари Јованове и да их је он привидно пренео на тужиоца, поднео је списак од 28. октобра 1884. г. којим је Јован једик кафански пренео на тужиоца; а да је пренос извршен на штету ранијег повериоца, поднео је осудно решење од 18. јануара 1884. год. којим је Јован осуђен да плати овај дуг.

Првостепени је суд вароши Београда пресудом од 26. септембра 1885. год. Бр. 10118. одбио тужиоца од тражења из ових разлога:

И гостионичарска радња спада у ред трговачких радња по § 16. и 17. устројства тргов. суда и пренос такве радње не вреди по § 25. стец. пост. (допуна од 15. новембра 1863. год. зб. XVII стр. 287.) у колико иде на штету неизмирених поверилаца, а учињен је без њиховог одобрења. Па како је Јован Грујић гостионичар пренео сав свој кафански једик на тужиоца Дражића, као што тврди поднесени списак у белешци а за то није тражио одобрење од свог неизмиреног повериоца, тужене масе као пријемника права Тоше Митровића, којој по осудном решењу трговачког суда под Бр. 300, дугује 38 дук. цес. са 6% годишњег интереса од 16. новембра 1883. год. до наплате и 58·70 дин. трошка. — пренос овај нема вредности по казаном § 25. стец. пост. у колико из пренесених ствари на тужиоца има да се измири тужена страна и то без призрења што тужилац тврди, да је он кафану у којој је Грујић радњу држао узео после под закуп од Бреслауера и радњу гостионичарску продужио, јер све то не може му помоћи у овом спору пошто то није од важности за расправу питања о важности преноса трговачке радње.

Апелациони суд пресудом од 12. марта 1886. год. Бр. 1795. одобрио је ову пресуду првостепеног суда.

Но касациони суд примедбама од 22. марта 1886. Бр. 727. уништио је пресуду апелационог суда из ових разлога: 1) суд тај погрешно схвата смисао § 16. и 17. устројства трговачког суда, кад из истих изводи, да се и гостионичарској радњи припадајући једик може сматрати као предмет трговања, те и продаја истог као трговачки посао, да подлежи прописима тргов. закона за трговачке радње одређени.

2) По § 287. трађ. зак. предаја покретних ствари сматра се, да је извршена чим су купцу исте предате, а тиме се сматра и да је уговор куповине и продаје извршен.

Према наведеноме, суд тај није имао законског разлога, што је жалиоца од тражбе одбио, кад је исти доказао уговор о куповини и продаји спорних ствари писменом, влашћу потврђеним, а самом државином тих ствари, да су му те ствари од продавца и предате.

Апелациони суд није усвојио ове примедбе, већ је 29. априла 1886. год. Бр. 449. дао ове противразлоге:

Из акта овога спора види се, да је решењем полициске власти од 11. декембра 1884. год. Бр. 14842. тужилац Пера упућен на парницу, да доказује, како су све кафанске ствари, изложене у списку, утврђеном полиц. влашћу 11. новембра 1884. год. Бр. 3983. а на коме је тужена маса као пријемник права Тодора Митровића ставила попис за своју тражбину својина његова — тужиоца — а не Јована Грујића, кафеџије, дужника масеног.

И првостепени и апелациони суд, ценио је доказе тужиочеве и нашли: да тужилац нема права на тражбину и то не што не би било доказа о пренашању у списку изложених ствари, — него што је пренашање кафанских ствари на тужиоца од стране Јована Грујића учињено на штету тужене масе, као неизмиреног повериоца Јовановог противно пропису § 25. стец. пост. а и § 16. и 17. устројства трговачког суда.

Из наведеног списка пренесених ствари види се, да су оне по својој природи такове да служе као једик за обављање кафанске радње, јер се апсолутно без њих кафанска радња не би могла ни обављати, а како се по § 16. и 17. устројства тргов. суда и кафанска радња сматра за трговачки посао, то се и ствари служеће за обављање те радње не могу од радње одвајати, већ и за њих, као и за саму радњу има да важи горње наређење законско као што је одобреном пресудом првостепеног суда и узето, а на име, да и пренос кафанских ствари Јованових на тужиоца без одобрења неизмиреног повериоца — тужене масе — нема вредности према § 25. стец. пост.

Сем тога одељење касационог суда горњим примедбама позива се и на § 287. трађ. зак., који говори о извршеној предаји покретних ствари, али ни ово наређење законско не може тужиоцу да користи, јер кад апелациони суд налази, да пренашање кафанских ствари између тужиоца и Јована Грујића не вреди у основу, што Јован није измирио свога повериоца — § 25. стец. пост. — онда ни та околност, што се те исте ствари налазе у државини тужиоца по основу предаје, не даје веће право тужиоцу на ствари, пошто је сâм основ предаје ништав.

Касациони суд у општој седници својој од 17. маја 1886. Бр. 1614. нашао је, да су противразлози апелационог суда од

29. априла 1886. Бр. 449. дати на примедбе одељења од 22. марта 1886. Бр. 727. закону саобразни.

36. **Изјава учињена пред судом о продаји непокретног имања вреди према повериоцу продавца који би истога дана, на исто имање ставио интабулацију или прибелешку.** — Тужитељка Стана удова Ристе Спасића бив. механџије из Крагујевца навела је, да је она 28. октобра 1884. год. купила од Мијалка Јовановића дунђерина плац, постојећи код пиваре за $28^1/_2$ дук. па на истом је плацу и кућу направила; да је на име отплате ове куповне цене дала 20 дук. — но када је заштитник Мијалко 31. октобра 1884. на протоколу код суда изјавио, да јој је овај плац продао и тражио, да суд поднету тапију од продатог плаца на њу потврди, онда је тужени Никола Анастасијевић, механџија истога дана тражио да суд за сигурност 684. дин., што му по меници дугује заштитник Мијалко, стави прибелешку на тај плац.

Пошто је она спорни плац купила 1884. год. и на истом доцније кућу подигла, а тужени Никола тражио прибелешку истога дана, када је продавалац поднео тапију на потврђење а то је 31. октобра 1886. год. то је тражила да суд прибелешку са спорнога плаца скине.

Тужени се брани, да тужитељка у основу нема права на тражење скинућа прибелешке са спорног плаца, кад и сама признаје, да је спорни плац својина заштитника Мијалка његовог дужника и кад не доказује, да је исти тапијом, као јединим начином за прибављење својине непокретности прешао у њену својину. Поднети протоколи саслушања код суда, не могу бити никакав доказ са тога, што се својина непокретнога имања може само пуноважно тапијом доказивати, а кад тужитељка ове нема, онда није стекла ни право својине на спорном плацу.

Разлози: да је тужитељка сводоцбом сведока и протоколом саслушања овог суда од 31. октобра 1886., као пуноважном исправом доказала, да је заштитник Мијалко приликом поднашања тапије суду на потврђење од продатог спорног плаца, продао тужитељици само спорни плац без икаквих на њему зграда, до велике вероватности довела навод, да је тужитељка после закљученог уговора куповине и продаје спорног плаца на истом кућу подигла, па с тога јој се по смислу § 291. грађ. суд. пост. има и досудити допуњујућа заклетва на поменуту околност, па ако се закуне, онда да се прибелешка са куће на спорноме плацу скине, а ако се не закуне, онда иста да остане; да тужитељка ничим, па ни поднетим протоколом саслушања заштитника Мијалка приликом поднашања тапије суду на потврђење од продатог спорног плаца, па баш да би продају истог Мијалко и признао, а ни поднетом квитом, није доказала: да је право својине на спорноме плацу стекла, јер се својина ничим, па ни поднетим протоколом саслушања, ни квитом, по којој је отплата куповне цене дата, не може доказивати с тога, што се својина непокретног имања по § 292. грађ. зак. прибавља једино тапијом судом окр. потврђеном, што овде није случај, јер поднету тапију од продатог спорног плаца, суд, који је једино за потврђење преноса непокретнина надлежан, није хтео услед постојеће прибелешке на истом потврдити; а кад ничим није доказала, да је спорни плац њена својина, то онда ни прибелешка није на туђем имању, онда се тужитељка има од тражења скинућа прибелешке са спорног плаца одбити. (Пресуда од 31. јануара 1887. Бр. 21312).

Апелациони суд пресудом од 7. августа 1887. Бр. 1091. преиначио је пресуду првостепеног суда Бр. 21311. и у томе, што је тужитељку одбио од тражења да се прибелешка скине и са спорне куће подигнуте на спорном плацу, јер не подноси о томе пуноважан доказ писмен, којим би се потврдило, да је она на истом плацу кућу подигла а сведоцима се то по § 242. грађ. пост. не може доказивати, као што је то суд узео. За то не може служити за доказ ни поднети протокол саслушања заштитника Мијалка код суда, кад тапију од плаца нема, те се према томе а по § 189., 199. и 213. грађ. зак. има сматрати да је спорна кућа својина онога, чији је и плац.

Касациони суд примедбама од 14. новембра 1887. године Бр. 3974. дао је на пресуду апелационог суда Бр. 1091. ове примедбе:

По § 293. и 294. грађ. зак. за пуноважно пренашање непокретности на другог — на које друго лице тражи се:

1) да је преносач сам господар имања;

2) да се сам господар пред судом лично или преко пуномоћника изјасни о преносу и онда је пренос имања пуноважан без обзира на то, што би суд због формалности нужних, овај пренос доцније решио.

Изјашњењем Мијалка Јовановића, дунђерина, на протоколу судском од 31. октобра 1885. год Бр. 5770. по § 187. грађ. суд. пост. потпуно је доказано, да је спорни плац продао тужите-

љици за 30 дук. цес. и да је новце примио и према томе од тога часа спорни је плац тужитељичин. А што се тиче права туженог Николе, који је по акту Бр. 7825. за осигурање 684 дин. свога примања од реченог Мијалка ставио прибелешку на спорно имање истога дана, према горњем изјашњењу Мијалковом има се сматрати, да је ова прибелешка стављена на туђе имање, и да је са тога према наређењу § 314. грађ. зак. невредећа, нарочито још у погледу на квиту Мијалкову од 27. октобра 1884. у тужби, где се признаје како уговор продаје спорног имања, тако и пријем 20 дук. на рачун куповне цене с тим, да ресто прими кад тапију буде издао. Пошто је апелациони суд горњу своју пресуду изрекао противно овим законским наређењима, то је она невредећа, па за то касациони суд на основу § 325. грађ. пост. ништи горњу пресуду.

Апелациони суд није усвојио горње примедбе касационог суда већ је под 10. декембра 1887. год. Бр. 2144. дао ове противразлоге:

Изјашњењу продавца Мијалка, које је овај учинио на протоколу судском од 31. октобра 1885. год. Бр. 5870. апелациони суд не може да да онакову важност, какву му касациони суд у горњим примедбама својим даје, — јер, кад је законодавним решењем од 13. јула 1850. год. вБр. 1197. (Збор. V стр. 259) прописано, да правну, дакле, потпуну законску вредност права убаштинења, до установлења баштинских књига, имају само *судска потврђења,* по тапијама, *а не и сама изјава продавца,* као што је овде тај случај, онда се према томе не може узети, да је у времену стављења прибелешке било туђе имање, а не дужника Мијалка, као што то касациони суд узима, према чему да овде нема места примени § 314. грађ. зак. на који се касациони суд у одбрану свога мишљења позива.

Касациони суд у општој седници својој од 12. јануара 1888. г. Бр. 7562/87. нашао је, да су примедбе одељења касационог суда од 14. новембра 1887. г. Бр. 3974. учињене на пресуду апелационог суда од 7. августа 1887. г. Бр. 1091. саобразне закону.

37. По § 701. грађ. зак. само у случају кад рок закупу није уговорен, рок је, кад једна страна другој откаже 14 дана раније. Ако је условљено да се уговор има сматрати одмах за раскинут, чим наступи известан услов — продаја тог добра, — онда је рок кад тај услов наступи. — Код суда вароши Београда повео се спор између Марка Ђурића баштована и Трајка Петровића

предузимача, због накнаде штете, која је причињена на овај начин:

Тужени је дао тужиоцу под закуп једну баштованџиницу од Ђурђева-дне 1880. па до 1. новембра исте године за 6 дук. цес. и ову је кирију тужилац туженоме одмах исплатио, а баштованџиницу одмах засијао летњим и зимским усевима. Кад је био највећи јек летњим усевима и кад су се најскупље продавали, а то је у јуну месецу, тужени је довео своје момке и без икаква споразума са њим и без његовог присуства почупао и побацао сав његов усев, како летњи, тако и зимњи, и тако га оштетио са 200 дук. цес. Па како је полицијска власт тужиоца упутила на парницу, то подноси ову тужбу и тражи наплату. За доказ да је толико оштећен заклеће се, јер је немогуће на други начин то сазнати, пошто нема предмета.

Тужени није признао, да је он дао тужиоцу баштованџиницу, како он каже, нити му је самовласно и незаконито зелен почупао и побацао, нити му је он узрок штети, нити толика штета постоји. А ствар је у овоме: и он сам — тужени — узео је исту башту под закуп од г. М. Јанковића, под условом, ако г. Мил. Јанковић за време закупа од те земље што прода, да он — тужени — не може никакву накнаду тражити за онолико од продате земље, колико би купцима потребовало за грађење кућа, па је под тим истим условима и тужиоцу дао. За доказ позвао се на сведоке, од којих је само један то осведочио.

Према оваком стању првостепени суд за варош Београд пресудом од 11. новембра 1881. год. Бр. 11849. *пресудио* је: да се тужени допуно закуне на то, како је дајући тужиоцу под закуп спорну земљу са овим уговорио, да ако би се спорна земља продала или ако би се на њој каква зграда подигла, не може од њега никакву штету тражити, па онда, да се тужилац одбије од тражења. Ово је суд извео једино из сведоџбе једнога сведока.

Апелациони суд оснажио је ову пресуду, пресудом од 21. марта 1883. г. Бр. 2623.

Касациони суд примедбама од 7. октобра 1883. Бр. 1850. уништио је пресуду из разлога: пресуда апелационог суда не одговара прописуу § 304. грађ. пост. т. 3. и т. 7. § 305. истог пост. по томе, што је тужилац, као што се из његове тужбе и одбране види, тражио од туженога накнаду штете по основу томе, што му је овај пред раскинуће закупа, не јавивши му,

да ће се на земљишту баштованџинице зидати, па и не сачекавши да тужилац своје усеве са баштованџинице у колико су се донде сабрати могли сабере, сам исте самовласно почупао и овим га недозвољеним делом оштетио, — а није тражио накнаду штете по основу томе, што је тужени уговор закупа пре уговореног рока раскинуо, као што су то тај и први суд у том правцу спор овај извиђали и по томе основу и пресудили. Јер и да је услов закупу био тај, да тужилац нема права на накнаду штете, ако би се због продаје или каквог зидања на закупљеној баштованџиници уговор пре рока раскинуо, ипак тај услов не даје право туженоме, да он може на случај наступившег услова за раскид постојеће усеве тужиочеве почупати и уништити, већ му је шта више у дужности било према прописима § 546. и 701. грађ. зак. да му закуп због наступившег услова за раскид формално откаже, како би тужилац имао времена да са својим усевом располаже како зна. Према овоме, дакле, суд је тај требао да по овом основу у тужби спор овај извиди и пресуди.

Апелациони суд усвојивши ове примедбе пресудом својом од 26. новембра 1885. год. Бр. 1746. пресудио је: да се тужени допуно закуне на то, како је са тужиоцем уговорио, да на случај подигнућа куће на спорном земљишту нема права тражити накнаду, па онда да тужиоцу плати само 4 дук. на име накнаде штете што му није благовремено јавио, да усев дигне, а од већег тражења тужилац да се одбије. Ако се тужени не закуне, онда да плати тужиоцу 40 дук. оштете. Разлози су ове пресуде ови:

Ма да је тужени испитаним сведоком до велике вероватности доказао, да постоји услов у уговору закупа, да тужилац у случају подизања зграде на закупљеном земљишту нема права од туженог тражити накнаду, коју околност има допуном заклетвом по § 291. грађ. суд. пост. потврдити, ипак тај услов не даје права туженоме, да може усеве тужиочеве почупати и поништити, већ му је шта више у дужности било према § 546. и 701. грађ. зак. да тужиоцу закуп због наступившег услова формално откаже, како би тужилац имао времена, да са својим усевима располаже како зна према чему је тужени одговоран тужиоцу за причињену штету по § 800. и 801. грађ. зак.

Да је вештачењем по § 246. грађ. пост. доказано, да би тужилац, кад би за један дан обрао усеве са земљишта где је зграда подитнута за исте могао узети 4—5 дук. а кад би се

тужиоцу оставило времена да усеве за десетак дана сабере, онда би за узабрани усев за то време могао узети до 40 дук. цес. према чему тужени на случај заклетве одговоран је тужиоцу за накнаду штете и то оне од 4 дук. цес. коју би штету могао имати оног дана, кад би му отказ саопштен био, јер уговором није условљен никакав рок за сабирање усева. А ако се не закуне на горњу околност, да плати тужиоцу свих 40 дук. цес.

Касациони суд решењем од 21. фебруара 1886. Бр. 378. дао је ове примедбе на горњу пресуду апелац. суда:

Кад је апелац. суд нашао, да тужиоцу припада накнада штете по § 800. и 801. грађ. зак. за то, што тужени није вршио своју дужност по § 546. и 701. грађ. зак. и кад се у овом § 701. грађ. зак. изреком одређује закони рок од 14 дана за отказ закупа, — онда је апелациони суд по т. 8. § 305. грађ. суд. пост. требао да даде своје разлоге и наведе закон по коме мисли, да би се могла тужиоцу досудити накнада штете по вештачкој оцени само за један дан, као да би само толики рок био отказа у овом случају. Ово је Апелациони суд требао учинити како према поменутом § 305. т. 8 грађ. пост. тако још нарочито и по томе, што су вештаци већ казали, да би тужилац само за десет дана отказа отклонио штету у 40 дук. цес.

Апелациони суд није усвојио ове примедбе касац. суда већ је 20. марта 1886. год. Бр. 288. дао ове своје противразлоге:

По § 701. грађ. зак. уговор на закуп престаје онда, кад немајући уговореног рока, једна страна другој откаже и у овом случају тражи се 14 дана унапред за отказ закупа.

У овом спору није случај § 701. грађ. зак. јер овде је *уговорен рок тако*, да закуподавац у случају продаје тог земљишта може *одмах* без призрења на уговор закупа исти раскинути и шта више ни за штету није дужан одговарати, а кад такав услов постоји онда је неосновано мишљење касационог суда, да и у овом случају има места примени § 701. грађ. зак.

То, што вештаци кажу, да тужилац има штете у 40 дук. цес. што није полако и у року од 10. дана усеве прибирао, не може бити меродавно за расправу овог питања, кад тужени није имао дужност да га чека, те да би он постепено своје плодове прибирао и продавао, а пошто су вештаци даље нашли да има штете само 5 дук. цес. што је плод дигао за један дан, то се толико само има и ставити на терет, туженоме, пошто је он требао јавити закупцу, да одмах плод дигне, а по истом веш-

тачењу види се, да му је један дан довољно било времена да плод свој дигне.

Касациони суд у општој седници својој од 27. Марта 1886. год. Бр. 782. нашао је, да су противразлози апел. суда од 20. марта 1886. Бр. 288. дати на приметбе касац. суда од 21. фебруара 1886. год. Бр. 378. закону саобразни.

38. **Јемац се јемства не ослобођава, ако поверилац главном дужнику продужи рок плаћању, јер продужењем рока не ствара се пренов обвезе.** — По спору Љубомира Рајића из Крагујевца противу Милутина Петровића, за уништај јемства, тужилац је навео, да је решењем крагујевачког суда од 22. декембра 1867. год. Бр. 26773. осуђен да као јемац за Вујицу Младеновића, терзију плати туженоме Милутину 11 дук. цес. са интересом 12% од 17 маја 1867. до наплате. Па како је тужени главном дужнику, и рок плаћању продужио на штету његову без његовог одобрења као јемца, то је тражио, да се речено решење по коме је он осуђен као јемац уништи и он плаћања дуга ослободи.

Тужени признаје, да је на решењу суда овог од 4. августа 1867. год. Бр. 16541. којим је главни дужник осуђен, да му 11. дук. са интересом 12% од 17. маја 1867. до исплате плати, продужио рок до 16. октомбра 1867 год. али вели, да је то за то учинио, што га је дужник молио; но он држи, да са овим продужењем рока, није тужиоца јемства ослободио. Не пристаје, да се тужилац јемства ослободи, нити да се решење од 17. декембра 1867. Бр. 16773. којим је јемац осуђен, уништи.

Ралози: суд узевши у вид 1) да је тужилац тражио да суд уништи решење ово судско од 11. декембра 1867 г. Бр. 16773. по коме је он осуђен да као јемац за Вујицу плати туженоме 11 дук. цес. облигацијоног дуга са интер. 12% од 17. маја 1867. до исплате, за то, што је тужени без његовог одобрења главном дужнику продужио рок.

2) да је тужени навео, да је он истина на решењу суда овог од 4. Августа 1877. Бр. 16571, којим је осуђен главни дужник Вујица, да му горњи дуг са интересом за предозначено време плати, продужио рок Вујици до 16. октомбра 1866. али да он ипак не ослобођава тужиоца од јемства.

3) Да тужени с тим, што је продужење рока дужнику Вујици на решењу од 4. августа 1767. год. Бр. 16541. ставио, по § 848, 849, и 852. грађ. зак. пренов обвезатељства није учинио а још мање да је јемства тужиоца ослободио.

4) Да се је тужилац просто као јемац за Вујицу обвезао, без да је у облигацаји означио докле његово јемство трајати има, а у овом случају по уредби од 21. новембра 1859. г. Бр. 5273. к §-у 832. грађ. зак. јемчи за сав дуг до исплате његове па за то да се тужилац од тражења, да се решење овог суда од 11. декембра 1867. Бр. 16773, којим је осуђен на плаћање дуга и интереса уништи, одбити има. (Пресуда од 19. фебруара 1868. Бр. 3790.)

Касациони суд решењем од 15. марта 1868. год. Бр. 1005. оснажио је горњу пресуду првостепеног суда[1]).

39. **Изјава о примању наслеђа лично је право по § 33. грађ. зак.** — По спору Филипа С. из Лондона противу масе пок. Јоце Јовичића, б. из Смедерева, Јоце Живановића, г-ђе Ј. П. Т. пок. Фрусине б. жене Ђ. М. и умешача М. С. члана повериочког одбора ст. масе Милеве Живановић из Београда тужилачка је страна навела, да је решењем неспорног судије од 7. јуна 1886. Бр. 6070. упућена на парницу противу тужених да докаже, да усмено завештање пок. Јовичића исказано 1865. г. у Свиштову, на неколико дана пред св. Илију, којим је оставио за насљеднике унуке од својих ћери: Милеве ж. Мише Живановића и Фрусине ж. Ђорђа Марића не вреди, а као разлоге за неважност истога изнела је ово:

1) Што се ово завештање појавило после 20. год. 2) што сведоци Станчов, архијерејски намесник Сакаларије, поп Иван Н. Станчов и А. Шишманов пред којима је исто завештање исказано, и о чему су они издали писмену сведоџбу 8. октомбра 1882. год., која је к тужби приложена не кажу у које је време исто учињено; 3) што међу сведоцима има једно калуђерско лице, које је неспособно за сведока; 4) што су сведоци под именом „Станчови“ браћа рођена; 5) што се у уверењу не каже да је завешталац сведоке звао при исказивању своје последње воље, 6) што сведоџба сведока није исказана пред судом, као што се то по нашем закону захтева; 7) што је ово завештање учињено у Турској, а нема се уверења да ли исто има вредности по турском закону; 8) што се ничим не доказује да су сведоци способни за сведочење; 9) што је овим завештањем окрњен закони део законим насљедницама; 10) што овако завештање може вредети само онда, кад би закони насљедник умро не способан за прављење тестамента, и што је прошло више од 10. година како дужнице његове а ћери пок. Јовичића Милева и

[1]) Види сличан случај у „Новој Збирци“ (књ. I Бр. 31. стр. 46.)

Фрусина држе имање, на које полаже право маса пок. Јовичића а које је и интабулацијама Управе Фондова оптерећено, за доказ чега је поднела извод из интабулацијоних књига, а сем тога 11) да не вреди ово завештање ни по § 303. под а. грађ. зак. пошто се дужнице не могу одрећи права наслеђа на штету својих поверилаца, јер тим би одрицањем чинили пренос у корист своје деце, па је на основу свију ових разлога тражила, да се усмено завештање пок. Јовичића поништи.

Да је он поверилац ћери пок. Јовичића поднео је уверење Београдског трговачког суда од 18. дек. пр. г. Бр. 8020. из ког се види, да је Милева под стециштем а поднео је и две процене и тапију, које је Милева извадила на своје име од свега оног имања, на које полаже право маса пок. Јовичића и то онда, кад се је задужила Управи Фондова, те је тиме својим поступком заједно са својом сестром Фрусином пристала да се прими наслеђа свог оца, према чему сада њено одрицање да се наслеђа прима, не може да вреди, иошто то чини после задужења.

У ову се парницу од стране тужиоца умешао и члан поверилачког одбора стец. масе кћери завештаоца пок. Јовичића Милеве Живановића јер је интерес масе да спорно имање уђе у стец. масу Милевину, што је и тужилац одобрио.

Тужени су изјавили, да је право, хоће ли ко кога тражити да насљеди лично право и да ономе коме исто право припада стоји на вољи да употреби или не употреби; и да кад они којих се та ствар тиче, изјаве да су задовољни са неким завештањем и да не протестују ништа противу тога, да их онда нико ни натерати не може, да приме оно, што они неће, нити пак да може ко у место њих а против њихове жеље тражити наслеђе или друго, што они неће. Не стоји према овоме разлог тужиоца да се овде може применити § 303. а. грађ. зак. пошто се ничим не доказује несавесност малолетне деце, на које је пренос имања учињен; па једно то, а друго што тужилачка страна ничим не доказује неспособност сведока; да је сведок Сакаларије прост монах; што у закону нигде не стоји да завешталац или сведоци морају казати време кад је завештање учињено; што тужилац не доказује да му је завешталац пок. Јовичић што дужан, нити да је у каквом сродству са пок. Јовичићем, — тражили су да суд одбије тужилачку страну од тражења. На поднету процену и тапију вели, да овде није питање о имању, но о важности тестамента, па за то за овај спор оне

и немају никакве важности, нарочито, што маса пок. Јовичића на имање по тапији од 1. марта 1869. год. Бр. 793. и процени од 2. априла 1869. год. Бр. 3580. и не полаже право, а што се тиче друге процене и тапије, оне јасно сведоче да је то имање масе пок. Јовичића и да оне ни Милева ни Фрусина нису имале право да га задужују. Не одобрава мешање у ову парницу члану поверилачког одбора стец. масе Милевине, за то, што кад Милева не тражи никакво право, онда и за њу не могу тражити њени повериоци, а нарочито што је по маси пок. Јовичића решењем неспорног судије отворено стециште за пријаву насљедника и поверилаца, па се ни бранилац ни поверилачки одбор стец. масе Милевине нису тамо јавили са овим тражењем, према чему немају права ни сада у ову парницу да се мешају, па и у саму стец. масу Милевину није ушло ово имање масе пок. Јовичића.

Заступник умрле Фрусине усваја реч горњега о мешању а о ствари рекао је, да нема шта да примети на завештање пок. Јовичића, пошто је Фрусина умрла без својих законих насљедника. Једино је остала Милева, Јован и Јелка сестрићи пок. Јовичића.

Први суд приступајући оцени претходног питања нашао је: да овде по основу § 69. гр. пост. нема места тражењу члана поверилачког одбора стец. масе Милевине да се умеша у овај спор, јер се овом парницом тражи, да се ћери пок. Јовичића Милева и Фрусина натерају да се приме наслеђа пок. Јовичића, а то је њихово лично право, па их не може нико натерати, нити из непријема њихова какво право за се изводити. Па пошто су ови разлози, који искључују мешање у ову парницу меродавни и за пресуђење главне ствари, јер се умешач придружује тужиоцу, те се претходним питањем о мешању расправља уједно и главно питање у основу, то се сада из ових разлога и споредно и главно питање уједно и расправити има, те за то даље приступајући пресуђену главне ствари налази:

Да су решењем неспорног судије од 7. јуна 1886. године Бр. 6070. оглашени за насљеднике имања пок. Јовичића, деца од кћери му Милеве и Фрусине а Милева и Фрусина да имају само право уживања из истог имања; да оне нису ништа против тога протествовале, но још изјавиле, да су са тестаментом задовољне.

Навод тужиоца, да се завештање пок. Јовичића уништи, за то, што се његове ћери Милева и Фрусина, као његове дуж-

нице нису могле одрећи права наслеђа у корист своје деце а на штету повериоца, суд оцењујући и те наводе и доказе налази, да је право наслеђа лично право онога, који га има, што је утврђено § 33. грађ. зак.; да право на закони део имају само деца умрлога, па пошто је и то лично право и од њихове воље зависи да га употребе или не, нити ко други сме, кад они то неће да употребе, место њих да прави употребу од тога права и да умрли то наређење законско о остављању законског дела само према свима по § 477. и 481. грађ. зак. има да одржи, а по § 482. и 483. гр. зак. имају право протеста против истог завештања само они, којих се ствар тиче а под њима се разуму само закони насљедници и кад они изјаве да су задовољни са завештањем онда оно остаје у важности, па баш и да није начињено према прописима законом прописаним, па пошто је и то такође лично право, то онда њихово право не може нико други сем њих ни да употреби, те према томе и кад тужилачка страна ничим не доказује, да је и она у каквом сродству са пок. Јовичићем, чије завештање хоће да обори, то онда према наведеноме као поверилац ћери тестатора пок. Јовичића нема права да употреби лично право њено и да тражи уништај тестамента њиховог пок. оца Јовичића, које они неће да употребе, пошто им на то даје право и § 22. грађ. зак. Повериоци имају права само на оно, што овај — дужник — у ствари има а не и на оно, што ће тек имати, па се са тога тужилачка страна има одбити од свог тражења да се тестаменат усмени пок. Јовичића, који је учињен 1865. г. уништи. (Пресуда од 19. маја 1887. Бр. 6663.)

Апелациони суд пресудом својом од 8. декембра 1887. Бр. 1629. одобрио је пресуду првога суда а касац. суд решењем од 15. фебруара 1888. Бр. 544. оснажио је пресуду апелац. суда[1]).

40. **Брат је дужан давати издржање сестрама из очевог имања кад се не могу сложити да живе заједнички на имању по § 397. и 414. грађ зак.** — У парници Аранђије и Јулке ћери пок. Јакова Ковачевића из Глоговца, противу брата Радивоја за издржање из очевог имања до удаје или смрти — првостепени шабачки суд по извиђају парнице узео је у вид:

1) Да тужени није пристао тужитељицама у новцу месечно издржање давати, а пристао је, да им даје у име то храну (приход) колико вештаци за сходно нађу,

[1]) Види сличан случај у „Новој Збирци“ књ. II бр. 36. стр. 68 и примедбу нашу код тог случаја под 1) стр. 69.)

2) Да је вештачком оценом нађено (§ 246. грађ. пост.) да имање оца њихова колико може давати чиста прихода годишње у пшеници и кукурузу према којој, да се тужитељицама има одредити издржање с погледом на § 397. грађ. зак. по коме женска деца имају право на издржање и удомљење из имања оца им и с погледом на § 414. истог зак. по коме им се има одредити раван део уживања са делом мушких наследника. На основу ових законских прописа пресудом од 25. октобра 1867. год. Бр. 15132. осудио је туженог да издаје тужитељицама годишње од прихода свакој до удаје или смрти по 500 ока пшенице и по 500 ока кукуруза и то пшеницу најдаље до 1. августа а кукуруз до 1. октобра.

Апелациони суд пресудом од 1. декембра 1867. г. Бр. 2019. одобрио је пресуду првога суда а касациони суд оснажио је пресуду апелационог суда решењем својим од 23. јануара 1868. год. Бр. 252.

41. **Уговор усињења може се по § 147. грађ. зак. раскинути само допуштењем судским, кад на то пристану обе уговарајуће стране.** — У парници Н. Стањевића из Пољане, противу Димитрија Т. Панајотовића онд. да суд пресуди, да се уговор усињења закључен између њега и туженога уништи, — првостепени пожаревачки суд судио је по захтеву тужбе.

По незадовољству туженога, апелациони суд пресудом својом од 24. јануара 1895. год. Бр. 3855/94. одбио је тужиоца од тражења, да се уговор о усиновљењу потврђен првостепеним судом 22. октобра 1883. год. Бр. 20918. раскине већ да исти остане у сили и снази, али да тужилац има право одузети управу „са својим имањем туженоме и отпустити га из куће“.

Разлози: Пошто поднети уговор о усиновљењу потпуно одговара пропису § 137. и 145. грађ. зак. то исти има остати у сили и снази, јер се по § 147. истог зак. овакав уговор може раскинути само са допуштењем судским, кад на то пристану обе уговарајуће стране о чему у овом спору нису поднесени никакви докази по § 178. грађ. пост.

Уговор овај, као такав, има се ценити по закону без обзира на одредбу у тач. 2. како тужилац Никола предаје све своје имање на руковање своме усињенику сада туженоме Димитрију, јер и ова одредба, као и многе друге одредбе у истом уговору, стоје ту само као обична посљедица оних односа, који

наступају, или могу наступити, између родитеља и деце, односно поочима и посинка у конкретном случају.

Као законска и нужна последица оваког уговора одређена је прописима § 138. и 139. грађ. зак.

Према овим прописима грађ. зак., овакав усињеник, равна се у свему рођеном детету, и за то је између осталога, обвезан свим оним дужностима којима је према својим рођеним обезан био (§ 139).

По § 120. грађ. зак. деца су дужна своје родитеље поштовати и у свачему им бити послушна, и противу воље њихове ништа не чинити, нити предузимати. По § 150. грађ. зак. кад пунолетност детета настане т. ј. кад дете наврши 21 годину, онда мушко дете може изићи из куће и за себе на своју руку радити, нити га родитељи задржати могу, као што се и оно не може противити, ако га родитељи отпуштају испод своје власти.

Код оваких прописа законских тужилац не може добити право, да раскине уговор, али има право да пунољетног усињеника, туженога Димитрија отпусти из куће, и управу имања свог узме у своје руке, као што би то могао учинити и према свом рођеном детету, које би и даље опет остало његово дете као што ће и тужени и даље остати његов усињеник раван рођеном детету.

По жалби тужиоца касациони суд оснажио је горњу пресуду апелационог суда својим решењем од 23. августа 1896. год. Бр. 5122. 1895. год.

42. **Процениоци су одговорни за недостатак по § 800. и 819. грађ. зак., кад се продајом процењеног имања докаже, да за исто није добијено ни две трећине од процењене вредности.** — У спору штедионице окр. крушевачког противу Петра Степића, Ђорђа Дединца и масе пок. Станоја Петровића, због накнаде штете, првостепени крушевачки суд пресудом од 4. јула 1884. год Бр. 5669. судио је по захтеву тужбе.

Разлози: оценом заклетих вештака утврђено је, да плац дужнице Смиљане, који је она штедионици у залогу за узети зајам дала, у време процене 16. марта 1872. није вредио више од 150 дук. цес. а тиме је по § 246. и 218. грађ. пост. потуно доказано, да су тужени проценитељи при процени истога имања, која је влашћу утврђена и коју и они за своју признају (§ 180. и 187. грађ. пост.) били пристрасни, кад су му дали вредност

200 дук. према којој вредности штедионица је Смиљани дала зајам у 1175 дин., која сума износи половину вредности од процене а по чл. 17. т. 1. зак. о окружним штедионицама могла је дати и до две трећине вредности имања према чему они су по § 25. зак. о штедионицама и § 800. и 819. грађ. зак. одговорни каси штедионичкој за недостатак дуга и интереса, који се продајом заложеног имања наплатити није могао, јер изговор тужених, да они нису били пристрасни проценитељи, за то, што је заложени плац по општој процени и више вредио, но што су га они и оценили (јер је имање у II класи) не може у овој прилици да им послужи за одбрану по томе, што општа процена није из времена њихове процене, већ је ранија од 13. октобра 1871. год. када су имања у Крушевцу већу вредност могла имати и што општа процена не вреди за поједине плацеве, јер кад би се зајам давао по тој општој процени, онда се не би по § 21. зак. о штедионицама ни тражила специјална процена нарочитих проценитеља за имање, које се за зајам у залогу даје, већ би потражилац само поднео потврђен препис опште процене те би дигао зајам, — а тако исто не вреди ни изговор, што веле, да се је интерес нагомилао, што продаја није одмах после осуде извршена, кад се из акта штедионице Бр. 74. и 325. види, да су они сами продужавали два пута продају овога имања на своју одговорност, а баш и да нема тога, опет им не би могло то хаснити, пошто законом о штедионицама није нигде обележено, да се у случају неизвршења продаје процениоци ослобођавају штете услед нагомиланог интереса.

Апелациони суд пресудом од 15. маја 1885. г. Бр. 1769. одобрио је горњу пресуду првостепеног суда.

Касациони суд решењем од 23. августа 1885. г. Бр. 2978. уништио је горњу пресуду са ових разлога: по § 819. грађ. зак. и чл. 25. закона о штедионицама на које законске прописе суд оснива своју пресуду тражи се, да је штета учињена злом намером или из крајњег небрежења, па да ко одговара не само за накнаду штете, но и за изгубљену добит. Суд је тај пропустио да у исто време оцени, постоје ли наведени законски услови у радњи тужених при давању процене имања Смиљане уд. Милојка Петровића б. абаџије из Крушевца, упоређујући исту процену са општом проценом имања онога времена.

Апелациони суд није усвојио горње примедбе, већ је 24. јануара 1886. г. Бр. 1670/85. дао ове противразлоге:

По § 800. грађ. зак., штета причињена каквом лицу мора се накнадити и од те накнаде може се по § 801. грађ. зак. да ослободи причинилац, ако докаже, да се иста штета није догодила његовом кривицом, већ случајно. По овим законским наређењима с погледом и на чл. 25. зак. о штедионицама окружним (зб. 24. стр. 97) тужени као процениоци имања поменуте Смиљане, одговорни су за штету, произишавшу из њиховог процењивања пристрасног, а ова пристрасност тужених, довољно је доказана средством вештака по § 246. грађ. пост. где су тужени спорном плацу, као залози штедионичкој дали вредност 200 дук. цес. док су ови упоређујући време процене, означили вредност у 150. дук. дакле 50. дук. цес. мање са чим су штедионицу обманули на издавање веће суме но што би иначе дала.

Што се тиче прописа § 819. грађ. зак. на који се одељење касац. суда позива, апелац. суд налази, да злономера или крајње небрежење лежи већ у самој оцени, којом су тужени дали имању Смиљанином већу вредност, но што је оно имало, са чим је штедионица обманута на веће издавање, па се по томе тужени као несавесни процениоци дужни, да накнаде не само штету, но и изгубљену добит — ненаплаћени интерес; по томе више, што су тужени, као што се из акта види, као процениоци три пута продају процењеног имања одлагали, те су и на тај начин допринели, да је интерес на позајмљени капитал на процењено имање прирастао, за који тужени по наведеном законском пропису одговарају. На послетку, што се тиче упоређења процене Смиљаниног имања са општом оценом имања. Суд је првостепени довољно дао разлога и да је и по упоређењу процена нашао очигледну несавесност тужених, па их са тога и осудио на плаћање. Па како је апелац. суд те разлоге усвојио то сада поново о њима не може ни говорити.

Касац. суд у општој седници од 14. Фебруара 1886. год. Бр. 242. нашао је, да су противразлози апелац. суда од 24. Јануара 1886 год Бр. 1670 дати на примедбе одељења касац. суда од 23. Августа 1885. год. Бр. 2978. закону саобразни.

43. **За случајну штету одговоран је по §-у 808. грађ. зак. онај који је крив, што се случај догодио.** — По спору оп. ђуниске, противу Јевте Милошевића из Ђуниса, за накнаду штете тужилачка је општина навела да је туженоме као бив. председнику општине поверено да рукује са општинским имањем и новцем

и да је он био дужан новце предати, кад је од дужности разрешен, али он то није учинио, изговарајући се, да су му новце лопови украли и однели. Но тај његов изговор не може га одбранити једно, што је општина тражила од њега, да положи новце, пре него што су их лопови однели, а друго, што је он свакојако, за њих одговоран. За доказ да су новци од њега тражени пре, него што су украдени, поднела је решење власти. За то тражи да га суд на плаћање осуди.

Тужени је признао, да је спорна сума била на руковању код њега као бив. председника општинског, али не признаје да је дужан општини ту суму накнадити за то, што су новци са његовим новцима и стварима, ноћу 8. септембра 1873. г. лопови украли и однели, а то је случај, за који он не може одговарати по § 808 грађ. зак.

Првостепени крушевачки суд пресудом својом од 30. априла 1875. год. Бр. 5149. осудио је туженога по захтеву тужбе.

Разлози: тужени признаје — § 180. грађ. пост. да је код њега као бив. главног кмета и рачунополагача општинског, била спорна сума, но не пристаје да је општини положи, што су ти новци са његовим стварима и новцима украли лопови; али му ова одбрана не може користити кад не доказује, да је чинио нужне мере, да се случај крађе не догоди, већ на против, из онога, што је имао на служби општ. служитеље, па их није употребио на чување, види се, да се није старао, да се случај крађе не догоди, те је према томе а по § 808. грађ. зак, одговоран општини за штету по томе више, што се из општинске одлуке од 20. јуна 1873. г. к тужби приложеве види, да му је пре учињене крађе наложено, да за 15 дана положи општини рачун од новаца и да се је он обећао о томе рачуну дати противразлоге, па опет до дана крађе није ни рачун поднео ни противразлога дао, што му служи на штету по § 572. грађ. зак. а према овоме и решење полициске власти и пресуда поротног суда о овој крађи, за коју је на грађ. парницу упућен за накнаду штете, не служи му за одбрану, кад је он свакојако одговоран општини за њене новце, и кад се том пресудом ни то није доказало, да су му она лица, која су под судом била, крађу учинила, дакле што нема доказа, да је доиста покраден, као што се брани.

Апелациони суд, пресудом од 6. септембра 1875. године Бр. 1909. одобрио је горњу пресуду првостепеног суда.

Касациони суд под 22. октобра 1875. г. Бр. 4769. уништио је ову пресуду са разлога: по § 575. грађ. зак. чувар не одговара за случајну штету, ако ову није могао отклонити а по § 570. грађ. зак. мора он да чува ствари на чување примљене као и своје. Према овоме, суд је требао да цени и да изрече: да ли се у опште догодила крађа у кући туженог између 8. и 9. септембра 1873. год. или не? Јер, ако се крађа збила, па ма да кривци нису пронађени, онда према томе, што се наводи, да су разбојници злостављали дете и жену туженог и да је и туженом штета учињена, суд треба да цени и да даде разлога: да ли се може узети, да је тужени могао отклонити крађу или не и како је могао отклонити, кад су новци били у његовој кући а не у општини, те да пандуре општ. употреби на чување. Исто тако, суд је требао да цени, да ли би се и иначе могао сматрати за одговорна, ако је било крађе, што би могло бити н. пр. случај, ако се докаже, да је тужени био дужан пре крађе новце предати, а он то не учинио т. ј. ако се докаже, да је он узрок, што се и сама случајна штета догодила.

Апелациони суд није усвојио горње примедбе, већ је дао ове противразлоге:

Касациони суд примедбама својим уништио је пресуду овога суда из два разлога.

По првом, да је суд апелациони требао у својој пресуди да цени и да изрече: да ли се у опште догодила у кући туженог између 8. и 9. септембра 1870. г. похара или не?

По другом, да ли би се тужени и иначе за ову штету могао сматрати за одговорна, ако је било похаре, што би могао бити н. пр. случај, ако докаже, да је тужени био дужан пре похаре новце предати а он то није учинио.

Због ових мана, апелациона је пресуда и поништена.

Но по ономе, што је суд апелациони усвајајући суђење првог суда увидео, да је ово што суд касациони у оцену ставља, у свему ценио, јер је првостепени суд у својој пресуди казао: да дело *разбојништва није учињено,* но и да је, опет би тужени одговарао, а ово с тога, што је новце, који су јавном надзору поверени испод тога надзора одузео и подчинио их свом личном надзору, што никако није смео да учини. Према чему суд се апелациони не може код постојеће оцене из које је извео одговорност за туженог у нову оцену упуштати, све дотле, док касациони суд, у својим примедбама, не означи погрешке

које би налазио да постоје, те да према овим суд овај размисли, стоје ли оне или не.

Овако, кад се у преднаведеним примедбама ни у колико не изнашају погрешке оцењивања и не каже се, који је закон повређен, суд апелациони узима, да је његова пресуда обухватила све доказе које су стране за доказ својих тражења изнеле, и да по ономе, што је у пресуди првостепеној а по томе и апелационој речено, стоји доказано, да је тужени за накнаду одговоран.

Касациони суд у општој седници под 4. новембра 1875. Бр. 4995. нашао је: да разлози апелационог суда стоје а примедбе одељења да не стоје.

44. Жена удата без одобрења свога мужа не може да отуђи своје имање, јер се уподобљава малолетнима по § 920. и ако то учини, онда је таква радња ништавна по § 916. с обзиром на § 109., 110., 416. и 766. грађ. зак. — По спору Милоша Милошевића овд. трговца противу Анастаса Јовановића овд. за повраћај имања, тужилац је изјавио, да је његова жена Љубица купила на јавној лицитацији његово непокретно имање за суму 2901 дук. цес. и један грош и да је то имање његова жена продала свом ујаку, туженоме за означену суму, што тврди протокол Управе вар. Београда и то под условом, да он куповну цену измири. У овом протоколу нису исказане побуде и услови продаје, јер је његова жена веровала ујаку али услов продаје је био, да тужени само дотле уступљено имање задржи, док се примањем прихода од истога не намири, па да јој га после врати. Тужени је ово обећао и као ујаку веровало, па за то се и на ово није узела писмена обвеза. Сад пак неће имање да уступи.

Како удата жена по закону не може да се обвеже без одобрења свога мужа, а још мање продавати непокретно имање, јер се из више прописа законских § § 39., 109., 533., 916. и 920. грађ. зак. увиђа, да се удата жена уподобљава малољетницима, да се муж сматра као старешина у фамилији и по томе повраћа се ствар у пређашње стање, ако се што са малољетником (у овом случају са удатом женом) без одобрења мужа или старатеља закључи. Ово ограничење односно удатих жена лежи у природи ствари и наука га оправдава. За младољетника треба у осталом доказивати да је уговором оштећен, а за удату жену, као и за онога, кога суд ма из ког узрока под

старатељство ставља, треба просто доказивати, да је што без одобрења мужа или старатеља закључено, па да наступе закона сљедства: повраћај у пређашње стање. Но ако се узме да треба доказивати и при уговору закљученом са удатом женом без одобрења мужа, онда и по том основу мора пасти закључени уговор туженог са његовом женом, пошто је вредност спорног имања у време продаје износило 6000 дук. цес. што се доказује приманом киријом од истог имања, јер је доносило 40 дук. цес. а данас доноси прихода 504 дин. дакле вредност му је 6000 дук. цес. а она га уступила за 2901 дук. цео. и 1 грош. Са тога тражи да се на основу поменутих законских прописа ова продаја закључена 24. октобра 1878. уништи и ствар врати у пређашње стање; да тужени као несавестан притежалац по одељку § 204. грађ. зак. врати његовој жени сав приход примљен од имања за све време од 24. октобра 1878. до дана, кад имање буде вратио и то по 480 дин. а он ће туженоме вратити 2901 дук. цес. и 1 грош са законим интересом.

Тужени је одговорио, да тражбу тужиочеву не признаје, поред тога и само је право на такву тужбу застарило, пошто по измени § 937. грађ. зак. онај, који мисли да има право уговор због оштећења преко половине уништити — § 559. грађ. зак. пренос имања на његову штету закључен оборити — § 303. а. грађ. зак. — то за три године захтевати, иначе му право застарева. А да је тако, види се из протокола, тужиоцем поднетог, да је продаја била 24. октобра 1878. год. а тужба поднета 23. јануара 1884. год. Тражи, да се спор одбаци по § 109. под 4) грађ. пост.

Тужилац вели, да нема места да се парница по основу застарелости одбаци, јер овде није ни један случај од оних законских прописа, на које се тужени позива. Овде је у питању: је ли удата жена, код жива мужа могла да закључује теретне уговоре, без одобрења мужа. И као одговор јесте, да се из свију законских прописа види, да се жена удата уподобљава малољетнима; да таква жена по § 920. грађ. зак. стоји под влашћу мужевљевом и не може да ступа ни у какве правне односе без његова одобрења. Па кад је удата жена равна младољетном, то онда по јасном пропису § 942. грађ. зак. не може тећи против ње застарелост, *јер застарелост у строгом смислу и није право, већ само неко благодејање, које се не може односити на оне, који нису способни да закључују уговоре.*

Сем овога овде се не тражи уништење уговора по основу § 559. грађ. зак. већ по другом одељку § 916. грађ. зак. да се ствар у првашње стање постави, пошто је уговарано са женом без знања мужа а на штету њену.

Првостепени суд нашао је да нема места одбачају парнице по основу застарелости са разлога: пошто је овде у питању: важи ли уговор продаје закључен са женом која има жива мужа, а за то он свога одобрења није дао; а у питањиа оваке врсте не може по § 920. и 942. грађ. зак. бити речи о застарелости, пошто се код особа, као што су жене, које се равнају малољетнима, застарелост не може ни да се почне ни да се сврши. Једини изузетак је учињен за случајеве у § 928. а. грађ. зак. Овде, дакле, није у спору однос парничара означен у § 553. и 303. а. грађ. зак., који предпостављају дела свршена између способних лица за уговарање.

За овим је продужено извиђење.

Тужени вели, да се из протокола полиц. власти види, да он не представља уговор продаје и куповине. Да је тако, види се из тога, што по § 483. гр. пост. (пре измена) непокретно се имање продаје за готове новце, који се морају најдаље осмог дана после свршене продаје положити. По закону, дакле, само лицитирање без положених новаца, не чини купца сопственником излицитираног имања. Па како Љубица, жена тужиоца није могла у законом року да положи излицитирану суму, то је и власт полициска морала према § 484. грађ. пост. да одреди продају на њену штету, и тако она онда није могла бити ни сопственик спорног имања. Она је, дакле, на протоколу уступила само лицитацију, пренела на њега само обавезе а никакво право, јер он сам престаје власти и полаже новце, које она није имала да положи. Сем овога, да је Љубица могла да продаје и без одобрења мужа, јер је била од њега раздвојена, за шта подноси доказе о вођеној парници за развод брака а подноси и још једну пресуду, из које се види, где је у сличном случају жена, одвојено живећа од мужа задуживала се без одобрења мужа.

Тужилац је на то одговорио, да је неоспорно, да су тужилац са женом у времену, кад је уговор закључивала био у браку, јер тужени не подноси пресуду, да су одвојено живели, а не живити неко време у истој кући и не живети у љубави не значи и судом бити раздвојен.

Обраћа пажњу суда на ова правна питања: може ли се удата жена, за време живота мужевљева и без одобрења његовог да обвеже или као што је овде, да непокретност на другог пренесе. А кад се нађе да не може и да такав уговор не вреди, онда, да ли је тужени у том случају савестан држалац, и какве су последице и одговорност за туженог, кад се такав уговор уништи?

Још за време Римљана, па све до данас, имала је удата жена за време брака у свима законодавствима изузетан положај, односно способности за уговарање. Једина је разлика у томе, што су Римљани сматрали жену за природно неспособну, док данас модерно законодавство свих држава сматра је само грађански за неспособну обвезати се. И по француском законодавству, кад је удата жена раздвојена од мужа и као тртовкиња она не може ићи суду ни да тужи, ни да се брани без одобрења мужа, који, ако је неспособан мора да добије то одобрење од суда. И наше законодавство је усвојило ово модерно гледиште, ма да би имао разлога да тежи јачем ограничењу права удатих жена, но да се шири изван граница, које ни једно законодавство не дозвољава, према нашим обичајима и постојећем ограничењу женскиња у праву на наслеђе.

Природни односи између мужа и жене и односи фамилијарни не дозвољавају да то може и друкче да буде, јер се не да замислити фамилија без старешине, без послушности, што би било онда, кад би се жени дало право да за време брака ради како јој се свиди.

То се гледиште нашег законодавца огледа јасно у § 109. грађ. зак. у коме се каже: да се муж сматра као глава и старешина куће и да је његова дужност — право кућом и имањем управљати, као и о издржању жене старати се, њу бранити и заступати; из § 110. грађ. зак. који говори о зависном положају жене и о њеним дужностима у фамилији, као и из § 111. грађ. зак. Смисао је свију њих тај, да се удата жена за време брака не може обвезати без одобрења мужа, који им значај и сами судови у практици признају, јер иначе брак би постао прост грађански ортаклук. И по томе, кад се жена без одобрења мужа обвеже, онда се таква обвеза има по закону огласити за ништаву, чим се докаже, да је само жена била у браку, кад је уговор закључила.

Наш грађански законик у овом питању о неспособности за уговарање, није утврдио јасно разлику између обвеза, које су по себи ништаве и оних, које се уништити могу, и ма да се готово сви случајеви опште неспособности обухваћају у извесним прописима (§ 38, 39, 40, 533, 915, 916. и 920. грађ. зак.) као слични, опет су по природи својој и законим посљедицама сасма различни. Очевидно је, да они, који су разума лишени, не могу се обвезати, не с тога, што са својим имањем руковати не могу, већ по томе, што немају слободне воље, а где ње нема, ту нема пристанка, па ни уговора. Такав је случај и код насиља и код претње. Овакве случајеве суд не поништава, него их оглашује за ништаве, пошто их никако није ни било. Тако су исто ништави и уговори закључени са распикућом судом проглашеним са онима, који су под старатељство пали, као и са удатим женама за живота мужевљева и ако вели § 920. грађ. зак. погрешно „жене младољетнима уподобљавају се“. При тој врсти уговора није нужно доказивати *„оштећење“*, што се јасно увиђа, кад се доведе у везу са § 533. грађ. зак. „који каже: „да разума лишени не могу се обвезати“, са § 916. грађ. зак. који за младољетнике особито правило поставља и § 920. грађ. зак. За то дакле код таквих уговора није нужно као код младољетних, доказивати оштету, већ само да је повређено право, у овом даном случају право мужа, пошто се његова жена обвезала без његова одобрења. Но ако суд нађе да треба и штету доказати она је доказана унапред означеном приходу, који се добија, и према коме износи вредност имања од 6000 дук. а уступљено за 2901. дук. и 1. грош.

Сем наведенога у § 200. и 203. гр. зак. казато је, шта је правилна државина и кад је држалац савестан. Њихова неодређена редакција садржи ово научно опредељење о државини: „држалац је савестан, кад држи ствар као своју сопствену, на основу акта — чина, којима се сопственост преноси и кога су му недостатци непознати.“ Према томе тужени и ако би могао тврдити, да је држао уступљено му имање као своје, ипак не може се са основом тврдити, да није знао да је туђе или да није знао за недостатке тапије на основу које је дошао до државине имања, примећујући, да се то незнање недостатка исправе или акта у опште не разуме, и неразумевање закона, јер се савесност државине никад не може да оснива на не знању закона. Према овоме, кад тужени ничим не доказује, да није знао, да је Љубица,

од које је имање купио, удата и да је имала жива мужа у времену саме куповине, већ на против да је све знао онда је он према § 203. грађ. зак. несавестан држалац, па према § 204. грађ. зак. и дужан да врати све приходе од дана кад је имање примио, па до коначне расправе спора. А он из сопствених побуда пристаје да му врати плаћену цену и накнади законити интерес.

Што се тужени стара да докаже, да спорни уговор, није уговор куповине и продаје, уговор преноса непокретности, већ некакав, пренос „лицитације“, и да на њ нису пренета никаква права већ само дужности — обвезе, томе нема места, према његовом навођењу, да ово имање држи као сопственик по уговору од 24. октобра 1878. год. Тужени је знао да закључује уговор о продаји и куповини, кад су њиме сви услови испуњени а то је: сагласије уговорача, одређени предмет и утврђена цена, а што тужитељева жена Љубица није положила новац, већ тужени, то ништа на решење спора овог не утиче, јер је самим уговором условљено, да тужени место ње новац положи, а тај услов није законом забрањен. Правни основ, на коме тужени своје право оснива, не може бити тапија, која по себи није уговор, него само доказ предходног уговора, која се издаје за заштиту притежаоцу према трећима.

Ни оглас у „Српским Новинама“ који тужени наводи за доказ не вреди, јер је он остао неизвршен баш усљед самог уговора од 24. октобра 1878. год. Да је лицитација била и да је тужени на тој лицитацији купио, навод би туженога вредио, али овако није, већ је прва лицитација остала у сили а друге није ни било.

Не стоји ни то, да је и касациони суд утврдио, да се удата жена за време брака може обвезати и без одобрења свога мужа, као што је то хтео доказати пресудом спора Милисава Симића удове противу Јаковљевића трг. у који се спор и муж Станичин умешао, због зајма, јер се у овом случају жена судски раздвојено живећа, ради *свога издржања* задужује а тиме се не крњи значај § 920. грађ. зак. већ свога основа налази у § 417. грађ. зак. а и у томе, што за обвезе проистичуће из „вида уговора“ није нужно ни сагласије ни одобрење мужа, па да обвеза важи, који значај има и задужење за издржање а то сада на овај спор не може имати утицаја.

Тужени оста при своме одговору, да цело резоновање тужиоца нема никаква правна значаја. Подноси доказе из конзисторије

и то тужбу Љубичину, у којој вели, да ју је муж напустио, одговор мужа у коме то признаје, и да је то било у времену, кад је Љубица продала имање, као и одговор Љубичин да ју је Милош напустио с пролећа 1876. год. Подноси пресуду под Бр. 20743/83. као и решење касационог суда, којом је по спору Олге малољетне ћери Јевтимија Аврамовића противу г-ђе Јефталије Дримпелман решено питање, да жена може без одобрења мужа да располаже својом имаовином. Тапија је такође доказ о својини, што је њему — туженом и суд признао, да је право на његовој страни, издајући тапију. Односно повраћаја куповне цене и интереса тражи 12% а не 6.

Разлози суда: суд је расмотрио све наводе и доказе парничара и нашао је:

1. *У погледу прибављања спорног имања од стране г-ђе Љубице жене тужиоца.*

Поднетим протоколом полиц. власти, као јавном исправом, доказано је по § 188. грађ. пост. да је г-ђа Љубица купила на јавној лицитацији спорно имање за 2901 дук. цес. и 1 грош и да је то исто имање, *нежелећи да га притежава, по истој цени уступила туженом,* на шта је он *пристао*, давши на истом протоколу изјаву у истом смислу под 24. октобра 1878. год. и на основу тога њиховог *узајамног споразума* и тапију од власти на своје име добио. Тај протокол признала је и тужена § 180. грађ. поступка.

Кад је то доказано и кад се по § 641. и 642. грађ, зак. уговор продаје и куповине сматра *за свршен и закључен,* чим се уговорачи *узајамно споразуму* о *ствари* и *цени*, што је овде постигнуто, — онда је јасно, да је и г-ђа Љубица постала сопственик спорног имања по праву куповине, и да је по закљученом уговору, то своје право путем уговора продаје на туженог пренела.

Како дакле уговор куповине и продаје по § 641. и 642. грађ. зак. спада у врсту консесуалних уговора, то његова важност није условљена полагањем *новца* и *предајом* ствари, — тако су неосновани наводи тужене стране, да г-ђа Љубица самим лицитирањем имања *без положене цене* и *добијене тапије* није могла постати сопственик истог, и да га као *несопственица* није могла ни продати туженом, но да му је „*уступила само лицитацију своју*;“ јер најпосле и значај „*уступљења лицитације*“

своди се опет само *на отуђење придобијеног права које представља сопственост.*

Исто је тако неосновано и оно извођење, да она по поднетим новинама, из којих се види, да је на њену штету одређена нова продаја спорног имања, — није ни била у стању да по свршеној лицитацији, *положи новац за имање* јер то је само предпоставка, која допушта и другу предпоставку, н. пр. да то учини доцније, јер је купац средством лицитације у праву, да куповну цену може положити и после одређеног рока по закону — све до дана одређене нове продаје, па да имање ипак задржи, јер му то никојим законом није закрађено. Иначе, да таква права купац нема, ни власт полицијска која је продају вршила не би могла по уступљењу г-ђе Љубице издавати туженом тапију од имања, које је лицитацијом уступљено Љубици, но би морала имање поново да продаје.

Узимајући дакле, да је г-ђа Љубица *као сопственик* продала спорно имање туженом, прелази сад на друго питање:

2. *Може ли удата жена, за живота мужевљева, да располаже својим имањем, без одобрења мужевљева.*

По § 109. грађ. зак. муж се сматра за главу куће и као такав има права да њом и имањем управља. Жена пак по § 920. грађ. зак. уподобљава се *„малолетнима“,* који се опет сматрају *за недозреле* по § 39. грађ. зак. и долази под особиту заштиту закона. И, као год што малолетни који од оца, тутора или стараоца зависе, не могу по § 533. грађ. зак. ништа обећати, тако по § 920. грађ. зак. ни удата жена за живота мужевљева, не може своје непокретно имање да отуђи, *ако то не одобри муж њен.* Према томе, ако би они ма шта у таквом смислу на своју штету уговорили, *ти уговори* ништави су и по § 916. грађ. зак. повраћа се ствар у првашње стање.

Признањем туженог доказано је по § 180. грађ. пост. да је њему Љубица уступила спорно имање, или како он вели, „њену лицитацију“ и да то није учинила са одобрењем свога мужа. То је доказано и самим протоколом лицитације, јер на њему нема одобрења Милошева поред изјаве г-ђе Љубице да уступа имање. И због тога, тај уговор о преносу имања на туженог има се сматрати према изложеним прописима као и да не постоји и ствар се има повратити у првобитно стање по § 916. гр. зак. без погледа на то, да ли је Милош тиме претрпио штету, пошто суд сматра, да по последњем ставу овог §-фа *штета није услов*

за ништење уговора, који се са младољетним односно удатим женама без одобрења мужевљева закључују, као што се то тражи у случајевима, кад се уговора са грађански способним лицима. Према овоме неосновано је тврђење туженог, да је г-ђа Љубица била способна за уговарање, *што је у времену уступљења* имања од тужиоца Милоша, као свога мужа, *одвојено живила;* јер ма да је он то доказао поднетим актима конзисторије, и ма да то ни противна страна не пориче, ипак та околност, тај одвојени живот не разрешава г-ђу Љубицу од обавезе према мужу и не ослабљава ни у колико право његово у смотрењу управе са имањем, пошто та властитост његова траје за све време *док брак између њих постоји,* што се увиђа још и из § 103. грађ. зак. који на случај раздвојена живота допушта жени располагање са својим имањем *само по постигнутом споразуму са мужем,* а овде не само да тужени не доказује, да је брак између г-ђе Љубице и Милоша био раздвојен но шта више није доказао, ни да им је конзисторијом досуђен одвојен живот; у коме случају г-ђа Љубица према изложеним прописима, не би имала право да са својим имањем располаже без одобрења мужевљева, јер она акта тврде само, да је г-ђа Љубица поднела тужбу противу Милоша за развод брака.

3. *Како се тужени може сматрати у погледу државине спорног имања, да ли као савестан или не?*

Суд налази: да по § 200. грађ. зак. у вези са § 203. истог закона, *државина* је онда у сили и важности, кад је *правична* т. ј. *кад се туђа права њоме не вређају;* а *савесна је,* кад држалац не зна, нити *по околностима* дознати може, да је ствар коју држи *туђа.*

Напред је у разлозима под 2 констатовано, у каквом положају стоји жена према свом мужу, и да је она, док брак траје, *грађански неспособна* за отуђење свог имања. Према томе по § 14. грађ. зак. мора се претпоставити, да је тужилац за оваква закона наређења знао; и кад је то знао, а међутим не пориче да је знао и то: да је *Љубица брачна жена Милошева и да има још жива мужа неразведена,* па ни од заједничког живота судски одвојена, — онда он није требао ни да се упушта са њом у закључивање никаквих теретних уговора без знања и одобрења њенога мужа; а кад је, као што се види, противно томе радио, он се има сматрати за *несавесна држаоца,* пошто знајући да држи имање једне удате жене по уговору, који није

одобрио њен муж; и знајући да је тиме повређено мужевљево право према жени, — није могао никад створити у себи *убеђење,* да се са држањем његовим, *туђа права* не вређају, као што закон за савесна држаоца тражи.

И због тога је тужени одговоран по 204. грађ. зак. и за све приходе, које је са имања, откад га држи, покупио, но по одбитку расхода учињених *око одржања* истог на које има право по другом ставу § 205. и 629. грађ. зак. по основу деловодства, пошто је тај расход учињен у корист одржања бине, која иде сопственику, и коју је он дужан и да сноси, јер законом није дозвољено ником, да се на штету другога користи.

Узимајући према изложеноме, да је г-ђа Љубица била сопственик спорног имања по основу куповине; да је то исто имање као своју својину туженоме уговором продаје а без одобрења свога мужа, пренела у својину; да је и тужени несавестан држалац и напослетку, да је он за време државине спорно имања од 1. новембра 1878. до 1. новембра 1884. примио и имаће да прими још до тог дана 31000 дин. кирије а да је утрошио на оправке дотле 6000 дин. као што су се о овој количини прихода и расхода сами парничари сложили и најпосле, да је тужилац пристао, да врати туженоме куповну цену заједно са законим интересом — суд је вароши Београда пресудио: да се уговор куповине и продаје закључен између туженог Настаса и г-ђе Љубице о спорном имању под 24. октобра 1878. *огласи за ништав* и ствар поврати у првобитно стање, према чему, да тужени буде дужан вратити г-ђи Љубици, жени тужиочевој спорно имање, које по том уговору притежава и да јој накнади примљени приход од 24. октобра 1878. па до предаје т. ј. да јој плати 31000 динара у име прихода до 1. новембра ове год. а од тога дана до предаје по 500 дин. месечно, но ако који стан остане од 1. новембра ове год. празан у спорној кући, приход од тог стана одбиће од суме горе казатог месечног прихода, који се сада од целе куће вуче, као што ће се одбити и расход око одржања куће, ако га до предаје буде. О овоме ће парничари по споразуму у суду водити сами рачун и овај при предаји куће пречистити. Г-ђа Љубица пак да буде дужна накнадити туженоме 6000 дин. у име расхода на спорној кући учињеног до 1. новембра ове год. и да му врати 2901 дук. цес. и 1 грош са 6% год. интереса од 24. октобра 1878. год. (Пресуда 1. октобра 1884. год. Бр. 1274).

Апелациони суд нашао је: 1) да је првостепени суд погрешно у пресуди означио Милоша Милошевића за тужиоца, јер се из тужбе под Бр. 874|88. јасно види, да он тужбу подиже у место своје жене Љубице, као што је у осталом и суд тако разумео, кад је у пресуђењу о праву Љубичином свој суд изрекао, у чему се пресуда исправља према т. 2. § 305. и 317. грађ. пост.

2) Да је првостепени суд погрешно узео, да је тужени бесавестан држалац спорног имања, јер кад је полиц. власт изјаву Љубичину од 24. октобра 1878. примила као важећу и у место лицитанта Љубице, која је на лицитацији највећу цену обећала, примила туженог, па и суд вароши Београда на основу такве доставе туженог на спорно имање убаштинио, давши му тапију на исто, по којој је он спорно имање држао, онда се према § 201. 202. грађ. зак. има сматрати, да је државина туженога савесна била све до дана тужбе 24. јануара 1884. г. а од овог дана према § 207. грађ. зак. да није, пошто је од тужитељице судским путем на повраћај имања опоменут, према чему а по основу § 204. грађ. зак. тужени као савестан држалац за оно, што је спорно имање употребљавао, уживао, трошио и потрошио није дужан тужитељици да одговара до дана њене тужбе, па за то се од тога тражења прихода одбити има, а за ресто прихода од 24. јануара 1884. год. као несавестан држалац, дужан јој је одговарати по 500 дин. месечно, по одбитку онолике суме, у колико би који стан у спорном имању остао био без кирије, а у колико би изнео трошак за оправку имања, ако би тај случај постојао. И тако:

3) Тужитељица је одговорна туженоме по § 601. грађ. зак. да плати 6% год. интереса на излицитирану суму у 2901. дук. и 1 грош уз повраћај ове, као и на 6000 дин. учињеног расхода на спорно имање рачунећи интерес од 24. јануара 1884. год. као дана тужбе, па до наплате, на што се осудити има, јер кад тужитељица има права, онда има и тужени на поменути интерес на горње цифре, пошто он од дана тужбе не ужива имање; и

4) Да по изложеном обе стране по нешто губе итд. Пресуђује: да се уговор продаје и куповине закључен између туженог и г-ђе Љубице о спорном имању под 24. октобра 1878. огласи за ништав и ствар поврати у пређашње стање. Да тужени буде дужан вратити спорно имање г-ђи Љубици, које по

том уговору држи и то онда, кад му тужитељица буде платила 2901 дук. и 1 грош, колико је он платио за спорно имање и још 6000 дин. у име расхода учињеног на спорном имању и то на обе ове суме по 6% год. интереса од 24. јануара 1884. год., као дана тужбе па до наплате. Тужени пак да је дужан накнадити тужитељици кирију припадајућу од 24. јануапа 1884. год. по 500 дин. месечно све дотле, док јој имање спорно не уступи, но ово под тим условом, да ако би који стан од поменутог дана остао празан, да се та цифра има одбити заједно са оном, која би се око одржања имања утрошила од 24. јануара 1884. па до предаје имања, о чему ће сами парничари по пристанку њином код суда, водити рачун и при предаји куће пречистити. (Пресуда апелационог суда 18. новембра 1885. год. Бр. 2187).

Касациони суд решењем од 30 декембра 1885. Бр. 4354. уништио је горњу пресуду апелационог суда из ових разлога:

1) Кад је тужилачка страна казала, да је жена тужиочева *купила* на лицитацији његово имање и туженоме *продала*, Апелациони суд није требао, да то одмах прими, како је представљено, већ је ваљало, да са гледишта закона и правних основа разгледа и оцени.

Тиме, што је тужиочева жена лицитирала речено имање, и што сада због истог парницу води, јасно се огледа да је она имала намеру, да то имање прибави. Кад то стоји, и кад је она до те своје тежње дошла била куповином истог имања, онда се може учинити питање: за што она то имање не задржа, већ га другоме продаде и то без икакве хасне. И по простом дакле схватању јасно је, да је под питањем, да ли је она речено имање *доиста купила*. Али стоји ипак, као несумњив факт, да је она опет имала неког права на том имању, јер иначе, од куд да оно пређе у руке туженога, кад он није ни био на лицитацији, кад је оно продавано. Има дакле нечега, што је овде замршено и што на први поглед мути појмове о куповини и продаји. Но да се то све разбистри, ваља изаћи на оне путове који су законом означени.

По наређењу § 642. грађ. зак. како се уговорачи за ствар погоде и цену углаве, одмах је и уговор свршен и закључен. То је казано за приватне продаје. А по § 481. грађ. пост., на јавној лицитацији продаја се свршава, који највећу цену обећа и на таквом одмах и остаје излицитирано имање.

Нема дакле сумње и према оваким прописима закона, да се уговор о продаји и куповини заиста *датира* у првом случају, како је погодба и цена утврђена; а у другом случају, како је надметање престало и излицитирано имање остало на ономе, који је највећу цену понудио. Несумњиво је дакле, да се ти моменти рачунају за *почетак* уговора и једне и друге продаје и куповине.

Али од почетка таквих уговора па до њиховог извршења и остварења има још нешто да се уради; управо у том међувремену чекају праве дужности и једну и другу страну уговорну, те да се закључени уговор и оствари. Но, кад се и како ти уговори остварују?

По закону остварење таквог уговора постаје тек онда, кад је једна страна, по свом обећању, готова да да ствар а друга уговорену цену. Где та два елемента нема, у правном смислу нема ни продаје ни куповине, јер нити се дају паре без ствари, нити се даје ствар без пара. Тако је по закону (§ § 652. и 653. грађ. зак.) код приватних продаја, где се може место уговорене цене дати и обвеза или продата ствар узети на почек и онда закључени уговор постао је и *принудан*. Али *код јавних продаја* закони је пут много чистији и краћи. Ту нема почека, нема никакве силе ни принуде. Закон у § 483. грађ. пост. просто каже ово: „јавно се продаје за готове паре, и ко за осам дана не положи паре нема ни куповине, него ће се имање одмах на ново продавати“.

Кад се, дакле, овако наређује законом за јавне продаје, онда апелациони суд требао је да извиди и оцени, да ли је тужилачка страна поднела доказе, да је жена тужиочева имала и у законом року положила власти новце, за излицитирано имање, те да се правно може узети, да је заиста и купила то имање, за које се вели, да га је после без одобрења мужа продала туженоме, или се на против из саме тужбе и њој приложених доказа потврђује, да она апсолутно није могла исто имање купити и уговор о куповини са своје стране остварити, пошто није имала новаца.

Апелациони суд није могао, да овај факт, који се у самој тужби износи, остави неиспитан и неоцењен у духу горњих законских наређења; јер без тога он није могао бити у стању да расправи оно питање, које је прво и најважније у овој парници и које сва остала питања за собом повлачи нарочито ова

три питања: 1) Да ли је Љубица имала пуноважно одобрење од свога мужа, да исто имање прода, ако га је заиста купила 2) Ако га фактички није купила онда, да ли се по закону може казати, да је она продала нешто, што још ни она сама није себи прибавила, и да ли је она тиме, што је потражила услугу туженога а ослободила се од извесне дужности и одговорности учинила такав један акт, за који јој је нужно било мужевљево одобрење; и 3) да ли је тим актом Љубице учињена и њој у њеном мужу у чему год каква оштета, те да може бити и говора о његовом одобравању. Јер по закону и правним основима не тражи се, да жена не сме ништа урадити без одобрења мужевљева, него да не сме оно учинити, што би и за њега као мужа њеног правно и материјално штетно било. Да је ово треће питање поглавито нужно, то ће се доцније објаснити, кад буде говора о застарелости.

2. Кад је већ апелациони суд пропустио, да горње питање о куповини и продаји тужиочева имања у смислу закона извиди и оцени, — онда, кад је дошло на ред питање о мужевљем одобрењу, апелациони суд није требао да без икаквог расудка прими одмах за истинито и утврђено, да је жена тужиочева заиста *без одобрења мужевљева* оно имање уступила туженом, већ је ваљало, да и сам оцени, како по закону и основима права стоји са тим мужевљевим одобрењем, да ли је оно у праву таква сила, која је више рушења него стварајућа.

О начину, како треба муж да даје одобрење својој жени за правне послове, ћуте и страна законодавства, остављајући у томе одрешене руке мужу. А наши закони ћуте и о том начину, као и оном по коме се добија мужевљево одобрење судским путем. Резрешење дакле о овом питању, није се могло наћи у параграфима наших закона, већ га је ваљало потражити у оном објашњењу, које даје правна наука. По науци утврђено је мишљење, да мужевље одобрење може бити на три начина: *писмено*, *усмено* које се може доказивати и сведоцима; и *прећутно*. „*Прећутно*“ мужевље одобрење може се извести из укупног држања мужевљева, ако би се показало, да је он знао и трпео онај акт своје жене, за који би било нужно његово одобрење. Ово су речи науке а то је и глас опште судске практике, па је апелациони суд требао по томе, да и овде цени, да ли има *прећутног одобрења* тужиочева према оном његовом држању, што је знао да се његово сопствено имање продаје, што је знао,

да је и како је у руке туженога дошло, и то је све више од 5. год. трпео.

3. И у оном питању о *застарелости* на коју се тужени позивао, апелациони суд такође је без икаквог разлога узео, да застарелости нема места с тога само, што по § 942. грађ. зак. застарелост не може тећи против малољетних, а како се жене удате по § 920. грађ. зак. равнају малољетнима, онда логично нашло се, да ни против удатих жена не може тећи застарелост. Ова логика навела је апелациони суд да учини једну просту погрешку и да њоме повреди више правних начела. Тако, прва је повреда у томе, што је суд неправилним разумевањем § 920. грађ. зак. узео да су удате жене *уравнате* малољетнима, док по изречном наређењу истога §-фа оне се малољетнима само *уподобљавају;* а *бити раван* и *уподобљавати се* у томе је бар у овом случају разлика разних правних посљедица. Да у овим речима има доиста разлике, најјаснији је доказ у наређењу § 942. грађ. зак. где је казано: да против малољетних не може заиста тећи застарелост, *а о удатим женама нема никаква помена.* Но ова разлика између речена два §-фа биће сасвим разумљива, ако се само потражи још и ово објашњење 1) за што § 920. грађ. зак. не уравњава, већ само уподобљава удате жене малољетнима и 2) за што § 942. грађ. зак., који искључује застарелост наспрам малољетних није то учинио и за удате жене.

По објашњењу науке § 920. грађ. зак. за то неуравњава удате жене малољетнима, што код ових последњих недостаје *лична способност* за правне послове; а код удате жене узрока нема, него је једини узрок у томе, што она стоји само у зависности од свога мужа, као кућњег старешине. Код првих је дакле узрок до њихових личних способности а код жена је узрок до њихових мужева, јер иначе пунољетне девојке и жене, које немају мужева не стоје под тим ограничењем.

Што се тиче пак § 942. грађ. зак. он заклања малољетне, сумануте и т. п. *у интересу јавног реда;* а за удате жене, наука каже, да оне не могу доћи у ту категорију с тога, што код њих нема да се заштићава њихова лична неспособност, не дакле интерес јавнога реда, већ приватни интереси њихових мужева. За то наука која за ове две категорије има и нарочите изразе (термине) каже, даље, да се дела малољетника, лудих итд. не могу загладити *ни одобрењем* (ратификацијом) *ни застаре-*

лошћу; а дела ове категорије да се могу загладити или *одобрењем* или *ћутањем* странака; и да оштећена страна *не може тражити уништење учињеног дела,* осим, ако само докаже, да је учињени акт по њу *штетан.* И, то је оно што је напред под 1. тач. треће казато, да је апелациони суд требао поглавито да има у виду и да оцени: да ли је тужиочева жена оним *актом,* који је учинила код полиц. власти, и с којим је склонила туженог да је избави од полагања излицитиране цене, учинила фактички тиме какву *штету* или какву *обвезу* са себе и свога мужа скинула, те да такав акт није могла да учини без одобрења мужевљева. Јер наука поставља о томе још једно правило а то је ово: „писмено, које износи само један прост факт, без каквог уговора и обвезе, не подлежи тражењу мужевљевог одобрења". Са ових, дакле, разлога касациони суд ништи пресуду апелационог суда.

Апелациони суд није усвојио ове примедбе касационог суда, већ је под 15. фебруара 1886. год. Бр. 69. дао ове противразлоге:

Примедбама касационог суда од 30. декембра 1885. год. Бр. 4354. ништи се пресуда апелационог суда од 18. новембра 1885. Бр. 2187. поглавито са ова три разлога:

а) да ли је тужитељка Љубица, давши на лицитацији за имање њеног мужа Милоша, *највећу цену* у 2901 дук. и 1 гр. *учинила са своје стране све,* те да се уговор куповине и продаје јавним надметањем *сматра за свршен?*

б) да ли је тужитељка Љубица могла пуноважно пренос овог уговора да изврши, кад јој тај поступак није одобрио муж? и

в) да ли овде има застарелости према § 920. и 942. грађ. законика?

Ове примедбе не може да усвоји апелациони суд са ових разлога:

1. Уговор куповине учињен од стране тужитељичине на јавној лицитацији, апелациони суд сматрао је и сматра, да је пуноважан, како према § 641. и 642. грађ. зак. и другом одељку § 676. истог зак. тако и према § 481. грађ. пост. по коме је истог дана, лицитирајуће се имање, уступљено тужитељици као лицу, које је највећу цену обећало, а што тужитељка као лицитант није положила новце у законом року, то долази у ред извршења уговора о продаји и куповини § 656., 660., 521., 547. и 553. грађ. зак. и не може реметити важност овог уговора,

који је по извршеној јавној лицитацији у свему постао пуноважан; нити се ма по чему даје извести да тужитељка није пуноважан уговорач, јер баш то, што је одређивана нова продаја на штету њену, као лица, које је на лицитацији највећу цену само обећало, али не и положило, показује, да је тужитељка *са самим обећањем највеће цене постала прави купац.* Да је тако, види се из наведеног § 481. грађ. пост., који називље купцем продатог имања оног, који највећу цену обећа; за тим из § 483. грађ. пост. по коме закон сматра такво лице за правог купца, чим је надметање престало и одређује се рок за полагање цене; а најпосле и из § 484. грађ. пост., који називље купцем каквог имања лицитанта, на коме је имање остало по обећаној највећој цени и онда, кад то лице куповну цену никако и не положи, и баш за то, што га за таквог сматра наређује, да се друга продаја учини на његов трошак и штету, што значи, да се тада излицитирано имање продаје као својина купчева.

Према овоме тужитељка као купац по обећаној највећој цени, могла је све до извршења поново одређене продаје састарати се: да новац прибави и власти положи и ма на који начин да отклони другу наређену продају имања на њену штету. И, као што се из акта види, тужитељка је изабрала овај други начин — уступање свога придобијеног права другоме — туженоме Настасу, као што се то тврди протоколом саслушања тужитељке и туженог под 24. октобра 1878. г. Бр. 16248.

2. Односно питања, да ли је тужитељка могла пуноважно и без одобрења свога мужа оно придобијено право лицитацијом да отуђи? Апелациони суд има да наведе ово:

По § 920. грађ. зак. жене удате уподобљавају се младољетнима у колико оне стоје у зависности свога мужа према § 109. и 110. као и § 766. грађ. зак. што значи, да и оне као год и младољетна деца, не могу самостално да закључе никакав уговор.

Што се тиче упоређења, које чине примедбе односно речи „уподобити" и „уравнати" апелациони суд и ако не пориче, да између ова два глагола има битне разлике, — опет налази, да је смисао § 920. грађ. зак. тај, да удата жена онако исто као и младољетно дете, без одобрења онога, који је за то надлежан, не може пуноважно да сврши никакав правни посао.

Исто тако апелациони суд не слаже се ни са оном напоменом у примедбама, као да је у овој ствари било неког *прећутног одобрења* мужа тужитељичиног за спорни уговор; јер ово *прећутно одобрење* могло би се изводити само онда, кад би муж тужитељичин ма у чему садејствовао са тужитељицом при закључењу овог уговора, а кад тога садејства није било, јер се за то докази не подносе; онда се и не може узети, да је и било каквог одобрења Милошевог, тим више, што и сам касациони суд признаје, да и страна и наша законодавства ћуте о начину одобрења мужевљевог у оваким случајевима а правна наука ово утврђује; међу тим овако тврђење појединих правних научара, не може се као закон узети, нарочито у овом случају где Љубица наводи, да је пренос спорног имања на туженог учинила на тај начин, да он држи исто имање, док се са приходом од истог не намири, па да јој га врати; што је могло бити, па и тужитеља на дуже ћутање и чекање исплате задржати без повреде права његових и жене му. У осталом овде се из акта не види, да је се тужена страна и бранила тим *прећутним одобрењем* а и кад би се бранила, оно би се могло узати у оцену, тек онда, кад би се доказало, да је муж тужитељичин знао за ту њену продају, и да знајући то, није хтео да протествује, за што опет нису нужни докази поднесени.

Према наведеноме, кад се поменутим протоколом код полициске власти доказује, да је тужитељка своје право по лицитацији пренела на туженог без одобрења свога мужа, онда такав уговор и нема законске важности, због чега је апелац. суд, имајући на уму § 916. грађ. зак., по коме се ствар има да поврати у прваше стање, горњу своју пресуду у смислу овог наређења закона и донео; и

3. Односно застарелости, која се помиње у примедбама, апелациони суд изрекао је своју оцену и о овоме доказу туженога, јер је, као што се види и из 2. побуде ове судске пресуде нашао, да је исти доказ без важности за то, што овај спор не води Милош, муж тужитељичин, по основу оштећења, те да би се могао применити пропис § 937. грађ. зак. већ овај спор води сама Љубица, као уступилац права туженоме по томе основу што при преносу свога права није имала одобрења свога мужа, према чему је очигледно, да о застарелости не може бити ни речи.

Сем овога наведене примедбе не могу се примити ни за то, што се њима тражи а) да суд извиди, да ли је тужитељна страна имала и у законом року положила новце за излицитирано имање; што је извиђено и оцењено; б) да суд оцени, да ли је Љубици и њеном мужу са преносом имања на туженог, учињена каква штета или није, што је такође цењено и на закон примењено, па касациони суд нигде ову оцену и примену закона не побија чисто и јасно, ни у овом као ни другим више изложеним случајевима, но објашњујући с научне правне стране поједине §-фе упућује суд, да изнова цени, да ли ово или оно може бити, што не одговара закону, јер суд по § 305. т. 7. грађ. пост. цени само доказе и на извесне случајеве примењује закон; а касациони суд ако налази, да закон није добро примењен, позват је законом — § 325. грађ. пост., да чисто и јасно каже, који је закон повређен и у чему и по ком се закону спорно питање има да расправи, чега у наведеним примедбама касационог суда нема".

Са изложенога апелациони суд остаје ипак при својој пресуди".

Касациони суд у општој седници од 12. марта 1886. год. Бр. 479. нашао је, да су противразлози апелационог суда од 15. фебруара 1886. год. Бр. 69. дати на примедбе касационог суда од 30. декембра 1885. Бр. 4354. закону саобразни па са тога а на основу § 332. грађ. пост. касациони суд пресуду апелационог суда од 18. новембра 1885. год. Бр. 2187. за снажну проглашава[1]).

45. И женска деца могу по § 152. грађ. зак. задобити пунолетност. — К. З. насљедница масе пок. М. захтевала је код суда, да је за пунољетну прогласи пошто је удата и има 18 година. Овај њен захтев у свему одобрили су и тутори масе.

Првостепени смедеревски суд решењем од 2. марта 1868. год. Бр. 2713. одбио је молитељицу од овог захтева.

[1]) По § 942. грађ. зак., противу младољетних, (§ 37.) згранутих или лудих (§ 40.) и распикуће (§ 41.) време застарелости не може ни започети, ако немају законог заступника. По § 920. ист. зак. уподобљавају се малољетнима и удате жене за живота мужевља, но удатој жени не користи § 942. поменутог зак. пошто она има заступника по § 109. у свом мужу, дакле, противу удате жене отпада оно благодејање у § 942. које се даје малољетнима, распикућама или згранутима, који немају законитога заступника. Ово узгред, јер је, у осталом застарелост у овом случају неумесно употребљена.

Касациони суд примедбама својим (одлуком) уништио је горње решење из ових разлога: § 152. грађ. зак. каже, да деца могу добити пуноћетност и пре законога рока, и ово да бива кад на захтевање малолетника и његова родитеља суд одобри. Закон, дакле, говори о деци у опште и не прави разлике између деце мушке и женске, а кад се погледа на оне узроке из којих се по закону може тражити пре времена пуноћетност (као на пр. што је мушко ожењено или јавну службу са платом добило итд.) још је мање икакво разликовање у овоме нужно и поњатно, јер што је код мушких женидба, то је код женских удаја, и, као што мушко може добити јавну службу, тако и женско, ако не све а оно извесну јавну службу. Осим тога, кад се по § 2. тргов. зак. не прави разлика између мушке и женске деце; кад се жанска од 18 године може по § 150. грађ. зак. удати без да јој то може родитељи забранити, кад она у томе случају излази испод власти родитељске и долази у одношење права и дужности свога супруга, који је њен законити заступник и који као такав и као супруг има право по § 766., 767. и 771. грађ. зак. имање њено у добитку и приплоду уживати а с готовим новцима и другим потрошним стварима и располагати, онда је ово наређење закона један основ више да женска удајом како у смотрењу њенога лица, тако и у смотрењу њенога имања добија право тражити да се према потреби прогласи за пуноћетну. А што се тиче разлога у поменутом решењу, да суд није позван тумачити закон, тај разлог не стоји и противан је пропису § 8. и 10. грађ. зак. по којима је сам суд позван, да за поједини случај закон тумачи; нити сме чекати на законодавно тумачење, само што ово тумачање неће по § 11. грађ. зак. имати силе закона нити ће оно везати друге судове и судије, као што обвезује оно од власти законодавне. Напослетку што је речено горе о родитељу то вреди и о тутору, јер овај по своме звању према деци заступа родитеља[1]).

46. **Експроприрано земљиште може се од сопственика одузети пошто се претходно потпуна накнада (вредност) за исто исплати.** — У парници Стане, удове пок. Танасија Милошевића из Београда, противу државе српске за накнаду експроприсаног земљишта или повраћај истог — првостепени суд вароши Београда одбио је тужитељицу од тражења, а ту је пресуду одобрио

[1]) Види чл. 112., 118. и 114: зак. о старатељству, § 146. зак. о ванпарничним делима. § 340. и 341. у Систему Андре Ђорђевића (књ. I).

апелациони суд пресудом својом од 3. фебруара 1881. године Бр. 1948.

Но касациони суд одлуком од 1. априла 1882. г. Бр. 3540. уништио је пресуду апелационог суда из ових разлога: апелациони суд погрешно је разумео пропис § 1. зак. о експропријацији и § 20. и 217. грађ. зак., јер ови прописи условљавају претходну исплату потпуне накнаде, па онда да се чије добро у експропријацију узети може, што у овом случају учињено није а суд и сам не наводи да се тужитељка од накнаде одрекла. Према овоме и кад власт није одобрила тужитељици и да може своју ограду на пређашњу линију помаћи, те тако је фактички извршила регулацију, мора јој се сад накнада за одузето земљиште дати.

Апелациони суд није усвојио ове примедбе већ је 3. маја 1882. год. Бр. 802. дао ове противразлоге:

Тужитељица је тражила, да јој се врати спорна земља у својину, коју је она драговољно уступила за регулацију, за шта јој је у накнаду дата извесна земља с тим, да ће јој се за ресто замљишта дати накнада у своје време. Према оваком њеном тражењу суд није позван о другом чему сада да суди т. ј. да јој се за узето земљиште регулацијом накнада досуђује, кад она то не тражи, а кад би она водила парницу за накнаду сигурно би јој се та досудила према законским наређењима.

Касациони суд у општој сидници од 28. маја 1882. год. Бр. 1545. нашао је, да су примедбе касационог суда саобразне закону тим пре, што се тужитељица не може одбити од накнаде, кад она није добровољно уступила своју земљу под регулацију, а суд јој не допушта, да се са истом као господар служи.

По овоме је апелациони суд усвојио примедбе па из разлога: што се извешћем управе в. Београда као јавном исправом по § 187. грађ. пост. доказује, да је тужитељици одузето 32° 2' и 9". хв. а да јој је дато 7° 1' 14" хв. дакле да јој је одузето 25° 0' 11" хв. хвати; што је вештачким мишљењем по § 246. и 247. грађ. пост. доказано, да то одузето имање у 25° 0' 11" хв. квадр. вреди 250 дук. цес. и да по § 1. зак. о експропријацији и § 20. и 217. грађ. зак. има се предходно исплата учинити за заузето земљиште, па онда да се може туђе земљиште експроприсати; што се тужитељица није одрекла накнаде а власт није одобрила тужитељици, да може заузето јој земљиште заградити, те тиме је фактички експропријација извршена, то је она дужна тужитељици дати накнаду за

одузето јој земљиште, нашта се и осудити има. Пресуђено 19. децембра 1885. Бр. 2060. да држава плати тужетељици 250 дук. цес.

Касациони суд решењем од 21. фебруара 1886. Бр. 382. одобрио је пресуду апелац. суда од 19. декембра 1885. г. Бр. 2060.

47. **Умрлог деда наслеђују његове кћери, и унуке од сина по праву представљања.** — По спору Кате ж. Милоша Кулића бив. писара судског, Станице ж. Јеврема Лендића из Губина Дола, Соке жене Милосава Петковића, Станке удове Саве Радовића из Ужица и Симеуна Савића из Гостинице противу масе умрлог Андре Јанковића из Гостинице због наслеђа, тужитељке су представиле, да су оне ћери пок. Ђоке оца умрлог Андрије, који је пре оца умро и оставио три кћери Сену Бису и Стаку. Па како је пок. Андра умро као син пре свога оца Ђоке, то су тражиле, да их суд огласи за насљеднице имања оца свога пок. Ђоке.

Првостпени суд ужички пресудом од 12. септембра 1884. год. Бр. 11405 одбио је тужитељице од тражења.

Но апелациони суд пресудом својом од 17. декембра 1885. год. Бр. 1362. преиначио је горњу пресуду првостепеног суда из ових разлога:

Законодавац говорећи о насљедству у глави IX. грађ. зак. дао је првенствено право наслеђа мушкој деци, а женској у том случају. оставио право на уживање и удомљење. То исто првенствено право, оставио је законодавац и унучади мушкој кад им отац пре деде умре, па и праунучадма мушким, и то у оном делу имања, који би оцу њиховом припао. А кад оваквих мушких потомака нема, већ би остало иза смрти покојника само женска деца и женска унучад, онда у таком случају законодавац даје право на наслеђе женској деци равне делове, и ако има и унучади женски, то она добијају раван део са осталим кћерима покојника по праву представљања. Ово се све види јасно из наређења § 396., 397., 399. и 400. грађ. закона.

У овом спору пок. Ђорђе оставио је после своје смрти рођене кћери, Кату, Станицу, Соку, Станку, Радојку и Даницу и унуке од сина: Сену, Брану и Стаку, а од мушких потомака није оставио ни једног, јер је његов син Андрија умро пре њега — пок. Ђоке, те за то његово имање има се поделити на 7 делова тако, да унуке пок. Ђоке Сена, Брана и Стака добију у наслеђе *један* део а остали 6 делова имали би припасти свакој ћери пок. Ђоке по један део. Према изложеноме првостепени суд је погрешно овај спор пресудио, па се с тога ова пресуда

преиначује у горњем смислу. (Пресуда апелационог суда 17. декембра 1885. год. Бр. 1262.)

Касациони суд решењем својим од 25. фебруара 1886. год. Бр. 404. оснажио је пресуду апелационог суда[1]).

48. **Ни актом усињења не може се деци окрњити закони део по §-у 148. грађ. законика.** — По спору Савке ж. Милорада Цојкића и Невене, ж. Милоша Јокића, из Суводола, противу Јеврема Крстића и жене му Станке, због наслеђа, тужитељице су навеле, да је пок. Крста Живановић, теж. из Суводола, који е пре два месеца умро, после смрти оставио три кћери, Савку и Невену — (тужитељице), и Станку, жену туженога. Од имања, оставио је покретно и непокретно, што је означено у списку. Па како је тужени, са својом женом Станком, приграбио све имање пок. Крсте и неће да га са њима, тужитељкама, деле, то по основу наслеђа траже, да их суд осуди, да поделе поменуто имање и припадајуће им делове уступе.

Тужени признаје, да су тужитељке, ћерке пок. Крсте, но већи део имања који држи купио је он сам својом тековином а и од свога очинства. Не пристаје дати тужитељкама ништа јер је њега покојни Крста усинио, за доказ чега подноси и оригиналан уговор.

Првостепени пожаревачки суд пресудом од 26. септембра 1873. год. Бр. 28291. одбио је тужитељице од тражења.

Разлози: Како се из садржине поднесеног писменог тестамента види, да то писмено, није тестаменат, но уговор усиновљења који је и судом овим под 16. маја 1863. год. Бр. 8908. потврђен, по коме је покојни Крста, немајући мушке деце, узео туженог Јеврема као зета свога на имање и у синовље име с тим, да се тужени, на његово име „Крстић“ у будуће презива, те у оваком случају, овде не може бити говора о окрњењу законог дела, пошто је пок. Крста по § 136. грађ. зак. могао зета свога узети у синовље име и све му имање дати, па кад је покојник то учинио, то је тужени Јеврем по § 396. и 410. грађ. зак. насљедником целог спорног имања постао.

Апелациони суд, пресудом својом од 12. маја 1875. год. Бр. 1152. досудио је тужитељицама имање.

Разлози: тужени је признао, да је имање под Бр. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 и 14 својина била пок. Крсте, кад је он код њега дошао у кућу; али је и ово бранио од ту-

[1]) Види сличне случаје у „Новој Збирци“ књ. II бр. 13. стр. 23.

жељица основом смесништва и задруге са пок. Крстом, који га је, по постојећем уговору усинио, према чему да је и ово његова својина.

Ни по једном од ових основа, тужени не може бити искључиви насљедник Крстиног имања, по основу задруге зато, што тужени, ма да је своје имање смешао са Крстиним, с тим није између њих састављен задружни живот онако, како се разуме задруга по § 507. грађ. зак. по коме се тражи смеса заједничког имања свезом сроства или усвојењем *по природи* основана и утврђена. А овака задруга, између пок. Крсте, који је туженог узео у синовље име, није се по овом пропису закона могла између њих ни основати, пошто су између себе стајали у односу као отац према сину, а насљедна права између ових лица имају свој особити значај, и у постојећем случају, расправљају се по прописима гл. IX. гр. зак. која у опште о насљедним правима говори. Према овоме, туженог једино у праву наслеђа утврђује уговор усиновљења по § 410. грађ. зак., но кад је исти уговор прешао законску наредбу у § 148. грађ, зак. по коме се усиновљење само без неправде и штете трећега може учинити, а њима је, тужитељицама, неправда учињена пошто су лишене законског дела по § 477. грађ. зак. то се од имања Крстиног, и то од једне половине његове има једна четвртина од ове половине његове једној а друга четвртина другој тужитељици, као кћерима Крстиним досудити, пошто оне признају да је жена туженога, такође кћи Крстина и да имају и четврту сестру Станију, која је умрла и за чију су децу такође овом парницом закони део тражиле.

Касациони суд под 8. августа 1875. године Бр. 3416. оснажио је горњу пресуду апелационог суда[1]).

49. По § 221. грађ. зак. ако тужени, код кога се туђа покретна ствар нађе, докаже, да је он ту ствар купио на лицитацији или од лица у чије поштење није могао посумњати онда он, ако је својевољно не напусти и са накнадом од продавца не задовољи, судом добити је неће; напротив, ако је тужиоцу — сопственику — дâ а задовољи се са тим, да накнаду тражи од продавца, онда продавац накнаду по § 800. грађ. зак. мора дати. — Код суда окр. ћупријског, водио се спор између Димитрија Јовановића из Тропоње и Васе Добросављевића из Глоговца због накнаде штете, која је причињена тиме, што је

[1]) Види сличну одлуку у „Новој Збирци“ књ. I бр. 29. стр. 45.

Васа продао на јагодинском вашару једну кобилу тужиоцу Димитрију за 12 дук. цес. па му је и билет сточни, који није оверен на вашару јагодинском од комесара, предао. Кад после извесног времена, купљена тужиоцем кобила, побегне и оде своме правоме газди Мијаилу Димитријевићу, овај се успротиви да уступи тужиоцу Димитрију кобилу, и докаже, да је билет, који је Димитрије добио од Васе лажан, да је кобила права својина Мијаилова, и да је он није продао Васи, продавцу Димитријевом. Услед овога Димитрије је остао и без кобиле и без пара, па дозволивши да Михаило као прави сопственик задржи кобилу као своју, тражио је од туженог Васе, да му плати накнаду и то положену цену за кобилу и трошкове.

Тужени се бранио, да он није знао, да је билет лажан, јер је исту кобилу и он купио на вашару свилајначком и добио онај билет од продавца, па је тај билет оверио и тадашњи комесар вашара, као истинит.

Првостепени суд ћупријски пресудом од 21. јануара 1885. год. Бр. 723. одбио је тужиоца од тражења.

Разлози: што је тужилац признао, да је на јагодинском вашару, када је кобилу од туженога Васе купио и од њега билет примио, за који се доцније сазнало, да је лажан, није према чл. 8. закона о издавању уверења, пре тога поднео комесару вашара на увиђај билет, ради уверења, да ли је лажан или истинит, нити је комесару вашара ту куповину и билет пријављивао, а кад то није учинио, онда нема права да од туженог тражи накнаду као од продавца.

Касациони суд примедбама (одлуком) од 8. марта 1885 год. Бр. 823. уништио је горњу пресуду првостепеног суда из ових разлога: кад је тужилац купио стоку од лица, које му је уједно и сточни пасош дало, онда се је погрешно суд позвао у овом случају на чл. 8. закона о издавању уверења при продаји стоке; јер примени овога члана имало би места у случају да тужени при продаји кобиле, није имао и сточно уверење, и такав купац, када би се после појавио господар стоке, не би имао права на накнаду; али, како је стоку купио са уверењем, онда је суд требао овај спор да пресуди по §§ 220. и 221. грађ. закона.

Првостепени суд усвојио је ове примедбе, па је опет пресудом од 19. априла 1885. год. Бр. 4566. одбио тужиоца из ових разлога: што се признањем туженог доказује, да је тужилац купио од њега кобилу а решењем опет полициске власти да

је он ту кобилу купио од неког циганина џамбаса, и да су оба продавца при куповини и продаји дали купцима сточно уверење, које је прегледано од комесара свилајначког вашара, по томе дакле да су и Васа и Димитрије савесни купци — § 180. и 187. грађ. пост. — кад је дакле то доказано да је тужилац Димитрије савестан купац, и кад је по признању његовом у државини његовој била продата му кобила, онда је он без накнаде није морао сопственику вратити, али, кад ју је дао, или кад ју је својом кривицом пустио, да сопственику одбегне, онда сљедствено од сопственика Мијаила треба и да тражи накнаду или повраћај кобиле, а не од продавца туженога Васе, који је свршеном продајом и куповином спрам њега — тужиоца — као купца продајом кобиле испунио своју обвезу и сада као савестан купац и продавац не може му по други пут бити одговоран за *предају* или за *накнаду* продате и предате ствари.

Касациони суд одлуком својом од 17. августа 1885. год. Бр. 2928. уништио је горњу пресуду првостепеног суда из ових разлога:

Суд је тај усвојио примедбе касационог суда од 8. марта ове године Бр. 823. али није по истима поступио.

У § 221. грађ. зак. на који се позивају поменуте касационе примедбе, стоји између осталога ово: „но ако би такав тужени, код кога се нађе туђа покретна ствар, доказао, да је он ту ствар купио или на јавној продаји и у опште од лица таквих да купац о њима није могао зла помислити или о поштењу њиховом посумњати, — онда тужилац ту ствар, ако је тужени својевољно не пусти и с накнадом се од својих предака не задовољи, судом добити неће и т. д.

Кад дакле суд тај налази за доказано, да је тужилац Димитрије савестан купац, онда је њему према наведеном пропису грађ. закона остављено право или да не дâ купљену кобилу њеноме правоме газди Мијаилу Димитријевићу или да му је уступи као што је и учинио а он да се задовољи са накнадом од његовог предка, кога у овом случају представља тужени Васа. И кад се купац Димитрије задовољава да кобила остане правоме газди, коме је и одбегла а тражи за то накнаду од свог продавца туженог Васе, онда је суд тај противно поменутом § 221. грађ. зак. одбио Димитрија од тражења и упутио га да кобилу тражи натраг.

По овоме је првостепени суд, усвојивши ове примедбе, пресудом од 31. јануара 1886. Бр. 984. досудио тужиоцу 12 дук. датих за кобилу а туженог за своју накнаду упутио на онога, кога за одговорног сматра а све по основу § 221. грађ. закона.

Касациони је суд решењем од 20. марта 1886. год Бр. 701. оснажио ову пресуду.

50. **Чувар одговара накнадом штете за поверену му ствар, ако се његовом кривицом изгуби или упропасти по §-у 575. и 800. грађ. зак.** — Стана, удова пок. Пауна изјавила је у тужби: да је она у месецу јуну 1873. год. дала Танасију Маричићу из Поточиња 5 волова на испашу а у накнаду за то да му је за свакога вола платила по 24 гроша. Но како јој је он о року предао 4 вола, јер је петога изгубио и продат је као мангуп у Чајетини, то је тражила, да га суд осуди да јој да накнаду за тога вола у 10 дук. цес. а она се одриче оних 6 дук. цес., што се код капетана од продатог вола налазе.

Тужени признао је да је од тужитељице примио 5 волова на испашу, и да му је она за то платила 5 талира, но није пристао, да јој за неставшег петог вола плати накнаду пошто га је власт као мангупа нашла и продала.

Првостепени ужички суд пресудом својом од 28. новембра 1874. год. Бр. 9799. судио по захтеву тужбе.

Разлози: суд налази, да је спорни во испред куће туженога побегао, што се доказује признањем туженога и сведоџбом сведока Пере (§ 180. и 213. грађ. пост.). Према томе тужени је одговоран тужитељици за накнаду штете по § 575. грађ. зак.

Касациони суд по жалби туженога примедбама од 28. априла 1875. год. Бр. 2086. уништио је горњу пресуду из ових разлога: кад тужитељица сама признаје, да је знала где је њен во; кад је њој нуђена цена за исти добивена, онда је била дужна: или вола откупити или цену за исти примити, јер је она сопственик истог вола била, па као таква, имала је право и дужност о свом имању бригу водити по чем тужени није имао права новце од власти узимати. Околност та, што тужитељица волу већу вредност даје, не правда је, него би само могла послужити за основ новој тужби — накнади штете од туженога ако би тврђење своје доказала. Према изложеноме не може се узети, да је тужени узрок штети, те да би за исту био одговоран по § 800. грађ. зак.

Првостепени ужички суд није усвојио ове примедбе, него је под 10. јуна 1875. год. Бр. 6075. учинио следеће противразлоге: као што се види из горње пресуде доказано је, да је тужени примио од тужитељице вола и накнаду за попашу и чуварину, а доказано је и то, да је во из његових руку (државине) утекао. Према овоме а по § 575. и 800. грађ. зак., онај који прими туђу ствар на чување одговоран је господару за сваки квар и штету, те за то је тужени и осуђен да тужитељици плати вола. Са тога суд не може да усвоји мишљење касационог суда, да тужени није узрок овој штети за то, што је тужитељица знала где је њен во, и што јој је нуђена цена за истог добијена, јер тужитељица није дужна била истраживати своју ствар, и ради тога тражити и дангубити кад је туженоме дала тога вола на чување и чуварину му платила и кад је во од њега утекао. На против, суд налази, да је тужени, чијом је кривицом во утекао, дужан био истраживати вола и доказивати код власти, да је во из његових руку утекао, особито што му је тужитељица обећала, да ће га у доказивању потпомагати, а он је, на сваки начин, тужитељици непосредно одговоран за штету, иначе, ако би се усвојило, да је тужитељица дужна, сама истраживати своју ствар, коју је туженоме дала на чување, и за то му платила, онда ће наступити то: да ће она бити лишена и вола и продајне цене, јер је во, као што се из тужбе види, продат још 1873. год. и кад цену није хтео да прими ни тужени ни тужитељица, онда је власт, по истеку законог рока, могла предати новац државној каси, а ово не би одговарало правди.

Касациони суд, у општој седници под 9. августа 1875. године Бр. 3481. нашао је: да стоје противразлози првостепеног суда.

51. **То, што оставши задругар држи и ужива имање умрлог задругара није разлог, да се он наслеђа без пописа примио по § 485. грађ. зак., те да као такав без изузећа одговара за дугове умрлога по § 488. јер се § 485. помен. зак. односи на лица инокосна.** — У парници Јеремије Павловића из Ваљева, противу Раке Симића из Жабара да му плати 1580 гроша што му умрли брат туженога дугује пошто он имање његово као задругар држи и ужива, дакле, што се наслеђа без пописа примио, првостепени ваљевски суд пресудом од 6. септембра 1875. год. Бр. 19744. судио је по тужби, и ако се тужени одрекао наслеђа дела имања свога умрлога брата на рочишту.

Касациони суд одлуком од 24. новембра 1875. г. Бр. 5304. уништио је горњу пресуду из ових разлога: О задружном добру, без сагласија свију пунољетних и ожењених глава, један или други задругар није властан располагати, као ни продати ни задужити. Ово је смисао § 510. грађ. зак. А по § 515. ист. зак., задругар само свој део задужити може, и зајмодавци, који су зајам учинили, само се из његова дела могу намирити, а на друге делове, права имати не могу, сем ако докажу, да је зајам у кућу унесен, да је се за њега знало и да су га скупа (сви) уживали. Према оваком смислу закона, дугови које поједини задругари учине, могу се исплатити само оним имањем које би дужном задругару припадало.

Па по чем се, при задругама на случај смрти ког члана задруге, без нарочитог захтева ког од заосталог задругара — § 520. грађ. зак., попис имања не чини, нити се расправља питање о наслеђу, те да би услед тога могло бити питања и о томе: да ли се ко прима или не прима наслеђа — то и суд тај није могао на основу § 485. грађ. зак. пресуду своју противу задругара изрећи, јер се пропис тога §-фа не односи на задругу већ на лица која су у инокоштини, т. ј. која задругу не састављају.

Првостепени ваљевски суд, није усвојио ове примедбе, већ је дао ове противразлоге под 26. јануара 1876. Бр. 25512.

Суд овај није осудио туженога Раку, да плати спорни дуг за пок. Недељка Симића, свештеника, брата свог, тужиоцу Јеврему, *као задружни дуг,* што га је, тобож, пок. Недељко учинио за потребе задружне, и као да је у задругу унесен; а није га осудио ни као задругара пок. Недељка, па за то и држи, да је неумесно позивање касационог суда на прописе § 510. и 515. грађ. зак. којима би прописима закона, по мишљењу суда, могло имати места тек онда, да је тужени Рака, као задругар осуђен и што је дуг на корист задруге био учињен, могло имати основа, но овде, са тога основа, није ни тужилац наплату тражио.

На против, тужени је осуђен, да као старешина задруге, у којој има још два брата плати тужиоцу спорни дуг за пок. Недељка, по основу томе, *што су наслеђници* пок. Недељка, свога брата, *и што су наслеђе без пописа примили* — § 485. и 488. грађ. зак. — а ово да постоји види се из тога, што је тужени признао на суду, да је пок. Недељко умро уз месојеђе

прошле 1875. год., дакле, пре марта месеца, а имање му остало при њима — туженом и осталој браћи — до септембра, када је било рочиште, дакле, шест месеци, без да доказују, да су тражили попис и деобу ради образовања масе, чиме се опет тврди, да су се ћутећке примили насљедства пок. Недељка без пописа, па тек сад, ради би били, да се тога одреку, бојећи се, да дугови не пређу дејствително стање умрлог му брата.

Што касациони суд вели даље, да се по § 520. грађ зак. попис чинити неће ма ког члана задруге, без нарочитог захтева, кога од заоставших задругара, то је истина; али тај пропис закона, не ослобођава задругаре пунољетне од одговорности од посљедица § 485. и 488. грађ. зак. у погледу *личних дугова* умрлога, ако они не траже, да са пописом заузму наслеђе дела свога умрлог члана, већ га ћутећи задрже, не тражећи пописа, јер глава XIII грађ. зак. нема изузећа и за то § 485, и 488. грађ. зак. *у опште* прописују посљедице заузетог наслеђа без пописа.

Речени § 520. грађ. зак. има свога оправдања у § 516. и 519. грађ. зак., јер и ако умре старешина задруге, или који члан исте, који има малољетну децу, задруга се не раскида, већ продужава под овим старешином и старешина води старање о малољетној деци умрлог задругара; па зато је закон и наредио, да се без позива осталих, попис и не чини, као што је случај и код умрлих у инокоштини; но ипак, и овде важи случај § 485. и 488. грађ. законика.

Касациони суд у својој општој седници од 12. фебруара 1876. год. Бр. 617. нашао је: да разлози првостепеног суда не стоје, већ на против, да стоје наведене примедбе одељења зато, што се на задружно стање и на насљедство у задругама, пропис § 485. грађ. пост. не односи, нити се може односити, почем по § 508. грађ. зак., што је год имања и добра у задрузи, није једног но свију и почем задругар по § 515. гр. зак. живећи у смеси само свој део може задужити; те с тога и повериоци, појединог умрлог задругара, могу на задружно имање, тек толико права имати, колико је истом задругару за живота његова припадало.

52. **Да држава одговара коме за штету по § 800. грађ. зак. нужно је доказати, да је влада државна узрок штети, а то је: да је она нешто наредила или обећала наредити те је кога у праву ограничила или оштетила па од тога без оправданих разлога одустали.** — По спору Вучка Костића противу државе

српске због накнаде тужилац је навео: да је он купио један плац на бив. Стамбол Капији и онда заискао од управе в. Београда линију, усљед којег захтева, изашао је на лице места управин инжињер и дао му линију, која је обележена кочићима. Давањем ове линије, њему се одузме од поменутог плаца с десне стране и то с лица према Радисаву Величковићу 0⁰ 4' 0" а у дужини према истом плацу он је ушао унутра за то што се мислило, да се између тог његовог и Радисављевог плаца просече нов сокак до у скадарску улицу.

Пошто је линију добио, он је и кућу озидао и то с лица у ширини 8⁰ 2' 0" као што се постављена линија простирала. Он је према нацрту подигао кућу на линији од А до Б, јер је то линија, која је требала служити за линију новог сокака.

Кад би се тај сокак отворио, онда би била цела ствар у реду, али ако се не отвори, као што је Управа, у име владе наредила, да се напред показани нов сокак не отвара, но да остану његове границе према Радисаву оне исте, које су и пре дане линије биле, — онда он не може ући у своју кућу, јер крај његове куће код Б. куда би морао пролазити управо је на самој граници Радисав а простор с лица од А до Б не износи више од 0⁰ 4' 0". И тако, да би сад добио улазак, његова се кућа мора сећи у целој дужини према плацу Радисављевом и то с лица 0⁰ 4' 0" а са зачеља 0⁰ 4' 0", јер само на тај начин може добити улаз од лица сокака.

Да његова кућа у природи тако стоји, као и да се од уласка мора толико сећи и напослетку, да му се тиме чини штета у најмању руку 200 дук. показаће вештаци.

Све остале наводе, осведочиће му сведоци. Зато тужи државу и тражи да је суд осуди да му накнади 200 дук. са 6% интер. од дана кад буде кућу секао, па до наплате.

Дужавни правобранилац, поднео је 7 докумената у препису, из којих се види, да је тражење тужиоца неумесно. Сем овога наводи и то, да кад тужилац наводи, да је управин инжињер, њему линију за подизање зграде означио, као власт за то надлежна, онда по самом том излази, да је њега инжињер и оштетио неправилним својим радом — вршењем своје дужности. Да ли је г. инжињер, тужиоцу онаку линију дао како тужилац преставља, па према томе, и да ли је правилно вршио дужност своју у томе — то се не може судски испитати и судити. докле надлежни министар грађевина, по закону о чиновницима гра-

ђанског реда, то не оцени и не дозволи. Јер правитељство само онда одговара појединима за накнаду штете, коју државни органи, вршећи своју званичну дужност коме учине 1) ако надлежни министар каже, да је неправилно вршење дужности чињено, и 2) и кад тај чиновни орган не би био у стању сам штету накнадити. Пошто у овом случају, нема решења министра грађевина, којим би се тврдило, да је г. инжињер управин од државе законом или иначе овлашћен био, да тужиоцу одреди линију, и да је он, вршећи ту дужност, неправилно поступио и тужиоцу друкчију линију дао него што је требало и тиме га оштетио, то се има тужба одбити на основу тач. 2. § 99. грађ. пост. по зван. дужности.

Заступник тужиоца, одговорио је: инжињер управин, изасланик је од стране власти да линију да, а да ли је он границе свога пуномоћства преступио или не, тужиоца се не тиче, нити он то може знати. Исто тако, тужиоца се не тиче одношај управиног инжињера као чиновника спрам правитељства, пошто г. инжињер није као приватна личност, на извиђај због линије дошао. Горњи разлози држав. правобраниоца, ствар је чисто правитељства, па ако је он границе своје прекорачио, он одговара правитељству, с тога нема места одбачају тужбе.

Међу тим, ствар регулације, не врши министар грађевина, него Управа в. Београда, па и инжињер управин, имао је линију да даде по званичној дужности. Ово се тврди и са почетним речима у прилогу другом, где се каже: да је у 1869. години, линија Вучку Костићу дата, па се у истом прилогу пита г. министар грађевина, хоће ли се сокак просецати или не, дајући управа и сама мишљење своје, да се сокак на томе месту не просеца. Из прилога под ·/. који сачињава одговор министра грађевина Управи в. Београда, види се, да министар каже, да се да линија, али без оговорности правитељства. Овим се, дакле, потврђује, да управа а за њу правитељство, одговара за штету, која је изменом регулације учињена, јер је он, тужилац, по упуству управином, кућу у 1869. години озидао, а Управа, тек у 1872. питала министра за регулацију. Прилог пак под ·/6 тврди, да је правитељство од регулисања оног дела вароши, које је раније било одређено, одустало.

Државни правобранилац остао је при својим наводима, додајући да баш у томе и лежи узрок, да се ова тужба противу државе, не можа узети у поступак, што се не зна, је ли г.

инжињер управин, од надлежне власти или законом одређен био да даје тужиоцу линију; а то нико други пуноважно и законо казати не може, него министар грађевина, који је уједно и надлежан да каже, је ли г. инжињер у границама пуномоћства датог му г. министром или законом, извршио давање линије т. ј. је ли правилно или неправилно извршио своју дужност, ако је то његова дужност била.

Вештаци су нашли, да ће тужиоцу доста бити 120 дук. па да себи пролаз или од својих дућана отвори или да толико плаца од свог комшије докупи.

Првостепени суд вароши Београда пресудом од 31. маја 1875. год. Бр. 10319. одбио је тужиоца од тражења.

Разлози: Тужилац вели, да му је линију, за подизање куће дао инжињер Управе в. Београда г. Марко Крстић, те с тога и тражи од правитељства штету, која му је причињена том неправилном линијом, али он у исто време, ничим не доказује, да је г. Крстић од правитељства опуномоћен био, да ову линију даје. Кад, дакле, тужилац то не доказује, онда му је тражење накнаде штете од правитељства неумесно, а ако тужилац држи, да му је за тражену штету одговоран г. Крстић, он може, ако хоће, од њега ову накнаду тражити, а не од правитељства, за које не доказује, да је г. Крстића опуномоћило у ономе раду, из кога му штета произлази.

Апелациони суд поништио је горњу пресуду из ових разлога: 1) што је признањем инжињера Управе в. Београда по § 180. гр. пост. доказано, да је он дао линију тужиоцу, за подизање куће по плану, који је одобрен надлежним министром и по коме се је имао отворити сокак поред куће тужиоца, а признао је и то, да је том новом линијом, нешто одузето од тужиочевог плаца са лица, према плацу Радисава Величковића; 2) да је испитаним сведоцима, по § 213. грађ. пост. доказано, да је г. Крстић као инжињер в. Београда, одобрио линију тужиоцу за подизање куће и да је тужилац према одређеној линији и направио кућу; 3) да је признањем г. Крстића — § 180. грађ. пост. доказано, да није отворен сокак поред његове куће — тужиоца — а према одређеној линији, према овоме; 4) тужилац је доказао, да му је од правитељства нанесена штета у томе, што по новој линији, није отворен сокак поред његове куће и ако му је, у име наведене цељи одузето од плаца 0⁰ 4' 0" те због тога, са врло великом тешкоћом, може да отвори пролаз

с лица улице за у кућну авлију; 5) по § 246. гр. пост. вештачком оценом, на које парничне стране нису имале шта приметити, доказано је, да је тужилац таквом радњом правитељства, као неправичном оштећен са 120. дук. цес. и ову је суму дужно правитељство по § 800. и 88. грађ. зак. да накнади тужиоцу; 6) тужилац се има одбити од тражења 6% интереса, јер ничим не доказује да је своју кућу секао, дакле, да је какву штету у односу тога интереса претрпео; 7) да је правитељство као крива страна одговорно тужиоцу за парничне трошкове. Са овога, апелациони суд пресуђује, да тужено правитељство плати тужиоцу у име накнаде штете 120 дук. цес. и парн. трошак. Од траженог интереса тужилац се одбија. (Пресуда од 7. априла 1875. г. Бр. 674.)

Касациони суд под 26. маја 1875. г. Бр. 2720. учинио је ове примедбе на горњу пресуду: влада би државна могла бити одговорна само онда, да је она узрок штети, према пропису § 800. грађ. зак., јер би се тад узело, да је влада штету причинила; па кад тужилац не доказује направљеним планом и документима званичним, да је влада издала наредбу да се отвори сокак у извесном времену, па да је кратила тужиоцу Вучку, да зида кућу по својој вољи, или да му је заповедила како да зида исто тако, кад у томе што је жалилац назидао кућу, не оставивши улаз с лица, уздајући се на сокак, који се имао отворити, али кога отварање још није закључено и решено, не може се наћи основ, да се прогласи, да је држава одговорна што тужилац нема улаза у кућу с дотичне улице, то је суд погрешно овде применио пропис § 800. грађ. зак., па за то касациони суд ништи пресуду апелационог суда по § 325. гр. пост. и позива да према овоме поступи.

Апелациони суд није усвојио горње примедбе већ је под 6. јуна 1875. г. Бр. 1429. дао ове противразлоге:

Кад сам г. Крстић, као орган владин признаје, да је он по плану, који је министром грађевина одобрен и полицији ради извршења предан, тужиоцу дао линију, одузевши му известан простор од плаца, за улицу према плану, које и сведоци тврде, а та је радња г. Крстића била, у кругу надлежности, коју тужено правитељство не пориче, но шта више, заступник правитељствени, на белешци судској Бр. 671. изрично каже, да он — г. Крстић — једини има и казати, да ли је у име државе, по овлашћењу вршио или иначе, и кад тужилац друкчије није

могао кућу зидати, већ по датој му линији, онда је јасно, да је правитељство одговорно тужитељу за штету, што није по одобреном плану сокак просечен, према чему, да разлози касационог суда не могу опстати, па за то апелациони суд на основу § 332. грађ. пост. дело ово шаље касационом суду на ново расматрање.

Касациони суд у општој седници под 4. августа 1875. г. Бр. 3036. нашао је: да наведени разлози тога суда не стоје за то, што питање о томе: хоће ли се или не просећи сокак, у времену кад је тужилац зидао кућу није било решено, те да је владом или владиним органима, наведен био тужилац, да уради нешто на своју штету, па за то и не може имати права на накнаду.

II

ЗАКОНИК О ПОСТУПКУ СУДСКОМ

У ГРАЂАНСКИМ ПАРНИЦАМА

---

53. **На апсолутну надлежност суд у свако доба званично гледа.** — Општина Радошевачка тужила је суду општину Усјанску за уживање попаше на утрини тужене општине. Првостепени пожаревачки суд пресудом својом пресудио је по захтеву тужбе. Но, по незадовољству обеју парничних страна апелациони суд претписом својим од 21. априла 1881. Бр. 447. огласио је наведену пресуду за ништавну са разлога: овде се тражи уживање утрине, а то је по § 335. под 3 грађ. зак. право пољске службености. За службеност оваке врсте, какву тужилачка страна од тужене стране тражи и какву јој је суд досудио, надлежан је по замењеном § 6. грађ. пост. од 17. јануара 1876. год. (Збор. XXVIII стр. 59.) *једино* општински суд, због чега да је сва радња тога суда у овој ствари неправилна, па доследно по томе и прасуда изречена по овом спору ништавна; јер они послови, који су законом од које власти изречно одузети, не могу се *ни вољом* парничних странака износити на расправу пред ту власт, пошто парничари по својој вољи могу мењати само надлежност *домицилиску* т. ј. пристајати да им суди и онај суд, који по месту њиховог становања не би иначе за њих надлежан био, разуме се, ако је тај суд у опште надлежан за расправу таквих питања[1]).

[1]) „Апсолутна надлежност опредељена је у општем интересу. Она стоји у непосредној, тесној вези с целокупном организацијом судова; она се тиче јавног поретка. Закони, дакле, који регулишу апсолутну надлежност, спадају у т. зв. апсолутне или прецептивне законе, који траже безусловно послушност и примену. И зато због тога и судови и парничне странке морају строго поштовати сва законска правила о апсолутној надлежности. Отступање (дерогације) од тих правила нису никако допуштена (в. § 13. грађ. зак.).

„Парничари не могу захтевати да им спор пресуди апсолутно ненадлежан суд. Напротив, они се могу сагласити, да им спор расправи релативно ненадлежан суд, само ако је овај апсолутно надлежан (в. у првој аленеји § 49. грађ. пост... „но ако обе стране престану суду да им суди, парница та расправиће се код тога суда, ма да иначе не би био надлежан“), у вези с допуном од 19. априла 1885. год. друге алинеје: „само ако је он по свом устројству за предмет спора надлежан (т. ј. ако је апсолутно надлежан), иначе (т. ј. ако је апсолутно ненадлежан) пристајање парничара на (апсолутно) ненадлежан суд не вреди, и тужба ће се у свако доба парнице одбацити по званичној дужности).

„Апсолутна ненадлежност може се у одбрану истаћи у свако доба парнице (в. допуну друге алинеје § 49. грађ. пост.), дакле, и после одговора на тужбу т. ј. на рочишту пред првим судом; даље, у незадовољству или апелати; па, најпосле, и у самој жалби, изјављеној касационом суду. Пресуди, изреченој од апсолутно ненадлежног суда, недостаје један битан захтев (из речи: мора и надлежан у § § 304. и 305. грађ. суд. пост.), а због каквог битног недостатка у пресуди може се тражити поновно суђење по тач. 13. § 426. грађ. пост. — Напротив, изузеће (excepti0) против релативне ненадлежности суда мора се учинити одмах, у почетку спора, т. ј. у одговору на тужбу (в. у другој алинеји § 49. грађ. суд. пост.... и кад тужени, одговарајући на такву (т. ј. релативно ненадлежноме суду поднету) тужбу, не учини своје примедбе о (релативној) ненадлежности суда парница та има се расправити код тога (т. ј. релативно ненадлежног суда“...). Не учини ли тужени у одговору на тужбу изузеће (примедбе) против релативне ненадлежности суда, онда је то прећутна (конклудентна) пророгација надлежности. (В. Теорију грађ. суд. пост. од Андре Ђорђевића, књ. I бр. 118. и 119).

54. **Рачун из трговачких књига од дужника својеручно написан и потписан важи као доказ за отплату облигационог дуга по §-у 194. грађ. поступка.** — Браћа Н. из А. Бање оптужили су Лазара Н. трг. овд. што је покушао да у два маха наплати један исти облигациони дуг. У доказ томе, поднели су рачун из трговине оптуженог, у коме је изложено признање облигационо и ствари узетих из дућана.

Првостепени суд алексиначки био је решио, да нема кажњивог дела из § 253. крив. зак. а по томе да нема места, да се оптужени стави под суд за то, што се законским средствима не доказује навод тужилаца. По § 194. грађ. пост. доказује се отплата или исплата дуга уредном признаницом, као што је овим §-ом условљено.

Касациони суд, по жалби тужилаца нашао је, да ово решење не одговара закону: Кад стоји доказано то, да се по рачуну, који је оптужени Лазар написао, приватни тужиоци задужују

извесном сумом од остатка дуга, док се противно томе облигацијом о истом дугу доказује, да тај остатак није толики но много мањи; и кад стоји то, да је на основу такве исправе тражено и добијено код суда обезбеђење, онда се не може узети за разлог судског решења: да до оптуженог Лазара нема никакве кривице за то само, што поднета исправа нема услова § 194. грађ. пост., па да би се могао узети за пуноважан доказ о отплати дуга, кад се по § 12. трг. зак. и трговачки рачуни из уредно вођених књига сматрају као исправе са извесном доказном снагом и кад поред тога овде стоји још у рачуну и именована облигација, која се отплаћује — § 194. грађ пост.

Првостепени суд алексиначки није примио ове разлоге, но је дао ове противразлоге:

Суд остаје и сада при томе, да се исплата или отплата облигационог дуга доказује само признаницом — § 194. грађ. пост. Доказ, који су тужиоци у својој тужби поднели, не одговара условима овог §-а. Он носи на себи назив „рачуна“ на коме је прибележено примање облигационо и још неки дућански издаци у еспапу. Тужиоци су се задужили по облигацији, узели готов новац а не еспап, и суд сматра, да они исплату оваквог дуга морају доказивати онако, како је реченим законом прописано, а не трговачким рачунима.

Истина, да се рачуни у трговачком законику, сматрају као полудоказ, али овде је законодавац по мишљењу суда замишљао рачуне у чисто трговачким односима употребљени у грађанским споровима, који имају силу доказа тек онда, кад се клетвом онога допуне, који је издатак учинио из трговачке радње. Дакле, да се рачуни овакви не могу употребити и као доказ у кривичним процесима.

Баш и да се узме да су трговачки рачуни од вредности и као доказ и у кривичним процесима, суд дакле налази, да оваква исправа, као што су је тужиоци поднели, није исправа онаква, која би одговарала прописима трг. законика. Кад ових услова нема, онда се такав рачун не може узети ни као полудоказ у грађанским потраживањима, а према томе још мање у кривичним процесима.

Овај процес по самој својој природи чисто је грађанског а никако кривичног карактера, и он се има грађанским спором и расправити.

Општа седница касационог суда усвојила је примедбе свог одељења и према томе оптужени је стављен под суд[1]).

55. **Забелешка неписмена повериоца ставља на облигацији о отплати дуга не важи по §-у 194. грађ. поступка.** — По жалби браниоца масе повериоца Коце, касациони суд претписом својим од 19. априла 1884 год. Бр. 1422. поништио је пресуду првостепеног црноречког суда из ових разлога:

По § 194. грађ. пост. исплата или отплата облигације, док је она у рукама повериоца, доказује се само признаницом, па како тужени није поднео уредну признаницу за доказ о отплати дуга, већ се позивао на неке забелешке стављене на облигацији, по којој се наплата дуга тражи, и на једног сведока Павла, онда се суд тај огрешио о поменути законски пропис и замену § 242. грађ. пост. и § 896. грађ. зак. кад је онаку пресуду донео.

По овим примедбама, суд је пресудом својом од 9. маја 1884. год. Бр. 2919. осудио туженога на плаћање целога дуга и интереса, и ову је пресуду касациони суд решењем својим од 21. августа 1884. год. Бр. 2854. одобрио[2]).

56. **Признање стараоца обвезује наследника по тач. 4. § 183. грађ. пост.** — Јована жена М. тражила је, да јој Стеван и

[1]) Изводи из трговачких књига не могу се за исправе сматрати. (В. о томе нашу примедбу код одлуке под бр. 73 ове књиге, и расправу у Судском листу Ђ. Р. Пантелијића). Према томе, позивање касационог суда, „да се по § 12. тргов. зак. трговачки рачуни из уредно вођених књига сматрају као исправе“ неосновано је, а у овом конкретном случају поднесени рачун важи истина као потпун доказ, али то не по § 12. трг. зак., него по допуни § 195. а) грађ. пост. од 19. априла 1885. г. „Рачуни трговачки, мајсторски и крчмарски од дужника у књизи или у изводу потписати, узимају се за потпун доказ, ако је дужник својеручно суму дуга словима написао и изјаснио се, да је признаје“. Са допуном ових разлога одлука је опште седнице правилна односно тврђења поднесеног рачуна као исправе. Овде још може бити речи о томе, да ли се оптужени могао ставити под суд према томе, што је он по облигацији тражио само обезбеђење, а не и наплату, а међу тим одлуком опште седнице (в. I књ. Нове Збирке стр. 333.) расправљено је, да: „кад неко тражи само обезбеду једном наплаћеног тражења а не и наплату овога, не чини кажњиво дело из § 253. крив, закона?“

[2]) Да је овака забелешка нађена на облигацији писмена повериоца и отплата исписана његовом руком, таква би забелешка о отплати, по нашем мишљењу важила, а код неписменог повериоца не важи за то, што такве забелешке на облигацији може и други стављати без знања повериоца. Са тога ова је одлука касационог суда правилна.

Милован као наследници њенога мужа плате дуг по поднетом тестаменту, који су стараоци за истинит признали.

Први суд одбио је тужитељку од овог тражења. Но по жалби њеној касациони суд примедбама својим од 7 марта 1883. г. Бр. 335. уништио је ту пресуду из ових разлога: Из пресуде приложене к тужби види се, да је старалац туженог Стевана у пређашњој парници признао тестаменат пок. Илије за истинит. Према овоме, кад је по тестаменту тужени Стеван наследник Илијин, и кад је у истом тестаменту признато тражење тужитељчино, то суд тај није имао законског разлога, што ово признање тестамента по тач. 4. § 183. грађ. пост., није узео за важеће и туженог Стевана осудио на плаћање спорног тражења, без обзира на одбрану туженог Стевана да је он заједнички са туженим Милованом имање пок. Илије наследио и да је по томе он одговоран само за половину тражења, нема места по томе, што би тужени Стеван и без овога тестамента као брат и задругар пок. Илије овог по самом закону наследио.

Услед противразлога првога суда, касациони суд у својој општој седници од 16. маја 1883. г. Бр. 1284. нашао је, да су примедбе касационог суда од 7. марта 1883. г. Бр. 335. закону саобразне и позвао суд, да по истим — примедбама — поступи[1]).

57. **Једном расправљено питање о вредности јавне продаје не може се више покретати.** — Решењем нишког првостепеног суда од 31. маја 1893. год. Бр. 7370. одбијен је Д. Ш. трговац из Ниша од тражења, да се уништи продаја извесног имања, коју је извршио писар управе вар. Ниша. Ово је решење постало извршно.

Доцније под 18. декембра 1893. год. исти Д. Ш. тражио је поновљење парнице с извршиоцем продаје, наводећи, да је горњим решењем одбијен само зато, што није знао за доказе о уништају продаје, а сада их је прибавио, и на основу ових нових доказа тражи поновљење.

[1]) Признање старалаца, било да су они постављени за малолетнике по чл. 11. или за имање по чл. 155. зак. о старатељству за суму преко 1000 гроша чар. не вреди без одобрења старатељског судије по тач. 8. чл. 75. поменутог закона. (Види случај у „Новој Збирци“ књ. I бр. 116. стр. 211). И, пошто у овом спору тражбина тужитељичина износи преко 1000 гроша чар., то се касациони суд огрешио о поменута законска наређења, што је признање стараоца за пуноважно огласио.

Решењем првостепеног суда од 27. јануара 1894. год. Бр. 16609/92 год. потражилац понављања ове парнице одбијен је од тражења с ових разлога:

По § 426. грађ. судс. пост., може се тражити само поновљење парнице, на основу разлога изложених у истом параграфу.

Према § §-им 502., 503. и 504. грађ. судс. пост., расправа питања о уредности јавне продаје не спада у ред парница, и зато кад је већ један пут одлуком судском нађено да је ова продаја уредна, онда је ово питање исцрпљено и свршено чим му је било места примени; те према томе у питању поништаја јавне продаје не може бити речи о поновљењу.

По жалби тужиоца, II одељење касационог суда одлуком од 28. априла 1894. год. Бр. 1845. одобрило је горње решење суда.

58. **Изговор дужника да је дао извесну суму у отплату облигације, која није по закону начињена не важи према § 185. грађ. пост. кад он облигацију и дуг у њој пред судом призна.** — В. Ђ., трговац из Каменице, тражио је код суда округа ваљевског, да му се од П. Ђ. досуди извесна сума дуга са интересом по облигацији, коју је тужени издао И. М., па је доцније ова на њега — тужиоца — прешла.

Тужени је признао, да је по облигацији једној дуговао И. М. ту суму, но каже, да је ту облигацију, кад је прешла на М. брата И. заменио преко брата свога Р. другом облигацијом и да је у отплату ове нове облигације издао шест дуката, а стара облигација при прављењу нове није уништена. И на све ово тужени се обећао заклети.

Због тога, што је тужени признао дуг по облигацији (§ 180. грађ. судс. пост.) а не подноси квиту или друге какве законе доказе да је што платио осим заклетве; а овој, да према § 194. грађ. пост., нема места, — првост. суд ваљевски осудио је туженога да плати потпуно и дуг и интерес.

Но касациони суд услед жалбе осуђенога уништио је пресуду ову 22. августа 1867. год. Бр. 2646. из ових разлога: што је првостепени суд по оном само признању туженога уважио облигацију, коју је тужилац поднео, а она, вели, не одговара пропису § 352. грађ. пост. судс. од 1853. год. за време кога је закона и начињена; и што се у таком случају по доказу тужиоца није ни судити могло, него само по признању туженога, које би се по смислу § 185. садањег пост, имало уважити у свему као што је.

На примедбу ову ваљевски суд учинио је касационом суду противразлоге у смислу: да облигација тужиочева не одговара истина пропису § 352. грађ. пост. од 1853. год. за време кога је направљена; али тужени је облигацију ову као и дуг и интерес у њој означени потпуно на суду признао, па тиме је, вели, она постала пуноважна исправа и по § 187. садањег пост. изравнала се једној јавној исправи, по чему, да у оваком случају нема места позивању на § 185. пост. суд. тим више, што нема никаквих околности, које би потирале оно признање туженога, и што прост, без икаквог доказа, изговор туженога, као да је половину дуга платио, не може по томе никаква призрења заслуживати.

Услед овога касациони суд у својој општој седници од 28. септембра 1868. год. Бр. 3155. уважио је противразлоге ваљевскога суда[1]).

59. **Доказ, којим би се у тражењу поновљења утврдило да су сведоци у ранијој парници испитани сумњиви није основ за поновљење парнице по § 426. грађ. пост.** — По тражењу, А. Р. да му се дозволи поновљење парнице са Ј., коју је изгубио пресудама судским на основу исказа сведока, који су под стечајем били и своје радње на жене пренели, суд вароши Београда решењем својим од 17. маја 1875. год. Бр. 8617. дозволио је поновљење парнице пошто се тужилац закуне како је за те околности сазнао после свршене парнице.

Но касациони суд примедбама својим од 23. августа 1875. год. Бр. 3949. уништио је горње решење из разлога: По § 426. тач. 13. грађ. пост. може се тражити поновљење кад страна, која поновљење тражи, прибави или дозна за доказе и исправе од решавајуће важности, или кад дозна за суштаствене недостатке ислеђења. Па како се овде не наводи од стране потраживаоца никакви нови докази, и како се не наводи, да су се у пређашњој парници догодили суштаствени недостатци у ислеђењу то јест да нешто није урађено, шта је по закону требало урадити, — а и у пресуди пређашњој нема недостатка суштаствених, то се

[1]) У смислу ових примедаба опште седнице расправљен је сличан случај у подринском првостепеном суду пресудом од 17. марта 1867. године коју је општа седница услед противразлога првога суда од 31. августа 1867. године Бр. 4078. решењем својим од 28. септембра исте год. Бр. 3067. оснажила. Овако је тумачила § 185. грађ. пост. старија пракса нашег касационог суда а новија узима, да је признање недељиво што је правилно. (Види „Теорију грађ. пост.“ од Андре Ђорђевића § 509. и следеће).

овде не може применити пропис тач. 13. § 426. грађ. пост. И почем се сада удара на вредност исказа сведока, који су испитани, то се само у случају т. 5. § 426. грађ. пост.[1]) може тражити поновљење тим више, што кад би се допустило да се могу једном оцењени искази сведока поново ценити, и на тај начин пресуде, које су постале извршне преиначити, парницама не би било краја.

С тога касациони суд по пропису § 325. грађ. пост. ништи горње решење.

60. **Продаја је неуредна, кад полициска власт није поступила по § 466. грађ. пост.** — Андреја К. тужио је полицијску власт и тражио је, да се поништи продаја имања његове браће: Цветка и Јола, јер у продатом имању има и он један (трећи) део. Првостепени суд одбио је тужиоца од тражења уништаја продаје,

По жалби тужиоца касациони суд примедбама својим од 28. фебруара 1894. год. Бр. 9076. поништио је ово решење из ових разлога: Кад је жалилац код извршне власти протествовао против пописивања целог за продају одређеног имања и наводио, да је од тога имања трећина његова, дакле полагао је право својине на пописано имање по основу *задруге* са дужницима — својом браћом: Цветком и Јолом, онда је према § 466. грађ. пост. полицијска власт била дужна, да од повериоца жалиочеве браће узме реч на навод жалиоца и даље поступи по закону.

Но кад је полицијска власт ћутке преко тога питања прешла, онда овде није на чисто изведено питање, да ли продаји није изложено и *туђе* — жалиочево — имање, са чиме би био повређен пропис тач. 1. § 471. грађ. пост. од повреде ког законског прописа зависи питање о уредности или неуредности извршене продаје према § 501. грађ. поступка[2]).

[1]) Ова 5 тачка гласи: „ако је пресуда изречена на основу исказивања сведока, или на основу вештачког мњења па се после кривичним извиђењем докаже, да су сведоци са знањем лажно сведочили, или вештаци лажно вештачко мњење дали“.

[2]) По § 501. грађ. пост. продаја је неуредна: 1., при којој не буде поступљено по § § 468., 461., 475., 478., 479., 480., 481. и 486.; у које случаје, као што се види, није уврштен и § 466. грађ. пост.; но при свем том, одлука је касационог суда исправна са разлога, што § 466. штити од продаје туђе имање у смислу § 471. који је уврштен у узроке за ништење продаје.

61. **Неправилна предаја судских одлука на рецепису не производи никакве правне последице** (§ **368. и 370. у вези са** § **371. грађ. пост.**). — Милица удова пок. Стевана, навела је, да је за сигурност 500 дук. дуга што је Глигорије имао давати реченом Стевану по поднетом поравнењу — стављена била забрана на примање Глигоријево од Ђорђа у 28 дук. (по поднетом утврђеном препису осудног решења) као што тврди поднети рецепис, како је речени Ђорђе решење по овој забрани примио. Па како Глигорије није имао откуда да плати дуг, то је тражила, да Ђорђе њој, место Глигорију плати 28 дук.

Живко, син и наследник умрлог Ђорђа, одговорио је, да њему није познато, да је његов отац пок. Ђорђе примио судско решење, којом је Милица узаптила примање Глигоријево од његовог оца, нити пак, да је Глигорије саопштио његовом оцу, да је своје право примања од његова оца препродао Марку. Поднео је оверени препис акта из кога се види, да је морао Глигоријевог пријемника права Марка у потраживању измирити, само да му се имање не прода. Према овоме тражио је, да се тужитељка од свог тражења одбије, пошто је овај дуг једном платио. Признао је, да је његов отац Ђорђе дуговао Глигорију тражену суму, а на поднете прилоге од стране тужитељкине није имао шта да примети. Поднео је прилог као доказ, да му се хтело продати имање за рачун реченог Марка, а поднео је у верном препису и квиту Маркову као доказ о плаћеном дугу.

По овоме првостепени суд пресудио је: да се тужитељка Милица од свог тражења као недоказаног одбије, из следећих разлога:

Поднети потврђени препис рецеписа, који је тужитељка за доказ поднела, да је оцу туженога, пок. Ђорђу, предато решење, којом је она за сигурност 500 дук. примања од Глигорија ставила забрану на примање Глигоријево код Ђорђа у 28 дук., — не може у овом случају бити пуноважан и несумњив доказ да је Ђорђу решење о стављеној забрани предато и да га је Ђорђе заиста примио, а не може бити доказ за то, што § 368. гр. суд. пост. изречно каже, да се предаја судских закључака онима, који ван окружне вароши живе, врши преко срес. начелника, т. ј. предају врши ср. начелник, односно писар сресни, и што онај, који предаје, треба по § 370. грађ. пост. алинеји последњој словима да напише: дан и годину кад је и место где је предаја учињена, и да се на рецепису потпише са назначењем, да је предаја преко

њега учињена, а ови битни услови за важност рецеписа предаје, као што се јасно види из поднетог рецеписа не само да при предаји решења о забрани Ђорђу оцу туженога, испуњени нису, већ се види још и то, да су сведоци, пред којима је предаја учињена, неписмени сви, и закрштавани. И тако, дакле, поднети рецепис као доказ о предаји решења, којим је примање Глигоријево код тужене стране забрањено, — нема никакве доказне силе ни важности.

Касациони суд (услед жалбе Миличине) поништио је ову пресуду из ових разлога:

Кад тужени према § 162. у свези са § 139. б.) и 140. а.) грађ. пост. као парнична страна у одговорима своји не спори важност поднетих доказа од тужилачке стране у опште, нити чини икакве примедбе против правилности и неправилности рецеписа по којом је пок. Ђорђе примио решење о забрани на примање Глигоријево код њега — Ђорђа — то онда суд тај није био по званичној дужности позват, да у разлозима своје пресуде чини примедбе против уредности овакве исправе, и само на основу томе, што је код овог рецеписа нашао неправилности, одбија тужилачку страну од свога тражења.

Првостепени суд није усвојио ове примедбе, но дâ следеће противразлоге:

Тужени се у овом случају не може равнати парничару, који на рочиште не дође или који на неке наводе парничара одговори а на неке не, и по томе погрешна је овде примена § 162. у вези са § 139. б.) и 140. а.) грађ. пост. а ево зашто: тужени је на рочишту првом по гласу белешке одговорио, да поднети рецепис за истинит не признаје, а опет на другом рочишту казао је, да нема шта да примети на прилоге тужилачке стране, али да њему није познато, да је на примање ово ставио био забрану пок. Стеван, и да је његов отац пок. Ђорђе наново решење примио.

Из ових одговора туженога види се, да је он и на оба рочишта био и на све наводе тужилачке стране одговорио, и по томе, да се не може равнати ономе парничару, који на неке наводе неће да одговори. То пак, што је навео, да нема шта против поднетих прилога тужилачке стране да примети, не може дати поднетом рецепису важност пуноважне исправе за доказ о предаји решења о забрани, кад тужени по смислу његових горенаведених одговора не признаје, да је то решење његовом

оцу предато. А кад ово тужени не признаје, суд овај држи, да се требао и морао упуштати не по званичној дужности, већ по непризнању туженога, у оцену поднетога рецеписа као доказа тужилачке стране о предаји решења, кад је по § § 385. и 402. грађ. пост. тужена страна само онда одговорна за забрањено код ње примање, ако јој је решење предато на рецепис онако и на онај начин, као што је суд у побудама својим извео, а ово тим пре, што је тужилачка страна по § 178. грађ. пост. сама била дужна да за своје право, које тражи, доказе поднесе, кад нема признања туженог у смислу § 180. грађ. пост., да је решење о забрани његов отац пок. Ђорђе примио. А као што се из примедаба касационог суда види, и он не спори неправилност поднетога рецеписа.

Касациони суд у општој седници својој од 6. маја 1883. год. Бр. 696. нађе, да су противразлози суда закону саобразни и пресуду горњу за снажну огласио[1]).

62. **Кад су два вештачка мишљења једна другом противна, онда треба наредити треће вештачење по §-у 256. грађ. пост.** — Касациони суд примедбом својом од 25. септембра 1885. год. Бр. 3502. поништио је пресуду апелационог суда од 7. декембра 1884. год. Бр. 26084. из ових разлога: Кад се вештачење чињено *пре* почетка парнице не слаже са вештачењем, које је чињено у *току* парнице по наредби суда, већ се свим противно једно другом тврде, то је суд требао по §-у 256. грађ. пост., да одреди треће вештачење, те да ови према ствари даду своје мишљење има ли овде штете за молиоца, дајући разлоге за то своје мишљење.

63. **Кад се заштитник прими заштите туженога, онда се он на плаћање тужиоцу осуђује.** — Ј. С. тужио је М. Р. као бив. председника општине С. за 377 динара за купљено од њега вино у време другог рата 1878. год. и на рочишту обухватио је тужбом и општину С. на коју се тужени позивао у заштиту, и која се заштите примила.

Тужени је признао тужбу, наводећи, да је то вино узео за рачун општине С. упућујући тужиоца да од ње траже.

[1]) У сличном случају касациони суд примедбама својим од 18. декембра 1878. год. Бр. 3926. огласио је предају решења судског за невређену, пошто на акту предаје није означено, кад је предаја извршена, ни лице, које је предају извршило (§ 370. и 372. грађ. пост.).

Заступници општине С. признали су наводе туженога и примили се заштите наводећи са своје стране, да су за ова потраживања одговорна села Д. и Г. која су онда била саставни део општине С. па и на њих долази сразмеран део општинских трошкова. У своје време општина је, веле, разрезала на свако село сразмеран део овог трошка, и свако је свој део платило, осим села Д. и Г. чији део износи, управо онолико, колико тужилац тражи, за то су тражили, да се тужилац према општини одбије од тражења.

Заступници села Д. Г. нису признали наводе туженог и његовог заштитника (општине С.), наводећи, да је у време рата, (кад је ово вино узето, реквирирано,) свако село дало само оно, што је имало. Села Г. Д. нису имали ни вина ни ракије, па с тога то од њих није ни тражено, него само месо и стока, чега су они имали, а вино и ракија узети су од сељана С. за то су тражили, да се тужилац према њима одбије од тражења.

Суд је узео, да је тужилац признањем тужених (М. и општине С.) доказао по § 180. грађ. пост. истинитост својих навода, дакле и своју тражбу према туженима, но да ови нису доказали обвезу села Д. и Г., јер уверење општинско, које је тужени М. поднео, нема важности као доказ, пошто га је издала интересована страна (тужена општина С.). За то је на основу § § 21., 517., 553. и 641. грађ. зак. пресудио, да општина С. и М. плате тужиоцу тражбину са интересом и трошковима.

По жалби туженога М. касациони суд примедбама својим од 5. маја 1886, год. Бр. 1379. поништио је горњу пресуду са разлога: што је први суд погрешно осудио жалиоца М. на плаћање, кад је тужена општина признала, да је он уговор закључио у име општине, а не у своје име, те према томе у смислу § 620. грађ. зак. тај уговор не веже њега, жалиоца, већ тужену општину.

Први суд није усвојио ове примедбе, већ је дао ове противразлоге: Из тужбе се види, да тужилачка страна тужи М., са киме је, вели, лично уговорила и за њега зна, а неће да чује за изговор његов, да спорну суму није покупио од народа, зашто је вино купио за војску као председник општине. С. М. се у заштиту позвао на општину С. и ова се заштите примила, али тужилац није примио за дужника само општину, него тужи и онога, са ким је уговарао.

Према тач. 3. § 304. грађ. пост. суд треба да донесе одлуку о ономе, што се тражи. Овде се тужи М. и општина С.;

осудити само општину против тужиочеве воље, штетно би било за право тужиоца, јер би у таквом случају могао сваки тужени да каже: ја сам уговарао за тога и тога, и ено ти њега, док овај нема нигде ништа.

Да овога не би било, да се не би оштетили они, који су у своме праву, постоји у науци правило, под именом „delagatio“ које је усвојио и наш закон у § 872. грађ. зак., па се тражи поред договора оне двојице, још и пристанак потражиоца — заменопримца — овде тужиоца.

Имајући на уму ово правило, суд је с обзиром и на то, што је тужени М. у време уговора био председник, а не пуномоћник тужене општине, и донео оваку одлуку.

Но касациони суд у општој седници од 23. маја 1886. г. Бр. 1777. усвојио је разлоге свога одељења а противразлоге првог суда одбацио. И суд је донео нову пресуду, којом је осудио заштитничку општину на плаћање.

64. **Удова за сигурност мужевљевог примања може тражити обезбеђење на имање дужника пошто она има право уживања имања свога мужа.** — По жалби удовиној, касациони суд примедбама својим од 29. априла 1886. г. Бр. 1281. уништио је горње решење првост. суда из ових разлога: Кад је суд тај жалитељку одбио од тражене забране са тога, што нема правног овлашћења, и ако је она у тужби изјавила, да ово чини као удова свога мужа, неприсвајајући себи право својине, која по § 412. и 413. грађ. зак. има право уживања свега имања свога мужа, нити се овде тражи и наплата овог примања покојникова, за шта би било потребно по закону овлашћење, то је суд погрешио, што је по § 304. тач. 2. грађ. пост. дужан био, да наведе закон по коме жалитељци овај захтев одбија. Па како је суд тај противно изложеном поступио, то му и решење не одговара закону, па с тога исто касациони суд а на основу § 325. грађ. пост. ништи с позивом, да по овим примедбама и по закону даље поступи, — што је првостепени суд и учинио, одобрив тражену забрану[1]).

65. **Пресуда по којој се заклетва има положити извршна је по положеној заклетви, те за то се исправка исте може тражити без обзира на време, кад је она примљена.** — Тужилац Н. тражио је, да му тужени П. плати извесну суму дуга. Пре-

[1]) При тужби за наплату, суд има заступника одредити с обзиром на § 2. грађ. пост.

судама судским та му је тражбина досуђена под допуном заклетвом. На дан рочишта за полагање заклетве тужилац је приметио, да му је досуђено више интереса него што је он тражио. За то је тражио исправку пресуде у границама његове тужбе, па ће онда, вели, заклетву положити. Услед овога захтева чачански суд пошље акта апелационом суду, и овај решењем својим од 7. декембра 1889. год. Бр. 2015. одбије тужиоца од тражења исправке с разлога, што је он примио решење касационог суда, којим је оснажена пресуда апелационог суда 12. декембра 1888. а исправку тражио на рочишту за полагање заклетве 18. јануара 1889. год., дакле, после 15 дана.

По жалби тужиоца касациони суд примедбама својим од 20. фебруара 1890. год. Бр. 623. уништио је горње решење из ових разлога: Како је овде изузетан случај са којим тужилац *не на штету* противне стране, већ *на своју штету* мимо досуђеног му већег интереса тражи, да се судско наређење, које је превидело његову тражбу, сведе на цифру мању, управ онолико, колико је било тужбом представљено и то доказује пресудом првога суда Бр. 2516. — онда апелациони суд није имао законог основа да преко такве тражбе пређе по основу том, као да му је жалба неблаговремена, већ је био позван §-ом 334. грађ. пост. да ту очевидну погрешку или исправи или по другом ставу § 335. грађ. пост. пошто су већ оба парничара саслушана, послати дело нижем суду да сам ту погрешку својим решењем исправи, тим пре у оваком случају где је пресуда условљена од заклетве тужиоца, као парничне стране, којом се управо судско пресуђење за извршење пресудино, допуњује, и без које управо и нема извршне пресуде кад тужилац и сад стоји готов да заклетву положи, али само на оно и онолику суму, колику је у својој тужби и на рочишту тражио, а то је: да му је тужена страна мање дужна, него што му је апелациона пресуда досудила.

Апелациони суд усвајајући горње примедбе решењем од 28. фебруара 1890. год. Бр. 416. исправио је ову погрешку своје пресуде по захтеву тужиочеву.

66. **Одвојена мишљења судија не могу се ни у течају ни по свршетку парнице читати и преписивати (§ 148. грађ. пост.).** — По писму г. министра правде од 30. марта 1892. г. Бр. 2701. касациони суд у својој општој седници а на основу § 16. тач. 2. свога устројства, узео је у претрес питање о примени § 148.

грађ. суд. пост. о дозволи расматрања и преписивање свршених и несвршених судских аката, и нашао је:

1-во односно првог питања:

Да ли парнична страна за време трајања парница може да разгледа и преписује и одвојена мишљења појединих судија.

У интересу независности судске, у интересу изрицања саме правде, законодавац наш у § 148. суд. пост. прописао је, да су одвојена мишљења појединих судија судска тајна, и по томе да се она ни од кога читати и преписивати не могу за време парнице, тим мање, што се и остала акта у току парнице ни од кога другога преписивати не могу, који у истој интересован није.

Према овако јасном пропису закона, одвојена мишљења као тајна судска, која се парничара не тиче, не могу се ни од кога за време парнице преписивати ни читати.

Ово исто вреди и за случај о коме се под 3 у писму г. министра говори, кад је поновљење парнице тражено, јер је и онда ствар у току.

Односно 2. и 4. питања г. министра, која гласе:

Да ли се акта парнице и одвојена мишљења могу читати и преписивати по свршетку парнице, кад су акта архиви предата, и то, да ли се то може допустити само парничарима или и другим интересованим лицима, нпр. каквом научару итд.

Касациони суд нашао је:

Побуде, са којих је законодавац одвојена мишљења судска у интересу независности судске као тајну огласио, постоје и по свршетку парнице, и по томе нема никаквог разлога допустити да се од ма кога одвојена мишљења судија читају и преписују и по свршетку парнице. Одвојена мишљења не тичу се никога. За све у опште постоји судска одлука као вредећа, а како је који судија при томе за себе био мишљења, које ствар није решило, то се не тиче никога. Једино, кад би који судија са својим мишљењем, без обзира на спорни случај, изишао са научне стране на јавност у каквом спису, онда би се могло то мишљење и дискутирати, али никако у конкретном случају.

Али, ако се мисли, да је за научну какву расправу потребно, да се из појединих парница одвојена мишљења ваде и критици подвргавају, и то не само односно примене закона у опште, но на поједина решена питања, — (и ако она нису била од решавајућег утицаја на сам спор и на изрицање одлуке

судске, која се једино и тиче парничара, и која критици подлежи), — онда би се о томе могао нарочити пропис закона донети, и то у том смислу, да се после извесног дужег броја година на нр. после 10—15 или 20 год. по свршетку парнице могу сва акта, па и одвојена мишљења преписивати. И на овај би се начин опет могла независност судска пореметити и тајна судска повредити; али, имајући на уму, да је дуже времена прошло од свршетка парнице, и да су за ово време могле многе личности постати равнодушнији према делу, могла би се онда и одвојена мишљења преписивати, ако би то за научну расправу потребно било.

На послетку на 5-то питање г. министра: да ли се пропис § 148. грађ. пост. односи и на кривична дела, касациони суд има да одговори: да исте побуде, које постоје код грађ. спорова за недавања одвојених мишљења, постоје и код кривичних дела, и то још у већем ступњу, а тако исто и за разгледање осталих аката, касац. суд не држи, да треба правити разлику између грађанских и кривичних дела, кад су само она свршена и архиви предата. (Одлука опште седнице од 11. априла 1892. год. Бр. 3081.).

67. **Прост навод, да је дуг, коме рок плаћања није прошао, у опасности ако се не каже у чему је та опасност и по којој тач. из § 394. или 399. грађ. пост. не вреди ма да је положено прописно новчано јемство.** — Д. тражио је, да суд за обезбеду 540 динара, што му по двема меницама има давати М. — одобри забрану на покретност М. За доказ овог тражења поднео је две оргиналне менице дужникове, а да му је примање у опасности и ако рок плаћању није прошао, положио је прописно новчано јемство.

Првостепени суд одбио је Д. од тражене забране из следећих разлога:

Потражилац није показао у чему је и по којој тачки из § 399. грађ. пост. наступила опасност за тражбе по меницама, којима рок још није истекао, па према томе положеним новчаним јемством није ни доказао никакву опасност по § 400. грађ. поступка.

Решење ово (услед жалбе Д.) касациони суд одлуком својом од 27-ог јула 1885. године Бр. 2769. оснажио је, а жалбу одбацио.

68. **Тражење да се обустави зидање грађевине на плацу за који се представља да није својина грађевинара не спада у обуставу** (§ 426. грађ. пост). — В. удова преставила је суду да је Д. самовласно заузела известан њен простор земље подижући на истом грађевину и пошто је испунила остале законске услове, тражила је, да суд обустави даље зидање до окончања парнице, коју је већ противу ње за својину тога плаца повела. Првостепени суд решењем својим од 25. септембра 1878. Бр. 7817. уважио је обуставу. Но по жалби Д. касациони суд примедбама својим од 2. октобра 1878. год. Бр. 2461. нашао је, да горње решење није саобразно закону, јер под обуставом о којој је реч у грађанском поступку разуме се начин обезбеђења, који се онде употребљује, кад је спор о својини или о притежању неке ствари па се питање то спорно, коме припада ствар у својину или притежање, не може одмах да реши.

С тога обуставом као начином обезбеђења иде се увек на то да се некоме, који обуставу тражи сачува притежање ствари или својина на исту; те се с тога кад је реч о обустави ствари непокретне иста обустава врши завођењем у књиге интабулационе, па како спор није поведен о обустави такве врсте, но је тражено да се обустави зидање, тражено је, дакле, обустављање неке радње, — а не обустава ствари — а суд не издаје наредбе о обустављању зидања, копања итд., јер издавање таких наредаба не долази у круг судске радње то је суд погрешно применио у своме решењу пропис § § 421. и 425. грађ. пост., па с тога је речено решење суда уништио[1]).

69. **Полицијска власт може саставити изборни суд само онда, кад обе парничне стране пристају, или, кад редован суд, упути парничаре изборном суду**. — Ђ. П. и Н. М. уортачили су се, да за годину дана набављају месо држави. Ђ. је требао по уговору да уложи 72000 дин. а Н. 24000. — Од чисте добити припадају 5 делова Ђ. а 2 дела Н. При свршетку ортачка добит је била око 100000 дин. Ђ. је тврдио, да је уложио у ортаклук у место 72000 дин. 110848·87 дин. и тражио и на тај више уложени капитал од 38848·87 дин. пет делова чисте добити. Други ортак Н. то је оспоравао, и тражио да полиција састави изборни суд, који ће извршити деобу.

[1]) Као што се види тужбом се није тражила обустава ствари, него обустава зидања, а да се тражила само обустава ствари несумњиво је: да би се обустава имала уважити.

Ђ. није хтео да пристане на изборни суд.

Кад је полиција саставила изборни суд, и овај изрекао пресуду, Ђ. изјави жалбу тражећи, да се пресуда изборног суда као ненадлежног пониште.

Првостепени суд одбацио је жалбу.

Но касациони суд својим примедбама од 15. маја 1887. г. Бр. 1850. поништио је то решење са ових разлога:

По прописима грађ. суд. поступка образовање изборног суда бива само на ова два начина: или сами парничари узајамним споразумом одреде да им парницу расправи изборни суд, што може бити и ван суда, у ком случају важи пропис § 436. грађ. пост.; или на то буду упућени судом, што опет бива у случају, кад суд по примљеној тужби држећи се одредаба § 49. и 434. грађ. пост. нађе, да предмет спора спада у надлажност изборног суда. У оба ова случаја, *пошто је надлежност изборнога суда изван сваке сумње* парничарима остаје да се за састав изборног суда обрате надлежној полицијској власти уз подношај *писмена* у коме су јасно обележени предмет спора и делокруг суда, и тада полицијска власт, држећи се прописа § 437. и 438. грађ. пост. приступа образовању изборна суда. Позив полицијске власти у овом ступњу ограничен је, дакле, само на извођење или боље рећи на извршење онога, што је већ наређено о саставу изборног суда, а изузетно у духу § 437. грађ. пост. дозвољено је полиц. власти само то право *да по примљеном писму* (било то сагласије парничара, или упућење суда на изборни суд) наређује радњу избрана суда и по једностраном захтеву парничара и да за другог парничара, који неће да бира судије, она то изврши. У овим, дакле законским прописима, изражена је довољна идеја законодавца: да је образовање изборна суда последица или воља парничара (§ 433. грађ. пост.) или наредба судске власти, а полицијска власт нема права да се у то меша.

Према наведеном, како је у овом случају изборни суд састављен од полицијске власти без пристанка жалилачке стране, и без судског упућења, дакле, противно горњим законским прописима, то је суд београдско трговачки, расматрајући пресуду изборног суда, по жалби у којој тужена страна нарочито удара на незаконито и ненадлежно образовање изборног суда требао да се у првом реду заустави на оцени тога питања о коректности састава изборног суда и то питање да и расправи, пошто

одредбе прописа § 444. грађ. пост. на којима је основано његово решење, могу бити примљене за базу судске одлуке о главној ствари, само у оном случају, кад је законитост образовања изборног суда изван сваке сумње.

Првостепени суд усвојио је те примедбе и изрекао: да у даном случају изборни суд није састављен узајамним споразумом парничних странака, нити пак упућењем надлежног суда, но од полицијске власти и то само по захтеву парничара Н. и да на тај начин састављен изборни суд није законски образован, па према томе, да се и радња таког суда има за ништаву огласити.

За то је огласио за неважећу пресуду изборног суда због ортачке деобе, а тужиоца упутио надлежном првостепеном суду.

70. **Купац имања на јавној лицитацији, на које му је судска тапија издата пречи је од интабулисаног повериоца истог имања у случају, кад је оно као имање другог лица а не као дужника интабулисаног повериоца продато.** — Тужилац М. Милић тужио је А. Костића, купца имања и тражио, да суд пресуди, да положи продајну цену у руке судске и новце њему изда, јер је то имање по тапији судској својина његовог дужника И. Симића, а он је на том имању први интабулант, а није својина В. дужника поменутог купца, на чије је име он ставио интабулацију на то имање.

Први суд изрече осуду по захтеву тужбе.

Но, касациони суд примедбама од 5. јануара 1887. године уништио је горњу пресуду из ових разлога:

Како се из одвојених акта овог предмета види, да је спорни виноград, као имање В., продато путем јавне лицитације и да је исти тужени Андреја купио, положивши излицитирану цену, даље, кад се из акта под Бр. 3827|84. види, да је купцу истог имања, туженом Андрији и тапија уредна и судом потврђена издата, на основу § 489. грађ. пост., онда је суд тај погрешио, што ову продају за невредећу оглашује, кад је купац испунио све услове, који се за прибављање непокретности, путем јавне лицитације, захтевају. Купца се при јавној лицитацији не тичу никада интабулисани повериоци, нити је он за тражбине, које леже на продатом добру одговоран, његово је само да излицитирану цену положи § 483. грађ. пост. а ко има пречe право наплате то би могао бити предмет спора у овом случају само између повериоца и дужника.

Првостепени суд није усвојио ове примедбе већ је под 26. јануара 1887. г. Бр. 237. дао противразлоге.

Касациони суд у општој седници од 20. фебруара 1887. год. Бр. 517. нашао је: да су примедбе одељења касационог суда од 5. јануара 1887. год. Бр. 23. закону саобразне.

71. **Суд, који је надлежан био за одобрење забране, надлежан је и за правдање, по § 39. грађ. пост.** — Касациони суд, примедбама својим, од 28. марта 1888. год. Бр. 1137., поништио је решење првостепеног топличког суда, из ових разлога: Кад се из акта види, да је тужилац Баубин код тога суда тражио забрану на примање дужника у топличком округу, и кад ју је тај суд одобрио, онда је погрешио што је одбио жалиоца од правдања исте, јер у смислу § 39. грађ. пост. сваки суд, који је надлежан за главну ствар, надлежан је и за споредну, што је и овде случај, јер тужиоцу била је главна ствар да се осигура, а тражење наплате, као услов за одржање одобрене забране по § 386. грађ. пост. споредна је ствар.

72. **Не вреди продаја саопштена робијашу или заточнику када ова није саопштена њиховом старатељу.** — Д. је због познате тополске афере осуђен био на 20 год. заточења и ово је издржавао у београдском граду, док године 1880. октобарским указом није помилован. Те исте године маја месеца власт му је распродала све његово имање. Ову продају власт му је саопштила преко управе казнаног завода, када је он овластио своју жену да га при продаји заступа. Дошав у слободу Д. је предао суду тужбу противу вршиоца продаје његова имања тражећи, да се продаја уништи као неуредна с тога: да оно саопштење, које му је учињено преко управе казненог завода, као и његова изјава, нема правне вредности по § 17. крив. зак. у вези са чл. 154. зак. о старатељству, јер по значењу тих прописа, он је по осуди одмах требао да има старатеља над његовом имаовином, који би га правно заступао, па кад то није извршено, онда, да и продаја његова имања не вреди. Тужби је приложио доказе, да је био осуђен и да је помилован 29. октобра 1880. год., од кога дана враћен у сва своја права и постао је успособљен да чини протест противу нанете му незаконите радње. Тужба је предата суду 11. новембра 1880, — дакле у нужном року према § 502. грађ. пост. Пошто је иста прошла кроз своју процедуру, коју је предвидео грађ. пост., суд је смедеревски донео своје решење од 3. де-

кембра 1880. год. Бр. 16779. којим одбија тужиоца од тражења, јер вели, да му је тражба одоцњена. Суд узима да је тужени чиновник доказао де је продаја тужиоцу саопштена преко казненог завода, па када је овај одредио и своју жену да га при продаји заступа, онда, да је од полицијске власти извршено све што се § 17. крив. зак. и чл. 154. зак. о старатељству тражи, као и с погледом на § 468. и 478. грађ. пост.

Противу овога решења тужитељ је изјавио жалбу касац. суду изнев у детаљу погрешно примењивање закона у поменутом решењу, и касациони суд усвојио је разлоге жалбене и својим решењем од 5. јануара 1881. Бр. 12. уништио је решење првостепеног суда са ових разлога: По § 17. крив. зак. сваком осуђеном лицу на робију или заточење одузето је право да за време казне може имањем располагати, и у опште таково лице, за време издржавања казне сматраће се за морално мртво, осим случаја, када хоће тестаменат да прави и својим имањем на случај смрти расположење да чини, и када се за нужно нађе, да се од стране суда упита, кога би желео за стараоца имања, а по члану 154. зак. о старатељству, старатељски судија дужан је по званичној дужности поставити стараоца деци и над имањем наведених осуђеника.

Према наведеном, дакле, законском наређењу јасно се види, да је само старат. судија надлежан за постављање стараоца над осуђеницима на робију или заточење а не друга која власт.

Суд је тај у делу овом погрешио што је радњу извршиоца продаје г. Б. у име начелства са управом казненог завода чињену узео за закону и оно изјашнење тужитеља, да жену своју при продаји имања одређује за свога заступника узео опет за вредећу, када старатељ није постављен као што наведени чл. 154. прописује, — па следовно код овакве неправилне радње извршиоца не може се узети и да је тужба тужитељева задоцњена, јер када жена његова није по наведеним законима од старатељског судије постављена и утврђена као старалац имања и деце тужитељеве, као што се признаје и утврђује и уверењем неспорнога судије од 12. октобра 1880. г. Бр. 15999. и начелства окр. смедеревског од 10. новембра 1880. г. Бр. 10307. — у акту Бр. 15962., онда ни радња она односећа се на продају имања тужитељева, коју је она — власт — вршила не може се узети за закону и пуноважну, па према томе не може имати ни обвезе за тужитеља, но њему остаје право као малољетнику

кад постане пунољетан, употребити сва правна средства за повраћај својих грађанских права у пређашње стање, § 919., 920. и 921. грађ. зак. Па пошто се од стране суда признаје, а и поднетим актом Бр. 15962. — пасошем тврди, да је тужитељ у време продаје његова имања заиста био на заточењу, и од издржавања казни ове са повраћајем својих грађ. права, у путу милости Његовог Височанства ослобођен 29. октобра 1880. г. а тужбу је за уништај продаје имање предао суду 11. новембра 1880., дакле, 12. дана после повраћаја у грађанска права, по којима је могао управу над својим имањем узети и овим располагати, то је онда према изложеном и § 502. грађ. пост. тужба тужитеља на време дата, па зато суд није могао као одоцњену одбацити, но је требао као благовремену примити и по њој с погледом на § 501. грађ. пост. да ово питање реши. Пошто је горњим примедбама уништено решење првостепеног суда, то је у смислу истих, пошто су исте биле обавезне за суд донео друго решење од 15. јануара 1881. г. Бр. 465. којим ништи продају имања тужитељева, која је извршена у времену док је тужитељ издржавао казну.

Ово решење првостепеног суда, које је донесено по споменутим примедбама касационог суда, било је опет предмет расматрања у касационом суду по жалби туженог чиновника, но касациони је суд жалбу одбацио а решење првостепеног суда оснажио својим решењем од 11. фебруара 1881. год. Бр. 551[1]).

[1]) Решење касационог суда израз је закона. Чланом 154. зак. о старатељству законодавац је ишао на то, да заштити породице оних, који би по § 17. крив. зак. били осуђени на робију или на заточење, па зато је и ставио старатељском судији, да по званичној дужности поставља таквим лицима старатеља. На жалост, и кроз јасне намере законодавчеве, тај се закон скоро рећи редовно обилази и од старатељских судија и од извршних власти. Доскочити томе могло би се најбоље, по нашему мишљењу, кад би првостепени судови за свако оно лице, које би на робију или заточење осуђено било извршну пресуду у овереном препису слали старатељ. судији на поступак, па би онда овај морао одмах предузети мере за образовање масе и постављање старатеља. Таквом радњом на делу би се показало респектовање чл. 154. поменутог зак.

III

ТРГОВАЧКИ ЗАКОНИК

73. **Уговор у трговачким пословима преко посредника закључен сматра се за свршен кад обе странке имају уговор у изводу из уредног вођења дневника посредниковог са потписом противне уговарајуће стране по § 54. тргов. зак.** — Фирма Дрехера и сина, из Гердехајма у Немачкој тражила је, да суд осуди С. И. Ј. на плаћање 1215 дин. од узетог еспапа, изјављујући, да је тужена страна преко посредника Н. овај еспап поручила, па доцније, пошто је цена порученом еспапу пала, да није хтела исти примити. У доказ за то поднела је извод из својих трговачких књига, обећавши да ће се допуно заклети.

Тужени С. није признао овај дуг, а послати еспап није хтео да прими. Поднето писмено у тужби у коме је назначено требовање робе истина његово је, али оно је имало да послужи за сазнање цене еспапа, а тек пошто се цена сазна имало би се друго писмено у форми уговора написати, што овде није учињено и зато послати еспап није хтео да прими.

Првостепени суд пресудом својом од 9. октобра 1892. г. Бр. 26139. одбио је тужиоца од тражења на основу § 54. трг. зак.

Апелациони суд по незадовољству тужилачке стране узео је за доказ књиге тужилачке стране о закључењу уговора куповине еспапа, па јој је пресудом својом од 31. августа 1894. год. Бр. 3516|92. досудио спорну тражбину пошто се на исту допуно закуне.

Но по жалби тужене стране, касациони суд примедбама свога одељења од 29. априла 1896. год. Бр. 270|95. поништио је ову пресуду апелационог суда са ових разлога:

Закључивање трговачких послова преко посредника — сензала — представља извесне услове, који се испунити морају, па да се може узети да је уговор између два лица закључен. На име, свака уговарајућа страна треба да има уговор у изводу из уредно вођеног дневника посредниковог са потписом противне уговарајуће стране, из кога се може видети: између којих је лица, кад, под каквим условима и какав трговачки посао закључен. Само такав извод о трговачким пословима, који се на овај начин закључују, може у парници послужити као доказ, да уговор доиста између парничних странака постоји. Па како тужилачка страна и сама признаје, да је посреством сензала Бенароја уговор о продаји, у тужби изложеног еспапа закључила са туженим С., а о томе не подноси за доказ извод из дневника сензаловог, као што предвиђа § 54. тргов. зак., онда је апелациони суд у оцени питања, да ли између парничних странака доиста овакав уговор постоји, какав тужилачка странка у тужби и на рочишту представља, требао у овом случају да има на уму и пропис § 54. тргов. зак., па да по том пресуду изрече.

Апелациони суд пресудом својом од 8. маја 1896. године Бр. 1584. усвојио је горње примедбе касационог суда, па је понова расмотрио сва акта овог спора са пресудом првостеп. суда и нашао: да је пресуда првостепеног суда на закону основана, зато пресуду првостепеног суда с погледом на § § 54. и 75. тргов. зак. апелациони суд на основу § 317. грађ. пост. и одобрава[1]).

[1]) Књига тужиочева у овом спору није примљена за полудоказ, да је тужени спорну робу наручио за то, што је сам признао, а тако у ствари и јесте, да је наручбина те робе вршена преко посредника, те за то је несумњиво одлука касационог суда у овом спору правилна — по закону. Но поводом овим да расправимо у кратко друго питање у вези с овим, на име: да ли би књига трговчева (тужиочева) важила за полудоказ у случају, да је тужилац том књигом доказивао, да је тужени ту робу преко њега (непосредно) наручио? На ово питање не можемо дати тачан одговор. Наша пракса (јуриспруденција) у колико је нама познато, узима за полудоказ трговачку књигу односно факта: да је роба (еспап) унесена у књигу, поручена, сем случаја доказа од противне стране, да је тај факт неистинит, а други факт, да је та роба послата и примљена није признала књизи полудоказну снагу, у том случају тај факт од стране трговца — продавца — морао би другим средствима бити доказан. У осталом, с гледишта теорије и закона питање је: да ли књига трговачка и за први факт треба да се прими за полудоказ? У прилог тога наводимо следеће одлуке из угарског и аустријског правосуђа. Кр. Курија (угарски ка-

74. Кад је трасант (издавалац) и жирант неписмен, онда се поред њихова имена мора крст ставити уз потпис лица, које их је потписало и два сведока. — М. Ј. М тражио је да суд кратким суђењем осуди С. Б. овд. трговца, да му плати извесну суму меничнога дуга са интересом. Београдски трговачки суд решењем од 12. јануара 1881. г. Бр. 340. осудио је С. Б. на плаћање траженога дуга.

Тужени С. актом Бр. 2155. тражио је, да се ово решење задржи од извршења за то, што меница, на основу које је осуђен, не одговара закону. Поред његовог имена као трасанта, осим лица, које га је потписало и два сведока, нема крста, а на преносу, који је он учинио — за то што је меница на сопствену наредбу — нема ни потписа онога лица, које га је потписало, ни два сведока и ако се види, да га је једно исто лице и као издаваоца и као жиранта потписало, те за то, што ова меница по § 81. трг. зак. не важи као меница, да нема места кратком поступку.

Према овоме тражењу суд је задржао решење своје од извршења и одредио рочиште. На рочишту М. Ј. М., адвокат, тражио је, да се позову сведоци потписани на меници, те да посведоче да је пренос учињен оног истог тренутка, кад је С. као трасант на меници потписан. Што поред имена издаваочева нема Крста, наводио је, да то и није битно за важност менице

сациони суд) донела је под Бр. 1335|92. год. следећу одлуку: „да трговачка књига не доказује ни да је код њеног власника роба наручена, нити да је друга страна послату од њега ту робу примила“. По овоме изгледа, да књига трговачка на случај одрицања противне стране не доказује ништа, али тако није, јер кад се докаже наруџбина, онда она доказује, да је истинито оно што је у њу унесено. Врховни бечки суд одлуком својом од 30. октобра 1866. год. Бр. 7588. изрекао је: „да је трговачка књига у половини доказ да је роба наручена и послата“, а другом одлуком од исте године Бр. 5866. „да трговачка књига не доказује да је тужени робу и примио“, дакле доказује само, да је роба наручена, и тако, као што се види ово се питање у Угарској и Аустрији неједнако решава. Ова одлука кр. курије дала је повода г. Dr. Vrbaniću професору загреб. университета те је у 4. и 5. бр. „Mjesečnika“ 1896. г. (стр. 214 и 264) написао расправу под натписом: „Доказују ли трг. књиге, да је роба поручена, предана и примљена“, у којој је ово питање с гледишта теорије и закона разложио. Резиме те његове расправе своди се: да се ни на једно постављено питање не може потврђујући одговорити, већ решење истих има оставити расуђењу судца — према приликама.

Ову напомену стављамо овде у циљу, да ово питање наше законодавно тело пречисти, како би се знало, за који факт трговачка књига има снагу полудоказа.

и да је тај услов са свим случајно ушао у тач. 5. § 80. трг. зак., јер, да је законодавац и то сматрао као битан захтев, он би то исто наредио и у § 92. трг. зак., који говори, шта ће бити кад је акцептант неписмен, па се ту не тражи и крст поред његовог имена.

Тужени није дозвољавао испит сведока, јер се испитом њиховим не може попунити та мана менице, пошто се важност исправе цени по ономе, што је у њој, а не по исказима сведока.

Суд је испитао сведоке, које је тужилац навео. Они посведоче наводе тужиочеве. Но суд се није упуштао у оцену њихову за то, што тужени није ни порицао истинитост садржине менице, нити потпис на њој, већ се бранио да она по форми својој не одговара закону и као таква да нема меничне обвезе.

Суд, налазећи да поднесена меница не одговара пропису § 80. трг. зак. и да пренос на меници није пуноважан, пресудом од 17. новембра 1887. г. Бр. 11543. одбио је тужиоца од тражења као недоказанога. Ову пресуду београдског трговачког суда одобрио је апелациони суд својом пресудом од 22. марта 1888. г. Бр. 221. и касациони суд својим решењем од 18 априла 1888. г. Бр. 1533.

75. Израз „по наредби“ у тексту менице код имена ремитента значи: да је он дужан да акцептанта снабде меничном сумом за покриће менице коју издатељ издаје — § 85. тргов. зак. — Х. В. М. из Леск. као *акцентант* једне вучене менице на којој је *издатељ* М. К. а *ремитент* Т. С. поднео је суду лесковачком тужбу противу ремитента Т. С. наводећи, да је тужени Т. С. на јемство његово као акцептанта г. М. К. као издатеља по меници од 5. јануара 1889. год. узео на зајам 1200 дин. од окр. штедионице нишке. О року менице он — тужилац — није ништа дуговао ремитенту туженом Т. С. већ му потпис за љубав дао, нити је од штедионице што примио, већ напротив ову меницу исплатио, поднео је за прво својеручно писмо туженог Тодора опет од 5. јуна 1889. год. од када је и меница, из кога се види, да Тодор у истоме изјављује, да му по поменутој меници он — тужилац — ништа не дугује; а за друго поднео је оригинално писмо од штедионице, датирано 5. априла 1889. год. а и меницу саму у оригиналу као исплаћену, на којој је превучено његово — тужиочево име.

На одговор туженога Т. С. да новац из штедионице он није узео, него трасант М. К. каже, да се њега не тиче ко је тај новац примио, тужени или трасант М. К. Није хтео примити ни заклетву нити је вратити, кад му се тражба оснива на законитим исправама.

Тражи, да се тужени ремитент Т. С. осуди да му накнади 1200 дин. што је он — тужилац — по поменутој меници морао као уображени акцептант платити.

Тужени Т. С. одговарајући на тужбу вели, да је тражба тужиочева према њему неумесна и недоказана, јер по поднетој меници он је само жирант а главни је дужник издатељ М. К., који је и примио новац од штедионице на услужни потпис његов и тужиочев. Но како ова меница сада нема ни важности меничне, јер је на њој уништен потпис акцептанта и како нема ни протеста због неисплате на време, то је он из обвезе и испао. Што се тиче оног писмена од 5. јануара 1889. г. које је издао тужиоцу, вели, да оно не садржи никакву обвезу његову према тужиоцу, но само, да му овај ништа не дугује по поменутој меници од 5. јануара 1889. г., коју је тужилац и платио.

Да је његов навод истинит, да код штедионице нишке није било друге менице до горње од 1200 динара заведене под Бр. 77. поднео је у препису есконтну листу од 7. јануара 1889. год. ЕБр. 69. Л. Бр. 77. и писмо исте штедионице под 28. априла 1889. г. Бр. 364. и писмо издатаља М. К. које је под 5. јануара 1889. год. преко штедионице пратио своме поверитељу М. Х. Неш. из кога се писма види, да је спорну суму од 1200 дин. примио од штедионице нишке издатељ М. К. а преко њега Мих. Х. Нешић као поверитељ Микин на кога се позвао и у заштиту, а да је ово овако поднео је и главну заклетву, коју је понудио и тужиоцу. Тражи да се тужилац одбије.

По овоме суд је нашао, да нема места заштити, јер тужени Тодор не доводи од Мих. Х. Нешића никакво право, те да би се на њега у заштиту позвати могао § 341. грађ. поступка.

Да је тужилац поднетом меницом и писмом нишке штедионице доказао по § 187. и 188. грађ. пост. да је као акцептант исплатио штедионици меницу од 1200 дин. коју је тужени Тодор као притежалац поднео штедионици на есконтовање. Поднетим пак писменом Тодоровим од 5. јануара 1889. г. доказао је: да он Тодору по тој меници као акцептант ништа

не дугује, дакле, да ово задужење код штедионице није било његово — тужиочево — но трасанта Мике и ремитента Тодора. Па кад је тужилац Васиљко исту меницу исплатио штедионици као поверитељу Микином и Тодоровом, онда је он ушао у сва права штедионице по овој меници и зато је тужени дужан да накнади тужиоцу за њега плаћену суму и плати му трошкове а он после нека се рачуна са Миком и Х. Нешићем, са тога пресуђује: да тужени Тодор плати тужиоцу Васиљку спорни 1200 дин. са 6% интереса од 5. априла 1889. год. до наплате итд. туженоме се оставља право да од Мике и Михаила тражи накнаду ако хоће и успеху се нада. (Пресуђено 20. новембра 1889. г. Бр. 5529).

Апелациони суд пресудом од 19. маја 1890. год. Бр. 68. преиначио је пресуду првога суда и одбио тужиоца Х. Васиљка од тражења из ових разлога: што се из поднесене оригиналне менице у акту Бр. 2086., која је издана 5. јануара 1888. год. на 1200 дин. сребра са роком плаћања од 3 месеца види, да је издавалац — трасант — исте М. К. дао менично обећање, да ће меничну суму платити налогодавцу — ремитенту — туженом Тодору о року тужилац Х. Васиљко, који се у меничном праву зове трасант док на меници не стави пријем. Чим трасант, кад му се меница поднесе, стави на њој свој потпис, као што прописује § 91. трг. зак. од тога часа примио је на се обвезу да ће да плати меничну суму — постао је прави менични дужник — § 91. трг. зак. Ово се види и из прописа § 124. трг. зак. по коме се онај, који плати другу, трећу итд. меницу, а не узме ону на којој се налази његов пријем не ослобођава том исплатом према оном, у чијим се рукама налази његов пријем.

Кад је акцептант тужилац платио меничну суму држаоцу меницу (нишкој штедионици), онда се сматра да је пуноважно ослобођен — § 121. трг. зак. — Он је испунио менично обећање издаваоца. Меница је свршила своју задаћу и сада може бити говора само о односу између тужиоца као акцептанта и издавача Мике као трасанта. Из свега наведеног излази то, да се тужилац неумесно обратио тужбом према туженом како по наведеном тако и по § 141. трг. зак.

Ни оно писмено, које је издао тужени 5. јануара 1888. г. не користи тужиоцу, јер се из њега види то, да тужени нема шта да потражује од тужиоца. Ово писмено као приватна исправа по § 189. грађ. пост. могла би тек онда да послужи ту-

жиоцу, кад би потраживао тужени од њега, који случај сада није. Према овоме тужилац се има по § 178. грађ. пост. одбити од тражења и осудити на плаћење трошкова — § 98. грађ. поступка.

Касациони суд претписом својим од 29. септембра 1890. год. Бр. 3733. учинио је следеће примедбе: кад се писменом туженог Тодора од 5. јануара 1889. год. које се од стране туженог признаје, утврђује, да тужилац Х. Василько као акцептант не дугује ништа туженом као наредбодавцу по меници издатој 5. јануара 1889. г. на 1200 дин.; кад се, дакле, овим писменом утврђује, да тужилац као акцептант у време вучења (пријема) менице није био снабдевен са меничном сумом од стране туженога као наредбодавца, а кад тужени ничим не доказује да је тужилац о року плаћања био снабдевен са меничном сумом — § 85. тргов. зак. — онда апелациони суд није могао одбијати тужиоца од тражења према туженоме, јер акцептант, који је платио меницу, без да је примио меничну суму, има права на регрес од онога, за чији је рачун меницу примио, па о року и исплатио на основу § 140. трг. зак. и 833. грађ. законика.

Апелациони суд под 24. октобром 1890. г. Бр. 2034. дао је ове противразлоге: Не могу да опстану разлози касационог суда, као да је М. К. издао меницу која је у овоме спору, „по наредби туженога Тодора". А не могу да опстану с тога, што иста меница није направљена онако, како прописује § 82. трг. зак. т. ј., што издатељ менице М. К. није испод свог потписа означио: „по наредби Тод. Х. С." или „по налогу Т. Х. С." или као пуномоћник Т. Х. С. у ком би тек случају могао да брине Тодор да благовремено пошље повучену меницом суму § 85. трг. зак. А кад код именоване менице није случај из § 82. трг. зак. онда се тужени Тодор не може ни сматрати као издатељ исте, нити да је издата за његов рачун, па по томе ни одговарати не може тужиоцу као акцептанту за меничну суму по § 85. трг. зак. по што се оне речи у тексту „по наредби" односи на овлашћење ремитента — овде туженог — да може меницу да преноси.

На против, горња је меница обична вучена меница направљена по § 80. трг. зак. у којој је М. К, издавач Х. В. М. овде тужилац акцептант и тужени Тодор ремитент, јер у њој издавалац наређује акцептанту да исту меницу исплати „по

наредби" (овлашћењу за пренос) туженог Тодора као ремитента. А кад је горња меница направљена овако, онда се из ње не може изводити одговорност туженог према тужиоцу по смислу § 85. трг. зак., јер тим је законом прописана одговорност по другој меници, као што је напред речено.

Ништа не мења овај однос и та околност, што је тужени Тодор, као ремитент издао тужиоцу као акцептанту, писмено, којим признаје да му овај ништа не дугује по горњој меници, јер је он ово писмено издао акцептанту за то, што му он у ствари ништа није ни дуговао, пошто су и тужилац и тужени по њиховој изјави дали своје потписе на меници за издаваоца Мику из услужности (в. белешку Бр. 5529) што се утврђује тиме, што је сам издавалац примио меничну суму од нишке акционарске штедионице.

Касациони суд у општој седници својој од 28. новембра 1890. год. Бр. 4533. нашао је: да су примедбе одељења касац. суда од 29. септембра 1890. г. Бр. 3733. на закону основане и да противразлози апелационог суда не стоје, с тога на основу § 332. грађ. пост. одржава у сили примедбе свога одељења а поништава горњу пресуду апелационога суда и препоручио му да по изложеним примедбама и закону даље поступи.

Услед ових примедаба опште седнице апелац. суд је пресудом од 5. декембра 1890. Бр. 2478. одобрио пресуду првога суда.

76. При ортаклуку, који није судски објављен поверилац њихов, да одржи у обвези и остале ортаке, потребно је, да поверилац докаже и да је онај ортак, који је исправу издао и остале ортаке потписао, имао овлашћење у смислу § 613. грађ. зак. или уговор њихов о ортаклуку у смислу § 40. трг. зак. чиме се по § 43. трг. зак. јавни ортаклук једино доказује. — Код првостепеног суда пожаревачког водио се спор између Бојане ж. Аврама Калмића и Живка Несторовића из Курјача због меничног дуга, у коме је тужитељка, тражећи, да јој тужени по двема меницама плати половину дуга у 1092 гр. и 10 пара, јер је половину примила од брата туженог Јакова, доказивала, да и ако тужени Живко није сам исте менице потписао, већ његов брат Јаков, ипак сматра, да је и тужени за половину одговоран, пошто је у оном времену био ортак са Јаковом у радњи.

Тужени није признао дуг ни поднесене менице, пошто је исте издао и потписао његов брат Јаков, а Јаков није имао овлашћења од њега да га задужује и на меницама потписује,

По овоме је првостепени суд пресудом својом од 2. јануара 1886. год. Бр. 9. судио по захтеву тужбе.

Но касациони суд примедбама од 15. фебруара 1886. год. Бр. 333. уништио је горњу пресуду из разлога:

По § 613. грађ. зак. може неко другога задужити само онда, ако је на то нарочито овлашћен у пуномоћству. Па како тужилачка страна није поднела пуномоћство којим би Јаков био овлашћен да свога брата туженога Живка, може задужити, а није поднела ни *уговор* о њиховом ортаковању у смислу § 40. у вези са § 43. трг. зак. чиме се јавни ортаклук по § 43. трг. зак. једино доказивати може, — из којега би се могло видети, да је Јаков имао власти да Живка може задужити, онда је тај суд погрешио, што је противно овоме извео ортаклук туженога са Јаковом из околности побројаних у разлозима своје пресуде и на основу тога осудио туженога на плаћање тражене суме, кад предпоставке и извођења нису дозвољена онде, где јасни законски прописи постоје.

Првостепени суд није усвојио горње примедбе, већ је 27 фебруара 1886. г. Бр. 2696. дао ове противразлоге:

И сам суд држи, да може неко по § 613. грађ. зак. другога задужити само онда, ако на то има нарочито овлашћење. Исто тако држи, да се јавни ортаклук између лица може по § 40. у вези са § 43. трг. зак. доказивати само уговором, из кога би се могла ортачина видети, *но не држи да се овакав ортаклук мора писменим уговором и према трећима доказивати*, као што је овде случај, већ према трећима вреди наређење последњег одељка § 43. трг. зак. по коме се ортаци на закључивање ортачког писменог уговора не могу позивати као што је то суд у првој својој пресуди разложио.

Касациони суд у општој седници својој од 19. марта 1886. Бр. 514. уважио је примедбе одељења а одбацио противразлоге првог суда.

77. За одржање издаваоца менице у обвези, сопственик менице дужан је изискати протест због неисплате, овоме га доставити, па ако овај не плати, тужити га суду за 15 дана по протесту — § 141. трг. зак. — Тужилац М. Т. у тужби Бр. 6462. 1888. год. тражио је: да суд осуди П. као издаваоца и преносиоца да му плати 175 дук. цес. меничног дуга са 6% годишњег интереса од 1875. год. до исплате, изјављујући, да је тужени одговоран за ову суму као издавалац менице по § 146.

трг. зак. и без протеста, јер је факт, да је акцептант М. Ж. био под стечајем, дакле, да није могао платити, а даље је одговоран и за то, што овде стоји као факт, да је подигнут протест и да је потражио наплату од акцептанта, а против туженога обраћа се тек, кад се од акцептанта није могао намирити.

Тужени је признао, да је издао меницу, о којој је горе реч, но није пристао да је плати за то, што је она издата 1873. год., а време плаћања било је 18. јануара 1874. год., те тако кад тада није плаћена, тужилац је по § 138. трг. зак. био дужан протестирати је и по протесту за 15 дана § 141. трг. зак. тужити га за наплату, а пошто он то није учинио, изгубио је право на наплату по §§ 144. и 145. трг. зак. Даље је навео да овде нема места примени § 146. трг. зак., а ни осталим наводима тужиочевим о отвореном стечају над акцептантом, јер тужиоцу ништа није сметало да га протестом опомене на плаћање, те да му тако дâ могућности, да он овај дуг са акцептантом или регулише, или да га сам лакше и брже исплати, па после накнаду да тражи; а кад то није учинио, онда је изгубио свако право накнаде према њему.

По овакој тужиочевој тужби и одбрани туженога, београдски трговачки суд пресудом од 23. фебруара 1889. год. Бр. 1605. осудио је туженога на плаћање горњега дуга.

Разлози: Признањем туженога доказано је по § 180. грађ. пост. како је он меницу, о којој је реч, издао, те по томе је она по § 80. трг. зак. потпун доказ.

Поднесеним протестом као јавном исправом, доказано је по §§ 187 и 188. грађ. пост. како је иста меница протествована од стране тужиочеве због неисплате пријемникове овде у суду 19. јануара 1874. год., дакле благовремено према наређењу § 138. трг. зак. јер је рок плаћања био 18. јануара 1874. године.

Признањем тужиочевим доказано је, по § 180. грађ. пост. како није тужбу за наплату против туженога подигао у року прописаном у § 141. трг. зак. него много доцније, пошто се није могао од пријемника наплатити.

Овим неподизањем тужбе за 15 дана по протесту и недавањем протеста туженоме, тужилац по § 146. трг. зак. није изгубио право наплате према туженоме као издаваоцу и преносиоцу менице; јер је по наређењу овога § дужан био доказати, да је акцептант био снабдевен новцима о року плаћања,

а то он не само да није доказао по § 178. грађ. пост., но на против поднесеним протестом доказано је, да акцептант није био о року плаћања снабдевен сумом за плаћање.

Одбрани туженога, да је ослобођен плаћања овога дуга тиме, што му протест није достављен, и што није тужба против њега подигнута за 15 дана по протесту, нема места по § 1616. трг. зак., јер се прописи § § 141., 143., 144. и 145. трг. зак. односе само на притежаоце према преносиоцима и ових једно према другима, што овде није случај, јер тужени није само преносилац већ и издавалац. По незадовољству туженога, апелациони суд у I одељењу пресудом од 20. априла 1889. год., Бр. 665. одобрио је пресуду првостепеног суда.

Но по жалби туженога, касациони суд примедбама својим од 25. маја 1889. год. Бр. 2125. поништио је пресуду са ових разлога: Према пропису § 141. трг. зак. стојало је у дужности тужиоцу као притежатељу менице, да о подигнутом због неисплате протесту извести и туженога као жиранта и издаваоца менице, па ако му не плати, да га онда, а најдаље за 15 дана од издатог протеста, тужи суду тражећи накнаду и регрес. Тужилац, као што се из акта овога спора види, није по наведеном законском пропису поступио — није туженоме у законском Року најпре протест доставио. Према овома, суд је требао претходно да оцени и то: да ли сада тужилац није изгубио право на накнаду спрам туженога према пропису § 167. трг. зак.? Даље је суд требао да оцени и то: да ли је самим признањем тужиочевим у тужби, у коме вели, како је од акцептанта већ примио у отплату спорнога дуга 531 дин. за туженога доказано, да је акцептант о року плаћања већ био снабдевен са покрићем, према чему, а по наређењу § 146. трг. зак. имао би тужени да испадне из обвезе по спорној меници.

Усвајајући ове примедбе касационога суда, апелациони суд је 12. јуна 1889. г. Бр. 1217. пресудом својом преиначио пресуду првостепенога суда и тужиоца одбио од тражења.

Разлози: По § 141. трг. зак. тужилац као притежатељ менице дужан је био да туженога као свога претходника извести о подигнутом протесту због неисплате, па ако му не плати, да га онда, а најдаље за 15 дана од издатог протеста, тужи суда тражећи накнаду и регрес. Из акта овога спора види се, да тужилац није по наведеном пропису законском поступио, није туженоме као жиранту и издаваоцу менице у законом

року најпре протест доставио, нити је у законом року подигао тужбу за накнаду. већ је иста подигнута после 15 дана, рачунећи од дана протеста. Према овоме, тужилац је изгубио право на накнаду према туженоме по § 167. трг. зак., пошто му је тражење према туженоме застарело. Осим овога, тужилац је према туженом као жиранту и издаваоцу менице изгубио право на накнаду и према § 146. трг. зак., јер је тужени признањем тужиочевим у тужби, у коме вели, како је од акцептанта већ примио у отплату 531 дин., по § 180. грађ. пост. потпуно доказао, да је акцептант још о року плаћања 18. јануара 1874. г. био снабдевен са покрићем менице. Према свему наведеном, тужени као жирант има отпасти из обвезе према тужиоцу по спорној меници и тужилац се по § 178. грађ. пост. има одбити од тражења.

Ову пресуду апелационог суда одобрио је касациони суд у II одељењу решењем од 22. септембра 1889. год. Бр. 2925.[1])

[1]) Да расмотримо ову застарелост мало изближе. § 167. трг. законика, на коме је основана ова одлука, којом је тужилац од тражења према туженоме по застарењу одбијен гласи: „све тражбине тичући се вучених а и сопствених меница, ако су ове последње издате и потписате од трговаца, банкера за дела трговачка, застаревају за 5 година рачунећи од дана када је протест изискат итд.“ По трговачком законику, дакле, тражбине по таквим меницама застаревају за 5 година“. До 5. маја 1864. г. када је донета допуна к § 928. ж) грађ. зак. (Збор. XVII стр. 236) није било сумње како ће се спорови менични по истеку 5. година решавати, а од тога дана поменута допуна унела је у ово питање забуну „са овим наређењем (вели се у тој допуни) не мења се оно, што је у § 166. и 167. трг. зак. казано за трговачке књиге и документе и за тамо наведене менице. Но и ово застарење меница односи се на њих као такове, које имају менична преимућства иначе и оне по истеку пет година постају облигациони дугови и као такови застаревају за 24 год. урачунавајући и оних пет година у оних 24“. Дакле, по овој допуни грађанског законика меничне тражбине из § 167. трг. зак., које су застарелошћу престале (уништене) опет се оживљавају и добијају закону важноет у другом виду као. „облигациони дугови“- Услед овога природно се намеће питање, како се ова два прописа могу довести у сагласност, а да се на то одговори треба најпре расчистити, у чему се састоји она „менична преимућства“ која праве разлику између застарења меница по трг. зак. и застарења по овој допуни грађ. зак. (§ 928. ж.) са којих се таким тражбинама продужава рок застарелости још за 19 година; да ли је она застарелост у § 167. трг. зак. грађанско правна или је то рок (одоцњење) услед пропуштања којег престала је менична тражбина и каква је разлика између застарелости и рока? На сва та питања мн ћемо у кратко одговорити. Да једна менична тражбина застари што се није у одређеном року судским путем тражила, а после тога опет да оживи у другом виду као „облигациони дуг“ у који пада и меница под крстом дужника, то је непој-

78. **Странац, који по законима своје државе није менично способан може се у другој држави менично обвезати, ако је по законима те државе способан.** — Ф. Н. из Будим-Пеште тужи код првост. суда шабачког Ј. Ђ. зем. из Дубља и тражи наплату дуга у 89 дук. цес. по меници, којој је место плаћања одређено у Будим-Пешти. Суд по кратком поступку осуди Ј. Ђ. на плаћање. Но Ј. Ђ. изјави жалбу наводећи: *прво* да су њега на меници закрстили, јер је он не писмен, те није могао

мљиво, то би била аномалија у потпуном смислу те речи, али кад је закон то изрекао — установио, онда се не може тврдити, да је он хтео аномалију да створи, те сад треба да видимо како се могу измирити ова два законска прописа § 167. трг. зак. са 929, ж. грађ. зак,? Пре тога тражили смо одговор у коментаторе нашег трговачког законика г. г. Вељковића и А. Ђорђевића али видесмо, да они о томе ништа не говоре и ако је коментар првога изашао 1866. г. а другога 1881. г. дакле после допуне § 928. ж) грађ, законика, шта више ни у „Систему грађ. права“ г. Ђорђевића не нађосмо објашњења о другом ставу § 928. ж) док је о првом ставу на стр. 208. 4 (књ. II) говорио, што се по нашем мишљењу да објаснити тиме: или је то питање сувише јасно што чини, да га је излишно било објашњавати, или је сувише нејасно, па наши коментатори нису хтели улазити у њ с разлога, што нису имали за своје објашњење никакву подлогу. Кад су два наша призната правника прећутали објашњење овога питања, разуме се, да ми с резервом улазимо у тумачење горња два преписа.

Полазну тачку за измирење ова два прописа налазимо у речима поменуте допуне § 928. ж. „но ово застарење меница (5 г.) односи се на њих као такове која имају менична преимућства“ за које важи она краћа застарелост (§ 167. трг. зак.). По грађанском поступку исправе о дугу пуноважне су, ако су својеручно од дужника написане и потписане (§ § 189. и 192.) или ако су потврђене влашћу (§ 187.). Законик трговачки за важност меница не тражи, ни да су написане руком дужника ни да су потврђене влашћу због „спорости и трошкова које за собом повлачи интервенција власти“ оне су дакле пуноважне, ако је дужник писмен кад их само потпише покрај речи „примам“ (види одлуке опште седнице: од 1. септембра 1881. г. бр. 4193., 29. новембра 1882. г. бр. 3878. и од 7. декембра 1883. г. бр. 1494. „Нова Збирка“ књ. I бр. 128 стр. 227. и примедбу под 1 стр. 230) или ако је дужник неписмен кад поред имена стави крст. „које ће осим онога који га је потписао још два сведока својим потписима на меници посведочити“ (тач. 5. § 80. трг. зак.) „менице се успоређују јавним исправама (ма да су оне по готову увек приватне исправе), по њима се по кратком поступку суди (§ 451. и 454. грађ. пост.). По нашем мишљењу то су та менична преимућства и гледајући на § 928. ж. трг. зак. налазимо, ла се на та преимућства простире застарелост из § 167. трг. зак. Кад се, дакле, по овим меницама у течају рока од 5 год. тражи наплата, онда су у важности поменута њихова преимућства и то разуме се на спрам дужника (акцептанта) и издаваоца „који или није набавио провизион — суму за плаћање потребну — или је овај од трасата опет натраг узео (§ 147. трг. зак.) у противном „према издаоцу и преносиоцима та тужба за много краће време застарева на име чим је протест пропуштен или у одређеном року није тужба

ни написати меницу; *друго*, да иста меница за њ, као земљоделца не може бити ни приватна ни јавна исправа по § § 76. и 77. трг. зак. и да по томе није ни могло бити места кратком суђењу — тражио је, да се донето решење задржи од извршења и путем редовне парнице ствар пресуди. Суд пак донесе решење да се одбије од тражења из разлога:

У меници је место плаћања у Будим-Пешти, дакле, у Аустоугарској држави, па с тога и ако тужени Ј. Ђ. поднетим

подигнута (види објашњење трг. зак. од др-а Вељковића стр. 529. и чланак „обвеза трасантова по непротествованој меници“ од Мил. Ст. Марковића, (Порота 1880. год. стр. 353).

Сад да видимо кад такве менице постају „облигациони дугови“? Као што смо већ рекли за важност меница трг. зак. не тражи да је она цела написана руком дужника нити у случају неписмености овога да је потврђена влашћу, као што то грађански поступак тражи за важност приватних исправа, такве менице, ако јд само потписана односно закрштена, имају вредности у опште и на спрам дужника (акцептанта) и издаоца под горњим ограничењем у року од 5 година, дакле, донде док их закон као менице сматра: али после тога рока оне постају „облигациони дугови“ по §-у 928. ж.) и према томе вредност таквих меница има се ценити по формама, које је грађ. пост. за приватне исправе прописао на име, има се гледати: да ли је таква меница цела написана руком дужника или ако је дужник неписмен да ли је потврђена влашћу. Оправдано је, што закон не тражи ове формалности код меница док их закон сматра као менице, али чим се она после 5 година претвара у грађанску исправу, онда зашто не би у грађанску исправу примили само оне менице, које имају форме прописане за приватне исправе? По ком разлогу може се правдати да једна закрштена меница вреди 24 год. као „облигациони дуг“? То је аномалија, и кроз оволики низ година — скоро четврт века — заоставштина умрлог трговца могла би бити нападнута меницама под потписима лажних сведока. Према томе, ако је меница писана и потписана од стране дужника или у случају неписмености овога потврђена влашћу, онда се на такве менице простире она дужа застарелост, у противном не, јер би значило, да имамо два закона „о облигационим дуговима“ по једном исправе о дугу под крстом не важе, а по другом важе. По нашем мишљењу, овако се могу измирити ова два законска наређења. Но ако би се ово наше мишљење огласило за погрешно са разлога, што је закон трговачки прописао друге услове за важност меница и са тога да се така меница не може доцније подвести под формалности закона за приватне исправе, онда свакојако доказали смо овим да стоји аномалија, односно закрштених меница што ће бити разлог да је закон што пре отклони.

Остаје још да одговоримо на питање, да ли је застарелост из § 167. трг. зак, грађанско правна или је то рок (закашњење, одоцњење). Ако се узме, да је то застарелост грађанско правна, онда судија не сме да је узме у обзир без позива странке на њу (§ 949. грађ. зак.); а ако се узме да је рок, онда је судија позван у свако доба да званично на њ гледа. И, пошто је у овом случају касациони суд нашао, да је ова тражбина застарила по § 167. трг. зак., којом се тужена страна није бранила, то је доказ, да касациони суд не сматра, да је

уверењем општинског суда доказује, да је земљоделац и као такав по § 77. трг. зак. неспособан, ипак је био *дужан доказати и да у страној држави, у којој се менично обавезао није способан за такве послове*[1]), јер по § 168. тргов. зак. странац који у својој држави није менично способан, може се у другој држави обвезати, ако је по закону те државе способан (§ § 449., 451. и 454. грађ. суд. пост.).

Ј. Ђ. изјави жалбу касационом суду и касациони суд решењем својим оснажи горње решење првостепеног суда[2]).

79. **Возиоц одговара за упропашћену робу по садржини товарног листа.** — Београдска фирма С. и др. послала је Томи Б. и др. трг. у Голупцу преко дунавског паробродског друштва три џака кафе, од којих су само два предата адресанту, а један је упропашћен. Кад се адресат обратио агенцији са тражењем накнаде штете, она је писменом изјавила, да ће за упропашћени џак кафе накнадити 44 фор., јер је са том сумом осигурана пропала роба. На ову понуду оштећени нису пристали, него су тужили агенцију код суда београдско-трговачког за накнаду штете, коју је тужбу суд решењем својим од 27. јануара 1894. Бр. 1079. због застарелости на основу § 74. трг. зак. одбацио, пошто је штета учињена 28. маја 1893., а тужба поднета 21. септембра 1893.

То решење поништио је касациони суд претписом својим од 21. фебруара 1894. Бр. 1503., јер је нашао, да трговачки суд погрешно рачуна почетак застарелости од 28. маја као дана учињене штете, него треба рачунати од 30. јуна 1894., када је агенција писменом својим признала тужиоцу накнаду штете,

то застарелост грађанско правна, већ рок, на који је, као што рекосмо, судија позван званично да гледа. И новија доктрина сматра ову застарелост као рок, и не као застарелост грађанско правну (види разлику између застарелости и рока у примедби код одлуке бр. 16. стр. 26. ове књиге).

[1]) Доказ о томе не пада на терет туженог него на терет тужиочев, који је уз тужбу требао поднети уверење од министра правде о закону, да земљоделац може у Аустрији издавати менице (§ 148. нашег или § 282. аустр. ванпарничног поступка).

[2]) Ни у овом случају оних 5 дана земље по тач. 4 § 471. грађ. пост. не могу се за наплату ове меничне тражбине нашем земљоделцу продати „јер извршење или наплата судским путем из имања, процесне је природе, те кад се тражи од какве власти, да изврши какву пресуду, то ће она дати своју помоћ по закону и формама, које је она поставила. (В. објашњење трг. зак. од Др-а Вељковића стр. 537).

чиме је по § 945. грађ. зак. прекинута застарелост, те се почетак рока застарелости има рачунати од тога дана.

Пресудом својом од 8. октобра 1894. Бр. 11944., осудио је трговачки суд тужено друштво, да плати тужиоцима 256·50 дин. са интер. и трошковима на име накнаде штете из ових разлога:

Из писма агенције од 30. јуна 1894. види се, да тужена страна признаје, да је тужилачкој страни учињена штета и да пристаје, да накнади штету, само не признаје количину штете. Но како се из рачуна у тужби види, да штета причињена тужиоцима износи 256·50 дин., што је утврђено и сведоџбом сведока и вештачким прегледом, то је тужено друштво дужно накнадити тужилачкој фирми тражену суму према § 800. грађ. законика.

Навод тужене стране, да је друштво дужно накнадити тужиоцима само онолику суму за упропашћену робу, колика је осигурана, нема места, јер према § 69. трг. зак. возилац јемчи ако се ствар на подвоз примљена изгуби. И како је вредност изгубљене ствари овде утврђена вештацима, то је друштво према тој оцени дужно накнадити штету, пошто правила осигурања, на која се тужени позива, не могу везати тужиоца, јер се овај на иста обвезао није (§ 21. грађ. зак.).

По жалби туженога друштва касациони суд примедбама својим од 7. фебруара 1895. Бр. 9980. поништио је ту пресуду трговачког суда из ових разлога:

Кад тужилачка страна није поднела товарни лист, којим би се према правилима за осигурање робе доказивала између осталога и вредност примљене робе, — онда се према истим правилима, а нарочито према чл. 13. и 14. под. б. не може тужиоцима досудити накнада веће вредности, нити ова одређивати доцнијом проценом, пошто по закону не може опстати разлог суда, да поменута правила за осигурање робе не обвезују тужилачку страну, кад стоји, то, да је она своју робу предала туженој страни и ова се при тим преносима управља по тим правилима.

При даљем извиђају тужиоци су тврдили, да тужена страна није доказала, да је спорна роба била мањом сумом обезбеђена, него што она износи у рачуну. Друштво пак поднело је товарни лист, који су тужиоци при пријему робе предали голу-

бачкој паробродској агенцији и из кога се види, да су два џака кафе издата адресату, а један да је упропашћен.

У товарном листу стоје у заглављу изриком ове речи: „примите на основу одређења и ценовника повл. дунав. паробродског друштва, која су мени позната и која за овај товар важе“. Лист је адресован на тужиоца, а потписао га је продавац робе. Испод потписа, а под рубриком „знања ради“ наређено је, да се већа вредност робе, него што је она, коју друштво за сваку робу у опште само обезбеђује, мора декларисати у нарочитој рубрици: „декларација више вредности“.

Позивајући се на товарни лист и на ту околност, да тужиоци нису обезбедили већу вредност, тужено друштво тражило је, да се тужиоци одбију од веће него понуђене накнаде.

Новом пресудом од 5. маја 1895. Бр. 7112. суд је трговачки опет осудио друштво, као и раније, из оних истих разлога, и с тога, што се из поднетог товарног листа види, да је вредност два џака кафе износила 700 динара. —

Нова жалба наводила је ова три основа:

1) да се правилима друштвеним за осигурање (чл. 13. и 14.) тужиоцима не може досуђивати накнада веће вредности, него што је осигурана;

2) да се накнада штете не може одређивати накнадном вештачком проценом; и

3) да правила за осигурања обвезују тужилачку страну, пошто је она предала своју робу туженој страни и ова се при преносима робе управља по тим правилима.

И заиста касациони је суд претписом од 3. августа 1895. Бр. 7232. опет поништио пресуду трговач. суда из ових разлога:

Кад је трговачки суд примио примедбе касационог суда од 7. фебруара 1895. г. Бр. 9980. а на њих није дао противразлога, онда је дужан био у свему по њима и да поступи — § 330. грађ. пост. а на име: да оцени може ли се тужиоцима досуђивати доцнијом проценом, кад они нису у смислу правила туженога паробродског друштва доказали право на већу вредност накнаде, него што је та вредност правилима осигурана, пошто товарни лист, односно веће вредности може да послужи за доказ само кад је исправно попуњен у дотичним рубрикама, а тога овде нема.

Но суд трговачки неусвајајући примедбе касационог суда, дао је своје противразлоге с тога, што правила за осигуравање

туженог друштва, на која се касациони суд у горњим примедбама позива, не могу се у овом спору применити с тога, што су у § 5. пом. правила побројани случајеви, у којима се штета по њима има одређивати, а то су случаји штете који су произашли „узроком више надмоћне силе“, а не у овом случају где је штета произашла услед непажње послуге туженог друштва, који случај није предвиђен у поменутим правилима туженог друштва, и за који, према томе, важе наређења § 69. и 75. трг. зак. у вези са § 812. и 818. грађ. зак.

Касациони суд у својој општој седници од 4. октобра 1895. Бр. 10.039. одржао је у сили примедбе свога III. оделења од 3. августа 1895. Бр. 7252.

Услед тога суд је трговачки решењем својим од 6. октобра 1895. Бр. 16.511. одбацио тужбу због ненадлежности, пошто сума накнаде износи само 44 фор. а уједно је према примедбама одељења и опште седнице касационог суда одбио тужиоце из ових разлога:

Тражење тужилачке стране, да јој се накнади штета, коју је претрпела услед пропасти џака кафе, који јој је послат од овдашње фирме Давида и др. по прописима § 69. трг. зак. у вези наређења грађанског законика о накнади штете, неумесно је по § 13. грађ. зак., пошто се поднетим товерним листом у акту Бр. 7112. по § 75. тргов. зак. доказује, да је приликом експедиције ове робе пошиљаоц пристао на правила о обезбеђењу и ценовник туженог друштва, па с тога би се штета тужиоцима и имала по § 1. и 14. пом. правила о обезбеђењу у вези са ценовником туженог друштва и накнадити.

80. **Отправљач није властан задржати еспап који купац врати дужнику због тражбине коју има од купца**[1]). — А. дигне тужбу противу отправљача В. захтевајући да му изда еспап, који му је С. вратио а који је В. придржао (retentio) због тражбине коју му С. дугује. Тужби задовољише сва три суда, највиши суд (осудом од 3. септембра 1884. год.) с ових разлога: обе стране признају да је С. ставио на расположење тужилачкој фирми А. еспап да га може узети натраг, јер га он неприма због неких махна, и да је тужени (отправљач) узео тај еспап од С. и држао у својој магази да А. с њим располаже. О том дакле нема сумње ни спора. Кад је С. ставио (вратио) на расположење еспап фирми А. онда није могао стећи право својине

[1]) Види „Mjesečnik“ за 1884. год. стр. 672.

на том еспапу. Пошто послати еспап није постао својина С-а, тужени не може узкратити повратак тога еспапа тужилачкој фирми због тога, што му С. дугује нешто, не може се, дакле, послужити трговачким правом retentije по чл. 313. и 314. трг. зак. (§ 309. и 310. хрв. угар. трг. зак.), јер право retentije (задржања) трговца противу другога трговца припада само на ствари дужника али не и на ствари припадајућих трећим особама. У колико тужени тражи *заложно* право на горенаведени еспап ради тражбина које су настале из посла отправљачког, та је тражбина свакојако оправдана по чл. 382. трг. зак. (§ 388. хрв. угарског трг. зак.) али та му се и досуђује пресудом другога суда. Тужени, дакле, нема никаква разлога тужити се на осуду другога суда, тим мање, што се у осуди вели, да је тужени дужан издати еспап само ако му се плати кирија са трошковима провозним[1]).

81. **Отправљач не одговара за квар робе, ако је купац прими.** — С. К. београдски трговац предао је В. Х. спедитеру у Трсту тридесет бала коже, да их отправи за Београд, што је В. Х. и извршмо, само су десет бала стигле двадесет дана касније, услед чега су се изгагризовале, те је купац био тиме оштећен са 680 динара, што је констатовано једностраним вештачким извиђајем, на коме је био и В. Х. Како спедитер није пристао да даде накнаду, то га је С. К. тужио тражећи на име оштете 680 динара.

[1]) Овај случај из страног правосуђа доносимо у књизи за то, што такав случај по нашем знању није био пред нашим судовима, а међу тим право задржања (ius retentionis) признају и наши закони. Право задржања (retentije) састоји се у томе, што држалац туђе ствари може задржати ствар коју има у својој власти док му се трошкови који из те ствари истичу не плате. (Види Serafini-a institucije rimskoga prava). Главно је, дакле, да та тражбина стоји у свези са стварју која се задржава. Право задржања стварно је право, јер се може бранити спрам сваког трећег лица и као таково улази у право ручне (покретне) залоге. То се тврди и овом одлуком највећега суда „у колико тужени тражи заложно право на горенаведени еспап ради тражбине које су настале из посла отправљачког та је тражбина свакојако оправдана". У нашем трговачком закону право retentije постоји у § 61. и 72. а у грађ. зак. по предавањима професора права г. А. Ђорђевића у случајима § § 244., 255., 256., 257., 275., 575., 591., 613. и 817. У осталом напомињемо да се о праву retentije у грађ. праву још води спор међу правницима. (Види коментар аустр. грађ. зак. од Rušnova књ. I. стр. 667. и Derenčina књ. II. стр. 489. к §-у 471.

Тужени се бранио тиме, што није био одређен рок, у коме је роба морала стићи у Београд, као и да он не одговара за квар робе, кад се она прими и подвозни трошак плати.

Пресудом од 15. марта 1891. Бр. 2909. осудио је београдско-трговачки суд туженога на накнаду тражене суме и трошкова из разлога, што је доказаним закашњеним доласком и кваром робе утврђена његова одговорност као отправљача по § 64. трг. зак.

У незадовољству тужени је против пресуде навео ове основе:

1) По § 63. трг. зак. отправљач јемчи, да ће роба отићи на одређено место на време у спроводном писму означено, а тужилац то писмо у спору није хтео поднети;

2) По § 66. и 69. трг. зак. еспап путује на одговорност онога, чији је, „ако није друкчије уговорено" вели закон, а возиоц јемчи за квар, ако овај није проузрокован природом самога еспапа;

3) Чим се еспап — по § 71. трг. зак. — прими и подвозни трошак плати, престаје свако право на тражбину накнаде према возиоцу.

4) По § 72. вештачење може наредити само трговачки, одн. окружни суд, а не вреди једнострано вештачење пред влашћу, која по свом устројству (Збор. XIII стр. 41) није надлежна за грађанске спорове.

Апелациони суд пресудом својом од 30. априла 1892. г. Бр. 1324. одбио је тужиоца од тражења са ових разлога:

Кад тужилац није поднео спроводно писмо, којим би доказао уговорено време за долазак еспапа и начин пошиљке (§ 63. трг. зак.) а које спроводно писмо по § 69. трг. зак. представља уговор између отправљача и возиоца, или између отправљача, набављача и возиоца и кад се тужилац није послужио § 72. трг. зак. по коме је могао да не прими еспап упућен на њега, ако није био у добром стању и да суд трговачки посредством вештака испита стање донесеног еспапа, већ је товар примио, па доцније спор повео, и пошто по § 66. трг. зак. еспап изишавши из магазе продавца или отправљача путује, ако није друкчије уговорено, на опасност онога чији је — то се тужилац одбити има.

Тужилац жалио се против ове пресуде, и касациони суд у своме одељењу дао је под 10. новембра 1892. Бр. 4845. примедбе у смислу разлога првостепене пресуде, но апелациони суд није их усвојио.

Касациони суд у својој општој седници од 10. декембра 1892. Бр. 10407. нашао је, да примедбе његовог одељења не стоје и с тога је оснажио апелационy пресуду.

Напомена. Код одлуке — бр. 35 — учињена је погрешка у излагању тужбе. Но та погрешка ни у колико не смета разумевању питања које се том одлуком расправља.

ГЛАС ШТАМПЕ О ДРУГОЈ КЊИЗИ[1])

„Виде̂ло“ (бр. 19. 2. фебр. 1895. уредник *Лаза Комарчић*) — Изишла је и друга књига „Нове Збирке начелних одлука одељења и општих седница касационог суда“, коју је уредио и на свет издао наш вредни г. Ст. Максимовић, адвокат.

О важности и корисности оваке књиге, мислимо да није нужно на ново говорити, после онаког одзива целе наше штампе о његовој првој књизи, под горњим насловом. Толико би још могли казати, да је и ова књига са оном марљивошћу уређена као и прва, а исто тако, да је и штампарски посао као и код прве књиге изврстан.

Но ако о самој књизи, немамо шта више да кажемо, желимо да поводом ње проговоримо неколико речи о другој једној ствари. И пошто нашу мисао не би могли исказати а да се не дотакнемо личности г. Максимовића, то нека нам он опрости што ћемо и без његовог одобрења, а можда и против његове воље, проговорити и о њему неколико речи.

У данашњем времену материјализма, где је по готову све кренуло у потеру само за личном коришћу, и кад се човеку чини, да нико ни зашта ни прстом неће да мрдне, ако нема изгледа за какав год ћар, овакав рад може се с правом назвати делом патриотизма. Бар ми не знамо, како би друго име боље доликовало једном раду, где човек и од свога времена, и, тако рећи, од својих уста откида, па улаже у рад, и то рад од велике вредности, и ако нема изгледа не само за какву материјалну корист, него није сигуран, да неће имати чак ни штете.

Зашто је то тако, нећемо овде да испитујемо. Довољно је да су наше прилике такве. Ту скоро престао је да излази један једини стручни правни лист, и то само са недовољног одзива, и

[1]) Види глас штампе о првој књизи (књига друга стр. 237.)

ако у Србији има око 700 правника. Али можемо ли с правом и њих да кривимо, кад сви знамо, да су ти правници већином сиротиња. И ако би зар и могли што одвојити колико само претплата износи, је ли то једино давање које се од њих тражи? Данас већина њих ради само за насупни хлеб.

Но кад су већ тако неповољне наше друштвене прилике за овакве радове, зар нема никог другог у овој земљи, који о њима треба да води рачуна?

Зар наш управник правосудне струке не би могао одвојити што од новаца, из оног кредита, из кога сада хонорише чланове појединих комисија за такве послове, за које се до сада није нарочито плаћало, па да се бар штампа за овако дело плати ако се не налази за праведно да се и писац награди. Нека нас нико рђаво не разуме. Не замеримо ми, што се и комисије хоноришу; не треба ни од кога тражити да ради за бадава, нарочито то није право тражити од пензионара, али свакојако њихов посао око пречишћавања и прештампавања готових печатаних закона у зборницима, није никако ни важнији ни труднији посао од овог г. Максимовићевог.

Понова молимо г. Максимовића, да се не љути на нас, што овај прекор чинимо надлежноме, јер га не чинимо њега ради лично, колико саме ствари ради. Нас управо буни та равнодушност према радовима оваке врсте, па ма чији они били. Или г. министар чека „прошеније“ и таксену марку, па да учини своју дужност?

Још нешто овом приликом да кажемо. Г. Максимовић стално борави у Пожаревцу. Ту је и своје обе књиге штампао, а ту је, у колико се сећамо, издавао и један стручан правнички лист пре неколико година. То што овакав један озбиљан раденик у тој вароши седи, и своје радове у њој штампа, то подиже углед и самој тој вароши, јер се по оваким радовима, одмах о њој добија мишљење, да је она неки мали културни центар за онај крај, без обзира на то, колики је број интелегенције у њој. Доста пута борављење једног јединог човека од гласа и рада у једном месту, чини то место важним и угледним. Та околност и Пожаревац издваја од осталих места и окружних вароши у Србији, од које многе имају такође штампарију и какву средњу школу, као и Пожаревац, али се у њима не опажа никакав озбиљнији рад.

С тога за овакав рад г. Максимовићев треба и његови суграђани да су му благодарни, као што му ту благодарност и поштовање дугују сви остали истински пријатељи народног напретка.

„Српски преглед“ (бр. 5. 1895. г. уредник *Др. Љубомир Недић).* — Нова Збирка начелних одлука одељења и општих седниха касационог суда. Књига II. Пожаревац, 1895. г. — Г. Ст. Максимовић је већ познат посленик на пољу практичног правништва. Један од најважнијих задатака на том пољу је сазнање судске праксе, а нарочито највиших судова. Томе су задатку посвећене све досадање књиге збирке начелних одлука одељења и општих седница касационог суда којом је г. Максимовић покушао са својим скромним средствима да подмири потребу, коју је ваљало да подмири Министарство Правде, а у првом реду сам касациони суд, као у другим земљама. Г. Максимовић је потпуно постигао смер, који је имао пред очима кад је почео издавати ову Збирку. Може се само жалити што та Збирка није још исцрпнија; али то није његова кривица, већ кривица надлежних фактора, који не нађоше за добро да пруже већа материјална средства да би се та већа исцрпност могла постићи, у интересу што потпуније целокупне наше судске праксе. Нова је књига продужење поменуте Збирке, која се у толико разликује од осталих што се у њој опажа тежња да јој се да̂ у неколико јачи теоријски карактер. Тиме се даје објаснити да су унете у Збирке и одлуке страних виших судова (в. 54. 55. 56. 57, 58. 59.). Али тиме је ова књига изашла и из оквира који је себи поставио писац, приближујући је збирци примера за правне слушаоце и у толико је нетачан и сам наслов књиге. Мислимо да то није добро и желимо да се г. Максимовић одржи у границама свог првобитног смера, који је дао и који и сад даје његовој Збирци трајну вредност.

„Дело“ (фебруар 1895. г. уредник *Др. М. Ђ. Миловановић),* — Нова Збирка начелних одлука одељења и општих седница касационог суда. Књига друга. Пожаревац, 1895. стр. — од Ст. Максимовића, адвоката.

После прве књиге „Нове Збирке начелних одлука одељења и општих седница касационог суда“, ево где се у скоро г. Стева јавља и са другом књигом „Нова Збирка“, те тако сад имамо,

благодарећи њему, у две књиге, сакупљених 320. важних одлука касационог суда, Овим двема књигама „Нова Збирка„ прикупљене су и објављене поред нових до сада нигде нештампаних одлука, и све оне одлуке, које су штампане, али растурене по нашим правним часописима од како су у Србији почели излазити' осим једног малог изузетка, који је остао неприкупљен, али за које се надамо, да ће, уз остале, до сада још нештампане, изаћи у трећој књизи коју очекујемо.

О важности ових збирака, за правну књижевност и наш правни живот, ми смо говорили, кад смо у свесци „Дела“ за месец јуни 1894. г. приказали прву књигу. При тој оцени остајемо и кад приказујемо и ову другу књигу. И овом другом књигом „Нова Збирка“, у којој има нарочито интересних одлука о наследству и тестаменту, уноси се светлост у ове наше замршене правне односе, који су настали од закона неподесних нашем правном животу. Ових 320 одлука указиваће правац, а и како се може наћи судија, правник па и сами грађани у овим нашим правним односима, кад се јави случај. И овом другом књигом Нове Збирке припомоћи ће се да се постигне нека правилност и сталност, која је тако потребна за наш правни живот.

Но и овим двема књигама није постигнуто све. Још треба прикупљати и износити. Ми треба да тежимо томе да скупљеним материјалом можемо показати, кроз какве је мене и тумачења пролазило свако наређење нашег закона, јер тек са таквим материјалом, у вези са другим подацима, можемо оценити, како се наш правни живот развијао, да ли и које одлуке, да ли и које наређење закона одговара истинитом стању ствари, оним правним односима, које је наш правни живот у свом развићу створио.

Препоручујући и ову другу књигу „Нова Збирка“ желимо г. Стеви истрајност те да и даље продужи са прибирањем оваквих одлука.

„Mjesečnik“ (број 4. стр. 139. 1895. г. уредници: *Стеван Крањчић* и *Др. Јосиф Силовић.).* — Нова Збирка начелних одлука и општих седница касационог суда. Скупио и уредио Ст. Максимовић, адвокат у Пожаревцу. Књига друга. Пожаревац 1895. 8⁰. XIII. 249. Цена 4 динара.

Још није минула ни година дана, откад је изашла прва књига „*Нове Збирке*“ коју смо огласили у бр. 6. и сл. нашега листа од прошле године, а већ нас је ево неуморни г. *Стева Максимовић* обдарио и другом књигом, која садржи 135 одлука из грађанских законика, грађанскога поступка, казненога законика, казненога поступка и стецишнога законика. Ова је књига посвећена ученицима права, а издата у спомен двадесетпетогодишњега адвокатског рада пишчева. (1870—1895.). Ми од срца желимо г. писцу, да и следећих двадесет и пет година уз свој званични рад овако марљиво узмогне радити на српској правној књижевности а књигу хрватским правницима топло препоручујемо.

САДРЖАЈ

ПО ВРСТАМА ЗАКОНИКА И ГЛАВАМА, ПО КОЈИМА СУ СЛУЧАЈИ РАСПРАВЉЕНИ

I

ГРАЂАНСКИ ЗАКОНИК

Основне црте правде и правице у законима грађанским

СТРАНА

1. Изјава о примању наслеђа лично је право по § 33. грађ. законика 83

ЧЕСТ ПРВА

ГЛАВА ТРЕЋА

О правима и дужностима родитеља и деце

2. Извод из протокола крштених, у коме је ванбрачно дете на име другога као оца уведено, не важи, ако се не докаже да је са знањем и одобрењем његовим у књиге уведено — § 130. грађ. законика . . . 17
3. Пунолетне девојке не потребују заступника за вођење парнице 18
4. Уговор усиновљења може се по § 147. грађ. зак. раскинути само допуштењем судским, кад на то пристану обе уговарајуће стране 87
5. И женска деца могу по § 152. грађ. зак. задобити пунолетност 111
6. Ни актом усиновљења не може се деци окрњити закони део по §-у 148. грађ. законика 115

ЧЕСТ ДРУГА

ГЛАВА ТРЕЋА

О својини, т. ј. праву сопствености, нарочито праву баштинском

7. Експроприрано земљиште може се од сопственика одузети, пошто се претходно потпуна накнада (вредност) за исто исплати 112

СТРАНА

8. По § 221. грађ. зак. ако тужени, код кога се туђа покретна ствар нађе, докаже, да је он ту ствар купио на лицитацији или од лица у чије поштење није могао посумњати, онда он, ако је својевољно не напусти и са накадом од продавца не задовољи, судом добити је неће; напротив, ако је тужиоцу — сопственику — дâ а задовољи се са тим, да накнаду тражи од продавца, онда продавац накнаду по § 800. грађ. зак. мора дати 116

ГЛАВА ШЕСТА

О прибављању ствари предајом

9. Изјава код полицијске власти о преносу непокретнога добра по којој је тапија судом утврђена, равна је изјави пред судом по § 294. грађ. законика . 15
10. Пренос тражбине другим актом — а не на самој исправи — пуноважан је по § 288. и 289. грађ. зак. 55
11. Кад ко од задругара другоме задругару прода свој део непокретности, онда та продаја важи према трећима, ако је судом потврђена по § 292. грађ. зак. и његовом решењу 66
12. Отуђење општинских добара са одобрењем највише власти, сматра се као отуђење јавних добара, о чијој својини и величини простора не може бити сумње, нити се на таква отуђења може однети распис г. министра правде од 12. фебруара 1883. год. Бр. 745. штампан уз § 295. грађ. законика . . . 70
13. Пренос покретних ствари, као битни и саставни део трговачке радње сматра се као пренос саме радње те се по § 25. стецишног и § 303. *а.* грађ. зак. може услед протеста повериоца уништити 73
14. Изјава учињена пред судом о продаји непокретног имања вреди према повериоцу продавца који би истог дана, на исто имање ставио интабулацију или прибелешку 76

ГЛАВА ДЕВЕТА

О наследству

15. Синовица по праву представљања има право заједно са стрицем на наслеђе дедовине 2
16. Снаха има право издржавања из свекровог имања, као жена његовог неодељеног сина 6
17. Брат је дужан давати издржање сестрама из очевог имања кад се не могу сложити да живе заједнички на имању по § 397. и 414. грађ. законика . . . 86

СТРАНА

18. Умрлог деда наслеђују његове кћери, и унуке од сина по праву представљања 114

ГЛАВА ДЕСЕТА

О тестаменту или завештању

19. Писмени тестаменат и ако је потврђен судом нема законе важности, ако на њему нема још три способна сведока (§ 433. грађ. законика) 1
20. Признање парничне стране, да је тестаменат истинит, кога се уништај са недостатака формалних тражи не важи 14

ГЛАВА ДВАНАЕСТА

О том, како завештилац о свом имању располагати може

21. Тестаменат се по чл. 40, 42 и 44 ванпарничног поступка обзнањује судом и од тога дана почиње застарелост за уништај његов, према чему свако друго сазнање садржине тестамента, ма којим путем то било, ван суда или власти не утиче на рок застарелости ни по § 482. ни по § 937. грађ. зак. 24

ГЛАВА ТРИНАЕСТА

О попису заоставшега имања

22. То, што оставши задругар држи и ужива имање умрлог задругара није разлог. да се он наслеђа без пописа примио по § 485. грађ. зак., те да као такав без изузећа одговора за дугове умрлога по § 488. јер се § 485. помен. зак. односи на лица инокосна 120

ГЛАВА ПЕТНАЕСТА

О наследним правима и одношајима у задрузи

23. Задругу по § 520. грађ. зак. не треба раздвајати кад је један од задругара пунољетан 3
24. Кад преудата удовица тражи спрему и удомљење према § 525. грађ. зак., онда тужена страна треба да докаже, да је та спрема из куће издата, ако удовица то не признаје 23
25. Продаја задружног имања кад није од штете за задругу, није разлог за раздвајање (деобу) задружног стања 30

ГЛАВА СЕДАМНАЕСТА

О уговорима у опште

26. Уз уговорену и примљену капару, може се тражити

СТРАНА

испуњење уговора, а не накнада штете по § § 550. и 657. грађ. законика 46

27. Кад је министар грађевина по т. 10. § 66. зак. о општинама надзорна власт за примање и отпуштање општинских инжењера, онда по томе и оцена о постојању узрока за отпуштање таких инжињера спада у надлежност његову. Према овоме суд се не може упуштати у оцену тога свршеног факта, већ има то као свршен чин сматрати 57

ГЛАВА ОСАМНАЕСТА

О поклонима

28. Кад очух уз жену прими у кућу пасторче на издржање без уговора сматра се да он то добровољно чини, према чему да нема права на накнаду за издржање истога по § 561, 563 и 564 грађ. зак. . . 19

ГЛАВА ДЕВЕТНАЕСТА

О остави или аманету

29. Чувар одговара накнадом штете за поверену му ствар, ако се његовом кривицом изгуби или упропасти 119

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ ПРВА

О зајму

30. Неуговорени интерес на главну суму, којој рок за исплату није одређен, досуђује се од времена, кад је наплата судом тражена (§ 604. грађ. зак.) . . . 13

31. Кад величина интереса није у обавези одређена, а у накнаду истог дата је извесна земља на уживање која је доцније продата, онда се на дужну суму досуђује 12 на сто у име интереса 64

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ ДРУГА

О пуномоћству и деловодству

32. Пристанак обеју уговарајућих страна на раскинуће закљученог уговора има правне последице само односно даљег извршења уговора и права на тражење накнаде штете услед неизвршења уговора, али односно израђеног посла по том уговору до дана раскинућа, има се расправити по § 629, 630 и 802 грађ. зак., јер иико нема права да се богати на туђу штету 37

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ ПЕТА

О закупу

33. По § 701. грађ. зак. само у случају кад рок закупу

СТРАНА

није уговорен, рок је, кад једна страна другој откаже 14 дана раније. Ако је условљено да се уговор има сматрати одмах за раскинут, чим наступи известан услов — продаја тог добра, — онда је рок кад тај услов наступи 78

ГЛАВА ТРИДЕСЕТА

О накнади учињене штете

34. Ко вршењем свога права прекорачи границе, одговара за штету (§ 32 и 806 грађ. зак.) 8

35. Чиновник одговара за накнаду штете кад неуредном продајом непокретног имања оштети сопственика . 31

36. За накнаду оне штете, која је проузрокована суседним имањем, одговара сопственик истога по § 800. грађ. зак. без обзира на намеру 41

37. Кад чиновник, знајући да је друм несигуран од хајдука при поласку осигурава се на начин како он најбоље мисли, да ће безопасније и непримећен од хајдука моћи однети и предати приход каси којој припада, па у путу од хајдука опет буде на друму ухваћен и похаран, онда је то опет случај а не крајње небрежење те по § 808. грађ. зак. није одговоран за накнаду 49

38. Процениоци су одговорни за недостатак по § 800. и 819. грађ. зак., кад се продајом пропењеног имања докаже, да за исто није добијено ни две трећине од процењене вредности 88

39. За случајну штету одговоран је по § 808. грађ. зак. онај, који је крив, што се случај догодио . . . 90

40. Да држава одговара коме за штету по § 800. грађ. зак. нужно је доказати, да је влада државна узрок штети, а то је: да је она нешто наредила или обећала наредити те је кога у праву ограничила или оштетила, па од тога без оправданог разлога одустала 122

ЧЕСТ ТРЕЋА

Опредељења општа за права лична и стварна

ГЛАВА ПРВА

О начину којим се утврђују права и обвезе

41. Кад поверилац не може да докаже немогућност наплате од главног дужника (§ 829. грађ. зак.), а јемац међутим умре не давши пре тога ручне ни непокретне залоге за јемство дужан је по § 388. грађ. пост. тражити условно наплату од умрлога јемца: у противном по истеку 3 године од смрти

СТРАНА

јемца тражбина му је према јемцу застарила по § 840. грађ. законика 3
42. Јемство до рока важи као јемство до исплате . . 12
43. Више јемаца солидарно одговарају, ако је то у јемачкој обвези изречно уговорено, иначе по § 834 грађ. зак. одговара сваки за свој део, а у случају да који не буде у стању део платити, онда тај део плаћа ко има 28
44. Јемци до исплате стоје под теретом одговорности оних услова, који су у облигацији изложени за главног дужника, па за то се и на њихово имање може ставити интабулација по § 832. и 838. грађ. зак. . 45

ГЛАВА ДРУГА

О преиначењу (промени) права и обвеза

45. Јемац се јемства не ослобођава, ако поверилац главном дужнику продужи рок плаћању, јер продужењем рока не ствара се пренов обвезе 82

ГЛАВА ТРЕЋА

Како престају права и обвезе

46. Жена удата без одобрења свога мужа не може да отуђи своје имање, јер се уподобљава малолетнима по § 920. и ако то учини, онда је таква радња ништавна по § 919. с обзиром на § 109, 110, 416 и 766 грађ. законика 93

ГЛАВА ЧЕТВРТА

О застарелости

47. Тужба, коју је суд одбацио као неуредну, прекида застарелост по § 945. грађ. законика 20
48. Рад предузимача грађевине није исто, што и рад раденика и надничара, па зато на зараду предузимача но може се применити § 928. а. грађ. зак., већ § 939. грађ. законика 26
49. Издатци новчани, које учини старалац за масу не спадају у право накнаде штете — § 939 — већ у дуг по § 930. а. грађ. законика 45
50. Застарелост тражења штете по § 939. грађ. зак. може тећи противу малолетника, који имају стараоце, од дана, када су за штету сазнали стараоци а не старатељски судија 47
51. Уговорена накнада за посредовање, да се изврши какав правни посао, застарева за 24 године — по § 930. а. грађ. законика 71

СТРАНА

52. Чиновник, који је пресудом судском за злочино дело ослобођен из недостатка доказа, а пресудом дисциплинарног суда као недостојан лишен државне службе нема права на пенсију (из закона о чинов.) 61

II

ЗАКОНИК О ПОСТУПКУ СУДСКОМ

У ГРАЂАНСКИМ ПАРНИЦАМА

О надлежности првостепеног суда

53. На апсолутну надлежност суд у свако доба званично гледа 128
54. Суд, који је био надлежан за одобрење забране, надлежан је и за правдање, по § 39. грађ. поступка 147

О актима

55. Одвојена мишљења судија не могу се ни у течају ни по свршетку парнице читати и преписивати (§ 148. грађ. поступка) 141

О доказима

56. Признање стараоца обвезује наследника по тач. 4. § 183. грађ. поступка 131
57. Изговор дужника да је дао извесну суму у отплату облигације, која није по закону начињена не важи према § 185. грађ. пост. кад он облигацију и дуг у њој пред судом призна 133

Исправе

58. Рачун из трговачких књига од дужника својеручно написан и потписан важи као доказ за отплату облигационог дуга по § 194. грађ. поступка 129
59. Забелешка неписмена повериоца стављена на облигацији о отплати дуга не важи по § 194. грађ. пост. 131

О вештацима

60. Кад су два вештачка мишљења једна другом противна, онда треба наредити треће вештачење по § 256. грађ. поступка 138

Исправка пресуде

61. Пресуда по којој се заклетва има положити извршна је по положеној заклетви, те за то се исправка исте може тражити без обзира на време, кад је примљена 140

СТРАНА

О заштити

62. Кад се заштитник прими заштите туженога, онда се он на плаћање тужиоцу осуђује 138

Достављање судских пресуда и решења

63. Неправилна предаја судских одлука на рецепису не производи никакве правне последице (§ 368. и 370. у вези са § 371. грађ. пост.) 136

О средствима обезбеђења

64. Удова за сигурност мужевљевог примања може тражити обезбеђење на имање дужника пошто она има право уживања имања свога мужа , ... 140
65. Прост навод, да је дуг, коме рок плаћања није прошао, у опасности ако се не каже у чему је та опасност и по којој тач. из § 394, или 399. грађ. пост. не вреди ма да је положено прописно новчано јемство 143
66. Тражење да се обустави зидање грађевине на плацу који се представља да није својина грађевинара не спада у обуставу (§ 421. грађ. поступка) 144

Поновљење парнице

67, Једном расправљено питање о вредности јавне продаје не може се више покретати 132
68. Доказ, којим би се у тражењу поновљења утврдило да су сведоци у ранијој парници испитаии сумњиви није основ за поновљење парнице по § 426. грађ пост. 134

О изборном суду

69. Полицијска власт може саставити изборни суд само онда, кад обе парничне стране пристају, или, кад редован суд упути парничаре изборном суду . . 144

О извршењу пресуде

70. Купац имања на јавној лицитацији, на које му је судска тапија издата пречи је од интабулисаног повериоца истог имања у случају, кад је оно као имање другог лица а не као дужника интабулисаног повериоца продато 146

О уништењу неуредне јавне продаје

71. Продаја је неуредна, кад полицијска власт није поступила по § 466. грађ. поступка 135
72. Не вреди продаја саопштена робијашу или заточенику кад она није саопштена њиховом стараоцу . 147

СТРАНА

III
ТРГОВАЧКИ ЗАКОНИК

ГЛАВА ТРЕЋА

О ортаклуку јавном

73. При ортаклуку, који није судски објављен поверилац њихов, да одржи у обвези и остале ортаке, потребно је, да поверилац докаже и да је онај ортак, који је исправу издао и остале ортаке потписао имао овлашћење у смислу § 613. грађ. зак. или уговор њихов о ортаклуку у смислу § 40 трг. зак. чиме се по § 43. истог зах. јавни ортаклук једино доказује 157

ГЛАВА ЧЕТВРТА

О посредственицима или сензалима

74. Уговор у трговачким пословима преко посредника закључен сматра се за свршен, кад обе уговорне странке имају уговор у изводу из уредног вођеног дневника посредниковог с потписом противне уговарајуће стране по § 54. трг. законика 150

О отправљачима

75. Отправљач не одговара за квар робе, ако је купац прими 168
76. Отправљач није властан задржати еспап који купац врати дужнику због тражбине коју има од купца 167

О возиоцу или кирицији

77. Возиоц одговара за упропашћену робу по садржини товарног листа 164

ГЛАВА ШЕСТА

О форми менице

78. Кад је трасант (издавалац) и жирант неписмен, онда се поред њихова имена мора крст ставити уз потпис лица, које их је потписало и два сведока . . 152

О благовременом пошиљању суме за плаћање потребне

79. Израз „по наредби“ у тексту менице код имена ремитента значи: да је он дужан да акцептанта снабде меничном сумом за покриће менице, коју издатељ издаје — § 85. трг. законика 153

СТРАНА

Права и дужности притјежатеља менице

80. За одржање издаваоца менице у обвези, сопственик менице дужан је изискати протест због неисплате, овоме га доставити, па ако овај не плати, тужити га суду за 15 дана по протесту — § 141. трг. зак. 158

ГЛАВА СЕДМА

Страно законодавство

81. Странац, који по законима своје државе није менично способан може се у другој држави менично обвезати, ако је по законима те државе способан . 162

Глас штампе о другој књизи 171

Бр. 39197